Cornelij Taciti Historiæ Augustæ

Franciscus Puteolanus Iacobo Antiquario ducali Secretario. Sal.

m Aximis plurimisq; rebus in utraq; mea fortuna a te adiutus subleuatus ac
ornatus uir perfectissime uni omnium secundũ deos immortales plurimũ
debeo: & quia parem gratiam nullam unq̃ referre possem: qua una uia da-
tur ingratitudinis notam effugiam: habebo quam nõ referre est: & quicquid aut nũc
est aut in futuꝝ mihi erit tibi acceptum referri debere aut inuitus fatebor: tu mihi oĩa
non amici solum officia sed affectum pietateq; paternam præstitisti: tu grauissimis ĩ
fluctib9: non solum uersatũ sed obrutum manum porrigens in portum perduxisti:
tu omnibus incõmodis perfunctum post longa certamina pręmijs sudoris & pulue
ris ornasti: Tu tranquillam uitam: ad quam enixissime frustra contendebam: tribui
sti: neq; in me uno tua innotuit beneficentia: longus ordo post me & ante me extat te
patronũ salutantium. nã cum ob rarissimas animi tui uirtutes: grauissimos mores:
religionis cultum totius uitæ tenorem æquabilẽ: modestiam in isto fastigio admirã
dam: lenitatem & mansuetudinem pari coniunctam grauitati: in omni fortuna con
stantiam: miram scientiã atq; facundiam: in agẽdis rebus dexteritatem: ad maxima
negocia obeunda efficaces cogitationes: in omnibus rebus: fidem ac pares laude pru
dentiam atq; simplicitatem non modo multitudini fueris acceptissimus: uerũ & to-
tius Italiæ Principes Tetrarchæ Reges pontifices te suspexerint euexerint promoue
rint: nihil unq̃ tibi ambiuisti: rogasti: impetrasti: Quicquid tulisti: honores sacerdo-
tia mera principum liberalitas ac iudicium fuit: q̃q̃ nec ea quidem pro uirtutibus aut
meritis: quæ licet multis maxima uideãtur: pleriq; haud quaq̃ artibus tuis pares plu
ra tenuerũt. Piget pudetq; referre adulatores scurras: delatores quos cernimus ditio-
res. Cur tu ut uirtute & innocentia ita flaminijs procuratiõibus præfecturis alios nõ
excellis: Veꝝ non eodem iudicio quo cæteri fœlicitatem metiris: ideo quæ maxima
isti putant: semper contempsisti: Compertum habeo exiguo labore leuissimis atq; ẽt
honestissimis precibus honorificentissimum quiddam tibi quæri potuisse. Obstitit
antiquus rigor: & prisca frugalitas: & modicis contentus animus: Quod pro te ta-
men nunq̃ propositis ullis præmijs faceres: uidimus multotiens amicoꝝ causa am-
bitiosissime contendisse: multa. n. multis rogasti atq; impetrasti. Sed ego in hoc latis
simo campo inhuberrima tuaꝝ laudum materia parcius loqui cogor: quod. n. om-
nia tibi debeo: uereor ne fœda assentãdi libidine rapi uidear: Accedit ꝙ uirtutibus tu
is parem orationem afferre non possumus: Sed ut floribus ac interdum solis preci-
bus dijs supplicant qui thura non habent: sic hoc tempore ego tibi: quem uice magni
numinis colo munusculum affero: Cor. Taciti equitis ro. historicoꝝ omniũ grauis-
simi disertissimiq; quicquid incuriosæ uetustati superfuit. i. fragmenta ex actionibus
diurnalibus augustæ historiæ: De moribus & situ germaniæ: de genere eloquẽtiæ nõ
corruptæ: cui operi a quibusdam titulus de claris oratoribus inscribitur: Vitam Iu-
lij Agricolæ soceri: multis uigilijs intentissimoq; studio recognita adiuuante Berardi
no Lanterio oĩum Mediolanensium eruditissimo: ut eum parcissime laudẽ: sub tuo
nomine nostris Impressoribus tradidimus: tum quia eius eloquentia perfecta meo
iudicio & admirabilis peculiariter ita te ut me delectat: tum ne in tanta libroꝝ co-
pia solus ipse supprimeretur: Veteri enim Impressores adeo inculcauerant ac fœda-
uerant hoc diuinum opus ut non modo Cornelianæ facundiæ maiestas inquinare-
tur: sed uix sensus ullus coniectari posset: Quid ego effecerim iudicent docti sed col
latis exemplaribus: De ipso Tacito hæc præfanda duxi: In repu. uersatum: Belgicæ

galliæ rationes ꝓcurasse: Causas dixisse: historiam scripsisse ab augusto ad principatū adriani: sed maior & melior pars proh dolor & humani generis immēsa iactura: tempoꝝ incuria abolita est: Absoluisse oēm historiæ legem: nam cum suoꝝ tempoꝝ maiore ex parte memoriç consuluerit: id pari eloquentia ac libertate prçstitit: debebat tribus deinceps gentis flauiæ imperatoribus ab ijs ad maximos honores euectus: quos incorruptam reꝝ fidem ꝓfessus ut nullo odio sic nullo amore rettulit: nihil falsi dicere: nihil ueri omittere ausus: In scribendo. n. ne suspectus quidē unq̄ fuit aut gratiç aut simultati aliquid tribuisse: Reꝝ rationem: qua ordo tempoꝝ regionū descriptio exigitur nemo historicoꝝ diligentius obseruauit. Iā consilia acta euentus ut dij boni expēdij: & de cōsilijs quid ꝓbet quid non: In rebus gestis nō solum quid actum sed quale: de euentu uero omnes cās explicat casus sapientiç temeritatis: hominū porro non solum res gestas: sed quç fama: q̄d nomē: quç natura: quç uita. Quo artificio omnes mea sentētia facile uicit: ita creber reꝝ frequētia: ut uerboꝝ prope numeꝝ sententiaꝝ numero sequatur: ita dein uerbis aptus & pressus: ut nescias utrum res oratiōe: an uerba sentētijs illustrentur: In contiōibus (audeo. n. ꝓmere quod sentio) Liuio quoq; anteferendus magis tamen Salustij argutam densitatem q̄ huius amplitudinem imitatus: hunc primo legens laudabis eloquentiam: cum iterum in manum sumpseris mirum acumen deprætendes & miraberis: ubi contubernalem reddideris: semper artificiosa docebit uarietate: immensaq; iucunditate delectabit. Vale Decus & præsidium meum.

LIBER

CORNELII TACITI HISTORIE AVGVSTE.LI.XI.ACTIONVM DIVRNALIVM.

Am Valerium Asiaticum bis consulem fuisse quondam adulterum eius credidit: pariterq; hortis inhians quos ille a Lucullo cæptos insigni magnificentia excolebat. Suillium accusandis utrisq; immittit. Adiungitur Sosibius Britannici educator: qui per speciē beniuolentiæ moneret Claudiū: caueri uim atq; opes principibus infensas. Præcipuum auctorē Asiaticum interficiendi Cæsaris nō extimuisse in concione populi romani fateri: gloriamq; facinoris ultro petere: clarū ex eo in urbe dedita per prouincias fama parare iter ad germanicos exercitus: quādo genitus uiennæ multisq; & ualidis propinquitatibus subnixus: turbare gētiles nationes promptum haberet. At Claudius nihil ultra scrutatus: citis cum militibus tanq̄ opprimendo bello: Crispinum prætorij præfectū misit. A quo repertus est apud Baias: uinclisq; inditis in urbem raptus: neq; data senatus copia intra cubiculū auditur Messalina corā & Suillio: corruptionē militum quos pecunia & stupro in omni flagitio obstrictos arguebat: exin adulteriū Poppeæ: ac postremū molliciam corporis obiectāte. Ad quod uicto silētio prorupit reus: & interroga inquit Suilli filios tuos. uirum me esse fatebūtur: ingressusq; defensionem cōmoto maiorem in modum Claudio Messalinæ quoq; lachrymas exciuit: quibus abluendis cubiculo egrediēs monet Vitelliū ne elabi reū sineret. Ipsa ad perniciē Poppeæ festinat: subditis qui terrore carceris ad uoluntariā mortē propellerēt: adeo ignaro Cæsare: ut paucos post dies epulantem apud se maritū eius Scipionem percōtaretur: cur sine uxore discubuisset: At q; ille functam fato responderet. Sed consultāti super absolutione Asiatici: flens Vitellius cōmemorata uetustate amicitiæ: utq; Antoniam principis matrem pariter ob seruassent: dein pcursis Asiatici in remp. beneficijs: recentiq; aduersus Britāniam militia quæq; alia conciliādæ misericordie uidebantur: liberq; ei mortis arbitriū permisit: & secuta sunt Claudij uerba in eandē clementiam: hortantibus dehinc quibusdā inediam & leuē exitum remittere beneficiū Asiaticus ait: & usurpatis quibus insueuerat exercitatiōibus: lauto corpore: hilare epulatus: cū se honestius calliditate Tiberij uel impetu. C. Cæsaris perituq; dixisset: q̄ q; fraude muliebri & impudico Vitellij ore caderet: uenas exoluit: uiso tamen ante rogo: iussoq; transferri partem in aliam: ne opacitas arborq; uapore ignis minueretur: tantū illi securitatis nouissimæ fuit. Vocantur post hæc patres: pergitq; Suillius addere reos equites romanos illustres: quibus petra cognomentū: At causa necis q; domū suam Valerij & Poppeæ congressibus præbuissent. Verq; nocturnæ quietis species alteri obiecta: tanquā uidisset Claudiū spicea corona euinctum: spicis retro cōuersis: eaq; imagine grauitatem annonę dixisset. Quidam pampineā coronam albentibus folijs uisam: atq; ita interprætatū tradidere: uergente autūno mortem principis ostendi. Illud haud ambigitur qualicūq; in somnio ipsi fratriq; perniciē allatam: sestertiū quindecies & insignia præturæ Crispino decreta. Adiecit Vitellius sestertiū decies Sosibio: q; Britānicum pręceptis: Claudiū consilijs iuuaret. Rogatus sētētiam & Scipio: cū idem inquit de admissis Poppeę sentiā q; omnes putate me idem dicere: quod oēs eleganti temperamēto inter coniugalem amorem & senatoriā necessitatem. Continuus inde & sæuus accusandis reis Suillius: multiq; audaciæ eius æmuli. Nā cuncta legum & magistratū munia in se trahēs princeps: materiam prædandi patefecerat: nec quicq̄ publicę mercis tam uenale fuit:

q̃ aduocatoꝝ perfidia: adeo ut Samius insignis eques romanus quadringentis num-
moꝝ milibus Suillio datis: & cognita præuaricatiõe: ferro in domo eius incubuerit.
Igitur incipiẽte. C. Silio cõsule designato: cuius de potentia & exitio in tp̃e memora-
bo: consurgũt patres: legẽq; Titiam flagitãt: qua cauetur antiquitus: ne quis ob cau-
sam orandã pecuniam donũ ue accipiat. Deinde obstrepentibus his quibus ea contu
melia parabatur discors suillio: Silius acriter incubuit ueteꝝ oratoꝝ exempla referẽs
qui famã in posteros præmia eloquentiæ cogitauissent pulcherrima. Alioquin & bo
naꝝ artium principẽ sordidis ministerijs fœdari: ne fidem quidẽ integram manere:
ubi magnitudo quæstuũ spectetur. Quod si in nullius mercedẽ negocia tueantur:
pauciora fore: nunc inimicias: accusationes odia & iniurias foueri. ut quomodo uis
morboꝝ pretia medentibus: sic fori tabes pecuniã aduocatis ferat. Meminissent. T.
Galbæ. C. Asinij & Messallæ: ac recentioꝝ Aruntij & Esernini ad summa prouecto-
rum: incorrupta uita: & facũdia. Talia dicente consule designato: consentiẽtibus ali-
is: parabatur sententia: qua lege repetundarum tenerentur. cum Suillius & Cossu-
tianus: & cæteri qui non iudiciũ quippe in manifestos: sed pœnã statui uidebãt: circũ
sistũt. Cæsarẽ ante acta deprecantes. Et postq̃ annuit tacens: incipiunt. Quẽ ullũ tan
ta sup̃bia esse: ut eternitatẽ famæ spe præsumat. Vsui & rebus subsidiũ præparari. ne
quis inopia aduocatorum potentioribus obnoxius sit: neq; tamẽ eloquentiã gratui
to cõtingere: Omitti curas familiares: ut quis se alienis negocijs intẽdat. Multos mi
litia quosdã exercendo agros: tolerare uitã. Nihil a quoquã expeti: nisi cuius fructus
ante præuidetur. Facile Asiniũ & Messalam inter Antonium & Augustum belloꝝ
præmijs refertos aut ditium familiarum hæredes. Eserninos & Aruntios magnum
animũ induisse. Prompta sibi exẽpla quantis mercedibus. P. Clodius aut. C. Curio
contionari soliti sint. Se modicos senatores: qui a rep. nulla nisi pacis emolumenta pe
terent. Cogitaret plebẽ qua toga enitesceret: sublatis studioꝝ pretijs etiã studia peri-
tura ut minus decora. Hæc ita haud frustra dicta princeps ratus: capiendis pecunijs
posuit modũ: usq; ad dena sestertia: quæ egressi repetundaꝝ tenerentur. Sub idem tẽ
pus Mitridates quẽ imperitasse Armenijs: & ad præsentiã Cæsaris uectum memora
ui: monente Claudio: in regnũ remeauit: fisus Pharasmanis opibus. Is rex hyberis
ideq; Mitridatis frater: nunciabat discordare Parthos: summaq; imperij ambigua.
minora sine cura haberi. Nã inter Gotarzis pleraq; sæua qui necẽ fratri Artabano: cõ
iugiq; ac filio eius præparauerat: unde metus eius i cæteros acciuere Bardanẽ. Ille ut
erat magnis ausis ꝓmptus biduo tria milia stadioꝝ inuadit. Ignarũq; & exterritũ Go
tarzem p̃turbat. neq; cũctatur quin ꝓximas præfecturas corripiat: solis Seleucensi
bus dominationẽ eius abnuẽtibus. In quos ut patris sui quoq; defectores ira magisq̃
ex usu præsenti accensus: implicatur obsidiõe urbis ualidæ & munimẽtis obiecti am-
nis: muroq; & cõmeatibus firmatæ. Interim Gotarzes Dahaꝝ Hyrcanoꝝq; opibus
auctus bellũ renouat: coactusq; Bardanes omittere Seleuciã: Bactrianos apud cam
pos castra cõtulit. Tunc distractis oriẽtis uiribus: & quonã inclinarẽt incertis: casus
Mitridati datus ẽ occupandi Armeniam ui militis romani ad excidenda castellorũ
ardua: simul hybero exercitu campos persultante. Nec. n. resistere Armeni: fuso qui
prœlium ausus erat Demonacte præfecto. Paululũ contationis attulit rex minoris
Armeniæ Cotys: uersis illuc quibusdam proceꝝ. Deinde litteris Cæsaris coercitus:
& cuncta in Mitridatẽ fluxere: atrociorem q̃ nouo regno conduceret. At parthi im-
peratores cũ pugnam pararẽt: fœdus repente iaciunt: cognitis popularium insidijs:

quas Gotarzes fratri patefecit Congressiq; primo cunctāter: deinde complexi dextras: apud altaria deū pepigere fraudem inimicorū ulcisci: atq; ipsi inter se concedere: Potiorq; Bardanes uisus retinendo regno. At Gotarzes ne quid emulatiōis existeret penitus in hircaniā abijt. Regressoq; Bardāe deditur Seleucia septimo post defectionem anno: non sine dedecore parthorū: quos una ciuitas tādiu eluserat. Exin ualidissimas præfecturas inuasit: & recuperare Armeniā parabat. ni Vibio Marso Syrię legato bellū minitāte cohibitus foret. Atq; interim Gotarzes pęnitentia cōcessi regni: & reuocante nobilitate: cui in pace durius seruitium est: contrahit copias. & huic cōtraitum ad amnē Eridem: in cuius transgressu multū certato: peruicit Bardanes. prosperisq; prelijs medias natiōes subegit ad flumen Gyndē: quod Dahas Ariosq; disterminat. Ibi modus rebus secūdis positus. Nā Parthi quanq̄ uictores longinquā quāq̄ militiā aspernabantur. Igitur extructis monimentis: quibus opes suas testabatur nec. n. cuiq̄ ante Arsacidarū tributa illis de gentibus parata regreditur: ingens gloria. atq; eo ferocior: & subiectis intolerātior: qui dolo ante cōposito: incautum uenatiōi q; intentū interfecere primā intra iuuentam. sed claritudine paucos inter senū regum: si perinde amorē inter populares: q̄ metum apud hostes quęsiuisset. Nece Bardanis turbatę Parthorū res inter ambiguos quis in regno acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabāt: quidam ad Meherdatē prolem Phrahatis obsidio nobis datum. Deinde preualuit Gotarzes: potitusq; regia: per sęuiciam ac luxū: adegit parthos mittere ad principē romanum occultas preces: quis permitti Meherdatē patrium ad fastigium orabant. Iisdem cōsulibus ludi seculares octingentesimo post Romā conditā: quarto & sexagesimo q̄ Augustus ediderat spectati sunt. Vtriusq; principis ratiōes prętermitto: satis narratas libris quibus res imperatoris Domiciani cōposui. Nā is quoq; edidit ludos seculares. iisq; intētus affui: sacerdotio quindecim uirali pręditus ac tū pretor: q᷑ non iactātia refero: sed quia collegio quindecim uirū antiquitus ea cura & magistratus potissimū exequebātur officia cerimoniarū: Sedente Claudio circēsibus ludis: cū pueri nobiles equis ludicrū troię inirent: interq; eos Britānicus imperatore genitus & L. Domitius adoptione mox in impium & cognomētum Neronis adscitus: fauor plebis acrior in Domitiū loco presagij acceptus ē: Vulgabaturq; affuisse īfantię eius dracones in modū custodū. fabulosa & externis miraculis assimulata. Nā ipse haud quaq̄ sui detractor unā oīno anguē in cubiculo uisam: narrare solitus ē. Verum inclinatio populi superat ex memoria Germanici: cuius illa reliqua soboles uirilis. & matri Agrippinę miseratio augebatur ob sęuiciā Messalinę: quę semp infesta & tūc cōmotior: quo minus strueret crimina & accusatores: nouo & furori proximo amore distinebatur. Nam in. C. Siliū iuuentutis romanę pulcherrimū ita exarserat: ut Iuliam Syllanam nobilē fœminam matrimonio eius exturbaret: uacuoq; adultero potiretur. Neq; Silius flagitij aut periculi nescius erat. sed certo si abnueret exitio: & nonnulla fallendi spe simul magnis pręmijs operiri futura: & pręsentibus frui pro solacio habebat. Illa non furtim: sed multo comitatu uentitare domū: egressibus adherescere. largiri opes: honores. Postremo uelut trāslata iā fortuna: serui liberti: paratus principis apud adulterū uisebātur. At Claudius matrimonij sui ignarus. & munia censoria usurpans: theatralē populi lasciuiam seueris edictis increpuit: q; in. P. Pomponiū consularē: Is carmina scenę dabat: inq; fœminas illustres ꝓbra iecerat. Et lege lata: sęuiciā creditorū cohercuit. ne ī morte parentū pecunias filijs familiarū fœnori darent. Fōtesq; aquarū sub imbruinis collibus deductos urbi intulit. ac nouas litterarū

formas addidit uulgauitq;. cõperto quoq; græcã litteraturam nõ simul cœptã abso-
lutamq;. Primi p figuras : aĩalium Aegiptij sensus mẽtis effingebant : & antiquissima
monimẽta memoriæ humanæ impressa saxis cernũtur : & litteraꝝ semet inuẽtores p
hibent. Inde phœnicas quia mari præpollebãt intulisse græciæ : gloriãq; adeptos tan-
q̃ repererint quæ acceperãt. quippe fama ẽ Cadmũ classe phænicũ uectũ rudibus ad-
huc græcoꝝ populis artis eius auctorẽ fuisse. Quidã Cecropẽ Atheniẽsem : uel linũ
thebanum : & tpibus troiãis Pallamedẽ argiuum memorãt sedecim litteraꝝ formas
mox alios ac precipuũ Simonidẽ cæteras repperisse. At in Italia & Etrusci ab Corin-
thio Demaratho : Aborigines Archade ab Euãdro didicerunt. Et forma litteris lati-
nis quæ ueterrimis græcoꝝ. Sed nobis quoq; paucæ primũ fuere deinde additæ sunt.
Quo exẽplo Claudius tres litteras adiecit quæ usui imperitãte eo : post oblitteratæ :
aspiciũtur etiã nunc in ære publicãdis plebiscitis per fora ac templa fixo. Rettulit de-
inde ad senatũ super collegio aruspicum. ne uetustissima Italiæ disciplina per desidiã
exolesceret : sæpe aduersis reip. temporibus accitis. quoꝝ monitu redintegratas Ceri-
monias & in posteꝝ rectius habitas. Primoresq; ethruriæ spõte aut patrũ romanoꝝ ĩ
pulsu retinuisse sciam : & ĩ familias propagasse : Quod nunc segnius fieri pauca circa
bonas artes socordia & quia externe superstitiões inualescant. Et læta quidẽ in presẽs
oĩa : sed benignitati deum gratiam referẽdam : ne ritus sacroꝝ inter ambigua culti : per
ꝓspera oblitterarentur. Factũ ex eo Senatuscõsultum. Viderent põtifices : quæ retinẽ
da firmandaq; aruspicũ. Eodem anno Cheruscoꝝ gens regem romæ petiuit : amissis
per interna bella nobilibus : & uno reliquo stirpis regiæ : qui apud urbẽ habebatur : no
mine Italus. Parernũ huic genus e Flauio fratre Armenij. Mater ex Catumero prin-
cipe Cactoꝝ erat : ipse forma decorus & armis equisq; in patriũ nostrumq; morẽ ex-
ercitus. Igitur Cæsar auctum pecunia additis stipatoribus : hortatur gẽtile decus ma
gno animo capessere. Illũ primum romæ ortũ : nec obsidem : sed ciuem : ire externum
ad impium. Ac primo lætus Germanis aduẽtus : atq; eo magis : ꝙ nullis discordijs ĩ-
butus pari in omnes studio ageret : Celebrari : coli : modo. comitatẽ & temperãtiam
nulli inuisã : sæpius uinolentiã ac libidines grata barbaris usurpãs. Iãq; apud ꝓximos
iã lõgius clarescere. Cũ potentiã eius suspectãtes qui factiõibus floruerãt discedũt ad
cõterminos populos ac testificãtur : adimi ueterem Germaniæ libertatẽ & romanas
opes ĩsurgere. adeo neminẽ isdẽ in terris ortũ qui principis locũ impleat : nisi explora
toris. Flauij ꝓgenies supra cunctos extollatur : Frustra Armeniũ pręscribi : cuius si fi
lius hostili in loco adultus in regnũ uenisse posset extimesci infectũ alimonia seruicio
cultu oĩbus externis. At si paterna Italo mẽs esset : nõ aliũ infensius arma cõtra patriã
ac deos pœnates : q̃ parẽtes eius exercuisse. His atq; talibus magnas copias coegere.
Nec pauciores Italũ seqbãtur. Nõ.n. irrupisse ad ĩuitos : sed accitũ mẽorabãt. Quã
do nobilitate cęteros anteiret : uirtutẽ expireretur. an dignũ se patruo Armenio : auo
Catumero pręberet. Nec patrẽ illi rubori eẽ : ꝙ fidẽ aduersus romãos uolẽtibus Ger
manis sũptã nunq̃ omisisset. Falso libertatis uocabulũ obtẽdi ab ijs qui priuati dege-
neres ĩ publicũ exitiosi nihil spei : nisi p discordias habeãt. Adstrepebat huic alacre uul
gus. & magno iter barbaros pręlio : uictor rex : dehinc secũda fortuna ad supbiã ꝓla
psus : pulsusq; : ac rursus lõgobardoꝝ opib9 refect9 : p lęta p aduersa res cheruscas af
flictabat. Per idẽ tẽp9 Chauci nulla dissensiõe domi : & morte. Sãgnij alacres : dũ cor
bulo aduẽtat : ĩferiorẽ Germaniã ĩcursauere : duceq; Gãnasco qui natõe caninefas auxili
aris & diu merit9 post trãsfuga : leuib9 nauigijs pędabũdus : galloꝝ maxĩe orã uasta

bat: non ignarus dites & imbelles esse. At Corbulo, puinciam ingressus: magna cũ cura & mox gloria cui principiũ illa militia fuit: triremes alueo rheni ceteras nauium ut queq; habiles p estuaria & fossas adegit. lintribusq; hostiũ deprehensis: & exturbato Gãnasco: ubi presentia satis cõposita sunt: legiones operũ & laboris ignaras: populationibus letãtes ueterẽ ad morẽ reduxit: ne quis agmine decederet: nec pugnã nisi iussus iniret. Statiões uigiliç: diuturna nocturnaq; munia in armis agitabãtur. Feruntq; militem quia uallũ nõ accinctus: atq; aliũ quia pugiõe tantũ accinctus foderet: morte punitos. que munia & incertũ an falso iacta uel aucta: originẽ tamẽ e seueritate ducis traxere: Intentũq; & magnis delictis inexorabilem scias cui tantũ asperitatis ẽt aduersus leuia credebatur. Cçterũ is terror milites hostesq; in diuersum affecit. Nos uirtutẽ auximus. Barbari ferociã infregere. Et natio Frisiorũ per rebellionẽ clade. L. Apronij ceptã infensa: aut malefida: datis obsidibus cõsedit apud agros a Corbulõe descriptos. Idẽ Senatum: magistratus: leges ĩposuit. Ac ne iussa exueret: præsidiũ inde muniuit. missis qui maiores Chaucos ad deditionẽ pellicerent: simul Gãnascum dolo aggrederẽtur. Nec irritæ aut degeneres insidiæ fuere aduersus trãsfugã & uiolatorem fidei. Sed cede eius motæ Chaucorũ mẽtes. & Corbulo semina rebelliõis præbebat: ut læta apud plærosq; ita apud quosdã sinistra fama: cur hostẽ cõciret aduersa in rẽp. casura: cũ psperc egisset: formidolosum paci uirũ insignẽ & ignaro principi prægrauẽ. Igitur Claudius adeo nouã in Germanias uim phibuit: ut referri præsidia cis rhenũ iuberet. Iã castra in hostili solo molienti Corbuloni: hæ litteræ reddũtur. Ille re subita quanq̃ multa simul offunderẽtur: metus ex ĩperatore contẽptio ex barbaris: ludibriũ apud socios: nihil aliud perlocutus: q̃ beatos quosdã duces romanos: signũ receptui dedit. Ne tamen miles otiũ exueret: iter Mosam Rhenũq; trium & uiginti miliũ spacio fossã pduxit qua incerta occeani uetarẽtur insignia tamẽ triũphi indulsit Cęsar quãuis bellũ negauisset. Nec multo post Curtius rufus eundẽ honorem adipiscitur: qui in agro machiaco recluserat specus quærendis uenis argẽti: unde tenuis fructus: nec in longũ fuit. At legionibus cum dãno labor & fodere riuos: quæq; in aperto grauia: humũ infra moliri. Quis subactus miles & qa plures p puicias similia tolerabãtur: cõponit occultas litteras nomine exercituũ precãtiũ ĩperatorẽ: ut qbus pmissurus eẽt exercitus triũphalia ante tribueret. De origine Curtij rufi quẽ gladiatore genitũ quidã pdidere: neq; falsa pmpseri: & uera exeq pudet. Postquã adoleuit: sectator questoris cui Africa obtigerat: dũ i oppido Adrumeto uacuis p mediũ diei porticib9 secret9 agitat: oblata ei species muliebris ultra modũ humanũ. & audita ẽ uox Tu es rufe: q̃ i hãc puinciã p cõsule uenies Tali omine in spẽ sublatus: digressusq; i urbẽ: & largitione amicorũ: simul acri ĩgenio: quæsturã: & mox nobiles iter cãdidatos pręturã principis suffragio assequitur. cũ hisce uerbis Tiberi9 dedecus nataliũ eius uelauisset. Curtius rufus uĩ mihi ex senatu. Lõga post hec senecta: & aduersus supiores tristi adulatõe arrogãs minoribus: iter pares difficilis: cõsulare ĩperiũ: triũphi ĩsignia: ac postremo Africã obtinuit. atq; ibi defũctus fatale prẹsagiũ ĩpleuit. Interea romę nullis palã neq; cognitis mox causis. Cn. Noui9 eques romãus: ferro accĩctus repitur ĩ cetu salutãtiũ principẽ. Nã postq̃ tormẽtis dilaniabatur: de se Noui9 cõscios nõ edidit. incertũ an occultãs. Iisdẽ consulibus. P. Dolobella cẽsuit spectaculũ gladiatorũ p oẽs annos celebrãdũ pecunia eorũ qui questurã adipiscerẽtur. Apud maiores uirtutis id premiũ fuerat: cunctisq; ciuiũ si bonis artibus fiderent: licitum petere magistratus. ac ne ętas quidẽ distinguebatur: quin prima iuuẽta cõsulatum ac dictaturas inirent. Sed quæ

stores regibus etiã tum imperantibus instituti sunt. Quod lex curiata ostẽdit ab. L. Bruto repetita. Mansitq; Consulibus potestas deligẽdi: donec eũ quoque honorẽ po pulus mãdaret. Creatiq; primũ Valerius posthumius Aemilius Mamercus. lxiij. an no post Tarquinios exactos: ut rem militarẽ comitarentur. Dein gliscentibus nego cijs: duo additi qui romę currarẽt. Mox duplicatus numerus: stipendiaria iã Italia: & accedentibus prouinciarũ uectigalibus. Post lege Syllę uiginti creati supplẽdo se natui: cui iudicia tradiderat. Et quanq̃ equites iudicia recuperauissent: quæstura ta men ex dignitate candidatorũ: aut facilitate tribuentiũ gratuito cõcedebatur: donec sententia dolobellę uelut uenũdaretur. A. Vitellio. L. Vipsano consulibus: cũ de sup plendo Senatu agitaretur: primoresq; Gallię quę comata appellatur: fœdera & ciui tatem: romanã pridem assecuti ius adipiscendorũ in urbe honorũ expeterent: multus ea sup re uariusq; rumor: & studijs diuersis apud principem certabatur: asseuerantiũ nõ adeo ęgram Italiã: ut senatũ suppeditare urbi suę nequiret. Suffecisse olim indige nas cõsanguineis populis: nec pœnitere ueteris reipu. Quin adhuc memorari exẽpla: quę priscis moribus ad uirtutem & gloriam romana indoles prodiderit. An parũ q̃ Veneti & Insubres curiam irruperint: nisi cœtus alienigenarũ uelut captiuitas infera tur? Quẽ ultra honorem residuis nobiliũ? aut siquis pauper elatio senator foret? Op pleturos omnia diuites illos: quorũ aui proauique hostiliũ nationum duces exercitus nostros ferro igniq; ceciderint: Diuũ Iulium apud Alesiam obsederint: Recentia hęc quid si memoria eorũ inoriretur: qui capitolio & ara romana manibus eorũdem pro stratis: fruerentur sane uocabulo ciuitatis: Insignia patrũ decora magistratuũ ne uul garent. His atq; talibus haud permotus princeps: etiã statim contra disseruit. & uo cato senatu ita exorsus est. Maiores mei quorũ antiquissimus Clausus origine sabina: simul in ciuitatẽ romanã & in familias patriciorũ adscitus ẽ hortãtur uti paribus cõsili is remp. capessam: trãsferendo huc quod usq; egregiũ fuerit. Neq;. n. ignoro Iulios Al ba: Corũcanos Camerio: Portios Tusculo. & ne uetera scrutemur: Etruria lucaniaq; & oĩ italia in senatũ accitos. Postremo ipsam ad alpes ꝓmotam: ut nõ mõ singuli uiri tim: sed terrę gentesq; in nomẽ nostrũ coalescerẽt. Tunc solida domi quies & aduer sus externa floruimus: cũ trãspadani in ciuitatẽ recepti: cũ specie deductarũ per orbẽ terrę legionũ. additis ꝓuincialiũ ualidissimis: fesso imperio subuentũ est. Nũ pęnitet Balbos ex hispania. nec minus isignes uiros e gallia Narbonẽsi trãsiuisse? Manẽt po steri eorũ. nec amore in hanc patriã nobis cõcedũt. Quid aliud exitio Lacedemonijs & Atheniẽsibus fuit: quanq̃ armis pollerẽt: nisi quod uictos ꝓ alienigẽis arcebãt? At cõ ditor nr̃i Romulus tantũ sapiẽtia ualuit: ut plęrosq; populos eodẽ die hostes: dein ci ues habuerit. Aduenę in nos regnauerũt. Libertinorũ filijs magistratus mãdati: nõ ut plęriq; fallũtur recẽs sed priori populo factitatũ est. At cũ Senonibus pugnauimus: scilicet Volsci & Equi nũq̃ aduersam nobis aciẽ instruxere? Capti a gallis sum9: sed & Tuscis obsides dedimus. & Sãnitũ iugũ subiuimus. Attamẽ si cũcta bella recenseas: nullũ breuiore spacio q̃ aduersus gallos cõfectũ: cõtinua inde ac fida pax. Iã moribus: artibus: affinitatibus nostris mixti: aurũ & opes suas iferãt potius: q̃ separati habeãt. Oĩa. P. C. quę nũc uetustissima credũtur: noua fuere. plebei magistratus: põt patrici os: latini post plebeios: cęterarũ Italię gentiũ post latinos. Inueterascet hoc quoq; & q^d hodie exẽplis tuemur: iter exẽpla erit. Orationẽ pricipis secuto patrũ cõsulto. Pri mi Edui senatorũ i urbe ius adepti sunt: datũ id fœderi antiquo: & qa soli Gallorũ fra ternitatis nomẽ cũ po. ro. usurpãt. Iisdẽ diebus i numerũ patriciorũ asciuit Cęsar uetu

stissimum quenq; e senatu: aut quibus clari parentes fuerant: paucis iã reliquis famiʼ liarũ quas Romulus maioꝝ: &. L. Brutus minorũ gentiũ appellauerant: exhaustis etiã quas dictator Cæsar lege cassia: & princeps Augustus lege senia sublegere. Lætaque hæc po.ro.munia multo gaudio censoris inibantur: famosos probris quonam modo senatu depelleret anxius mitem & recens repertam quandam ex seueritate prisca rationem adhibuit: monendo: secum quisq; de se consultaret. peteretque ius exeũdi ordinis: facilem eius rei ueniam: & motos senatu: & excusatos simul propositurũ: ut iudicium censoꝝ ac pudor sponte cedẽtium permixti: ignominiã molliret. Ob ea Vipsanus consul rettulit: patrẽ senatus appellãdũ esse Claudiũ: quippe ꝓmiscuũ patris patriæ cognomẽtũ: noua in rẽp. merita nõ usitatis uocabulis honorãda. Sed ipse cohibuit consulem ut nimium assentantẽ: condiditq; lustrum: quo censa sunt ciuium lxyiiij. centena &. cxliiij. milia. isq; illi finis in scitiæ erga domum suã fuit. Haud multo post: flagitia uxoris noscere ac punire adactus: ut deide ardesceret in nuptias incestas. Iam Messalina facilitate adulteroꝝ in fastidium uersa ad incognitas libidines profluebat: cum abrumpi dissimulationẽ etiam Silius siue fatali uecordia: an iminẽtium periculoꝝ remediũ ipsa pericula ratus urgebat: quippe non eo uentũ ut senectã principis operirentur: Insontibus innoxia consilia: flagitijs manifestis: subsidium ab audacia petendum. Adesse conscios paria metuentes se celibem: orbum: nuptijs: & adoptando Britannico paratum mansuram eandem Messalinæ potentiam: addita securitate: si præuenirent Claudium ut insidijs incautũ: ita iræ propeꝝ. Segniter hæ uoces acceptæ: non amore in maritum: sed ne Silius sũmam adeptus sperneret adulteram: scelusq; inter ancipitia probatum: ueris mox pretijs ęstimaret nomen tamen matrimonij concupiuit ob magnitudinem infamiæ: cuius apud prodigos nouissima uoluptas est. Nec ultra expectato q̃ dum sacrificij gratia Claudius hostiam ꝓficisceretur: cuncta nuptiaꝝ solennia celebrat. Haud sum ignarus fabulosum uisum iri: tantum ullis mortaliũ securitatis fuisse in ciuitate omniũ gnara & nihil reticẽte: nedum consulem designatũ cum uxore principis: prædicta die adhibitis: qui obsignarent uelut suscipiendoꝝ liberorum causa conuenisse: atq; illam audisse auspicum uerba: subisse: sacrificasse apud deos: discubitum inter conuiuas: oscula complexus: noctem deniq; actam licentia coniugali: sed nihil compositũ miraculi causa: uerum audita scriptaq; senioribus tradam. Igitur domus principis inhorruerat: maximeq; quos penes potentia: & si res uerterentur formido: non iam secretis colloquijs: sed aperte fremere dum industria cubiculũ principis occulit adulteros: dedecus quidẽ illatum: sed excidium procul abfuisse. Nũc iuuenem nobilẽ dignitate: forma iuuenta: propinquoq; consulatu maiorem ad spem accingi. Nec. n. occultum quid post tale matrimonium superesset. subibat sine dubio metus: reputantes hebetem Claudiũ & uxori deuinctũ multasq; mortes iussu Messalinę patratas. rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam dabat: si atrocitate criminis præualuissent: posse opprimi damnatũ anteq̃ ream. Sed in eo discrimen uerti: si defensio audiretur: utq; clausæ aures etiam confitenti forent. Ac primo Calistus iam mihi circa mortem Cæsaris narratus: & appianæ cædis molitor Narcissus: flagrantissimaq; eo tempore gratia Pallas agitauere: num Messalinã secretis minis depellerent amore Silij: cuncta alia dissimulantes. deinde metu ne ad perniciem ultro traherentur desistunt: Pallas per ignauiam Calistus prioris quoq; regiæ peritus: & potentiam cautis q̃ acribus cõsilijs tutius haberi. Perstitit Narcissus: & solum id immutãs ne quo sermone præsciã criminis: & accusatoris faceret. Ipse ad

occasiones intentus: longa apud hostiam Cæsaris mora duas pellices: quarum is corpori maxime insueuerat: largitione ac promissis & uxore deiecta plus potentiæ ostētando perpulit delationem subire. Exin Calphurnia id pellici nomen: ubi datū secretum: Cæsaris genibus prouoluta nupsisse Messalinam Silio exclamat: simul Cleopatram quæ idem opperiens adstabat: an comperisset: interrogat: atq; illa annuēte: cieri Narcissum postulat. Is ueniā in præteritum petens: quod ei cis Vectium Planciū dissimulauisset: nec nunc adulteria obiecturum ait: ne domum: seruitia & cæteros fortunæ apparatus reposceret: Frueretur immo ijs: & redderet uxorem: rūperetq; tabulas nuptiales. An dissidiū inquit tuum nosti? Nam matrimoniū Silij uidit populus: & senatus & miles: ac ni propere agis: tenet urbem maritus. Tum potissimū amicorum uocat: primumq; rei frumentariæ præfectum Turranum. post Luscium Getam prætorianis impositum percunctatur. Quibus fatentibus: tum certatim cæteri circunstrepunt. Iret in castra: firmaret prætorias cohortes: securitati anteq̄ uindictæ cōsuleret. Satis constat eo pauore offusum Claudium ut identidē interrogaret: an ipse iperii potens an Silius priuatus esset? At Messalina non alias solutior luxu: adulto autumno: simulachrū uindemiæ per domū celebrat Vrgeri prela: fluere lacus: & fœminæ pellibus accinctæ assultabant: ut sacrificantes uel insanientes bacchæ. Ipsa crine fluxo thyrsum quatiēs: iuxtaq; Silius hedera uinctus: gerere cothurnos: iacere caput: strepēte circum procaci choro. Ferunt Vectiū ualentem lasciuia: in præaltam arborem connissum: interrogantibus quid aspiceret: respondisse: tempestatē ab hostia atrocem si uc cœperat. ea species: seu forte lapsa uox in præsagiū uertit. Non rumor interea: sed undiq; nūcii incedunt: qui ignara Claudio cuncta: & uenire prōptū ultioni afferrēt. Igitur Messalina lucillianos in ortos: Silius dissimulādo metu: ad munia fori digreditur. Cæteris passim dillabentibus affuere centuriōes: inditaq; sunt uincula: ut quis reperiebatur in publico aut per latebras. Messallina tamen q̄q̄ res aduersę consilium adimerent: ire obuiam: & aspici a marito. quod sæpe subsidiū habuerat: haud segniter intendit. Iussitque ut Britannicus & octauia in cōplexum patris pergerēt. Et uibidiam uirginum uestaliū uetustissimam orauit: pontificis maximi aures adire. clæmentiam expetere. Atq; īterim tribus omnino cōmitantibus: Id repente sollitudinis erat: spaciū urbis pedibus emensa: uehiculo quo purgamenta ortorum eripiūtur: hostiensem uiā intrat: nulla cuiusq̄ misericordia: quia flagitiorum deformitas prǽualebat. Trepidabatur nihilominus a Cæsare: quippe Getæ prętorij pręfecto haud satis fidebat ad hōesta seu praua iuxta leui. Ergo narcissus assumptis idē quibus metus: non aliam spē incolumitatis Cæsaris affirmat: q̄ si ius militū uno illo die in aliquem libertorum transferret: seque offert suscepturum: ac nedū in urbem uehitur ad pęnitentiam a. L. Vitellio. P. largo cecina mutaretur: i eodē gestamine sedē poscit sūmitq;. Crebra post hæc fama fuit: inter diuersas principis uoces. cū modo incusaret flagitia uxoris: aliquando ad memoriam coniugij & infantiam liberorum reuolueretur: non aliud prolocutum Vitellium quam o facinus. O scelus. instabat quidē Narcissus aperire ambages: & ueri copiam facere: sed non ideo peruicit: quin suspensa & quo ducerētur inclinatura respōderet: exēploq; eius largus Cecina uteretur: & iā erat in aspectu Messalina: clamitabatq; audiret Octauiæ & Britānici matrem: cū obstreperet accusator Sillium & nuptias referēs: simul codicillos libidinum indices tradidit: quibus uisus Cæsaris auerteret. Nec multo post urbē ingredienti offerebantur cōes liberi: nisi Narcissus amoueri eos iussisset. Vibidiā depellere nequiuit: quæ multa cū inuidia flagitaret:

ne indefensa, cõiunx exitio daretur. Ergo auditurũ principem & fore diluẽdi criminis facultatem respondit. Iret interim uirgo & sacra capesceret. Mirũ inter hæc silentium Claudij: Vitellius gnaro propior. oĩa liberto obediebãt. patefieri domũ adulteri: atq; illuc deduci imperatorẽ iubet. Ac primũ in uestibulo effigiem patris Silij consulto senatus abolitã demonstrat. Tum quicquid habitũ Neronibus & Drusis in precium probri cessisse. incẽsumq; & ad minas prorũpentem: castris infert parata cõtione militum: apud quos præmonẽte Narcisso pauca uerba fecit. Nam & si iustũ dolorem pudor impediebat cohortiũ clamor dehinc cõtinuus. noĩa reorũ & pœnas flagitantium: admotusq; Silius tribunali nõ defensionẽ nõ moras tẽptauit: precatus ut mors acceleraretur: eadẽ constantia: & illustres equites Romanos cupidos maturæ necis fecit. Ticiũ Proculum custodem Silio ac Messalinæ dat: & indiciũ offerentẽ: Vectium ualentẽ & confessum: & Pompeiũ uibicum: ac Saufellũ Trogum ex conscijs tradi ad suppliciũ iubet. Decus quoq; Calphurnianus Vigilũ præfectus. Sulpicius ruf fus ludi ꝓcurator. Iuncus: Vergilianus senator: eadẽ pæna affecti solus Mnester cõtationem attulit: dilaniata ueste clamitãs aspiceret uerberũ notas: reminisceretur uocis: qua se obnoxiũ iussis Messalinæ dedisset. Alijs largitiõe aut spei magnitudine sibi ex necessitate culpã. Nec cuiq̃ ante pereũdũ fuisse: si Silius rerũ potiretur. Cõmotum his & ꝓnum ad misericordiã Cæsarem: ꝓpulere liberti: nec tot illustribus uiris interfectis: histrioni cõsuleretur. Sponte an coactus tã magne peccauisset: nihil referre. ne Trauli quidẽ mõtani equitis ro. defensio recepta est. Is modesta iuuenta: sed corpore insigni: accitus ultro: noctẽq; intra unam a Messalina proturbatus erat: paribus lasciuijs ad cupidinem & fastidia. Suilio Cesonino & plãtio laterano mors remittitur. Huic ob patrui egregiũ meritũ Cesoninus uitijs ꝓtectus est: tanq̃ in illo fœdissimo cetu passus muliebria. Interim Messallina lucilianis in hortis ꝓlatare uitã: cõponere preces: nõnulla spe: & aliquando ira tanta inter extrema supbia agebat. Ac ni cedem eius Narcissus ꝓperauisset. uerterat perniciẽ in accusatorẽ. Nã Claudius domũ regressus & tẽpestiuis epulis delinitus: ubi uino ĩcaluit iri iubet nũciariq; miseræ: hoc. n. uerbo usum ferunt: dicẽdam ad causam postera die adesset. Quod ubi auditũ & languescere ira: redire: amor: ac si contarẽtur ꝓpinqua nox: & uxorij cubiculi memoria timebãtur: prorupit Narcissus: denũciatq; centuriõibus & tribuno qui aderantur exequi cedem. Ita imperatorẽ iubere: custos exactor e libertis Euodus datus. Isq; raptim ĩ hortos pręgressus. repit fusam humi: assidente matre Lepida: quę florenti filię haud concors: supremis eius necessitatibus ad miserationem euicta erat Suadebatq; ne ꝑcussorem oppiretur. trãsisse uitã neq; aliud q̃ morti decus quęrendũ. Sed aĩo per libidines corrupto nihil honestũ inerat. lachrymęq; & questus irriti ducebãtur Tũ impetu uenientiũ pulsę fores. astitit Tribunus ꝑ silentiũ ac libertus increpãs multis ac seruilib9 probris. Tũc primũ fortunã suam ĩtrospexit. ferrũq; accepit quod frustra iugulo aut pectori ꝑ trepidationẽ admouẽs ictu tribuni trãsfigitur. corpus matri cõcessum. Nũciatumq; Claudio epulãti perisse Messalinam: non distincto sua an aliena manu. nec illę quesiuit. poposcitq; poculũ. & solita conuiuio celebrauit. Ne secutis quidẽ diebus odij gaudij: irę: tristicię: ullius deniq; humani affectus signa dedit: non cũ lactãtes accusatores aspiceret: non cum filios mœrentes. Iuuitq; obliuionem eius Senatus: censendo nomẽ & effigies priuatis & publicis locis demouendas: Decreta Narcisso quęstoria insignia leuissimũ fastigij eius cũ secundũ pallantem & Calistũ ageret honesta quidẽ: sed ex quibus deterrima orirẽtur: flagitijs multis.

FINIS. XI. LIBRI.

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE LIBER.XII.INCIPIT ACTIONVM DIVRNALIVM.

Ede Messalinæ cōuulsa principis domus orto apud libertos certa
mine: quis deligeret uxorē Claudio celibi uitæ intonāti: & coniugū
īperijs ob noxio: Nec minore ambitu fœminæ exarserāt suā quæq;
nobilitatē: formā: opes: cōtendere: ac dignā tāto matrimonio ostē
tare: Sed maxīe ambigebatur īter loliā paulinā. M. Lolij cōsularis
filiā & Iuliam Agrippinā germanico genitā. Huic Pallas illi Cali-
stus fautores aderāt. Et Elia petina e familia Tuberonū: Narcisso fouebatur. Ipse mō
huc mō illuc: ut quenq; suadentiū audierat ꝓmptus: discordātes ī consiliū uocat. ac
ꝓmere sententiā. & adijcere rationes iubet. Narcissus uetus matrimoniū: familiā cō-
munē: Nā Antonia ex petina erat: nihil in penatibus eius nouū differebat: si sueta con
iunx rediret: haud quaq̃ nouercalibus odijs usura in Britānicū & octauiā proxima su
is pignora. Calistus īprobatā longo dissidio: ac si rursus assumeretur: eo ipso supbā:
longeq; rectius Loliā induci: quādo nullos liberos genuisset: uacuā æmulatiōe: & pri
uignis parētis loco futurā. At Pallas id maxime ī Agrippina laudare q; Germāici ne
potē secū traheret dignū prorsus īperatoria fortuna. Stirpē nobilē & familiæ claudię:
quæ posteros cōiungeret. ne fęmina experta fæcūditatis ītegra iuuēta: claritudinē cęsa
rū aliā ī domū ferret. Pręualuere hęc adiuta Agrippinæ illecebris ad eū ꝑ speciē necessi
tudinis crebro uentitādo pellicit patruū: ut prelata ceteris: & nōdū uxor: potētia uxo
ria iā uteretur. Nam ubi sui matrimonij certa fuit: struere maiora: nuptiasq; Domicij
quē ex Cn. enobarbo genuerat: & Octauiæ Cæsaris filiæ moliri. q^d sine scelere ꝑpetra
ri nō poterat: quia. L. Syllano despōderat Octauiā Cæsar. iuuenēq; & alias clarꝝ insi-
gni triūphaliū & gladiatorij muneris magnificētia ꝓtulerat ad studia uulgi. Sed nihil
arduū uidebatur in aīo principis: cui nō iudiciū nō odiū erat nisi indita & iussa. Igitur
Vitellius noīe censoris: seruiles fallacias obtegēs: ingruētiūq; doīationū ꝓuisor: quo
gratiā Agrippinæ pararet: cōsilijs eius īplicari: serere crimina ī Syllanū cui sane deco-
ra & ꝓcax soror Iunia Caluina: haud multū ante Vitellij nurus fuerat hinc initiū ac-
cusatiōis fratrisq; nō incestū: sed incustoditū amorē ad infamiā traxit. & præbebat Cæ
sar aures accipiēdis aduersus generꝝ suspitiōibus: caritate filiæ prōptior. At Syllāus ī
sidiarꝝ nescius: ac forte eo anno prætor: repēte ꝑ edictū Vitellij ordine senatorio mo-
uetur: q̃q̃ lecto pridē senatu: lustroq; cōdito: simul affinitatē Claudius dirrēit: adatus
q; Syllāus eiurare magistratū & reliquus præturæ dies in Epriū Marcellū collatus ē.
C. Pōpeio. Q. Veranio cōsulibus: pactū īter Claudiū & Agrippinā matrimoniū. Iā
fama amore illicito firmabatur: necdū celebrare sollēia nuptiarꝝ audebāt: nullo exem
plo deducta ī domū patrui fratris filia. Qui & īcestū ac si spneretur: ne ī malū pblicū
erūperet metuebatur. Nec ante omissa cōtatio: q̃ Vitellius suis artibus id ꝑpetrandū
sumpsit. Percūctatusq; Cæsarē: an iussis populi an auctoritati senat9 cæderet: ubi ille
unū se ciuiū & cōsensu īparē respōdit: oppiri intra palatiū iubet: Ipse curiā īgreditur: sū
mamq; reip. agi obtestās: ueniā dicēdi ante alios exposcit. Orditurq; grauissimos pri
cipis labores: quis orbē terræ capessat: egere adminiculis: ut domestica cura uacuus: ī
cōe cōsular. Quod porro honestius cēsoriæ mētis leuamē: q̃ assumere cōiugē ꝓspis du
bijsq; sociam ? cui cogitatiōes ītimas: cui paruos liberos tradat: nō luxui aut uolupta
tibus assuefactus sed qui prima ab iuuēta legibus obtēperauisset. Postq̃ hęc fauorabili

oratione præmisit: multaq; patrū assentatio sequebat: capto rursus initio qn̄ maritā
dum principē cuncti suaderent deligi oportere fœminā nobilitate: puerperijs: sancti
monia insignē. Nec diu inquirendū: quin Agrippina claritudine generis anteiret. da
tum ab ea fecunditatis experimentū. & congruere artes honestas. Id vero egregiū: ꝙ
prouisu deū vidua iungeret principi: sua tm̄ matrimonia experto. Audiuisse a parēti
bus: vidisse ipsos: arripi cōiuges ad libita cæsaꝝ. ꝓcul id a præsenti modestia. Statue
retur imo documentū quo vxorē Imperator acciperet. At.n. noua nobis in fratrū fili
as cōiugia: sed alijs gētibus solemnia: nec lege vlla prohibita. Et sobrinaꝝ diu ignora
ta tpe addito percrebuisse. morē accōmodari prout conducat: & fore hoc quoq; ī his
quæ mox vsurpent. Haud defuere qui certatim: si cūctaretur cæsar: vim acturos te
stificantes erūperenr curia. Conglobat promiscua multitudo. populūq; romanū ea
dem orare clamitat. Nec Claudius vltra expectato obuiū apud foꝝ præbet se gratā
tibus. Senatūq; ingressus: decretū postulat: quo iuste inter patruos fratrūq; filias nu
ptiæ etiā in posteꝝ statuerentur. Neq; tm̄ repertus ē: nisi vnus talis matrimonij cupi
tor Talledius seuerus eques romanus. quē pleriq; Agrippinæ gratia: impulsum fere
bant. Versa ex eo ciuitas & cūcta fœminæ obediebant: non per lasciuiā vt Messallina
rebus romanis illudenti. Additum & quasi vile seruitiū palam seueritas: ac sæpius su
perbia: nihil domi impudicū: nisi dominatiōi expediret. cupido auri īmēsa obtentum
habebat. quasi subsidiū regno pararetur. Die nuptiaꝝ Syllanus sibi mortē cōsciuit:
siue eousq; spē vitæ ꝓduxerat: seu delecto die augendā ad inuidiā. Caluina soror eius
Italia pulsa ē. Addidit Claudius sacra ex legibus Tulli regis. piaculaq; apud Lucum
dianæ p pōtifices danda. irridētibus cunctis ꝙ pœnæ procuratiōesq; incesti id tpis ex
quirerētur. At Agrippina ne malis tm̄ facinoribus notesceret. veniā exilij pro Anneo
Seneca: simul præturā impetrat lætū in publicū rata: ob claritudinem studiorū eius
vtq; Domicij pueritia tali magistro adolesceret: & consilijs eiusdē ad spem domina
tionis vteret: quia Seneca fidus in Agrippinā memoria beneficij. & infensus Claudio
dolore iniuriæ credebat. Placitū dehinc non vltra cūctari. Sed designatū cōsulē Mē
miū pollionē: ingētibus ꝓmissis inducūt: sniam expromere: qua oraret Claudius de
spōdere Octauiā Domitio: qđ ætati vtriusq; nō absurdū: & maiora patefactuꝝ erat.
Pollio haud disparibus verbis ac nup Vitellius censet despondeturq; Octauia ac sm
priorē necessitudinē: spōsus iam & gener Domicius æquari Britānico studijs matris:
arte eoꝝ quis ob accusatā Messallinam vltio ex filio timebat. Per idem tps legati par
thoꝝ ad expetēdum vt rettuli Meherdatē missi: Senatū ingrediūt. mādataq; in hūc
modū incipiunt. Nō se fœderis ignaros: nec defectiōe a familia arsacidaꝝ venire. Sed
& filiū vononis nepotē Phrahatis accersere aduersus dominationē Gotarzis: nobili
tati plebiq; iuxta intollerandā. Iā fratres: iam ꝓpinquos: iā longius sitos: cędibus ex
haustos abijci cōiuges grauidas: liberos paruos: dum socors domi: bellis infaustus:
ignauiā sæuitia tegat. Veterē sibi ac publice cœptā nobiscū amicitiā: & subueniendū
socijs viriū æmulis: cędētibusq; per reuerentiā. Ideo regū obsides liberos dari: vt si do
mestici imperij tedeat. sit regressus ad principem patresq;. quorum moribus assuefa
ctus rex melior adscisceretur. Vbi hæc atq; talia dissertauere: icipit orationē Cæsar de
fastigio romāo: parthorūq; obsequijs seq; diuo Augusto adæquabat: petitū ab eo re
gem referēs: omissa Tiberij memoria: q̄q̄ is quoq; miserat. Addiditq; pcepta. & enim
aderat. Meherdates. vt nō dominationē & seruos: sed rectorē & ciues cogitaret. Cle
mentiāq; ac iusticiā quāto ignoratiora barbaris: tāto tollerātiora capesseret. Hic ver
sus ad legatos: extollit laudibus alūnum vrbis spectatęq; ad id modestiæ. Ac tm̄ feren

da regum ingenia. neq; vsui crebras mutationes. Rem romanā huc facietate glorię ꝓ uectam: vt externis quoq; gētibus quietem velit datam. Post hęc. C. Casio. qui Syrię præerat: deducere iuuenem ripā ad Euphratis iubet. Ea tēpestate Cassius cæteros pręeminebat peritia legum. Nā militares artes per ociū ignotæ. Industriosq; ac ignauos pax in æquo tenet: Attamen q̄tum sine bello dabat: reuocare priscū morem. exercere legiones: cura ꝓuisu perinde agere ac si hostis ingrueret. Ita dignum maioribus suis: & familia casia ratus: per illas quoq; gentes celebrata. Igit̄ excitis quorum de sententia petitus rex: positisq; castris apud zeuma: vnde maxime peruius amnis: postq̄ illustres parthi. rexque Arabum Abbarus aduenerat: monet Meherdatem barbaroꝝ impetus acres: cōtatione languescere: aut in perfidiam mutari. Itaq; vrgeret cœpta. Quod spretum fraude Abbari qui iuuenem ignarum: & summā fortunam in luxu ratū: multos per dies attinuit apud oppidum edessam. Et vocāte Carrhene: ꝓmptasq; res ostētante si citi aduenissent. nō cominus Mesopotamiam: sed flexu Armeniā petiuit. Id tēporis importunum: q̄a hyems occipiebat. Exin niuibus & montibus fessi: postq̄ campis ꝓpinquabant: copijs carrhenis adiungunt̄. Transmissoq; amne tygri: permeant Adiabenos: quoꝝ rex hyliates societatem Meherdatis palā induerat. ī Gotarzen per occultam & magis fidā inclinabat. Sed capta in transitu vrbs Ninos vetustissima sedes assyrię. castellū insigne fama: quod postremo inter Dariū atq; Alexandrū prœlio persaꝝ illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montē cui nomen Sambulos: vota dijs loci suscipiebat: pręcipua religiōe herculi. qui tēpore statuto: per quietē monet sacerdotes: vt templum iuxta equos venatui adornatos sistāt. Equi vbi pharetras tęlis onustas accepere: per saltus vagi: nocte demū vacuis pharetris: multo cū anhelitu redeunt. Rursus deus quas siluas pererrauerint: nocturno visu demonstrat. reperiunturq; fusæ passim ferę. Cæteꝝ Gotarzes nundū satis aucto exercitu: flumine corma ꝓ munimento vti. Et q̄q̄ per insectationes & nuncios ad prelium vocaret̄: nectere moras. locos mutare. & missis corruptoribus exuēdam ad fidem hostes emercari. Ex quis ezates adiabenus mox abbarus arabum cum exercitu abscedunt: leuitate gentili: & quia experimentis cognitū est: Barbaros malle roma petere reges q̄ habere. At Meherdates validis auxilij nudatus: cęterorum ꝓditione suspecta: quod vnum erat reliquum: rē in casum dare: prelioq; experiri statuit. Nec detrectauit pugnam Gotarzes deminutis hostibus ferox. Concursumq; magna cęde: & ambiguo euentu. donec Carrhenem ꝓfligatis obuersis: longius euectū integer a tergo globus circūueniret. Tum oī spe perdita: Meherdates ꝓmissa parrhacis paterni clientis secutus: dolo eius vincitur. traditurq; victori. Atq; ille non ꝓpinquum neq; arsacis de gēte sed alienigenam & romanum increpans: auribus decisis viuere iubet: ostentui clementię suę & in nos dehonestamento. Dein Gotarzes morbo obijt: accitusque in regnum Vonones: medis tum præsidēs. Nulla huic prospera aut aduersa quis memoraretur: breui & inglorio imperio perfunctus est. Resq; Parthoꝝ in filium eius Vologesen trāslatæ. At Mitridates Bosphoranus amissis opibus vagus posteaq̄ Didiū ducē romanū: roburq; exercitus abisse cognouerat: relictos in nouo regno Cotyn iuuenta rudē: & paucas cohortiū cū Iulio Aquila equite romano: spretis vtrisq;. cōcire nationes: illicere pfugas: postremo exercitu coacto: regē Dandaridaꝝ exturbat imperioq; eius potitur. Quæ vbi cognita: & iā iāq; Bosphoꝝ inuasurus habebat̄: diffisus ꝓprijs virib9 aquila & Cotys: quia zorsines syracusoꝝ rex hostilia resūpserat: externas & ipsi gratias quęsiuer̄. Missis legatis ad Eunonem qui Adorsoꝝ genti pręcellebat. Nec fuit in arduo socie-

tas: potentiam romanā aduersus rebellem Mithridatē ostentantibus. Igitur pepigere ęquestribus pręlijs eunões certaret. obsidia urbiū romani capesserent. Tum cōposito agmine: incedūt, cuius frontem & terga Adorsi media cohortes & Bosphorani tutabātur nostris in armis. Sic pulsus hostis. Ventūq; Soza oppidū dandaride ꝙ desertū a Mithridate. ob ambiguos populariū animos: obtineri relicto ibi pręsidio uisū. Exin sacros pergunt & transgressi amnē pandam. circunueniūt urbē Vspen: editā loco: & mœnib9 ac fossis munitā: nisi ꝙ mœnia nō saxo: sed cratibus iunctis: ac media humo aduersum irrūpentes inualida erant. eductęq; altius turres facibus atq; hastis turbabant obsessos. Ac ni prœliū nox diremisset: cœpta patrataq; expugnatio eundē ītra diem foret. Postremo misere legatos ueniā liberis corporibus orātes. Seruicij decē milia offerebant: qđ aspnati sunt uictores: quia trucidare deditos sęuū: tantā multitudinē custodia cingere arduū: ut belli potius iure caderet. Datūq; militib9 qui scalis euaserāt signū cędis. Excidio Vispensiū metus cęteris iniectus: nihil tutū ratis cū arma munimēta īpediti uel eminētes loci: amnesq; & urbes iuxta prorumperentur. Igitur Gorsines diu pēsitato. Mithridatis ne rebus extremis: an patrio regno cōsuleret: postq̄ pręualuit gentilis utilitas: datis obsidib9: apud effigiē Cęsaris ꝓcubuit: magna gloria exercitus romani. quē incruentū & uictorē: tridui itinere abfuisse ab amne tanai cōstitit. Sed in regressu dispar fortuna fuit. qa nauiū quasdā: quę mari remeabāt: ī littora tauroꝝ delatas: circūuenere barbari: prefecto cohortis: & plęrisq; cōsulariū interfectis. Interea Mithridates nullo ī armis subsidio. Cōsultat cuius misericordiā experiretur. Frater Cotys ꝓditor olim: deīde hostis metuebatur. Romanoꝝ nemo id auctoritatis aderat: ut ꝓmissa eius magni pēderētur. Ad eunonē cōuertit ꝓprijs odijs infensum: & recēs cōiuncta nobiscū amicicia: ualidum. Igitur cultu: uultuq; q̄ maxime ad præsentē fortunā cōparato: regiā ingreditur: genibusq; eius ꝓuolutus. Mithridates īquit terra mariq; romanis ꝑ tot annos quæsitus sponte adsum. Vtere ut uoles ꝓle magni achemenis: ꝙ mihi solū hostes nō abstulerunt. At eunões claritudine uiri: mutatione reꝝ: & prece haud degenere ꝓmotus alleuat supplicē. laudatq; ꝙ gentē adorsorum: ꝙ suā dexterā petendę ueniæ delegerit. Simul legatos litterasq; ad Cęsarē ī hunc modū mittit. P. romani imperatoribus magnaꝝq; nationū regibus: primam ex similitudine fortunę amicitiā sibi & Claudio: ēt cōmunionem victorię esse belloꝝ ęgregios fines: quotiēs ignoscendo transigātur. Sic zorsini uicto nihil erepū ꝑ Mithridate qñ grauius mereret: nō potentiā: neq; regnū precari: sed ne triumpharet: neue pœnas capite expenderet. Atq; Claudius q̄q̄ nobilitatibus externis mitis: dubitauit tamen accipere captiuū pacto salutis: an repetere armis rectius foret. Hinc dolor iniuriaꝝ: & libido vindictę adigebat. Sed disserebat cōtra. Suscipi bellum auio itinere: īportuoso mari. Ad hęc reges feroces: vagos populos: solū frugū egens: tū tedium ex mora: ꝑicula ex ꝓperantia: modicam uictoribus laudē ac multū infamię si pellerentur: quin obriperet oblata: & seruaret exulem cui inopi quāto longiorē uitam. tanto plus supplicij fore. His ꝓmotus: scripsit Eunoni. meritū quidē nouissima exēpla Mithridatē. nec sibi vim ad exequendū deesse. Veꝝ ita maioribus placitū quātalibet ꝑuicacia in hoc tētata: beneficentia aduersus supplices vtendū. Nam triūphos de populis regnisq; integris adquiri. Traditus post hęc Mithridates: uectusq; romā ꝑ Iuniū Colonē ꝓcuratorē Ponti: ferocius q̄ ꝓ fortuna disseruisse apud Cęsarē ferebat. Elataq; vox eius ī vulgū hisce verbis. Nō sum remissus ad te: sed reuersus: vel si nō credis: dimitte & q̄re vultu quoq; interrito ꝑmāsit: cū rostra iuxta custodibus circundatus:

visui populo praeberetur: Cōsularia insignia coloni. Aquilae praetoria decernunt᷑. isdē cōsulibus atrox odij Agrippina ac loliae infensa: ꝙ secū de matrimonio principis certauisset: molit᷑ crimina: & accusatorē: qui obijceret chaldeos: magos: interrogatūq; apollinis clarij simulachꝝ sup nuptijs imperatoris. Exin Claudius inaudita rea multa de claritudine eius apud Senatū praefatus sorore. L. Volusij genitā: maiorē ei patruū Cottam Messallā esse Mēnio quodā regulo nuptā. Nā de. C. Caesaris nuptijs consulto reticebat addidit pniciosa in remp. cōsilia & materiā sceleri detrahendā. Pro in publicatis bonis cederet italia. Ita quinquagies sestertiū ex opibus imensis exuli relictū. Et calphurnia illustris foemina puertit᷑. quia formā ei9 laudauerat prīceps nulla libidine sed fortuito sermone. vnde vis Agrippinae citra vltima stetit In loliā mittit᷑ tribunus a quo ad mortē adigeret᷑. Dānatus & lege repetundaꝝ Cadius ruffus accusantibus Bithinis. Galliae narbonēsi ob egregiā in patres reuerentiā datū: vt senatoribus eius ꝓuinciae: nō exquisita principis sentētia: iure quo Sicilia haberet᷑ res suas inuisere liceret. Itureiq; & iudei defunctus regibus Suhēnio atq; Agrippa ꝓuinciae syriae additi. Salutis auguriū quinq; & vigiti annis omissū repeti ac deide cōtinuari placitum. Et pomeriū auxit Caesar more prisco: quo ijs qui ꝓtulere īperiū: et terminos vrbis ꝓpagare datur. Nec tñ duces romani q̄q̄ magnis natiōibus subactis: vsurpauerāt. nisi. L. Sylla. & diuus Augustus. Regum in eo ambitio: vel gloria varie vulgata Sed initiū cōdēdi: & quod pomeriū Romulus posuerit. noscere haud absurdū reor. Igit᷑ a foro boario vbi aereū tauri simulachrū aspicimus: quia id genus animaliū aratro subdit᷑: sulcus designādi oppidi coeptus: vt magnā herculis arā amplecteret᷑. Indecertis spacijs interiecti lapides: p ima mōtis palatini ad aram cōsi. mox curias veteres: tū ad sacellū lariū. foꝝq; romāum. & capitoliū nō a Romulo: sed a Tito Tatio additū vrbi credidere. Mox pro fortuna pomeriū auctū. Et quos tū Claudius terminos posuerit: facile cognitu: & publicis actis praescriptū. C. Antistitio. M. Suillio cōsulibus adoptio in Domitiū auctoritate Pallātis festinat᷑: qui obstrictus Agrippinae vt conciliator nuptiaꝝ & mox stupro eius illigatus: stimulabat Claudiū: consuleret reipu. Britannici puericiam robore circūdaret. Sic apud diuū Augustū quamquā nepotibus subnixū viguisse priuignos A Tiberio sup propriam stirpem Germanicū assumptū. Se quoq; accingeret iuuene: partē curaꝝ capessituro. His euictus biēnio maiorem natu Domiciū filio anteponit. habita apud Senatū oratione in eundē: quem a liberto acceperat modū. Adnotabāt periti nullam antehac adoptionē inter patricios claudios reperiri. eosq; ab actio clauso continuos durauisse. Caeteꝝ actae principi grates: exquisitiore in Domiciū adulatōe. Rogataq; lex qua in familiā Claudiā & nomē Neronis trāsiret. Auget᷑ & Agrippina cognomēto Augustae: quibus patratis: nemo adeo expers mīsericordiae fuit: quē nō Britānici fortunae moeror afficeret Desolat9 paulatim et seruilibus ministerijs p intempestiua nouercae officia: in ludibria vertebat. intelligēs falli se. Neq;. n. segnē fuisse indolē ferunt siue veꝝ seu piculis cōmēdatis retinuit famā sine expimento. Sed Agrippina quo vim suā socijs quoq; natiōibus ostentaret: in oppidū Vbiorū: in quo genita erat: veteranos coloniāq; deduci impetrat cui nomē inditum ex vocabulo ipsius. Ac forte acciderat. vt eam gentē rheno transgressā auus Agrippa in fidē acciperet. Iisdē temporibus in supiore germania trepidatū: aduentu Catthoꝝ latrocinia agitātium. Deinde. L. Pomponius legatus auxiliares Vuāgionas ac Nemetas addito equite alario monuit: vt anteirent populatores: vel dilapsis improuisi circūfunderent᷑. Et secuta consilium ducis industria militis. diuisiq; in

duo agmina:qui leuum iter petiuerāt:recens reuersos:prædaq; per luxū vsos:& som
no graues circunuenere. Aucta lætitia:q; quosdā e clade variana quadragesimū post
annum seruitio exemerant. At qui dextris & ,ppioribus compendijs ierant obuio ho
sti:& in aciem auso:plus cladis faciunt. Et præda famaq; onusti:ad montem tauꝝ re
uertunt̃ Vbi Pomponius cū legionibus opperiebat̃:si Catthi cupidine vlciscendi ca
sum pugnæ præberent. Illi metu ne hinc romanus:inde Cherusci:cū quis æternum di
scordant:circūgrederent̃:legatos in vrbem & obsides misere. decretusq; pomponio
triūphalis honos:modica pars famæ eius apud posteros:in quis carminū gloria præ
cellit. Per idem tēpus Vānius Sueuis a Druso cæsare impositus:pellit̃ regno:prima
īperij ætate clarus acceptusq; popularibus. Mox diuturnitatem in superbiā mutans:
& odio accolaꝝ:simul domesticis discordijs circunuentus. Auctores fuere Iubillius
hermundoꝝ rex:& Vando ac Sydo sorore Vānij geniti. Nec claudius q̄q̄ sæpe orat9
arma certātibus barbaris interposuit. tutū Vānio perfugium ,pmittēs si pelleret̃ scri
psitq;. P. Atillio hystro:qui pannoniæ præsidebat:legionē ipsaq; e ,puincia lecta auxi
lia:,p ripa componeret subsidio victis:& terrori aduersus victores:ne fortuna elati:
nostrā quoq; pacē turbarentur. nam vis īnumera ligij alięq; gentes aduentabāt fama
ditis regni q̄d Vannius.xxx.per annos prædationibus & vectigalibus auxerat. Ipsi
manus ,ppria pedites.eques,e sarmatis Iazigibus erat:ipar multitudini hostium. eoq;
castellis sese defensare:bellumq; ducere statuerat. Sed Iaziges obsidionis impatiētes:
& ,pximos per campos vagi:necessitudinem pugnæ attulere:quia Ligius hermundu
rusq; illic ingruerant. Igit̃ digressus castellis Vannius:fundit̃ prælio. q̄q̄ rebus aduer
sis laudatus q; & pugnam manu capessiuit:& corpore aduerso vulnera excepit. Cęteꝝ
ad classē in danubio opperientē ,pfugit. Secuti mox cliētes:& acceptis agris:in Panno
nia locati sūt. Regnū Vangio ac Sydo iter se partiuere. egregia ap̄d nos fide. subiectis
suo ne an seruitij ingenio:dū adipiscerent̃ dominatiōes multa caritate:& maiore odio
postq̄ adepti sunt. At in Britannia. P. Ostoriū ,ppratorē turbidæ res excepe:effusis i
agrū socioꝝ hostibus:eo violēti9q; nouū ducem exercitu ignoto:& cępta hyeme ituꝝ
obuiam nō rebant̃. Ille gnarus primis euētibus metū aut fiduciam gigni:citas cohor
tes rapit. & cæsis qui restiterunt:disiectos cōsectatus:ne rursus conglobarent̃:infensa
q; & infida pax nō duci nō militi requiē permitteret:detrahere arma suspectis:cinctosq;
Castris Antonā & Sabrinā fluuios cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere va-
lida gens:nec prelijs concussa quia societatē nostram volētes accesserāt: Hisq; aucto
ribus circūiectę nationes locum pugnę delegere septum agresti aggere & additu an-
gusto:ne paruius equiti foret. Ea munimenta dux romanus: q̄q̄ sine robore legionū
sociales copias ducebat:perrūpere aggredit̃. & distributis cohortibus turmas quoq;
peditū ad munia accingit. Tunc dato signo ,pfringūt aggerē. suisq; claustris īpeditos
turbāt. Atq; illi cōscientia rebelliōis & obseptis effugijs:multa & clara facinora fecer̃.
Qua pugna filius legati. M. Ostorius fuati ciuis decus meruit. Ceteꝝ clade. Icenoꝝ
compositi qui bellū inter & pacē dubitabant. & ductus in Cangos exercitus. Vastati
agri. prędæ passim actæ:nō ausis aciē hostibus:vel si ex occulto carpere agmē tētarēt:
punito dolo. Iā ventū haud ,pcul mari:q̄d hyberniam insulā aspectat. cū ortæ apud
Brigantes discordiæ:retraxere ducē:destinationis certū:ne noua moliret̃:nisi priori-
bus firmatis. Et Brigantes quidē paucis qui arma cæptabāt interfectis:in reliquos da
ta venia:resedere. Syluraꝝ gens nō atrocitate:non clementia mutabat̃:quin bellū ex
erceret. castrisq; legionū præmēda foret. Id quo ,pmptius veniret:colonia Camulodu

num valida veteranorum manu: deducit in agros captiuos subsidiũ aduersus rebelles: & imbuendis socijs ad officia legum. Itum inde in Syluras super ꝓpriam ferociam Caractaci viribus confisos. quẽ multa ambigua: multa ꝓspera extulerãt: vt cæteros Britãnorum imperatores præmineret. Sed tum astu: tum locorum fraude prior: vi militũ inferior: transfert pręliũ in Ordolucas. additisq; qui pacẽ nostra metuebant: nouissimũ casum experitur: sumpto ad pręliũ loco. vt aditus: abscessus: cũcta nobis importuna: & suis in melius essent. Tunc mõtibus arduis: & si qua clementer accedi poterant in modum valli: saxis prestruit. Et præfluebat amnis vado incerto: cateruaq; maiorum ꝓ munimentis cõstiterant. Ad hoc gẽtium ductores circumire: hortari: firmare aĩos: minuendo metu accendenda spe: alijsq; belli incitamentis. Enim vero Caractacus huc illuc volitans: illum diem: illam aciem testabatur: aut recuperandæ libertatis: aut seruitutis æternæ initium fore. vocabatq; nomina maiorum qui dictatorem Cæsarem pepulissent: quorum virtute vacui a securibus & tributis: intemerata cõiugum & liberorum corpora retinerent. Hæc atq; talia dicenti adstrepere vulgus: gentili quisq; religioni obstringi nõ telis: nõ vulneribus cessuros. Obstupefecit ea alacritas ducẽ romanũ. simul ꝓiectus amnis: additum vallum ĩminentia iuga: nihil nisi atrox & ꝓpugnatoribus frequẽs terrebat. Sed miles pręliũ poscere. cuncta virtute expugnabilia clamitare. prędectiq; ac tribuni paria disserentes: ardorem exercitus intendebant. Tum Ostorius circũspectis quæ ĩpenetrabilia queq; peruia ducit infensos. amnẽq; haud difficulter euadit. Vbi vẽtum ad aggerem: dum missilibus certabatur: plus vulnerum in nos: & plereq; cędes oriebantur. Posteaq facta testudine: rudes & informes saxorum compages distractę: parq; cominus acies: decedere Barbari in iuga montiũ. Sed eo quoq; irrupere ferentarius grauisq; miles. Illi telis assultantes: hi conferto gradu: turbatis contra Britannorum ordinibus: apud quos nulla loricarum galearumue tegmina. & si auxiliaribus resisterent: gladijs ac pilis legiõariorum: si huc verterent spatis & hastis auxiliariũ sternebantur. clara ea victoria fuit. captaq; vxore & filia caractaci: fratres quoq; in deditionem accepti. Ipse vt ferme in tuta sunt aduersa cũ fidem Cartimanduę reginę Brigantum petiuisset: vinctus: ac victoribus traditus est: nono post anno q̃ bellũ in Britannia cœptum. Vnde fama eius euecta ĩsulas: & ꝓximas ꝓuĩcias peruagata: ꝑ Italiã quoq; celebrabatur. auebãtq; visere: quis ille tot per annos opes nostras spreuisset. Ne romę quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Cęsar dum suum decus extollit: addidit gloriã victo. Vocatus quippe vt ad insigne spectaculum populus. Stetere in armis pretorię cohortes campo qui castra prejacet. Tunc incedentibus regijs clientulis phalerę torquesq;: quęq; externis bellis quęsierat: traducta: mox fratres & coniunx & filia: postremo ipse ostentatus. Cęterorum preces degeneres fuere ex metu. At non caractacus aut vultu demisso aut verbis misericordiam requirens: vbi tribunali astitit: in hunc modum locutu est. Si quanta nobilitas & fortuna mihi fuit: tanta rerum ꝓsperarum moderatio fuisset: amicus potius in hanc vrbem: q̃ captus venissem: Neq; dedignatus essem claris maioribus ortus: pluribus gentibus imperitans fœdere pacem accipere. Pręsens sors mea vt mihi informis: sic tibi magnifica est. Habui equos. viros: arma: opes: quid mirum si hęc inuitus amisi? Nam si vos omnibus imperitare vultis: sequitur vt omnes seruitutem accipiant. Si statim deditus traderer: neq; mea fortuna: neq; tua gloria inclaruisset. & supplicium mei obliuio sequeretur. At si incolumen seruaueris: ęternum exemplar clementię ero. Ad ea Cęsar veniam ipsiq; & coniugi & fratribus tribuit. Atq; illi vinclis absoluti. Agrippinam quoq; haud ꝓcul alio suggestu conspicuam: ijsdem qui

bus principem laudibus gratijsq; venerati sunt. Nouũ sane: & moribus veterũ insolitum: fœminã signis romanis præsidere. Ipsa semet parti a maioribus suis iperij sociã ferebat. Vocati posthac patres multa & magnifica sup captiuitate caractaci disseruere. neq; minus id clarũ q̃ cũ Siphacẽ. P. Scipio: Persem. L. Paulus: & si qui alij victos reges po. r. ostenderet. Cẽsent Ostorio triũphi insignia: ꝓsperis ad id rebus eius: mox ambiguis: siue q; amoto caractaco: quasi debellatũ foret: minus intẽta apud nos militia fuit: siue hostes miseratiõe tanti regis: acrius ad vltionẽ exarsere. Præfectũ castrorum: & legionarias cohortes extruẽdis apud Syluras præsidijs relictas. circũfundũt. Ac ni cito nũcijs & castellis ꝓximis subuentũ foret: copiaꝝ obsidiõe occubuisset. Præfectus tñ & octo centuriones: ac ꝓmptissimus quisq; manipulus cecidere. nec multo post pabulãtis nostros: missasq; ad subsidiũ turmas: ꝓfligant. Tum Ostorius cohortes expeditas exposuit: nec ideo fugã sistebat: ni legiones prælũ excepissent. Eaꝝ robore æquata pugna: dei nobis ꝓ meliore fuit. Effugere hostes tenui dãno: quia iclinabat dies. crebra hinc prælia: & sæpius i modum latrocinij: per saltus per paludes: vt cuiq; sors: aut virtus temere ꝓuisa ob irã ob prædã iussu: & aliquando ignaris ducibus: ac præcipua Sylurũ peruicacia: quos accẽdebat vulgata Imperatoris ro. vox. vt quõdam Sycambri excisi: vt i gallias traiecti forent: ita Syluꝝ nomẽ penitus extinguẽdũ. Igit duas auxiliares cohortes auaricia præfectoꝝ incautius populãtes intercepere. Spolia q; & captiuos largiẽdo: cæteras quoq; nationes ad defectionẽ trahebant: cũ tedio curaꝝ fessus Ostorius cõcessit vita lætis hostibus: tanquã ducẽ haud spernendũ: & si nõ prælũ: at certe bellum absumsisset. At Cæsar cognita morte legati: ne ꝓuincia sine rectore foret. A. Didiũ suffecit. Is ꝓpere vectus: non tñ integras res iuenit: aduersa interim legiõis pugna: cui Manlius valens præerat. Auctaq; & apud hostes eius rei fama: quo veniẽtẽ ducẽ exterrerẽt. Atq; illo augente audita vt maior laus cõpositi: vel si durauissent: venia iustior tribueret. Sylures id quoq; dãnum intulerant lateq; persultabãt. donec accursu Didij pellerẽt. Sed post captũ caractacũ: pcipuus scia rei militaris Venutius e Iugantũ ciuitate: vt supra memoraui: fidusq; diu: & romanis armis defensus: cũ Cartimãdam reginam matrimonio teneret. mox orto dissidio: & statim bello ẽt aduersus nos hostilia iduerat. Sed primo tãtum inter ipsos certabat: callidisq; Cartimanda artibus: fratrem ac ꝓpinquos Venutij intercæpit Inde accensi hostes: stimulante ignominia: ne fœminæ imperio subderent: valida & lecta armis iuuentus regnũ eius inuadunt: quod nobis præuisum. & missæ auxilio cohortes acre prælium fecere. cuius initio ambiguo: finis lætior fuit. neq; dispari euẽtu pugnatum a legione cui Cesius Nasica præerat. Nam Didius senectute grauis: & multa copia honoꝝ: per ministros agere & arcere hostem satis habebat. Hæc q̃q̃ a duobus ostorio Didioq; ꝓpretoribus plures per annos gesta coniunxi: ne diuisa haud perinde ad memoriam sui valerent. Ad tempoꝝ ordinem redeo. T. L. Claudio quintum Ser. Cornelio Orfito consulibus: virilis toga Neroni maturata. quo capessendæ reipu. habilis videret. Et Cæsar adulationibus senatus: liberis cessit: vt vicesimo ætatis anno: cõsulatum Nero iniret. Atq; interim designatus ꝓ consulare imperium extra vrbem haberet: ac princeps iuuentutis appellaret. Additum nomine eius donatiuum militi. cõgiarium plebi: Et ludicro circensium quod acquirendis vulgi studijs edebat: Britannicus in prætexta: Nero triumphalium veste transuecti sunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio illum puerili habitu ac perinde fortunam vtriusq; præsumeret Simul qui Centurionum tribunorumq; sortem Britannici miserabantur remoti fictis causis: & alij per

ſpeciem honoris: et libertoꝶ ſi quis incorrupta fide depellit. Tali occaſione obuij inter ſe: Nero Britãnicũ nomine ille Domitium ſalutauere qđ vt diſcordię initiũ: Agrippina multo quæſtu: ad maritũ defert. Sperni quippe adoptionẽ: quæq; cenſuerint patres: iuſſerit populus: intra penates abrogari. Ac niſi prauitas tam infenſa docetium: arceat eruptura i publicam perniciem. Cõmotus his tanq̃ criminibus Claudius: optimum quenq; educatorem filij: exilio ac morte afficit: datoſq; a nouerca: cuſtodiæ eius ĩponit. Nondum tñ ſumma moliri Agrippina audebat: ni prætoriaꝶ cohortium cura exolueret: Luſcius Geta: & Rufus criſpinus quos Meſſalinæ memores & liberis eius deuinctos credebat. Igit diſtrahi cohortes ambitu duoꝶ: & ſi ab vno regerent intentiorem fore diſciplinã aſſeuerante vxore: transfert regimen cohortiũ ad Burrhum afranniũ egregiæ militaris famæ: gnarum tñ cuius ſponte præficeret. Suũ quoq; faſtigiũ Agripina extollere altius. Carpento capitoliũ ingredi. qui mos ſacerdotibus: & ſacris druidibus antiquitatis conceſſus. Venerationẽ augebat fœminæ quã Imperatore genitam ſororem eius qui reꝶ potitus ſit: & coniugem & matrẽ fuiſſe: vnicũ ad hunc diem exẽplum eſt. Inter quæ pręcipuus ꝓpugnator eius Vitellius: validiſſima gratia: ætate extrema: adeo ĩcertæ ſunt potentiũ res accuſatione corripit: deferente Iunio Lupo ſenatore. Is crimina maieſtatis & cupidinẽ ĩperij obiectabat. Prębuiſſetq; aures Cęſar: niſi Agrippinæ minis magis q̃ precibus: mutatus eſſet: vt accuſatori aqua atq; igne ĩterdiceret. Hactenus Vitellius voluerat. Multa eo anno ꝓdigia euenere. ĩſeſſum diris auibus capitolium crebris terremotibus ꝓruptæ domus. ac dum latius metuit trepidatione vulgi: inualidus quiſq; obtritus. Frugum quoq; egeſtas: & orta ex eo fames: in ꝓdigium accipiebant. Nec occulti tantum quæſtus: ſed iura reddentem Claudium: circũuaſere clamoribus turbidis. pulſumq; in extremã fori partem vrgebãt. donec militum globo: infeſtos perrupit. quindecim dieꝶ alimẽta vrbi nõ amplius ſuper fuiſſe conſtitit. magnaq; deum benignitate: & modeſtia vrbis rebus extremis ſubuentum. At hercule olim italiæ regionibus longinquas in ꝓuincias cõmeatus portabant. nec nunc infecunditate laborat. ſed Africam potius & ægiptum exercemus. nauibuſq; & caſibus vita populi ro. permiſſa eſt. Eodem anno bellum inter armenios hyberoſq; exortum: Parthis quoq; ac romanis grauiſſimorum inter ſe motuum cauſa fuit. Gẽti Parthorum Vologeſes imperitabat: materna origine ex pellice gręca: conceſſu fratꝶ regnũ adeptus hyberos Pharaſmanes vetuſta poſſeſſione. Armenios frater eius Mithrydates optinebat opibus noſtris Erat Pharaſmani filius nomine Rhadamiſtus: decora proceritate: vi corporis inſignis: & patrias artes edoctus. claraq; inter ac colas fama. Is modicum hyberię regnum ſenecta patris detineri ferocius crebriuſq; iactabat q̃ vt cupidinem occultaret. Igit Pharaſmanes iuuenem potentiæ promptæ: & ſtudio popularium accinctum: vergentibus iam annis ſuis metuens. aliam ad ſpem trahere. & Armeniam oſtentare: pulſis Parthis: datam Mithrydati a ſemet memorando. Sed vim differendam: & potiorem dolum quo incautum opprimerent. Ita Rhadamiſtus ſimulata aduerſus patrem diſcordia: tanq̃ nouercę odijs impar. pergit ad patruum multaq; ab eo comitate in ſpeciem liberum cultus: primores Armeniorum ad res nouas illicit: Ignaro & orante ĩſuper Mithrydate: reconcillationis ſpecie aſſumpta. Regreſſuſq; ad patrem: qua fraude confici potuerit ꝓmpte nunciat. cętera armis exequenda. Interim Pharaſmanes belli cauſas confingit: pręlianti ſibi aduerſus regem Albanorum: & romanos auxilio vocanti fratrem aduerſatum. eamq; iniuriam excidio ipſius vltum iturũ. Simul magnas copias filio tradidit. Ille irruptione ſubita ter

ritum exutumq; campis Mithrydatem: compulit in castellum Gorneas: tutum loco
ac pręsidio militum: quis Celius Pollio præfectus. Centurio Casperius præerat. Ni-
hil tam ignarų barbaris q̃ machinamenta & astus oppugnationum. At nobis ea pars
militię maxime gnara est. Ita Rhadamistus frustra vel cum dãno tentatis munitioni
bus obsidium incipit. Et cum vis negligeret᷑: auariciam pręfecti emercat᷑: obtestante
Casperio: ne socius rex: ne Armenia donum populi romani scelere & pecunia vende-
rentur. Postremo quia multitudinem hostium Pollio: iussa patris Rhadamistus ob-
tendebant: pactus inducias abscedit. vt nisi Pharasmenem bello absterruisset. T. Vi-
nidium quadratum præsidem Syrię doceret quo in statu Armeniæ forent. Digressu
centurionis velut custodię exolutus præfectus: hortari Mithrydatem ad sanciẽdum
fœdus. Coniunctionem fratrum. ac priorem ætate Pharasmenem & cętera necessitu-
dinum nomina referens: ꝙ filiam eius in matrimonio haberet: ꝙ ipse Rhadamisto so
cer esset Non abnuere pacem hyberos quanq̃ in tempore validiores. & satis cognita
Armeniorum perfidia. nec aliud pręsidij q̃ castellum cõmeatu egenum: ne dubitaret
armis q̃ incruentas conditiones malle. Cunctante ad ea Mithrydate & suspectis præ
fecti consilijs ꝙ pellicem regiam polluerat: inq; omnem libidinem venalis habebat᷑:
Casperius interim ad Pharasmenem peruadit. Vtq; hyberi obsidio decedant expostu
lat. Ille ꝓpalam incerta: & sæpius molliora respondens: secretis nuncijs monet Rha-
damistum oppugnationem quoquo mõ celerare. Augetur flagitij merces. & Pollio
occulta corruptione impellit milites: vt pacem flagitarent. seq; pręsidio abituros mi-
nitarentur. Qua necessitate Mithrydates diem locumq; fœderi accepit. Castelloque.
egredit᷑. Ac primo Rhadamistus in amplexus eius effusus: simulare obsequium: so-
cerum ac parentem appellare. Adijcit iusiurandum non ferro: nõ veneno vim allatu-
rum: simul in lucum ꝓpinquum trahit. prouisum illic sacrificium imperatum dicti-
tans: vt dijs testibus pax firmaret᷑. Mos est regibus quotiens in societatem coheant:
implicare dextras. pollicesq; inter se vincire: nodoq; perstringere. Mox vbi sanguis i ar
tus extremos suffuderit leui ictu cruorẽ eliciunt: atq; inuicem lambunt. Id fœdus ar
chanum habet᷑: quasi mutuo cruore sacratum. Sed tunc qui ea vincula admouebat:
decidisse simulans: genua Mithrydatis inuadit. ipsumq; prosternit Simulq; concursu
plurium initiuntur catenæ ac compedes. ꝙ dedecorum barbaris trahebatur. Moxq;
vulgus duro imperio habitum: probra ac verbera intentabat. Et erant contra qui tan-
tam fortunæ commotionem miserarent᷑. Secutaq; cum paruis liberis coniunx ꝯcun-
cta lamentatione complebat: diuersis & contectis vehiculis abdunt᷑: cum Pharasme
nis iussa exquirerent᷑ illi cupido regni fratre & filia potior: animusq; sceleribꝰ paratus.
visui tamen consuluit: ne coram interficerent᷑. Et Rhadamistus quasi iurisiurandi me
mor. non ferrum non venenum in sororem & patruum expromit: sed proiectos in hu
mum: & veste multa grauiq; opertos necat. Filij quoq; Mithrydatis ꝙ cædibus paren
tum illachrimauerant. trucidati sunt. At Quadratus cognoscens ꝓditum Mithryda
tem: & regnũ ab interfectoribus obtineri. vocat consilium. docet acta. & an vlciscere
tur consultat. Paucis decus publicum curę plures tuta disserunt: Omnes scelus exter
num cum lęticia habendum. Sęmina etiam odiorũ iacienda: vt sępe principes roma-
ni eandem Armeniam specie largitionis turbandis Barbarorum animis præbuerint.
Potiretur Rhadamistus male partis: dum inuisus: infamis. quando id magis ex vsu q̃
si cum gloria adeptus foret. In hanc sententiam itum. Ne tamen annuisse facinori vi-
derentur: & diuersa Cęsar præciperet: missi ad Pharasmenem nuncij: vt abscederet a si

nibus Armenijs filiũq; abstraheret. Erat Cappadocię ꝓcurator Iulius Pelignus Igna
ui animi: & de ridiculo corporis iuxta conspiciendus. sed Claudio perquã familiaris:
cũ priuatas olim conuersationes curaret: iners ociũ oblectaret. Is pelignus auxilijs ꝓ
uincialium contractis: tanq̃ recuperaturus Armeniam: dum socios magisquã hostes
prędat᷑ abscessu suorum: & incursantibus Barbaris: pręsidij egens: ad Rhadamistum
venit: donisq; eius euictus: vltro regium insigne sumere cohortatur. Sumentiq; adest
auctor & satelles. Quod vbi turpi fama diuulgatum ne cęteri quoq; ex pelignо con-
iectarentur: Heluidius priscus legatus cum legione mittitur: rebus turbidis pro tem-
pore: vt consuleret. Igit᷑ ꝑpe montem taurum transgressus: moderatione plura quã
vi: composuerat: cum redire in Syriam iubetur ne initium belli aduersus Parthos exi
steret. Nam Vologeses casum inuadendę Armeniæ: obuenisse ratus: quam a maiori
bus suis possessam: externus rex flagitio obtineret: contrahit copias fratremq; Tirida
tem deducere in regnum parat: nequa pars domus sine imperio ageret. Incessũ Par-
thorum sine acie pulsi hyberi. Vrbsq; Armeniorum Artaxata & Tygranocerta iugũ
accipere. Deinde atrox hyems. seu parum prouisi commeatus: & orta ex vtroque ta-
bes: percellunt vologesen omittere præsentia Vacuamq; rursus Armeniam Rhada-
mistus inuasit: truculantior q̃ antea: tanquam aduersus defectores: & in tempore bel
laturos. Atq; illi quis seruitio sueti patientiam abrumpunt: armisq; regiam circume-
unt. Nec aliud Rhadamisto subsidium fuit: q̃ pernicitas equorum. quis seq; & coniu
gem abstulit. Sed coniunx grauida: primam vt cunq; fugam ob metum hostilem &
mariti caritatem tollerauit. Post festinatione continua: vbi quati vterus: & viscera vi-
brantur: orare vt morte honesta contumelijs captiuitatis eximeretur. Ille primo am-
plecti alleuare. adhortari. modo virtutem admirans. modo timore eger: ne quis re-
licta potiretur. Postremo violentia amoris: & facinorum non rudis: distringit acyna
cem. Vulneratamq; ad ripam Araxis trahit flumini tradit ne corpus etiam auferre-
tur. Ipse pręceps hyberos ad patruum regnum peruadit. Interim zenobiam id mulie
ri nomen: placida illuuie: spirantem ac uite manifestam aduertere pastores: & dignita
te formę haud degenerẽ reputantes: obligant vulnus. agrestia medicamina adhibent:
cognitoq; nomine & casu: in vrbem Artaxata ferunt. vnde publica cura deducta ad
Tyridatem: comiterq; excepta: cultu regio habita est. Fausto Sylla. Siluio othone cõ
sulibus Furius scribonianus in exilium agitur: quasi finem principis per chaldeos scru
taretur. Adnectabatur crimini Iunia mater eius. vt casus prioris: Nam relegata erat
impatiens. Pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam mouerat. Idque ad cle
mentiam trahebat Cęsar: qui stirpem hostilem iterum conseruaret. Neq; tamen exuli
longa post hac vita fuit. morte fortuita: an per venenum extinctus esset vt quisq; credi
dit vulgauere. De mathematicis Italia pellendis factum senatus consultum atrox &
irritum. Laudati dehinc oratione principis: qui ob angustias familiares ordine sena-
torio sponte cæderent. Motiq; qui remanendo impudentiam paupertati adijcerent.
Interq; refertur ad patres de pœna fœminaꝝ: quæ seruis coniungerentur. Statuitque
vt ignaro domino ad id prolapsa: in seruitutem sui consensisset: & qui nati essent pro
libertis haberentur: Pallanti quem repertorem eius relationis ediderat Cæsar: præ-
toria insignia: & centies quinquagies sestertium censuit. Consul designatus Bar-
ea Soranus. additum a Scipione: Cornelio grates publicæ agendas qui regibus ar-
chadiæ ortus: veterrimam nobilitatem vsui publico postponeret. seque inter mini-
stros principis haberi sineret. Asseuerauit Claudius contentum honore Pallantem:

intra priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico senatus consultum. quo libertinus sestertij ter milies possessor: antiquæ parsimoniæ laudibus cumulabatur. At non frater eius: cognomento fœlix: pari moderatione agebat: iam pridem iudeæ impositus: & cuncta malefacta sibi impune ratus: tanta potẽtia subnixo. Sane præbuerant Iudei speciem motus orta seditione. Postquam cognita cæde eius: haud obtemperatum esset. Sed manebat metus: nequis principum eadem imperitaret. Atq; interim fœlix: intempestiuis remedijs: delicta accẽdebat: æmulo ad deterrima Ventidio cumano: cui pars prouinciæ habebatur: ita diuisis. vt huic Galileoꝝ natio: fœlici Samaritæ parerent. Discordes olim & tum cont ptu regentium minus coercitis odijs. Igitur raptare inter se. immittere latronũ globos. componere insidias: & aliquando prœlijs congredi. spoliaq; & prædas ad procuratores referre. Hiq; primo lætari. mox gliscente pernicie: cum arma militum interiecissent: cęsi milites Arsissetq; bello prouincia. ni Quadratus Syriæ rector subuenisset Nec diu aduersus Iudeos q in necem militum proruperãt: dubitatum: quin capite pœnas luerent: Cumanus & fœlix contationem afferebant: quia Claudius causis rebellionis auditis ius statuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus fœlicem inter iudices ostentauit receptum in tribunal quo studia accusantium deterrerentur. Damnatusq; flagitiorũ quæ duo deliquerant. Cumanus & quies prouinciæ reddita. Nec multo post agrestium Cilicum nationes: quibus clitarum cognomentum sæpe & alias commotæ tunc Trosobore duce: montes asperos castris cœpere. Atq; inde decursu in littora aut vrbes: vim cultoribus ac oppidanis ac plærũq; in mercatores & nauicularios audebãt. Obsessaq; ciuitas Anemuriensis: & missi e Syria in subsidium æquites: cum præfecto curtio Seuero turbantur: quod duri circum loci: peditibusq; ad pugnam idonei equestre prœlium haud patiebantur. Dein rex eius oræ Antiochus blandimentis aduersus plebem: fraude in ducem cum Barbarorum copias dissociasset. Trosobore paucisque primoribus interfectis. cæteros clæmentia composuit. Sub idem tempus inter lacum fucinum amnemque lyrim perrupto monte: quo magnificentia operis a pluribus viseretur. Lacu in ipso nauale prœlium adornatur: Vt quondam Augustus structo cis thyberim stagno: sed leuibus nauigijs & minore copia ediderat. Claudius triremes quadriremesq; & vndeuiginti hominum milia armauit: cincto ratibus ambitu: ne vaga effugia forent. ac tamen spacium amplexus: ad vim remigij: & gubernãtium artes. impetus nauium: & prœlio soliti in ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmæque abstiterant: antepositis propugnaculis: ex quis catapultę Balistæq; tenderent. Reliqua lacus classiarij tectis nauibus obtinebant. Ripas & coles: ac mõtium edita in modũ theatri: multitudo innumera compleuit: proximis e municipijs: & alij vrbe ex ipsa: visendi cupidine: aut officio in principem. Ipse insigni paludamento: neq; procul Agrippina clamide aurata præsidere. Pugnatũ quamq̃ inter insontes fortium viroꝝ animo. Ac post multum vulneꝝ: occidioi exempti sunt. Sed perfecto spectaculo apertum aquaꝝ iter: & icuria operis manifesta fuit: haud satis depressi ad lacus ima vel media. Eoq; tempore interiecto altius effosi specus: & contrahendę rursus multitudini gladiatoꝝ: spectaculum editur: inditis pontibus pedestrẽ ad pugnã. Quin & conuiuium effluuio lacus appositũ magna formidine cunctos affecit: quia vis aquaꝝ prorũpens. proxima trahebat. conuulsis vlterioribus: aut fragore: & sonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis vsa: ministrum operis Narcissum icusat: cupidinis: ac prædarũ. Nec ille reticet ipotentiã muliebrem nimiasq; spes

eius arguens. D. Iunio. Q. Auterio cõsulibus sedecim annos natus Nero octauiam cęsaris filiam in matrimonium accepit. Vtq; studijs honestis: & eloquentię gloria ni tesceret: causa iliẽsium suscepta: Romanũ troia demissum: & Iuliæ stirpis auctorem ęneã: aliaq; haud procul fabulis vera facunditate executus impetrat vt ilienses omni publico munere soluerent. Eodẽ oratore Bononiensi colonię igni haustæ subuentũ: centies sestertij largitiõe. Redditur Rhodijs libertas: adẽpta sępe: aut firmata prout bellis externis meruerant: aut domi seditione deliquerant. Tributũq; Apamiensibus terremotu cõuulsis: in quinquẽnium remissum. At Claudius sęuissima queq; prome re adigebat eiusdem Agrippinę artibus. quę statiliũ Taurum opibus illustrẽ hortis eius inhians peruertit: accusante Tarquinio prisco. Legatus is tauri affricã imperio ꝓ consulari regentis: postquã reuenerãt pauca repetundaꝝ crimina: cęteꝝ magicas superstitiones obiectabat. Nec ille diutius falsum accusatorẽ indigna sorte perpessus: vim vitę suę attulit. ante sententiã senatus. Tarquinius tñ curia exactus est: quod patres odio delatoris: cõtra ambitũ Agrippinę peruicere. Eodẽ anno sępius audita vox principis: parẽ vim reꝝ habendam a ꝓcuratoribus suis iudicatoꝝ: ac si ipse statuisset. Ac ne fortuito prolapsus videret senatus quoq; consulto cautũ: plenius quã antea & vberius. Nã diuus Augustus apud equestres qui egypto pręsiderent lege agi: decretaq; eoꝝ proinde haberi iusserat: ac si magistratus romani cõstituissent. mox alias per ꝓuincias: & in vrbe pleraq; concessa sunt quę olim a pretoribus noscebant. Claudius omne ius tradidit: de quo totiẽs seditione: aut armis certatũ. Cum Sempronij rogatiõibus: equester ordo in possessione iudicioꝝ locaret: aut rursum seruilię leges senatui iudicia redderent. Mariusq; & Sylla olim de eo vel pręcipue bellarent. Sed tũc ordinum diuersa studia & quę vicerãt publice valebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cęsaris opibus: potuere conditões pacis: & arbitria belli tractare: Matthios posthac & Vedios: & cętera equitũ romanoꝝ: p̄ualida noĩa: referre nihil attinuerit: cũ Claudius libertos: quos rei familiari pręfecerat: sibiq; & legibus adęquauerit. Rettulit dein de immunitate Chois tribuẽda. Multaq; super antiquitate eoꝝ memorauit. Argiuos vel cum latonæ parente: vetustissimos insulæ cultores: mox aduentu Esculapij artem medendi illatam: maximeq; inter posteros eius celebrem fuisse: nomina singuloꝝ referens: & quibus quisq; ætatibus viguissent. Quinetiam dixit Xenophontem: cuius scientia ipse vteretur: eadem familia ortum. Precibusq; eius dandum vt omni tributo uacui in posteꝝ choi: sacrã & tanti dei ministram insulam colerẽt: neq; dubium haberet: multa eorũdem in po. ro. merita: sociasq; victorias patuisse Claudius facilitate solita quod vni concesserat: nullis extrinsecus adiumẽtis velauit. At Bizantij: data dicẽdi copia: cum magnitudinem oneꝝ apud senatũ deprecarentur: cuncta repetiuere: orsi a fœdere quod nobiscum iecerant: qua tempestate bellauimus aduersus regem Macedonũ. Cui vt degeneri: pseudo philippi vocabulum impositum. Missas post hac copias in Antiochum: persem: Aristonicũ: & pyratico bello adiutũ Antonium. Memorabantq; quæ Syllæ aut Lucullo aut Pompeio obtulissent. Mox recentia in cæsares merita: qsi ea loca insiderent: quæ transmeantibus terra mariq; ducibus: exercitibusq;. simul vehendo cõmeatu opportuna forent. Nãq; arctissimo iter Europam Asiamq; diuortio. Bizantiũ in extrema Europę posuere græci quibus phytium appollinem consulentibus vbi conderent vrbem redditum oraculum est: Quærerent sedem græcoꝝ terris aduersam. Ea ambage chalcedonij monstrabantur: quod priores illuc aduecti: præuisa locorum vtilitate peiora legissent. Quippe Bizantium

fertili solo fœcundoq; mari: quia vis piscium in Metapontum erumpens: & obliquis
subter vndas saxis exterrita: omisso alterius littoris: flexu: hos ad portus defert. Vn
de primo quæstuosi & opulenti: post magnitudine onerũ vrgente: finem aut modũ
orabant: annitente principe qui thracio bosphoranoq; bello recens fessus iuuandosq;
rettulit. Ita tributa in quinquenniũ remissa. M. Asilino. M. Acilio cõsulibus mutatio
nẽ rerũ in deterius portẽdi cognitum ẽ: crebris prodigijs. Signa. n. ac tentoria militũ
igne cælesti arsere. Fastigio capitolij examen apum insedit. Biformes hominũ partus
& suis fetum editũ: cui accipitrum vngues inessent. Numerabatur inter ostẽta dimi-
nutus omnium magistratuũ numerus quæstore: edili: tribuno: ac prætore: & consu
le: paucos intra menses defunctis: Sed in præcipuo pauore Agrippina vocem Clau-
dij: quam temulentus iecerat: fatale sibi: vt cõiugũ flagitia ferret: dein puniret metu
ent: agere: & celerare statuit: perdita prius Domicia leuibus: & muliebribus causis:
quia lepida minore Antonia genita: auunculo Augusto Agrippinæ sobrina prior ac
Cnei mariti eius soror: parem sibi claritudinem credebat. Nec forma: ætas: opes mul
tum distabãt. & vtraq; impudica: infamis: violenta: haud minus vitijs emulabantur
q̃ si qua ex fortuna prospera acceperant. Enim vero certamen acerrimũ: amita potius
an mater apud Neronem præualeret. Nam Lepida blandimentis ac largitiõibus iu-
uenilem animũ deuinciebat: truci contra ac minaci Agrippina. quæ filio dare imperi
um: tolerare imperitantẽ nequibat. Cæterũ obiecta sunt q̃ coniugium principis deuo
tionibus petiuisset: q;q; parum coercitis per Calabriam seruorũ agminibus pacem ita
liæ turbaret. Ob hæc mors indita: multũ aduersante Narcisso qui Agrippinam ma-
gis magisq; suspectãs: prompsisse inter proximos ferebatur: certam sibi perniciẽ seu
Britannicus rerũ: seu Nero potiret. Verum ita de se meritum Cæsarem: vt vitam vsui
eius impẽderet. Conuictam Messallinã & Silium pares iterũ accusandi causas esse: si
Nero imperitaret Britãnico successore. Nullum principi meritum ac nouercæ insidi-
is domũ omnẽ conuelli. maiore flagitio: q̃ si ĩpudiciciã prioris cõiugis reticuisset. quã
q̃ ne impudiciciã quidẽ nunc ab esse: palante adultero ne qs ambigat: decus: pudorẽ:
corpus: cuncta regno viliora habere. Hæc atq; talia dictitans: amplecti Britãnicũ. ro
bur ætatis q̃ maturrimũ precari. mõ ad deos: mõ ad ipsum tendere manus: adolesce-
ret: patris inimicos depelleret. Matris ẽt interfectores vlcisceret. In tanta mole cura-
rũ Claudius valitudine aduersa corripit. Refouendisq; viribus mollicie cęli & salubri
tate aquarũ Sinuessam pergit. Tũ agrippina sceleris olim certa & oblatę occasionis ꝓ
pera nec ministrorũ egens de genere veneni cõsultauit: ne repentino & pręcipiti facinus
ꝓderetur. si lentũ & tabidum delegisset: ne admotus supremis Claudius: & dolo itel
lecto: ad amorẽ filij rediret. Exquisitũ aliquid placebat quod turbaret mentẽ & mor
tem differret. Deligit artifex talium vocabulo locusta nuper veneficij damnata & diu
iter instrumẽta regni habita. Eius mulieris ingenio paratũ virus. cuius minister e spa
donibus fuit halotus: inferre epulas: & explorare gustu solitus: adeoq; cũcta mox per
notuere: vt temporũ illorũ scriptores ꝓdiderint: Infusum delectabili cibo boletorũ ve
nenũ. nec vim medicaminis statim intellectã: socordia ne an Claudij vinolẽtia: simul
soluta aluus subuenisse videbat. Igit exterrita Agrippina & q̃ñ vltima timebãt: spre
ta pñtiũ iuidia: ꝓuisam iã sibi Xenophõtis medici cõsciam adhibet. Ille tãq̃ nisus
euomẽtis adiuuaret: pinnã rapido veneno illitã: faucibus eius demisisse credit: haud
ignarus sũma scelera incipi cũ periculo: pagi cũ pręmio. Vocabat interim senatus: vo
taq; pro incolumitate principis: cõsules & sacerdotes nuncupabant cũ iam exanimis

vestibus & fomentis obtegeretur: dum res firmando Neronis imperio componuntur. Iam primũ Agrippina velut dolore victa & solacia cõquirẽs: tenere amplexu Britannicum. veram paterni oris effigiem appellare: ac varijs artibus demorari: ne cubiculo egrederet͛. Antoniã quoq; & Octauiam sorores eius attinuit: & cũctos aditus custodijs clauserat. crebroq; vulgabat: ire in melius valitudinẽ principis: quo miles bona in spe ageret. tempusq; prosperꝝ ex monitis chaldeoꝝ aduentaret. Tunc medio diei tertium ante idus Octob. foribus palatij repente diductis: comitante Burro Nero egreditur: a cohorte quæ more militiæ: excubijs adest: ibi monente prefecto: festis vocibus exceptus: inditur lecticæ. Dubitauisse quosdã ferunt respectantes: rogitantesq; vbi Britãnicus esset. mox nullo in diuersum auctore quę offerebãtur secuti sunt. Illatusq; castris Nero: & congruentia tempori prefatus: promisso donatiuo: ad exẽplum paternę largitionis imperator cõsalutatur. Sentẽtiam militũ secuta patrũ consulta. Nec dubitatũ est apud prouincias. Cælestesq; honores Claudio decernunt͛: & funeris solẽne perinde ac diuo Augusto celebratur ęmulante Agrippina proauię Liuię magnificentiam. Testamentum tamen haud recitatũ: ne antepositus filio priuignus iniuria & inuidia: animos vulgi turbaret. FINIS. XII.

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE LIBER. XIII. INCIPIT ACTIONVM DIVRNALIVM.

p

Rima nouo principatu mors Iunij Sillani procõsulis Asiæ: ignaro Nerone: per dolum Agrippinæ paratur. non quia ingenij violentia exitum irritauerat. segnis & dominationibus alijs fastiditus adeo vt. C. Cæsar pecudẽ auream eũ appellare solitus sit: Verum Agrippina fratri eius. L. Sillano necem molita: vltorẽ metuebat: crebra vulgi fãma: anteponẽdum esse vix dũ puericiã egresso Neroni: & imperiũ pro scelus adepto. Viꝝ ætate cõposita: insontẽ nobilem: & quod tũc spectaretur: e Cæsaꝝ posteris. Quippe & Syllanus diui Augusti abnepos erat. hæc causa necis. ministri fuere. P. celerius æques romãus & elius libertus: rei familiari pricipis in Asia impositi. Ab ijs proconsuli venenũ inter æpulas datũ est: apertius quam vt fallerent. Nec minus ꝑperato: Narcissus Claudij libertus: de cuius iurgijs aduersus Agrippinã rettulit: aspera custodia: & necessitate extrema: ad mortẽ agitur inuito principe. Cuius abditis adhuc vicijs per auariciã ac prodigentiã mire cõgruebat. Ibaturq; in cædes nisi Affranius Burrus & Anneus Seneca obuiã issent. Hi rectores ĩperatoriæ iuuẽtæ: & pari in societate potẽtiaq; cõcordes: diuersa arte ex æquo pollebãt. Burrus militaribus curis: & seueritate moꝝ. Seneca præceptis eloquẽtiæ & comitate honesta iuuantes inuicẽ quo facilius lubricã principis ætatẽ si virtutem aspernaret͛ voluptatibus cõcessis retinerẽt. Certamẽ vtriq; vnũ erat contra ferociã Agrippinæ: q̃ cunctis malis dominatõibus cupidinibus flagrãs: Habebat in partibus pallantẽ quo auctore Claudius nuptijs ĩcestis & adoptiõe exitiosa semet peruerterat. Sed neq; Neroni infra suos ingeniũ: & Pallas tristi arrogãtia modũ liberti egressus tædiũ sui mouerat. Propalã tñ omnes in eam honores cumulabãtur. signũq; more militiæ petẽti tribuno dedit. optimę matris. Decreti & a senatu duo lictores flaminium claudiales simul Claudio censorium funus: & mox consecratio. Die funeris laudationem eius princeps exorsus est. dum antiquitatem generis: consulatus: ac triumphos maiorum enumerabat: intentus ipse & cęteri: liberalium quoq; artium cõmemoratio: & nihil re

gente eo rei pu.triste ab externis accidisse:pronis animis audita.Postq̃ ad prouidentiam sapientiamq; flexit:nemo risui temperare. quamq̃ oratio a Seneca composita. multum cultus pferret. Vt fuit illi viro ingeniũ amœnum & tpis illius auribus accõmodatum. Adnotabant seniores quibus ociosum est:vetera & pręsentia contẽdere: primũ ex ijs qui rerũ potiti essent Neronem alienę facundię eguisse. Nã dictator Cęsar summis oratoribus ęmulus.& Augusto prompta ac pfluens:quę deceret principem eloquẽtia fuit. Tiberius quoq; artem callebat:qua verba expenderet:tũ validus sensibus:ac consulto ambiguus. Etiam.C.Cęsaris turbata mẽs:vim dicendi non corrupit. Nec in claudio quotiẽs meditata dissereret:elegãtiam requireres. Nero puerilibus statim annis viuidum animũ in alia detorsit.celare & pingere:cãtus aut regimen equorũ exercere:& aliqñ carminibus pangendis:inesse sibi elemẽta doctrinę ostendebat. Cęterũ peractis tristicię imitamẽtis:curiam ingressus:& de auctoritate patrũ:& consensu militum pręfatus:consilia sibi & exempla capessendi egregij imperij memorauit.nec iuuentam armis ciuilibus:aut domesticis discordijs imbutam:nulla odia: nullas iniurias:nec cupidinẽ vltionis afferre. Tum formã futuri principatus pręscripsit:ea maxime declinans:quorũ recens flagrabat inuidia. Nõ enim se negociorũ omnium iudicem fore:vt clausis vnã intra domum accusatoribus & reis:paucorũ potentia grassaret. Nihil in penatibus suis venale:aut ambitiõi peruium. discretam domũ & remp.teneret antiqua munia senatus. Cõsulum tribunalibus italia & publicæ prouinciæ assisterent. Illi patrũ aditum præberent:se mandatis exercitibus consulturũ. Nec defuit fides.multaq; arbitrio senatus constituta sunt.nequis ad causam orãdam mercede aut donis emeretur. Ne designatis quidem quæstoribus edendi gladiatores necessitas esset. Quod quidẽ aduersante Agrippina:tanq̃ acta Claudij subuerteret: obtinuere patres:qui in palatiũ ob id vocabãtur:vt astaret abditis a tergo foribus velo discreta:quod visum arceret:aditus nõ adimeret. Quin & legatis Armeniorũ causam gentis apud Neronẽ orantibus:ascendere suggestũ imperatoris:& præsidere simul parabat:nisi cæteris pauore defixis Seneca admonuisset:venienti matri occurreret. Ita specie pietatis:obuiã itum dedecori. Fine anni turbidis rumoribus prorupisse rursum parthos:& rapi Armeniam allatũ est.pulso Rhadamisto:qui sæpe regni eius potitus:dein profugus:tum quoq; bellũ deseruerat. Igitur in vrbe sermonum auida: quemadmodum princeps vix septemdecim ãnos egressus suscipere eam molem aut propulsare posset:quod subsidium in eo qui a fœmina regeretur? Num prœlia quoq; & oppugnationes vrbium:& cætera belli per magistros administrari possent: inquirebant. Contra alij melius euenisse dixerunt quam si inualidus senecta & ignauia Claudius:militiæ ad labores vocaretur:seruilibus iussis obtemperaturus. Burrũ tamen & Senecam multarum rerum experientia cognitos.& imperatori quantum ad robur deesse? cũ octauodecimo ætatis anno Cn. Pompeius:nonodecimo Cæsar Octauius ciuilia bella sustinuerint. Pluraq; in summa fortuna auspicijs & consilijs quam telis & manibus geri. Daturũ plane documentum honestis:an secus amicis vteretur: si ducem amota inuidia egregium:quam si pecuniosum & gratia subnixum per ambitum deligeret. Hæc atq; talia vulgãtibus Nero & iuuentutẽ proximas per puincias quæsitã supplendis orientis legionibus admouere:legionesq; ipsas propius Armeniã collocari iubet. Duosq; veteres reges Agrippã & Iocchũ expedire copias: qs Parthorũ fines vltro intrarẽt:Simul põtes per amnẽ Euphratẽ iũgi. Et minorẽ Armeniã Aristobolo:rgionẽ Sophonẽ Sohemo cũ isignib9 regijs mãdat. Exortusq; i tpe ęmu

lus Vologeso filius Vardanis. Et abscessere Armenia Parthi: tãquam differrent bellum. Sed apud senatum omnia in maius celebrata sunt: sententiis eo℞ qui supplicationes & diebus supplicationum vestẽ principi triumphalẽ: vtq; ouans vrbem iniret: effigiesq; eius pari magnitudine: ac martis vltoris eodem in tẽplo censuere præter suetam adulationẽ læti: q; Domitiũ Corbulonem retinẽdæ Armeniæ præposuerat. Videbaturq; locus virtutibus patefactus. Copiæ orientis ita diuidunt: vt pars auxiliarium cum duabus legionibus apud prouinciam Syriam: & legatũ eius Quadratũ Vinidium remaneret. par ciuiũ sociorumq; numerus Corbuloni esset: additis cohortibus: aliisq; quæ apud Cappadociã hyemabant. Socii reges prout bello cõduceret: parere iussi. Sed studia eo℞ in Corbulonem promptiora erãt. qui vt famæ inseruiret: quæ in nouis cœptis validissima est: itinere ꝑpere cõfecto: apud Egas ciuitatem Ciliciæ obuiũ quadratũ habuit: illuc ꝑgressum. ne si ad accipiendas copias Syriã intrauisset Corbulo: omniũ ora in se verteret. Corpore ingens: verbis magnificus: & super experientiã sapientiamq;: et specie inaniũ validus. Cæte℞ vterq; Vologesem regẽ nũciis monebant pacem q̃ bellũ mallet. Datisq; obsidibus: solitã prioribus reuerẽtiam in populũ romanum: continuaret. Et Vologeses quo bellũ ex æquo mõ pararet: an vt æmulationis suspectos per nomen obsidũ amoneret: tradit nobilissimos ex familia Arsacida℞. Accepitq; eos Cẽturio histerius: ab Vinidio missus: forte priore de cã adito rege. Quod postq̃ Corbuloni cognitũ est ire præfectum Cohortis Aniũ Varrum: & recipere obsides iubet. hinc ortũ inter pręfectum & Cẽturionẽ iurgiũ: Quod ne diutius externis spectaculo esset: arbitriũ rei obsidibus legatisq; qui eos ducebant: permissum. atq; illi ob recentẽ gloriam: & inclinationem quãdam etiam hostiũ Corbulonem ꝑtulere: Vnde discordia inter duces quærente Vinidio ꝑrepta quę suis consiliis patrauisset: testante cõtra Corbulone nõ prius cõuersum regem ad offerendos obsides: q̃ ipse dux bello delectus: spes eius ad metũ mutaret. Nero quo cõponeret diuersos: sic euulgari iussit: ob res a Quadrato & Corbulõe prospere gestas lau℞ fascibus imperatoriis addi: quæ in alios consules egressa cõiunxit. Eodem anno Cęsar effigiem. Cn. Domitio patri: cõsularia insignia Asconio labeoni: quo tutore vsus erat: petiuit a senatu: sibiq; statuas argento vel auro solidas: aduersus offerentes prohibuit. Et quanquã censuissent patres: vt principium anni inciperet mense decẽbri quo ortus erat Nero: veterem religionem calenda℞ Ianu. inchoãdo anno retinuit: neq; recepti sunt inter reos. Carrinas celer senator: seruo accusante: aut Iulius dẽsus equester. cui fauor in Britannicum crimini dabatur: Claudio Nerone. L. Antistio consulibus. cũ in acta principis iurarent magistratus: in sua acta collegã Antistium iurare prohibuit: magnus patrũ laudibus. vt iuuenilis animus leuiũ quoq; rerũ gloria sublatus: maiores cõtinuaret. Secutaq; lenitas in Plãtium Lateranum: quẽ ob adulteriũ Messallinę ordine remotum: reddidit senatui: clẽmentiam suam obstringens crebris orationibus: quas Seneca testificando: quam honesta pręciperet: causa iactandi ingenii uoce principis vulgabat. Cęterum infracta paulatim potentia matris: delapso Nerone in amorem libertę: cui vocabulum actę fuit. Simul assumptis in cõscientiã Othone & Claudio Senetione adolescẽtulis decoris. quo℞ Otho familia consulari: Senetio liberto Cęsaris patre genitus: ignara matre: dein frustra obnitente. Penitus irrepserat per luxum & ambigua secreta: ne seuerioribus quidem principis amicis aduersantibus: muliercula nulla cuiusquam iniuria cupidines principis explente: quando vxore ab Octauia nobili quidem: & probitatis spectate fato quodam: an quia præua-

lent illicita: abhorrebat. metuebaturq; ne in stupra fœminarum illustrium ꝓrumperet. si illa libidie prohiberet. Sed Agrippina libertã æmulam: nurum ancillã: aliaq; eundem in modũ muliebriter fremere. Neq; pœnitentiã filij: aut satietatẽ opperiri: Quantoq; fœdiora exprobrabat: acrius accẽdere. donec vi amoris subactus: exueret obsequiũ in matrẽ: Senecęq; permitteret. Ex cuius familiaribus Anneus Serenus simulatiõe amoris aduersus eandẽ libertã primas adolescẽtis cupidines velauerat. prębueratq; nomẽ vt quę princeps furtim mulierculę tribuebat: ille palam largiret. Tũ Agrippina uersis artibus: ꝑ blãdimenta iuuenẽ aggredi. suũ potius cubiculum ac sinũ offerre cõtegẽdis quę prima ętas: & summa fortuna expeteret. Quin & fatebat intẽpestiuã seueritatem: & suarũ opũ quę haud ꝓcul iperatorijs aberant: copias tradebat. Vt nimia nup coercẽdo filio: ita rursum intẽperãter demissa. Quę mutationeq; Neronẽ fefellit. & ꝓximi amicorum metuebãt: orabãtq; caueri insidias mulieris semꝑ atrocis: tũ & falsę. Forte illis diebus Cæsar inspecto ornatu: quo principũ cõiuges ac parentes effulserãt: deligit vestẽ & gẽmas: misitq; domũ matri: nulla parsimonia: cũ præcipua & cupita aliis: prior deferret. Sed Agrippina nõ his instrui cultus suos: sed cæteris arceri ꝓclamat & diuidere filiũ: quæ cuncta ex ipsa haberet. Nec defuere qui i deterius referrẽt. Et Nero infensus ijs quibus supbia muliebris initebat: demouet Pallantem cura rerum. quis a Claudio ipositus: velut arbitriũ regni agrebat. Ferebaturq; digrediẽte eo: magna ꝓsequentium multitudine: nõ absurde dixisse: Ire Pallãtẽ: vt eiuraret. Sane pepigerat Pallas: ne cuiusq; facti in præteritũ interrogaret. paresq; rationes cum repu. haberet. Præceps post hęc Agrippina: ruere ad terrorem & minas. neq; pricipis auribus abstinere: quo minus testaret: adultum iã esse Britannicum: veram dignamq; stirpem suscipiẽdo patris imperio: quod insitus & adoptiuus per iniurias matris exerceret. Nõ abnuere se: quin cuncta infelicis domus mala patefierent. suæ imprimis nuptiæ: suum veneficium. Id solum dijs & sibi ꝓuisum: q vineret priuignus. Ituram cum illo in castra. Audiret hinc Germanici filia: inde vilis rursus Burrus & exul Seneca: trunca. s. manu: & ꝓfessoria lingua: generis humani regimen expostulantes. Simul intendere manus. aggerere probra: Consecratum Claudium infernos Syllanorum manes inuocare: & tot irrita facinora. Turbatus his Nero: & ꝓpinquo die: quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat: volutare secum: modo matris violentiam: modo ipsius indolem: vt quidem experimẽto nuper cognitam: quo tamen fauorem late quæsiuisset. Festis Saturno diebus iter alia æqualium ludicra: regnũ lusu sortientiũ: euenerat ea sors Neroni. Igit cæteris diuersa: nec ruborem allatura: vbi Britanico iussit exurgeret: ꝓgressusq; in medium cãtum aliquem inciperet: irrisum ex eo sperans. pueri sobrios quoq; cõuictus: nedum temulẽtos ignorantis. ille cõstanter exorsus est carmen: quo euolutum eum sede patria rebusq; summis significabat. Vnde orta miseratio manifestior: quia dissimulationem nox & lasciuia exemerat. Nero itellecta inuidia: odium intẽdit. Vrgentibusq; Agrippinæ minis: quia nullum crimen: neq; iubere cædem fratris palam audebat: occulta molitur. Parari venenũ iubet: ministro Pollione Iulio prætoriæ cohortis tribuno. cuius cura attinebat damnata veneficij nomine locusta. multa scelerum fama. Nam vt ꝓximus quisq; Britãnico neq; fas neq; fidẽ pensi haberet: olim ꝓuisum erat. Primũ venenũ ab ipsis educatoribus accepit: trãsmisitq; exoluta aluo parũ validũ: siue tẽperamentũ inerat: ne statim sæuiret. Sed Nero lenti sceleris ipatiẽs: minitari tribuno: iubere suppliciũ Veneficę: qđ dũ rumorẽ respiciũt: dũ parãt defensiões securitatẽ morarent. Promittẽtibus dein tã præcipitẽ necẽ

q̄ si ferro urgeretur: cubiculum Cæsaris iuxta: decoquitur uirus: cognitis antea uene
nis rapidum. mos habebatur principum liberos cum cæteris idem ætatis nobilibus
sedentes; uesci in aspectu propinquoꝝ: propria & parciore mensa. Illic epulante Bri
tannico: quia cibus potusq; eius delectus ex ministri gustu explorabatur: ne omitte-
ret institutum: aut utriusq; morte proderetur scelus: talis dolus repertus est. Inno-
xia adhuc ac præcalida: & libata gustu potio traditur Britannico. Dein postq̄ feruo-
re aspernabatur: frigida in aqua infunditur uenenum: quod ita cunctos eius artus ꝑ-
uasit: ut uox pariter & spiritus eius raperentur. Trepidatur a circunsedentibus. diffu
giunt imprudentes. At quibus altior intellectus. resistunt defixi: & Neronē intuētes
Ille ut erat reclinis: & nescio similis: solitū ita ait: per comitialem morbū quo primū
ab infantia afflictaretur Britānicus. & redituros paulatim uisus: sensusq;. At Agrip-
pinæ is pauor: ea cōsternatio mētis q̄uis uultu premeretur: emicuit: ut perinde igna
ram fuisse ac Octauiam sororem Britannici constiterit: quippe sibi supremū auxiliū
ereptum: & parricidij exemplū intelligebat. Octauia quoq; q̄uis rudibus annis: do-
lorem: caritatem omnis affectus abscondere didicerat. Ita post breue silentiū repeti-
ta conuiuij lætitia. Nox eadem necē Britannici & rogum coniunxit: prouiso ante fu-
nebri apparatu qui modicus fuit. In campo tamē martio sepultus est: adeo turbidis
imbribus: ut uulgus iram deum portendi crediderit aduersus facinus: cui plæriq; eti
am hominū ignoscebant: antiquas fratrum discordias: & insociabile regnum estimā
tes. Tradunt plæriq; eoꝝ tempoꝝ scriptores: crebris ante exitium diebus illusum eē
puericiæ Britannici Neronē ut iam non prematura: neq; sæua mors uideri queat quā
uis inter sacra mensæ: ne tp̄e quidem ad complexum sorori dato: ante oculos inimici
properata sit in illum supremum claudioꝝ sanguinem: stupro priusquā ueneno pol
lutum Festinationem exequiaꝝ edicto Cæsar defendit: id a maioribus institutum re
ferens: subtrahere oculis acerba funera. Neq; laudationibus. aut pōpa detinere. Cæte
rum & sibi amisso fratris auxilio: reliquas spes in rep. sitas. & tanto magis fouendum
patribus: populoq; principem: qui unus superesset e familia sūmum ad fastigium ge
nita. Exin largitione potissimos amicoꝝ auxit. Nec defuerūt: qui arguerēt uiros gra
uitatem asseuerātes quod domos uillasq; id tēporis quasi prædas diuisissent. Alij ne-
cessitatem adhibitam credebant a principe: sceleris sibi conscio: & ueniā sperāte: si lar
gitionibus ualidissimū quemq; obstrinxisset. At matris ira nulla munificentia leniri.
Sed amplecti Octauiam. Crebra cū amicis secreta habere. Super ingenitam auarici
am: undiq; pecunias quasi in subsidium corripiens. Tribunos & Centuriones cōiter
excipere. Nomina. & uirtutes nobiliū: qui etiam tū supererant: in honore habere: qua
si quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni. excubiasq; militares: quæ ut cōiu
gi Imperatoris soli tū & ut matri seruabātur & germanos super eundem honorē cu-
stodes additos digredi: iubet: ac ne cœtu salutātium frequentaretur: sperat domum.
Matrēq; transfert in ea quę Antonię fuerat. quotiēs ipse illuc uentitaret: septus turba
centurionū & post breue osculum digrediens. Nihil reꝝ mortalium tam instabile ac
fluxum est: q̄ fama potentię: nō sua ui nixa. Statim relictū Agrippinę limen. Nemo
solari: nemo adire: pręter paucas fœminas amore an odio incertū. Ex quibus erat Iu
lia Syllana: quam matrimonio. C. Silij a Messalina depulsam: supra rettuli: insignis
genere forma lasciuia & Agrippinę diu percara. Mox occultis inter eas offensiōibus:
quia Sextiū affricanum nobilem iuuenē a nuptijs Syllanę deterruerat Agrippina: ī-
pudicam & uergentē annis dictitās: nō ut affricanum sibi seponeret: sed ne opibus &

obitate Syllanæ maritus potiretur. Illa spe vltionis causa oblata: parat accusatores ex clientibus suis Iturium & Caluisium non vetera: & sæpius iam audita deferens. q' Britannici mortem lugeret: aut Octauię iniurias euulgaret. Sed destinauisse eam Rubellium plautum per maternam originē pari ac Nero gradu a diuo Augusto ad res nouas extollere. Coniugioq; eius etiam imperio remp. rursus inuadere. hæc Iturius & Caluisius. A. Timeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiunt. qui lœtus: oblatis quippe inter Agrippinam & Domitiam infensa æmulatio exercebat': Paridem histrionem. libertum & ipsum Domitię impulit ire propere: crimenq; atrociter deferre. Prouecta nox erat: & Neroni per violentiam trahebat'. Cum īgreditur Paris: solitus alioquin id temporis luxus principis intendere. Sed tunc compositus ad mœstitiam: expositoq; indicij ordine: ita audientem exterret: vt non tantum matrem Plautumq; interficere: sed Burrum etiam dimouere præfectura destinaret: tanq̄ Agrippinæ gratia ꝓuectum: & vicem reddentem. Fabius rusticus auctor est: scriptos esse ad cecinam tuscum Codicillos mandata ei prætoriarum cohortium cura. Sed ope Senecæ dignationem Burro retentam. Plinius & Cliuius nihil dubitatum de fide præfecti referunt. Sane Fabius inclinat ad laudes Senecæ cuius amicicia floruit. Nos consensum auctorum secuturi quæ diuersa ꝓdiderint: sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus: & interficiendæ matris auidus: non prius differri. potuit: quam Burrus necem eius promitteret: si facinoris coargueret'. Sed cuicunq; nedum parenti defensionem tribuendam: nec accusatores adesse: sed vocem vnius ex inimica domo afferri. refutare tenebras: & vigilatam cōuiuio noctem: omniaq; temeritati & inscientiæ ꝓpiora. Sic lenito principis metu & luce orta itur ad Agrippinam vt noscret obiecta. dissolueretq;: vel pœnas lueret. Burrus ijs mandatis seneca coram fungebatur. Aderant & ex libertis arbitri sermonis. Deinde & a Burro postquam crimina & auctores exposuit: minaciter actum. Agrippina ferociæ memor. Non miror inquit Syllanam nunquam edito partu: matrum affectus ignotos habere. Neq; enim perinde a parentibus liberi quam ab impudica adulteri mutant'. Nec si Iturius & Caluisius adesis omnibus fortunis: nouissimā suscipiendę accusationis operā anui repēdunt: ideo aut mihi īfamia parricidij: aut Cęsari cōscientia subeunda ē: Nam Domitię inimicitijs gratias agerem: si beniuolentia mecū in Neronem meum certaret. Nunc per concubinū Atimetum. & histrionem paridem quasi scęnę fabulas componit. Baiarum suarū piscinas extollebat: cum meis consilijs adoptio: & proconsulare ius & designatio consulatus: & cętera adipiscendo imperio prępararentur. At existat qui cohortes in vrbe tē tatas: qui prouinciarum fidem labefactatam deniq; seruos vel libertos ad scelus corruptos arguat. Viuere ego Britannico potiente rerum poteram: Ac si Plautus aut quis alius remp. iudicaturus obtinuerit. desunt. s. mihi accusatores qui non verba impatientia caritatis: aliquando incauta: sed ea crimina obijciant: quibus nisi a filio mater absolui nō possim Cōmotis qui aderant: vltroq; spiritus eius mitigantibus: colloquium filij exposcit. Vbi nihil ꝓ innocentia quasi diffideret. nec beneficijs quasi exprobraret disseruit. Sed vltionem in delatores & præmia amicis: obtinuit. Pręfectura annonę Senio Ruffo: cura ludorum qui a Cęsare parabant'. Aruncio Stellę. Egiptus. C. Balbillo permittunt'. Syria pantello destinata: & varijs mox artibus elusus: ad postremū in vrbe retentus est. At Syllana in exilium acta. Caluisius quoq; & Iturius relegint'. De Atimeto suppliciū sumptū. Validiore apud libididines principis Paride: quā vt pœna afficeret'. Plautus ad pręsens silentio transmissus ē. Deferunt' dehinc cō

sensisse Pallas: ac Burrus: ut Cornelius Sylla claritudine generis: & affinitate Claudij: qui per nuptias Antoniæ gener erat: ad Imperiũ vocaret̃. Eius accusatiõis auctor extitit Petus quidam: exercẽdis apud ærarium sectionibus famosus: & tum vanitatibus manifestus. Nec tam grata Pallantis innocentia: q̃ grauis superbia fuit quippe nominatis libertis eius: quos conscios haberet: respondit nihil vnquã se domi: nisi nutu vel manu significasse: Vel si plura demonstrãda essent: scripto vsum: ne vocem cõsociaret. Burrus quamuis reus: inter iudices sententiam dixit. Exiliumq; accusatori irrogatum: & tabulę exustæ sunt: quibus oblitterata ærarij monimenta retrahebat. Fine anni statio cohortis assidere ludis solita: demouet̃. quo maior species libertatis esset: vtq; miles theatrali licentiæ non permixtus. incorruptior ageret. & plebes daret experimentum: an ammotis custodibus: modestiam retineret vrbem prĩceps lustrauit e responso aruspicum: quod Iouis ac Mineruæ ædes de cęlo tactæ erant. Qu. Volusio. P. Cepione cõsulibus ocium foris: fœda domi lasciuia qua Nero itinera vrbis & lupanaria: & diuerticula: veste seruili in dissimulationem sui compositus pererrabat: comitantibus qui raperẽt ad venditionẽ exposita: & obuijs vulnera inferrẽt. aduersus ignaros: adeo vt ipse quoque exciperet ictus: & ore pręferret. Deinde vbi Cæsarem esse qui grassaret̃ pernotuit: augebanturq; iniurię aduersus viros fœminasq; insignes: & quidã simili licentia sub nomine Neronis multi ꝓprijs cum globis. eadem exercebant: & in modum captiuitatis. nox agebat̃. Iulius quidem montanus senatorij ordinis: sed qui nondum honorem capessisset: congressus forte per tenebras cũ principe quia vim tentantẽ acriter repulerat: deinde agnitum orauerat: quasi exprobrasset: mori adactus est. Nero aũt metuentior in posterum: milites sibi: & plærosq; gladiatorum circũdedit: qui rixarũ initia modica: & quasi priuata sinerent. si a læsis validius ageret̃: arma inferrent. Ludicram quoq; licentiam: & fautores histrionum velut in prœlia conuertit impunitate & pręmijs. atq; ipse occultus: & plęrunq; coram ꝓspectans: donec discordi populo & grauioris motus terrore non aliud remediũ repertum est: quã vt histriones italia pellerent̃: Milesq; theatro rursum assideret. Per idem tẽpus actum in senatu de fraudibus libertoꝝ. efflagitatumq; vt aduersus male meritos: reuocandæ libertatis ius patronis daret̃. Nec deerant qui censerent. Sed consules relationem incipere non ausi ignaro principe: perscripsere tñ consensum senatus. Ille an auctor constitutionis fieret: vt inter paucos & sententię aduersos: quibusdam coalitã libertate irreuerentiã: eo ꝓrupisse frementibus. vi ne an ęquo cum patronis iure agerẽt sentẽtiam eorum cõsultarent: ac verberibus manus vltro intenderẽt: impulere vel pœnã suã dissuadentes. Quid. n. aliud lęso patrono: concessum: quam vicesimũ vltra lapidem in orã campanię libertũ releget̃. Cęteras actiones ꝓmiscuas & pares esse. Tribuendũ aliq̃d telũ q̃d sperni nequeat. Nec graue manumissis: per idem obsequiũ retinendi libertatem: per quod assecuti sint. Ac criminum manifestos merito ad seruitutem retrahi vt mœtu coerceant̃ quos beneficia non cõmutauissent. Disserebat̃ cõtra paucoꝝ culpã. ipsis exitiosã esse debere: nihil vniuersoꝝ iuri derogãdũ. quippe late fusum id corpus. hinc plærunq; tribus: decurias: ministeria magistratibus & sacerdotibus: cohortes ẽt in vrbe cõscriptas: & plurimis equitũ. plęrisq; senatoribus. nõ aliunde originẽ trahi. Si separarent̃ libertini: manifestã fore penuriã ingenuoꝝ: Non frustra maiores cum dignitatem ordinum diuiderent: libertatem in cõmuni posuisse. Quin & manumittẽdi duas species institutas. Vt relinqueret̃ pœnitentię aut nouo beneficio locus. quos vindicta patronus non liberauerit, velut vinculo seruitutis attineri. Dispiceret quisq; me-

rita tardeq; concederet: quod datum non adimeret. Hæc sententia valuit. Scripsitq; Cæsar senatui: priuatim expenderent causam libertorum: quotiens a patronis arguerentur. In commune nihil derogent. Nec multo post: ereptus amitæ libertus Paris: quasi iure ciuili. non sine infamia principis: cuius iussu perpetratum ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus quædam imago reipubicæ. Nam inter Bibulium prætorem & plebei tribunum Antistium: ortum certamen: quod immodestos fautores histrionum & a prætore in vincula ductos: tribunus omitti iussisset. Comprobauere patres incusata Antistij licentia. Simul prohibiti tribuni ius prætorum & consulum: præripere aut vocare ex Italia cum quibus lege agi posset. Addidit. L. Piso designatus consul: ne quid intra domum pro potestate animaduerterent: neue multā ab ijs dictam questores ærarij in publicas tabulas ante quattuor menses referrent: medio temporis contradicere liceret. Deq; eo consules statuerent. Cohibita arctius & ędilium potestas. statutumq; quantum curules. quantum plebei pignoris caperent. vel pœnę irrogarent. Eo Heluidius priscus tribunus plebis: aduersus Obutronium sabinum ærarij questorem contentiones proprias exercuit. tanquam ius hastæ aduersus inopes inclementer augeret. Dein princeps curam tabularum publicarum a questoribus ad prefectos transtulit. varie habita: ac sępe immutata eius rei forma. Nam Augustus permisit senatui deligere prefectos. dein ambitu suffragiorum suspecto: sorte ducebantur: ex numero pretorum qui precessent. Neq; id diu mansit: quia sors deerrabat ad parum idoneos. tunc Claudius questores rursum imposuit: ijsq; ne mœtu offensionum segnius cōsulerent: extra ordinem honores permisit. Sed deerat robur ętatis eum primum magistratum capessentibus. Igit Nero prefectura perfunctos: & experientia ꝓbatos delegit. Damnatus ijsdem consulibus Vipsanius Lenas ob Sardiniam ꝓuinciam auare habitam. Absolutus Cestus ꝓculus repetundarum cędentibus accusatoribus. Clodius quirinalis: quod prefectus remigum qui Rauennę haberent. velut infimam nationum Italiam luxuria sęuiciaq; afflictauisset: veneno damnationē anteuertit. Aminius Rebius ex primoribus peritia legum: & pecunię magnitudine: cruciatus ęgrę senectę misso per venas sanguine effugit: haud creditus sufficere ad cōstantiam sumendę mortis: ob libidines muliebriter īfamis. At. L. Volusius ęgregia fama concessit. Cui tres & nonaginta anni spaciū viuēdi precipueq; opes bonis artibus: in offensa tot imperatoꝝ malicia fuit. Nerone secundo. L. Pisone cōsulibus: pauca memoria digna euenere nisi cui libeat: laudandis fundamētis & trabibus: quis molē amphitheatri: apud campū martis Cęsar extruserat: volumina implere. cum ex dignitate populi romani repertū sit: res illustres annalibus: talia diurnis vrbis actis mandare. Cęterum colunię Capua atq; miceria: additis veteranis: firmatę sunt. Plebeiq; congiarium quadrigeni nummi viritim dati & sestertium quadrigenties ęrario illatum ē ad retinendam populi fidem. Vectigal quoq; quintę & vicesimæ venalium mancipioꝝ remissum specie magisquam vi. quia cum venditor pēdere iuberet: ī partem precij emptoribus accrescebat. Edixit Cęsar nequis magistratus: aut ꝓcurator in prouincia obtineret spectaculum gladiatorum: aut ferarum: aut quid aliud ludicrum ederet. Nā ante non minus tali largitione: quam corripiendis pecunijs: subiectos affligebāt: dū quæ libidine deliquerant: ambitu propugnabāt. Factum &. S. consultū vltioni iuxta & securitati vt si quis a suis seruis interfectus esset: ij quoq; qui testamento manumissi sub eodem tecto mansissent: inter seruos supplicia penderent. Reddit ordini Lurius Varius cōsularis: auaricię criminibus olim perculsus. Et Pomponia gręcina insignis

fœmina Plantio: qui ouans se de Britãniis rettulit: nupta: ac superstitionis externę rea:
mariti iudicio permissa. Isq; prisco instituto propinquis coram. de capite famaq; con
iugis cognouit. & insontem nunciauit. Longa huic Pomponię ætas. & continua tristi
cia fuit. Nam post Iuliam Drusi filiam dolo Messalinę interfectam: per quadraginta
annos. non cultu nisi lugubri: non animo nisi mœsto egit. Idq; illi imperitante Clau-
dio impune mox ad gloriam vertit. Idem annus plures reos habuit: quorum. P. cele-
rem accusante Asia: quia absoluere nequibat Cęsar: traxit senecta donec mortem obi
ret. Nam celer interfecto vt memoraui Syllano proconsule: magnitudine sceleris cæ
tera flagitia obtegebat. Cossucianum capitonem cilices detulerant: maculosum fœ-
dumq;: & idem ius audaciæ in prouincia ratum: quod in vrbe exercuerat. Sed peruica
ci accusatione conflictatus: postremo defensionem omisit. ac lege repetundarum dã-
natus est: Pro Eprio. Marcello a quo lycij res repetebant. eousq; ambitus præualuit:
vt quidam accusatorum eius exilio multarent̃: tanquam insonti periculum fecissent.
Nerone tertium consule simul init consulatum Valerius Messalla. cuius proauũ ora
torem Coruinum: diuo Augusto ab auo Neronis: collegam in eo magistratu fuisse:
pauci iam senum meminerant: Sed nobili familię honor auctus est: oblatis in singu-
los annos quingenis sestertijs: quibus Messalla paupertatem innoxiam sustentaret.
Aurelio quoq; Cottę & Atherio Antonino annuam pecuniam statuit princeps: quã
uis per luxum habitas opes dissipassent. Eius anni principio. mollibus adhuc initijs ꝓ
lata tum inter Parthos romanosq; de obtinenda Armenia: bellum acriter sumit̃. quia
nec Vologeses. sinebat fratrem Tyridatẽ dati a se regni expertẽ esse: aut alienæ id po-
tentiæ donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populi romani rebat̃: parta
olim a Lucullo Pompeioq; recipere. Ad hæc Armenij ambigua fide vtraq; arma inui
tabant: situ terraꝝ: similitudine moꝝ. Parthis propiores: connubijsq; permixti: ac li-
bertate ignota illuc magis ad seruitium inclinãtes. Sed Corbuloni plus molis aduer-
sus ignauiam militum quam contra perfidiam hostium erat. Quippe Syria transmo
tæ legiones: pace longa segnes: munia romanoꝝ ægerrime tollerabant. Satis constitit
fuisse in eo exercitu veteranos: qui non stationem: nõ vigilias inissent. Vallum fossam
q; quasi noua & mira. viserent. Sine galeis: sine loricis: nitidi & quæstuosi: militia per
oppida expleta. Igitur dimissis quibus senecta aut valitudo aduersa erat: supplemen-
tum petiuit. Et habiti per Gallaciam ac Cappadociam delectus. Adiectaq; ex Ger-
mania legio cum æquitibus alarijs: & peditatu cohortiũ. Retentusq; omnis exercitus
sub pellibus: quamuis hyeme sæua adeo vt obducta glacie: nisi effossa humus: tento-
rijs locum nõ præberet. Ambusti multorum artus vi frigoris. & quidam inter excu-
bias exanimati sunt. Annotatusq; miles: qui fascem lignorum gestabat ita prærigui s
se manus: vt oneri adhærentes: truncis brachijs reciderent. Ipse cultu leui: capite inte-
cto: in agmine in laboribus: frequens adesse. Laudem strenuis: solacium in validis: ex
emplum omnibus ostendere. Dehinc quia duriciam cæli militiæq;: multi abnuebant:
deserebantq;: remedium seueritate quęsitum est. Nec enim vt in alijs exercitibus pri-
mum alterumq; delictum venia prosequebatur. sed qui signa reliquerat: statim capite
pœnas luebat. Idq; vsu salubre: & misericordia melius apparuit. Quippe pauciores
illa castra deseruere: quam ea in quibus ignoscebatur. Interim Corbulo legionibus in
tra castra habitis: donec ver adolesceret: dispositisq; per idoneos locos cohortibus au
xiliarijs: ne pugnam priores adirent: pręd icit. Curam pręsidiorum Pactio Orphito
primipili honore perfuncto: mandat. Is quanquam incautos barbaros. & bene geren

de rei casum offerri scripserat: tenere se munimentis: & maiores copias opperiri iube tur. Sed rupto imperio: postquam paucę e proximis castellis turmæ aduenerant: pugnamq; imperitia poscebant: congressus cum hoste funditur. Et damno eius exter riti qui subsidium ferre debuerant: sua quisq; i castra trepida fuga rediere. Quod gra uiter Corbulo accepit: Increpitumq; Pactium: & præfectos: militesq; tēdere omnes extra vallum iussit. Inq; ea cōtumelia detenti: nec nisi precibus vniuersi exercitus exo luti sunt. At Tyridates super proprias clientelas: ope Vologesi fratris adiutus: non furtim iam: sed palam bello infensare Armeniam: quosq; fidos nobis rebatur depo populari: & si copiæ contra ducerentur: eludere. huc quoq; & illuc volitans: plura fama quam pugna: exterrere. Igitur Corbulo quæsito diu prœlio. frustra habitus. & exem plo hostium circumferre bellum coactus: dispartit vires. vt legati præfectiq; diuersos locos pariter inuaderent. Simul Regem Antiochum monet: proximas sibi præfectu ras petere. Nam Pharasmanes interfecto filio Rhadamisto: quasi proditore suo: quo fidem in nos testaretur: vetus aduersus Armenios odium promptius exercebat. Tūc quoq; primum illecti Isichi: gens ante alias socia romanis: auia Armeniæ incursauit. Ita consilia Tyridati in contrarium vertebantur. Mittebatq; oratores: qui suo Partho rumq; nomine: expostularēt: cur datis nuper obsidibus: redintegrataq; amicicia: quæ nouis quoq; beneficijs locum aperiret: vetere Armenię possessione depelleretur. Ideo nundum ipsum Vologesem commotum: quia causa quam ui agere mallet. Sin per staretur in bello: non defore Arsacidis virtutem fortunamq; sepius clade romana ex pertam. Ad ea Corbulo: satis comperto. Vologesem defectione Hyrcanię attineri: suadet Tyridati precibus Cęsarem aggredi. Posse illi regnum stabile: & res incruen tas contingere: si omissa spe longinqua & sera: pręsentem potioremq; sequeretur. Pla citum dehinc: quia commeātibus inuicem nuncijs: nihil in summa pacis proficiebat: colloquio ipsorū tempus locumq; destinari. Mille equitum præsidium Tyridates af fore sibi dicebat: quantū Corbuloni cuiusq; generis militum assisteret: non statuere: dum positis loricis & galeis: in faciem pacis veniret. Cuicunq; mortalium: nedū vete ri: & ꝓuido duci. barbarę astutię patuissent. Ideo arctum inde numerū finiri: & hinc maiorem afferri: vt dolus patraret. Nam equiti sagittarū vsu exercito: si detecta cor pora obijcerent: nihil ꝓfuturam multitudinem. Dissimulato tñ intellectu: rectius de ijs: quę in publicum consulerent: totis exercitibus coram dissertaturos respondit. Lo cumq; delegit: cuius pars altera colles erant clementer assurgentes: accipiendis pedi tum ordinibus: pars in planiciem porrigebat: ad explicandas equitum turmas: dieq; pacto: prior Corbulo socias cohortes & auxilia regū pro cornibus medio sextā legio nem cōstituit. Cui accita per noctē alijs ex castris: tria milia tertianorū permiscuerat: vna cum aquila: quasi eadem legio spectaretur. Tyridates vergente iam die ꝓcul asti tit: vnde uideri magis quā audiri posset. Ita sine cōgressu dux romanus abscedere mi litem sua quemque in castra iubet. Rex siue fraudem suspectans: quia plura simul in loca ibatur: siue vt commeatus nostros pontico mari: & Traperunte oppido aduen tantes interciperet: propere discedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit: quia per montes ducebantur pręsidijs nostris infessos: & Corbulo: ne irritum bellum traheret: vtq; Armenios: ad sua defendenda cogeret excindere parat castella. sibique quod validissimum in ea pręfectura: cognomento vallandū: sumit. Minora Cornelio Flacco legato & Isteo capitoni. castrorum pręfecto mandat. Tum circumspectis mu nimentis: & quę expugnationi idonea: prouisis: hortatur milites: vt hostem vagum:

neq; paci aut prœlio paratum: sed perfidiam & ignauiam fuga confitentem: exuerent sedibus. gloriæq; pariter & prędæ consulerent. Tum quadripartito exercitu: hos in testudinem conglobatos: subruendo vallo inducit. alios scalas mœnibus admouere: multos tormentis faces: & hastas incutere iubet. Libratoribus funditoribusq; attributus locus: vnde eminus glandes torquerent: ne qua pars subsidium laborantibus ferret: pari vndiq; motu. Tantus inde ardor certantis exercitus fuit: vt intra tertiam diei partem: nudati propugnatoribus muri: obijces portarum subuersi: capta ascēsu munimenta: omnesq; puberes trucidati sint: nullo milite amisso: paucis admodum vulneratis. & imbelle vulgus sub corona venundatum. reliqua pręda victoribus cessit. Pari fortuna legatus: ac præfectus vsi sunt. tribusq; vna die castellis expugnatis: cætera terrore: & alia sponte incolarum: in deditionem veniebant. Vnde orta fiducia caput gentis Artaxata aggrediendi. Nec tamen ꝓximo itinere ductæ legiones. quæ si amnem Araxem: qui mœnia alluit: ponte trāsgrederentur: sub ictum dabant̃. procul & latioribus vadis transiere. At Tyridates pudore & metu: ne si concessisset obsidioni: nihil opis in ipso videretur: si ꝓhiberet impeditis locis seq;: & equestres copias illigaret: statuit postremo ostendere aciem. Et dato die. prœlium incipere: vel simulatione fugæ: locum fraudi parare. Igitur repente agmen romanum circunfundit: non ignaro duce nostro: qui viæ pariter & pugnæ composuerat exercitum. Latere dextro tertia legio: sinistro sexta insedebat: medijs decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta. & tergum mille equites tuebant̃: quibus iusserat: vt instantibus cominus resisterent: refugos nō sequerent̃. In cornibus pedes sagittarius: & cætera manus equitum ibat. Productiore cornu in sinistro per ima collium: vt si hostis intrauisset: fronte simul & sinu exciperet̃. Assultare ex diuerso Tyridates: non vsq; ad iactum teli: sed tū minitans. tum specie trepidantis: si laxare ordines & diuersos consectari posset. vbi nihil temeritate solutum: nec amplius quam decurio equitum audentius ꝓgressus: & sagittis confixus: cæteros ad obsequium: exemplo firmauerat: ꝓpinquis iam tenebris abscessit. Et Corbulo castra in loco metatus: an expeditis legionibus: nocte Artaxata pergeret: obsidioneq; circūdaret agitauit: cōcessisse illuc Tyridatem ratus. Dein postquam exploratores attulere longinquum regis iter: & Medi an Albani peterent̃. incertum: lucem opperit̃. præmissaq; leuis armatura: quæ muros interim ambiret: oppugnationemq; eminus inciperet. Sed oppidani portis sponte patefactis: se suaq; romanis permiscere. quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis immissus. deletaq; & solo æquata sunt. quia nec teneri sine valido pręsidio: ob magnitudinem mœnium: nec id nobis viriū erat: quod firmando pręsidio: & capessendo bello diuideretur. Vel si integra & incustodita relinquerētur: nulla in eo vtilitas aut gloria quod capta esset. Adijcitur miraculū velut numine oblatum. Nam cūcta extra tecta hactenus sole illustria fuere q̄d repente mœnibus cingebat̃: ita atra nube coopertum fulguribusq; discretū est vt quasi īfensantibus deis: exitio tradi crederet̃. Ob hęc cōsultatus imperator Nero. & senatus consulto supplicatiōes habitæ. statueq; & arcus & cōtinui cōsulatus principi. Vtq; inter festos referretur dies quo: patrata victoria quo nunciata quo relatum de ea esset. Aliaq; i candē formam decernuntur: adeo modum egressa: vt. C. Cassius de cæteris honoribus assensus: si pro benignitate fortunæ dijs grates agerentur ne totum quidem annum supplicationibus sufficere disseruerit eoq; oportere diuidi sacros & negociosos dies: qs diuina colerent & humana non impedirent. Varijs deinde casibus iactatus: & multorum odia meritus reus aut tamē sine inuidia Senecæ damnat̃.

Is fuit.P.Suillius imperitãte Claudio: terribilis ac venalis: & mutatione temporum: non quantum inimici cuperent demissus.quiq; se nocentem videri: quam supplicem mallet: Eius opprimendi gratia repetitum credebat̃.Senatus consultum pœnaq; Cin ciæ legis: aduersus eos qui pretio causas orauissent: Nec Suillius questu aut exprobra tione abstinebat præter ferociam animi extrema senecta liber: & Senecam increpans: infensum amicis Claudij: sub quo iustissimum exilium pertulisset. Simul studijs iner tibus: & iuuenem imperitiæ suetum: inuidere ijs qui viuidam & incorruptam eloquẽ tiam tuendis ciuibus exercerent. Se quæstorem germanici: illum domus eius adulte rum fuisse.an grauius estimandum sponte litigatoris: præmium honestæ operæ asse qui: quam corrumpere cubicula principum fœminarum? qua sapientia quibus philo sophorum præceptis: intra quadriennium regiæ amiciciæ: ter milies sestertium para uisset? Romæ testamenta & orbos: velut indagine eius capi. Italiam & prouincias im menso fœnore hauriri. At sibi labore quæsitam: & modicam pecuniam esse. crimen periculum omnia potius toleraturų: q̃ veterem ac olim partam dignationem subitæ fælicitati submittere. Nec deerant qui hæc ijsdem verbis aut versa in deterius: Senecę deferrent. Repertiq; accusatores. direptos socios. cum Suillius prouinciam Asiam re geret: ac publicæ pecuniæ peculatum detulere. Mox quia inquisitionem annuam im petrauerat: breuius visum: suburbana crimina incipi: quorum obuij testes erãt. Ii acer bitate accusationis. Q.Pomponium ad necessitatem belli ciuilis detrusum: Iuliã Dru si filiam Sabinamq; Poppeiam ad mortem actas: & Valerium Asiaticum. Lusium Saturninum: Cornelium Lupum circumuentos. Iam equitum romanorum agmina damnata: omnemq; Claudij sæuiciam Suillio obiectabant. Ille nihil ex his sponte su sceptum: sed principi paruisse defendebat. donec eam orationem Cęsar cohibuit: com pertum sibi referens ex commentarijs patris sui: nullã cuiusq̃ accusationem ab eo coa ctam. Tum iussa Messalinę prętendi. & labare defensio. Cur enim neminem alium ele ctum: qui sęuienti ĩpudicæ vocem prębere? puniendos reų atrociũ ministros: vbi pre tia sceleų adepti: scelera ipsa alijs delegent. Igit̃ adępta bonoų parte: nam filio & ne pti pars concedebat̃: eximebanturq; ẽt quę testamento matris: aut aui acceperant: in insulas baleares pellit̃: non ipso discrimine: non post damnationem fractus animo. Fe rebaturq; copiosa & molli vita: secretum illud tolerauisse. filium eius Nerulinũ aggres sis accusatoribus: per inuidiam patris: & crimina repetundaų: intercessit princeps: tan quam satis expleta vltione Per idem tempus Octauius sagitta: plebei tribunus: pótię mulieris nuptę amore vecors: ingentibus donis adulterium: & mox vt omitteret ma ritum emercat̃: suum matrimonium ꝓmittens: ac nuptias eius pactus. Sed vbi muli er vacua fuit: nectere moras: aduersam patris voluntatem causari. repertaq; speditio ris coniugis: ꝓmissa exuere. Octauius contra mõ conqueri. mõ minitari: famã ꝑditã pecuniã exhaustã obtestans. deniq; salutẽ q̃ sola relicta esset: arbitrio eius permittens. Ac postquam spernebat̃: noctem vnam ad solatium poscit: qua delinitus. modum in posteų adhiberet. Statuitur nox. Et pontia conscię ancillæ custodiam cubiculi man dat. Ille vno cũ liberto ferrum veste occultũ infert. Tum vt assollet in amore: & ira iur gia: preces: exprobratio: satisfactio: & pars tenebraų: libidine seposita &: questu incen sus: nihil metuentẽ ferro, transuerberat. & accurrentem ancillã vulnere absterret: cubi culoq; ꝓrumpit. Postera die manifesta cędes. haud ambiguus percursor. quippe mãsi tasse vna cõuincebat̃. Sed libertus suũ illud facinus ꝓfiteri se patroni iiurias vltũ esse. Cõmoueratq; quosdã magnitudine exẽpli. donec ancilla ex vulnere refecta: veų ape

ruit: postulatusq; apud consules a patre interfectę: postq̄ tribunatu abierat: sententia
patrum: & lege Cornelia de siccarijs condemnat᷑. Non minus insignis eo anno impu
dicicia: maiorū reip. maloꝝ initium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppea. T. ollio pa
tre genita: sed nomen aui materni sumpserat. illustri memoria Poppei Sabini consu-
lari & triumphali decore pręfulgentis. Nam Ollium honoribus nundum functum
amicicia Seiam peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere: prętér honestum animum.
Quippe mater eius ætatis suę fœminas pulchritudiē supergressa: gloriā pariter & for
mam dederat. Opes claritudini generis sufficiebant. Sermo comis. nec absurdum in
genium modestiā præferre: & lasciuia vti. Rarus ī publicum egressus. Idq; velata par
te oris: ne satiaret aspectum. vel quia sic decebat. Famę nunq̄ pepercit: maritos & adul
teros non destinguens. neq; affectui suo aut alieno obnoxia. Vnde vtilitas ostende-
ret᷑: illuc libidinem transferebat. Igit᷑ agentem eam in matrimonio Rufi Crispi equi-
tis romani: ex quo filiū genuerat: Otho pellexit iuuenta ac luxu. Et quia flagrantissi-
mus in amicicia Neronis habebat᷑: nec mora quin adulterio matrimonium iungeret᷑.
Otho siue amore incautus: laudare formā elegantiamq; vxoris apud principem siue
vt accenderet: ac si eadem fœmina potirent᷑: id quoq; vinculum potentiā ei adijceret.
Sępe auditus est consurgens e conuiuio Cæsaris: se ire ad illam. ibi concessam dictitās
nobilitatem pulchritudinē: vota omnium & gaudia feliciū. His atq; talibus irritamē
tis: non longa contatio interponit᷑: sed accepto aditu: Poppea primū per blandimēta
& artes valescere. Imparē cupidini se & forma Neronis captam simulans. mox acri iā
principis amore: ad superbiā vertens: si vltra vnam alteramq; noctem attineret᷑: nu-
ptam esse se dictitans: nec posse matrimoniū amittere: deuinctā Othoni per genus vi
tæ: qđ nemo adęquaret. Illum animo & cultu magnificū: Ibi se summa fortuna dignā
visere. At Neronē pellice ancilla & assuetudine Actes deuinctum: nil e contubernio
seruili: nisi abiectum & sordidum traxisse. Deijcitur familiaritate sueta: post congres-
su & comitatu Otho: & ad postremum: ne in vrbe æmulatus ageret: prouinciæ Lu
sitaniæ præficitur. Vbi vsque ad ciuilia arma. non ex priore infamia: sed integre san-
cteque egit: procax ocij: & potestatis temperantior. Hactenus Nero flagitijs & sce
leribus velamenta quæsiuit. Suspectabat maxime Cornelium Syllam: socors inge
nium eius in contrarium trahens: callidumq; & simulatorem interprætando quem
metum. Graptus ex libertis Cęsaris: vsu & senecta a Tyberio vsque domum princi-
pum edoctus: tali mendacio intendit. Pons miluius ī eo tempore celebris nocturnis
illecebris erat. Ventitabatq; illuc Nero: quo solutius vrbem extra lasciuiret. Igitur re
gredienti per viam flaminiam compositas insidias: fatoq; euitatas. quoniam diuerso
itinere salustianos in hortos remeauerit: auctoremq; eius doli Syllam ementit᷑: quia
forte redeuntibus ministris principis: quidam per iuuenilem licentiam quę tunc pas-
sim exercebatur: inanem metum fecerant. Neque seruorum quisq̄: neque clientium
Syllę agnitus. maxime despecta & nullius ausi capax: natura eius a crimine abhorre-
bat: Perinde tamen quasi conuictus esset: cedere patria: & Massiliensium mœnibus
coerceri iubet᷑. Isdem consulibus auditę puteolanorum legationes: quas diuersas se-
natorius ordo plebsq; ad senatum miserant. Illi vim multitudinis: hi magistratuum
& primi cuiusque auariciam increpantes. Cumq; seditio ad saxa & minas ignium pro
gressa. necem & arma perliceret. C. Cassius adhibendo remedio delectus. quia seueri
tatem eius non tolerabant: precante ipso: ad scribonios fratres ea cura transfertur: da
ta cohorte prętoria: cuius terrore & paucorū supplicio: redijt oppidanis concordia,

Non referrem vulgatissimum senatus consultum: quo ciuitati Syracusanorũ egredi numerũ edendis gladiatoribus finitum: permittebatur. nisi Petus Thrasea contradixisset: præbuissetq; materiam obtrectatoribus arguendæ sententiæ. Cur. n. si rempu. egere libertate senatoria crederet: tam leuia consectaretur? quin de bello aut pace. de vectigalibus & legibus: quibusq; alijs romana continentur: suadere dissuadere licere patribus: quotiens ius dicendæ sẽtẽtiæ accepissent: quæ vellent expromere: relationemq; in ea postulare. An solum emendatiõe dignum: ne Syracusis spectacula largius ederentur? Cætera per omnes imperij partes perinde egregia: quam si nõ Nero: sed Thrasea regimen eorũ teneret. Quæ si summa dissimulatione trãsmitterẽtur: quãto magis inanibus abstinẽdum? Thrasea contra: rationẽ poscẽtibus amicis: non præsentium ignarũ respondebat: eiusmodi consulta corrigere: sed patrum honori dare: vt manifestũ fieret: magnarum rerũ curam: non dissimulaturos: qui animũ etiam leuissimis aduerterent. Eodẽ anno crebris populi flagitationibus: imodestiam publicanorũ arguentis dubitauit Nero an cuncta vectigalia omitti iuberet: Idq; pulcherrimũ donum generi mortalium daret. Sed impetũ eius: multum prius laudata magnitudine animi: attinuere senatores: dissolutionẽ Imperij docendo: si fructus quibus resp. sustineretur: diminuerẽtur. Quippe sublatis portorijs: sequẽs vt tributorũ abolitio expostularetur. Pleræsq; vectigalium societates: a cõsulibus & tribunis plebis constitutas acri etiam populi Romani libertate. Reliqua mox ita prouisa: vt ratio quæstuũ & necessitas irrogatiõum inter se cõgruerent: Temperandas plane publicanorũ cupidines ne per tot annos sine querela tollerata: nouis acerbitatibus ad inuidiã verterent. Ergo edixit princeps vt leges cuiusq; publici occultę ad id tẽpus: proscriberent: omissas petitiones nõ vltra annum resumerẽt. Romæ prætor per ꝓuincias. qui pro prætore aut cõsule essent: iura aduersus publicanos extra ordinẽ redderent. Militibus immunitas seruaret: nisi in ijs quæ veno exercerẽt: aliaq; admodũ æqua q̃ breui seruata: dein frustra habita sunt. Manet tñ abolitio quadragesimæ quiquagesimæq;. & quæ alia ex auctionibus illicitis: nomina publicani inuenerãt. Temperata apud transmarinas prouincias frumenti subuectio. Et ne cẽsibus negociatorũ naues ascriberẽtur: tributumq; pro illis penderẽt constitutum. Reos ex prouincia affrica: qui procõsulare imperium illic habuerunt: Sulpicium Camerinum: & Pomponium Siluanum: absoluit cæsar. Camerinum aduersus priuatos & paucos: sæuicię magis quam captarum pecuniarũ crimina obijcientes Siluanum magna vis accusatorum circunsteterat. poscebatque tempus euocandorum testium. Reus illico defendi postulabat. Valuitq; pecuniosa orbitate & senecta: quam vltra eorũ vitam produxit, quorũ ambitu euaserat. Quietæ ad id tempus res in Germania fuerant: ingenio ducum: qui peruulgatis triumphi insignibus: maius ex eo decus sperabant: si pacẽ continuauissent. Paulinus Põpeius. L. Vetus ea tempestate exercitui pręerant. Ne tñ segnem militem attinerent: ille inchoatum ante tres & sexaginta annos a Druso aggerem cohercendo rheno: absoluit: Vetus Mosellamq; atq; Ararim facta inter vtrunq; fossa cõnectere parabat: vt copię per mare: dein rhodano & arare subuectę: per eam fossam: mox fluuio Mosella: in rhenum: exin oceanum decurrerẽt. Sublatisq; itinerũ difficultatibus: nauigabilia inter se occidentis sẽptẽtrionisq; littora fierẽt. Inuidit operi Helius gracilis Belgicę legatus: deterrẽdo vetere: ne legiones alienę ꝓuincię iferret. in studiaq; galliarũ affectaret. Formidolosũ id Impatori dictitãs: quo plerũq; ꝓhibent conat9 honesti. Cęterũ cõtinuo exercituũ ocio fama icessit: ereptũ ius legatis ducẽdi in hostẽ. Eoq; phrysij iuuentutẽ

saltibus aut paludibus: imbellum ætatem per lacus admouere ripæ: agrosq; vacuos:
& militum vsui sepositos: insedere: auctore Verrito: & Malorige qui natione eam re
gebant: in qua tum Germani regnabant. Iamq; fixerant domos: semina aruis intule-
rant: atq; patriũ solum exercebãt: cũ dubius auitus: accepta a Paulino prouincia: mi
nitando vim romanã: nisi abscederent phrysij: veteres in locos: aut nouam sedẽ a Cæ
sare impetrarent: perpulit Verritum & Malorigẽ preces suscipere. profectiq; romã:
dum alijs curis intentum Neronem opperiunt inter ea quæ Barbaris ostentãtur: in-
trauere Pompeij theatrũ: quo magnitudinem populi viserent. Illic per ocium. neq;.n.
ludicris ignari oblectabantur: dũ consessum caueæ: discrimina ordinum: quis eques:
vbi senatus percunctãtur: aduertere quosdã cultu externo in sedibus senatorũ: & qui
nam forẽt rogitantes: postq̃ audiuerãt: eaꝝ gentium legatis in honoris datũ: quæ vir
tute & amicitia romana præcellerent: nullos mortaliũ armis aut fidei ante germanos
esse exclamãt: digrediũturq; & inter patres considunt. quod comiter a visentibus exce
ptum: quasi impetus antiqui: & bona æmulatiõe Nero ciuitate romana ambos dona
uit. phrysios decedere agris iussit. atq; illis aspernãtibus: auxiliaris æques repente im-
missus: necessitatem attulit captis cæsisue qui peruicacius restiterãt. Eosdẽ agros An
sybarij occupauere: validior gens nõ modo sua copia sed adiacẽtium populoꝝ misera
tiõe. quia pulsi a Chaucis & sedis inopes: tutum exiliũ orabãt. Aderatq; ijs clarus per
illas gentes: & nobis quoq; fidus: nomine Boiocalus: vinctum se rebellione cherusca:
iussu Arminij referẽs. Mox Tyberio & Germanico ducibus: stipendia meruisse: qui
quaginta annorum obsequio. Id quoq; adiungere: q̄ gentem suam ditioni nostræ sub
ijceret. Quotam partem campi iacere: in quam pecora & armenta militum aliquan-
do transmitterentur? Seruarent sane receptos gregibus inter hominum famam. mo-
do ne vastitatem: & sollitudinem mallent. q̃ amicos populos Chamanorum quon-
dam ea arua: mox Tubantum: & post Vsippiorũ fuisse. Sicut cælum dijs: ita terras
generi mortalium datas. quę sint vacuę: eas publicas esse. Solem inde respiciẽs: & cę
tera sydera vocans: quasi coram interrogabat: vellent ne contueri inane solum? poti-
us mare superfunderent: aduersus terrarum ereptores. Et cõmotus his auitus: patiẽ
da meliorum imperia. Id dijs quos implorarent placitum: vt arbitrium pœnes roma
nos maneret. quid darent: quid adimerent: neq; alios iudices q̃ se ipsos paterentur.
Hęc in publicum Ansibarijs respondit. Ipsi Boiocalo ob memoriam amicicię datuꝝ
agros quod ille vt proditionis pretium aspernatus: addidit deesse nobis terra viua in
qua moriamur nõ potest atq; ita infensis vtrinq; animis discessum. Illi Bructeros Te-
neros: vlteriores etiam nationes sociasq; bello vocabãt. Auitus scripto ad Curtilium
mantiam superioris exercitus legatum: vt rhenum transgressus: arma a tergo osten-
deret. Ipse legiones in agrum Tencterum induxit: excidium minitans: nisi causam su
am dissociarent. Igit̃ assistentibus his: pari mœtu exterritis. Bructeris: & cęteris quo
q; aliena pericula deferentibus sola Ansibariorum gens retro ad Vsippios & Tuban
tes concessit: quorum terris exacti: cum Catthos: dein cheruscos petissent: errore lon
go: hospites: egeni: hostes in alieno quod iuuentutis erat: cæduntur. Imbellis ętas in
prędam diuisa est. Eadem ęstate inter hermunduros Catthosque certatum magno
prœlio: dum flumen gignendo sale fęcundum: & conterminum: vi trahunt super li-
bidine cuncta armis agendi religione insita: eos maxime locos ꝓpinquare cęlo preces
que mortalium: a deis nusquam propius audiri. Inde indulgentia numinum illo in
amne illisque silius salem prouenire: non vt alias apud gentes eluuie maris arescente

vnda: sed super arentem arborum struem fusa ex contrarijs inter se elementis: igne atq; aquis concreta. Sed bellum hermũduris prosperum. Catthis exitio fuit quia victores diuersam aciẽ marti ac mercurio sacrauere quo voto: equi: viri: cuncta victa: occidioni dantur. Et minæ quidẽ hostiles in ipsos vertebant. Sed ciuitas Iuhonum socia nobis malo improuiso afflicta est. Nam ignes terra editi. villas: arua: vicos: passim corripiebant. ferebãturq; in ipsa conditæ nuper Coloniæ mœnia: neq; extingui poterant: nõ si hymbres caderent: nõ si fluuialibus aquis aut quo alio humore niterẽtur: donec inopia remedij: & ira cladis: agrestes quidã eminus saxa iacere: dein residẽtibus flãmis propius suggressi. ictu fustium: alijsq; verberibus: vt feras absterrebant. Postremo tegmina corpori direpta: inijciũt: quanto magis profana: & vsu viliori poluta: tãto magis oppressura ignes. Eodẽ anno ruminalem arborẽ in comitio quæ super octingẽtos & quadragita ante ãnos Remi Romuliq; infantiã texerat: mortuis ramalibus & arescẽte trunco deminutã prodigij loco habitum est: donec in nouos fœtus reuiuiserat.

Finis Tertijdecimi Libri.

CORNELII TACITI ACTIONVM DIVRNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE LIBER.XIIII.INCIPIT.

Aio Vipsano Fonteio consulibus diu meditatum scelus: nõ vltra Nero distulit. vetustate imperij coalita audacia: & flagrantior in dies amore Poppeæ quæ sibi matrimonium & dissidiũ Octauiæ incolumi Agrippina: haud sperans crebris criminatiõibus: aliqñ per facetias incusaret principẽ: & pupillũ vocaret: qui iussis alienis obnoxius non modo imperij: sed libertatis etiam indigeret Cur enim differri nuptias suas: formã. s. displicere: & triũphales auos: an fœcunditatem. & verum animũ timeri: ne vxor saltem iniurias patrum iram populi aduersus superbiã auariciamq; matris aperiebat: Quod si nurũ Agrippina non nisi filio infestam ferre posset: Reddatur ipsa Othonis coniugio. iturã quoquo terrarum. vbi audiret potius contumelias iperatoris quã viseret periculis eius imixta. hæc atq; talia lachrymis: & arte adulteræ penetrantia. nemo prohibebat cupientibus cunctis infringi matris potentiam: & credẽte nullo: vsq; ad cædẽ eius duratura filij odia. Tradit Cliuius: ardore retinendæ Agrippinã potentiæ: eousq; prouectã: vt medio diei cum id temporis Nero per vinũ & epulas incalesceret: offerret se sæpius temulento: cõptam: & incesto paratam. Iãq; lasciua oscula prænuncias flagitijs blandicias annotãtibus proximis: Senecã contra muliebres illecebras: subsidiũ a fœmina petiuisse. Immissamq; acten libertam: quæ simul suo periculo: & infamia Neronis anxia: deferret: peruulgatũ esse incestum gloriante matre: nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius rusticus non Agrippinæ: sed Neroni cupitũ id memorat. eiusdemq; libertæ astu disiectum. Sed quæ Cliuius eadẽ cæteri quoq; auctores prodidere. Et fama huc inclinat: seu cõceperit aio tm̃ immanitatis Agrippina: seu credibilior nouæ libidinis meditatio in ea visa ẽ: quæ puellaribus annis stuprum cũ lepido spe dominationis admiserat. Pari cupidine vsq; ad libita pallantis prouoluta. & exercita ad omne flagitium patrui nuptijs. Igit̃ Nero vitare secretos eius cõgressus abscedẽtem in hortos aut tusculanum: vel anciatẽ in agrum laudare quod ocium lacesseret. Postremo vbicunq; haberet̃: prægrauẽ ratus

interficere constituit: hactenus consultans: veneno, an ferro vel qua alia vi. Placuitq; primo venenum. Sed inter epulas principis si daretur: referri ad casum non poterat: tali iam Britannici Exitio. Et ministros tentare arduũ videbatur mulieris vsu scele℞: aduersus insidias intentæ atq; ipsa pręsumendo remedia munierat corpus. Ferrum & cædes quonam modo occultaretur nemo reperiebat: & nequis illi tãto facinori delectus: iussa sperneret: metuebat. Obtulit ingeniũ Anicetus libertus: classis apud Misenum præfectus: & puericiæ Neronis educator: ac mutuis odijs Agrippinę inuisus. Ergo nauem posse componi docet. cuius pars ipso in mari per artem soluta. effunderet ignaram. Nihil tam capax fortuito℞ quam mare: & si naufragio intercepta sit: quem adeo iniquũ: vt sceleri assignet: quod venti & fluctus deliquerint? Additu℞ prĩcipem defunctæ templum. & aras & cætera ostentandæ pietati. Placuit solertia tẽpore etiam adiuta: qñ quinquatruũ festos dies apud Baias frequẽtabat. Illuc matrem elicit: ferendas parentũ iracundias: & placãdum animum dictitãs: quo rumorem recõciliationis efficeret. Acciperetq; Agrippinam: facili fœminarũ credulitate ad gaudia venientem. Dehinc obuius in littora nam Antio aduentabat excipit manu: & complexu ducitq; Baulos: Id villę nomen est quæ promõtorium misenum inter: & baianum lacum flexo mari alluitur. Stabat inter alias: nauis ornatior: tãq id quoq; honori matri daretur. Quippe sueuerat triremi: & clasiario℞ remigio vehi. Ac tum inuitata ad epulas erat: vt occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit extitisse proditorem & Agrippinã auditis insidijs an crederet ambiguã gestamine sellæ Baias peruectam. Ibi blãdimentum subleuauit metum. Comiter excepta: superq; ipsum collocata. Nã pluribus sermonibus modo familiaritate iuuenili Nero: & rursus adductus quasi seria cõsociaret: tracto in lõgum conuictu: prosequitur abeuntẽ arctius oculis & pectori hærens. siue explenda simulatiõe: seu perituræ matris supremus aspectus. quãuis ferrum animũ retinebat. Noctem syderibus illustrem: & placido mari quietam quasi cõuincendum ad scelus: dij præbuere. Nec multũ erat ꝑgressa nauis: duobus e numero familiariũ Agrippinam comitãtib9. ex quibus crepereius gallus haud ꝑcul gubernaculis adstabat. Aceronia super pedes cubitãtis recliuis pœnitentiã filij: & recuperatã matris gratiam per gaudiũ memorabat: cum dato signo ruere tectum loci multo plumbo graue: pressusq; Crepereius: & statim exanimatus est Agrippina & Aceronia eminẽtibus tecti parietibus forte validioribus quãuis oneri cæderent: ꝓtectæ sunt. nec dissolutio nauigij sequebat̃ turbatis oĩbus: & quod plærisq; ignari etiã conscios impediebãt. Iussum dehinc remigibus: ratẽ vnum in latus inclinare. atq; ita nauẽ submergere. Sed neq; ipsis prõptus in rem subitã consensus: & alij contra nitentes dedere facultatẽ lenioris in mare iactus. Ve℞ Aceronia imprudẽs: dum se Agrippinã esse & vt subueniret̃ matri principis clamitat: contis & remis & quæ sors obtulerat. naualibus telis cõficitur. Agrippina silẽs: eoq; minus agnita: vnum tñ vulnus humero excepit. Nando deinde occursu lenunculo℞ lucrinum in lacum vectam. Villæ suæ inferunt. Illic reputans ideo se fallacibus litteris accitam: & honore præcipuo habitam. qꝗ littus iuxta: non ventis acta: non saxis impulsa nauis: summa sui parte: veluti terrestre machinamentum concidisset: obseruans etiam Aceroniæ necem: simul suum vulnus aspiciens: solum insidiarum remedium esse: si non intelligerentur. Misitque libertum Agerinum: qui nunciaret filio benignitate deum: & fortuna eius euasisse grauem casum. Orare vt quis periculo matris exterritus visendi curam differret. Sibi ad præsens quiete opus. Atque interim securitate simulata: medi-

camina vulneri & fomenta corpori adhibet. Testamentum Aceroniæ requiri: bonaq; obsignari iubet. Id tm̄ non per simulationem. At Neroni nūcios patrati facinoris op perienti affertur euasisse ictu leui saucium. Et hactenus addito discrimine ne auctor dubitaretur: tum pauore exanimis: & iam iamq; affore obtestans vindictæ properā: siue seruicia armaret: vel militē accenderet: siue ad senatum & populum peruaderet: naufragium: & vulnus & interfectos amicos obijciendo: quod cōtra subsidium sibi: nisi quid Burrus & Seneca expergiscerentur: quos statim acciuerat: incertū an & ante ignaros: Igitur longū vtriusq; silentium ne irriti dissuaderent: & eo descensum credebant: vt nisi præueniretur Agrippina: pereundū Neroni esset: post Seneca hactenus promptior respicere Burrum: ac si scitaretur: an militi imperanda cædes esset. Ille pretorianos toti Cæsa℞ domui obstrictos: & memores Germanici. nihil aduersus progeniem eius atrox ausuros respōdit. Perpetraret Anicetus promissa: qui nihil cūctatus: poscit sūmam sceleris. Ad illam vocem Nero illos inuidiæ dari imperiū: auctoremq; tanti muneris libertum profitetur. Iret propere: duceretq; promptissimos ad iussa. Ipse audito venisse: missu Agrippinæ: nunciū Agerinum scenam vltro crimi nis parat: gladiumq; dum mandata perfert: abijcit inter pedes eius: tum quasi depræ henso vincla iniici iubet: vt exitium principis molitam matrem: & pudore depræhen si sceleris sponte mortem sumpsisse confingeret. Interim vulgato Agrippinæ periculo: quasi casu euenisset: vt quisq; acceperat: decurrere ad littus. Hi molium obiectus: hi proximas scaphas scandere. Alij quantum corpus sinebat: vadere in mare. quidam manus protendere questibus: vocis clamore diuersa rogantium: aut incerta respondentium: omnis ora compleri. Affluere ingens multitudo cum luminibus. atq; vbi incolumen esse pernotuit: vt ad gratandum sese expedire: donec aspectu armati & mini tantis agminis disiecti sunt. Anicetus villam statione circundat. refractaq; ianua: obuios seruorū obripit: donec ad fores cubiculi veniret: cui pauci adstabant: cæteris terrore irrumpentium exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat: & ancillarum vna: magis ac magis anxia Agrippina: quod nemo a filio: ac ne Agerinus quidem: aliam fere littore faciem: nunc solitudinem ac repentinos strepitus: & extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancilla: tu quoq; me deseris: prolocuta: respicit Anicetum Trierarcho herculeo & oloarito centurione classiario comitatum. Ac si ad visendum venisset refotam nunciaret: sin facinus patraturus nihil se de filio credere: non imperatum par ricidium. Circūsistunt lectum percussores. & prior Trierarchus fuste caput eius afflixit. Nam in mortem Centurioni ferrum distringenti: protendens vterum: Ventrem feri exclamauit: rogans ministrum vt vtero dirum ensem conderet: adijciens. hic est hic est fodiēdus ferro: monstrū qui tale tulit. Post hanc vocem: cum supremo mixtā gemitu: animam tandem post fera tristem vulnera reddidit. Ictibus enim multisque vulneribus confecta est. Hæc consensu produntur. Aspexerit ne matrē exanimē Nero: & formam corporis eius laudauerit: sunt qui tradiderint. sunt qui abnuant. Cremata est nocte eadem conuiuali lecto: & exequijs vilibus. Neq; dum Nero re℞ potie batur cōgesta aut clausa humo: mox domestico℞ cura: leuem tumulum accepit: viā Miseni propter: & villā Cæsaris dictatoris: quæ subiectos sinus: editissima ꝓspectat. Accēso rogo: libertus eius cognomēto Mnester. ipse ferro se transegit: Incertū carita te in patronā: an metu exitij. Hunc sui finē multos ante annos crediderat Agrippina contēpseratq;. Nā consulēti super Nerone: respōderunt Chaldei: fore vt iperaret: ma treq; occideret: Atq; illa occidat inquit: dū iperet. Sed a Cæsare perfecto demū scele-

re: magnitudo eius intellecta est. Reliquum noctis: modo per silentium defixus: sæ-
pius pauore exurgens: & mentis inops: lucem opperiebatur: tanquam exitium alla-
turam. Atq; eum auctore Burro: prima centurionum tribunorumq; adulatio: ad spē
firmauit: prehensantium manum: gratantiumq;: ꝙ discrimē improuisum: & matris
facinus euasisset. Amici dehinc adire templa: & cœpto exemplo proxima campaniæ
municipia: victimis & legationibus læticiam testari. Ipse diuersa simulatiōe mœstus:
& quasi incolumitati suæ infensus: ac morte parentis illachrymans: quia tamen non
vt hominum ita locorum facies mutantur: obuersabatur maris illius & littorum gra
uis aspectus. Et erant qui crederent: sonitum tubæ: collibus circum editis: plāctusq;
tumulo matris audiri. Neapolim concessit. litterasq; ad senatum misit. quarum sū-
ma erat: repertum cum ferro percussorem Agerinū. ex intimis Agrippinæ libertis. &
luisse eam pœnā conscientia: qua scelus parauisset. adijciebat crimina longius repeti-
ta ꝙ consortium imperij: iuraturasq; in fœminæ verba prætorias cohortes: idemq; de
decus senatus & populi: sperauisset. Ac postea quā frustra oblata sint: infensa militi-
bus patribusq; & plebi: dissuasisset donatiuum & cōgiarium: periculaq; viris illustri-
bus instruxisset: quanto suo labore perpetratum: ne irrumperet curiam: ne gentibus
externis responsa daret. Tempoꝝ quoq; Claudianoꝝ oblita insectatione: cūcta eius
dominationis flagitia in matrem transtulit: publica fortuna extinctam referens Nā-
q; & naufragium narrabat: quod fortuitum fuisset: quis adeo hebes iueniretur: vt cre
deret? aut a muliere naufraga missum cū telo vnum: qui cohortes: & classes impera-
toris perfringeret? Ergo non iam Nero: cuius immanitas omniū quæstus anteibat:
Sed Seneca aduerso rumore erat: quod oratiōe tali confessionem scripsisset. Miro tñ
certamine procerum decernuntur supplicationes apud omnia puluinaria: vtq; quin-
quatria quibus apertæ essent insidiæ: ludis annuis celebrarentur. Aureum Mineruæ
simulachrum in curia: & iuxta principis imago statueretur. Dies natalis Agrippinæ
inter nefastos esset: Thrasca Petus silentio vel breui assensu: priores adulationes trās
mittere solitus: exitium senatui: ac sibi causam periculi fecit: Cæteris libertatis initi-
um non præbuit. Prodigia quoq; crebra & irrita intercessere. Anguem enixa mulier.
& alia in concubitu mariti fulmine exanimata: Iam sol repēte obscuratus. & tactæ de
cælo quattuordecim vrbis regiōes. quæ adeo sine cura deū eueniebāt: vt multos post
annos Nero imperium & scelera continuauerit. Cæteꝝ quo grauaret inuidiā matris:
eaq; demota: auctam lenitatem suā testificaret: fœminas illustres Iuniā & Calphur-
niam præfectura functos Valerium Capitonem & Licinium Gabolum: sedibus pa
trijs reddidit: ab Agrippina olim pulsos. Etiam Loliæ Paulinæ cineres reportari: se-
pulchrumq; extrui permisit. quosq; ipse nuper relegauerat. Titurium & Caluisiū: pœ
na exoluit. Nam Syllana fato functa erat: longinquo ab exilio tarentum regressa La
bante iā Agrippina: cuius inimicitijs conciderat: vel tum mitigata: Cunctanti in op-
pidis campaniæ: quo nā modo vrbē ingrederetur: an obsequiū senatus: an studia ple
bis reperiret anxio: contra deterrimus quisq; quoꝝ non alia regio fœcundior extitit: ī
uisum Agrippinæ nomen: & morte eius accensum populi fauorem disserunt. Iret in-
trepidus. & venerationem sui corā experiret. Simul progredi exposcūt. & prōptiora
quā promiserāt inueniūt: obuias tribus: festo cultu senatū: coniugū ac liberoꝝ agmi
na: per sexū & ætatem disposita: extructos qua incederet: spectaculoꝝ gradus quō tri
umphi visūtur. Hinc superbus ac publici seruitij victor: capitoliū adijt. grates exoluit.
seq; i oēs libidines effudit. quas male coercitas: qualiscūq; mr̄is reuerētia tardauerat.

Vetus illi cura erat curriculo quadrigarum insistere. nec minus foedum studium cythara ludicrum in modū canere: cum coenaret. quod regibus & antiquis ducibus factitatum memorabat: Idq; vatum laudibus celebre & deorum honori datum. Enim vero cantus Apollini sacros: talique ornatu astare: non modo graecis in viribus: sed romana apud templa: nomen praecipuum: & praescium. Nec iam sisti poterat: cum Senecae ac Burro visum: ne vtroq; peruinceret: alterꝶ concedere. Clausumq; valle Vaticana spacium in quo equos regeret: haud promiscuo spectaculo: mox vltro vocari populus romanus laudibus extollere: vt est vulgus cupiēs voluptatum: & si eodem princeps trahat letum. Caeterꝶ vulgatus pudor: non sacietatem vt rebantur: sed incitamentum attulit. Ratusq; dedecus amolliri si plures foedasset: nobilium familiarū posteros: egestate venales: in scaenam deduxit. quos fato perfunctos: ne nominatim tradam: maioribus eoꝶ tribuendum puto. Nam & eius flagitium est: qui pecuniam ob delicta potius dedit: quā ne delinquerent. Notos quoq; equites romanos operas arenae promittere subegit: donis ingentibus. nisi quod merces ab eo qui iubere potest vim necessitatis affert. Ne tñ adhuc publico theatro dehonestaretur: instituit ludos iuuenaliū vocabulo. In quos passim nomina data. Non nobilitas cuiquam: non ętas aut acti honores impedimēto: quo minus graeci latiniue hystrionis artem exercerēt: vsq; ad gestus: modosq; haud viriles. Quin & foeminae illustres deformia meditari. Extructaq; apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augustus: conuenticula & cauponae: & posita vero irritamenta luxus. dabanturq; stipes quas boni necessitate: intēperantes gloria cōsumerent. Inde gliscere flagitia & infamia. nec vlla moribus olim corruptis plus libidinum circūdedit quā illa coluuies. Vix artibus honestis pudor retinetur: nedū inter certamina vitioꝶ pudicicia aut modestia: aut quicquam ꝓbi moris reseruaretur. Postremus ipse scaenas ascendit: multa cura tentans cytharam & praemeditans: assistentibus familiaribus abscesserat cohors militū: centuriōes: tribuniq;. Et maerens Burrus: ac laudās. Tuncq; primum conscripti sunt equites romani: cognomēto augustanoꝶ: ętate ac robore conspicui. & pars ingenio procaces: alij in spe potentiae. Hi dies ac noctes plausibus personare. Formā principis vocemq; deum vocabulis appellantes: quasi per virtutem clari: honorariq; agere. Ne tñ ludicrae tm̄ imperatoris artes notescerent: carminū quoq; studium affectauit: contractis quibus aliqua pangendi facultas. Nec dū insignis ętatis nati: considere simul: & allatos vel ibidē repertos versus connectere. atq; ipsius verba quoquo mō prolata supplere. quod species ipsa carminū docet: non impetu & instinctu: nec ore vno fluens. ēt sapiētiae doctoribus tempus impartiebat post epulas. vtq; cōtraria asseuerātium discordię eruerent: nec deerant qui voce vultuq; tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent. Sub idem tempus leui intentione atrox cędes orta: inter colonos nucerinos: pōpeianosque gladiatorio spectaculo: quod Liuidineius regulus quem motum senatu rettuli edebat. quippe oppidana lasciuia inuicem incessente probra: dein saxa: postremo ferrum sumpsere: validiore pompeianorum plebe: apud quos spectaculum edebatur. Ergo deportati sunt in vrbem multi e nucerinis trunco per vulnera corpore: ac plerique liberorum ac parentum mortes deflebant. Cuius rei iudicium princeps senatui: senatus consulibus permisit. Et rursus re ad patres delata: prohibiti publice in decem annos eiusmodi coetu pompeiani. collegiaque quę contra leges instituerant: dissoluta. Liuidineius & qui alij seditionem conciuerant: exilio mulctati sūt. Motus senatu & Pedius Blesus: accusantibus cyrenensibus: violatum ab eo thesaurū Aescu-

lapij: delectumq; militarem pretio & ambitione corruptum. Iidem cyrenẽses reum
agebant Attilium strabonem: prætoria potestate vsum: & missum disceptatorem a
Claudio agroꝝ: quos regis Appionis quondam habitos: & popu. ro. cum regno reli
ctos: proximus quisq; possessor inuaserant: diutinaq; licentia & iniuria: quasi iure &
æquo nitebãtur. Igitur abiudicatis agris: orta aduersus iudicẽ inuidia. & senatus igno
ta sibi esse mandata claudij: & consulendum principem respondit. Princeps nec pro-
bata Strabonis sententia: se nihilominus subuenire socijs: & vsurpata concedere scri-
psit. Sequuntur viroꝝ illustrium mortes. domiciæ afri. &. M. Seruilij. qui sũmis ho
noribus: & multa eloquẽtia viguerant. Ille orãdo causas. Seruilius diu foro. mox tra
dendis rebus romanis celebris: & elegantia vitæ. quam clariorem effecit: vt par inge-
nio. ita moꝝ diuersus: Nerone quartum Cornelio cosso consulibus. quinquẽnale lu
dicrum romæ institutum est: ad morem græci certaminis: varia fama: vt cuncta fer-
me noua. Quippe erant qui Cn. quoq; Pompeium incusatum a senioribus ferrent. ꝙ
mansuram theatri sedem posuisset. Nam antea subitarijs gradibus: & scæna in tẽpus
structa: ludos edi solitos. Vel si vetustiora repetas: stantem populum spectauisse. si
consideret: theatro dies totos ignauia continuaret. Ne spectaculoꝝ quidem antiqui
tas seruaretur: quotiens prætor sederet: nulla cui quam ciuiũ necessitate certandi. Cæ
terum abolitos paulatim patrios mores: fũditus euerti: per accitam lasciuiam. vt qđ
vsquam corrumpi: & corrumpere queat: in vrbe visatur. degeneretq; studijs externis
iuuentus: gymnasia & ocia: & turpes amores exercendo: principe & senatu auctori-
bus. qui non modo licentiam vitijs permiserint: sed vim adhibeant. Proceres romani
specie orationum & carminum: scæna polluantur. quid superesse: nisi vt corpora quo
q; nudent? & cæstus assumant: easq; pugnas pro militia & armis meditentur? An iu-
sticiam augurij: & decurias equitum: egregiũ iudicãdi munus expleturos: si fractos
sonos & dulcedinẽ vocum perite audissent? Noctes quoq; dedecori adiectas: ne qđ
tempus pudori relinquatur sed cœtu promiscuo quod perditissimus quisq; per diem
concupiuerit: per tenebras audeat. Pluribus ipsa licentia placebat: ac tñ honesta no-
mina prætendebant. Maiores quoq; non abhorruisse spectaculoꝝ oblectamentis: ꝓ
fortuna quæ tum erat. eoq; a tuscis accitos histriones a Thurijs: equoꝝ certamina. &
possessa Achaia: asiaq; ludos accuratius editos. nec quenq̃ romæ honesto loco ortũ:
ad theatrales artes degenerauisset: ducentis iam annis a. L. Mumij triumpho qui pri
mus id genus spectaculi in vrbe præbuerit. Sed & cõsultum parsimoniæ: quod perpe
tua sedes theatro locata sit: potiusq̃ immenso sumptu: singulos per annos consurge-
ret ac strueretur. Nec perinde magistratus rem familiarem exhausturos: aut populo
efflagitanti greca certamina: magistratibus causam fore: cum eo sumptu resp. funga
tur. Oratoꝝ ac vatum victorias incitamentum ingenijs allaturas nec cuiq̃ iudici gra
ue: aures studijs honestis: & voluptatibus concessis impartire: lęticię magisq̃ lasciuię
dari. Paucas potius quinquennij noctes: quibus tanta luce ignium nihil illicitum oc
cultari queat. Sane nullo insigni dehonestamento id spectaculum transit. Ac ne mo-
dica quidem studia plebis exarsere: quia redditi quanq̃ scænæ pantomymi: certamini
bus sacris prohibebantur. Eloquentię primas partes nemo tulit: sed victorem eẽ Cę-
sarem pronunciatum. Greci amictus quos per eos dies pleriq; incesserant: tum exole
uerant. Inter quę & sydus cometes effulsit. de quo opinio est: tanquam mutationem
regis portendat: Igitur quasi iam depulso Nerone: quis nam deligeretur: inquirebãt
& omniũ ore Rubellius plautus celebrat᷑. cui nobilitas per matrem ex Iulia familia.

Ipse placita maiorum colebat habitu seuero: casta & secreta domo: quantoque mœtu occultior tanto plus famæ adeptus. Auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia discumbentis Nerōis apud Symbruina stagna: cui sublaqueum nomen est: ictæ dapes: mensaq; disiecta erat: idq; finibus tiburtum acciderat: vnde paterna plauto origo: hunc illum numine deum destinari credebant: Fouebantq; multi. quibus noua & ancipitia præcolere auida & plerunq; fallax ambitio est. Ergo permotus ijs Nero. componit ad plautum litteras: consuleret sibi: & turbis: seq; praue diffamantibus subtraheret esse illi per Asiam auitos agros: in quibus tuta & inturbida iuuenta frueretur. Ita illuc cum coniuge Antistia & paucis familiarium cōcessit. Iisdem diebus nimia luxus cupido. infamiam & periculum Neroni tulit: quia fontem aquæ martię ad vrbem deductę nando incesserat. videbaturq; potus sacros & cerimoniam loci corpore toto polluisse. secutaq; anceps valitudo iram deum affirmauit. At Corbulo post deleta Artaxata: vtendum recenti terrore ratus: ad occupandum Tygranocerta: quibus excisis: metum hostium intenderet: vel si pepercisset: clementię famam adipisceretur: illuc pergit non infenso exercitu: ne spem venię auferret: neq; tamen remissa cura. gnarus facilem mutatu gentem vt segnem ad pericula: ita infidam ad occasiones. Barbari pro ingenio quisq;: alij preces offerre. quidam deserere vicos: & in auia digredi: ac fuere qui se speluncis: ac carissima secum abderent. Igitur dux Romanus diuersis artibus misericordia aduersus supplices: celeritate aduersus profugos: imitis ijs qui latebras insederant: ora & exitus specuum sarmentis virgultisq; completos: igni exurit. Atq; illum fines suos pretergredientem incursauere mardi: latrocinijs exerciti: contraq; irrumpentem montibus defensi quos Corbulo immissis hyberis vastauit hostilemq; audaciam externo sanguine vltus est. Ipse exercitusq;: vt nullis ex prœlio damnis: ita per inopiam & labores fatiscebant: carne pecudum propulsare famem adacti. Ad hęc penuria aquæ: feruida æstas: longinqua itinera: sola ducis patientia mitigabantur eodem plura q̄ grægario milite tollerante. Ventum dehinc in locos cultos demessæq; segetes: & ex duobus castellis in quæ confugerant Armenij: alterum impetu: qui primam vim depulerant: obsidione coguntur. Vnde in regionem taurauntium transgressus improuisum periculum vitauit. Nam haud procul tentorio eius: non ignobilis barbarus: cum telo repertus: ordinem insidiarum: seq; auctorem & socios per tormenta edidit. Conuictiq; & puniti sunt: qui specie amicicię dolum parabant. Nec multo post legati tigranocerta missi: patere mœnia afferunt: intentos populares ad iussa. Simul hospitale donum coronam auream tradebant: accepitq; cum honore: nec quicquam vrbi detractum: quo promptius obsequium integri retinerent. Ad pręsidium regium quod ferox iuuentus clauserat: non sine certamine expugnatum est: Nam & prœlium pro muris ausi erant & pulsi intra munimenta aggeris: demum & irrumpentium armis cessere quæ facilius proueniebant: quia Parthi hyrcano bello distinebantur. Miserantq; hyrcani ad principem romanum societatem oratum. Attineri a se Vologesen pro pignore amiciciæ ostentantes eos regredientes Corbulone euphratē transgressi hostium custodijs circumuenirentur: dato pręsidio ad littora maris rubri deduxit. Vnde vitatis Parthorum finibus patrias in sedes remeauere. quin & Tyridatem per Medos extrema Armeniæ intrantem: præmisso cum auxilijs Verulano legato. atq; ipse legionibus citis abire procul: ac spem belli amittere subegit. quosq; nobis ob regem auersos animis cognouerat: cædibus & incendijs perpopulatus: possessionem Armenię vsurpabat: cum aduenit Tygranes a Nerone ad capessendum im-

perium delectus Cappadocũ ex nobilitate regis Archelai nepos: sed quod diu obses apud vrbem fuerat: vsq; ad seruilem patientiam demissus: nec consensu acceptus: durante apud quosdam fauore Arsacidarum. At pleriq; superbiam Parthorũ perosi: datũ a romanis regem mallebant: Additum etiã præsidium: mille legionarij: tres sociorũ cohortes: duæq; equitum alæ: & quo facilius nouum regnũ tueretur: pars Armeniæ vt cuiq; finitima: pars nipoliq; & Aristobolo atq; Antiocho parere iussę sunt. Corbulo in Syriam accessit: morte Vinidij legati vacuam ac sibi permissam. Eodẽ anno ex illustribus Asię vrbibus: Laodicea tremore terre prolapsa: nullo a nobis remedio ꝓprijs opibus reualuit. At in Italia vetus oppidum puteoli: ius colonię: & cognomentum a Nerone adipiscuntur. Veterani Tarẽtum & Antium ascripti: non tamen infrequentię locorum subuenere: dilapsis pluribus in prouincias: in quibus stipendia expleuerant: neq; coniugijs suscipiendis: neq; alẽdis liberis sueti: orbas sine posteris domos relinquebant. Non. n. vt olim vniuersę legiones deducebantur cum tribunis & cẽturionibus: & sui cuiusq; ordinis militibus: vt cõsensu & caritate remp. efficerent: sed ignoti inter se diuersis manipulis sine rectore: sine affectibus mutuis: quasi ex alio genere mortalium: repente in vnũ collecti: numerus magisquã colonia. Comitia pretorum arbitrio senatus haberi solita: quod acriore ambitu exarserant: princeps composuit. tris qui supra numerum petebant: legioni pręficiendo. Auxitq; patrũ honorem: statuendo: vt qui a priuatis iudicibus ad senatum prouocauissent: eiusdem pecunię periculum facerent: cuius ij qui imperatorem appellauere. Nam antea vacuum id solutũq; pœna fuerat. Fine anni Vibius secundus eques romanus: accusantibus mauris repetundarum damnatur: atq; Italia exigitur: ne grauiore pœna afficeretur Vibij Crispi fratris fauore enixus. Cesonio pęto: petronio Turpiliano consulibus: grauis clades in Britannia accepta In qua neq; Auitus legat9: vt memoraui nisi parta retinuerat: & successor Veranius: modicis excursibus siluas populatus quin vltra bellum proferret: morte prohibitus est: magna dum vixit seueritatis fama: supremis testamenti verbis ambitiõis manifestus: quippe multa in Neronem adulatione addidit: subiecturum ei prouincias fuisse si biennio proximo vixisset. Sed tum Paulinus Suetonius obtinebat Britannos scientia militię & rumore populi: qui neminem sine ęmulo sinit. Corbulonis concertator: receptæq; Armeniæ decus: æquare domitus perduellibus cupiens. Igit̃ Monam Insulam incolis validam: & receptaculũ perfugarum: aggredi parat. nauesq; fabricatur plano alueo aduersus breue littus & incertum. Sic pedites: equites vado secuti: aut altiores inter vndas adnantes: equis transmiscere Stabat ꝓ littore diuersa acies: densa armis: virisq; intercursantibus fœminis in modũ furiarum: veste ferali: crinibus deiectis: faces pręferebant. Druideq; circum preces diras sublatis ad cęlum manibus fundantes: nouitate aspectus: perculere militem: vt quasi hęrentibus membris imobile corpus vulneribus pręberent. Dein cohortationibus ducis & se ipsi stimulantes: ne muliebre & fanaticũ agmen pauescerent: inferunt signa: sternuntq; obuios: & igni suo inuoluunt. Pręsidium posthac impositũ victis: excisiq; luci: sęuis superstitiõibus sacri. Nam cruore captiuo adolere aras: & hominũ fibris cõsulere deos fas habebant. Hæc a genti Suetonio: repentina defectio prouinciæ nunciat̃. Rex Igenorum Prasutagus: longa opulentia clarus. Cæsarem hæredẽ duasq; filias scripserat. tali obsequio ratus: regnum & domum suam ꝓcul iniuria fore. quod contrauertit. adeo vt regnũ per centuriones: domus per seruos velut capta vastarent̃. Iam primũ vxor Boodicia verberibus affecta: & filię stupro violatę sunt. Precipui quiq; Igenorum: quasi cunctã regio

nem muneri accepissent. auitis bonis exuuntur: & ꝓpinqui regis inter mancipia habe bantur. qua contumelia & mœtu grauioꝝ: qui in formam prouinciæ cesserant: rapiūt arma cōmotis ad rebellionem Trinouantibus: & qui alij nundum seruitio assuefacti: resumere libertatem occultis coniurationibus pepigerāt: acerrimo in veteranos odio. Quippe in Coloniam Camulodunū recens deducti: pellebant domibus: exturbabāt agris captiuos seruos appellando: fouentibus impotentiam veteranoꝝ militibus. similitudine vitæ: & spe eiusdē licētiæ. Ad hęc tēplū diuo Claudio cōstitutū. q̄si ara ęter ne dñatiōis aspiciebat᷑. delectiq; sacerdotes specie religionis: oēs fortunas effundebāt. Nec arduū videbat᷑ excindere coloniā nullis munimētis septā. qđ ducib9 nostris paꝝ ꝓuisum erat: dum amœnitati prius quā vsui consulit᷑. Inter quę nulla palā causa dela psum Camulodunī simulachrū victoriæ ac retro conuersum. quasi cederet hostibus. Et fœminæ in furore turbatæ: adesse exitiū canebant: externosq; fremitus in curia eoꝝ auditos. Consonuisse vlulatibus theatꝝ: visamq; speciem in æstuario: notam esse sub uersę colonię. Iā occeanus cruēto aspectu. sic labēte ęstu humanoꝝ corpoꝝ effigies re lictę vt Britāni ad spē: ita veterāi ad mœtū trahebāt᷑. Sed quia ꝓcul Suetonius aberat petiuere a Catodeciano ꝓcuratore auxiliū. Ille haud āplius quā ducētos sine iustis armis misit: & inerat modica militum manus: tutela tēpli freti: & impedientibus qui occultę rebellionis conscij consilia turbabant: Neq; fossam aut vallum ꝓduxerunt: neq; motis senibus & fœminis: iuuentus sola restitit. quasi media pace incauti: multitudine barbaroꝝ circumueniunt᷑. Er cętera quidem īpetu direpta aut incensa sunt. Templum in quo se miles conglobauerat: biduo obsessum expugnatumq;. Et victor Britānus Peto ceriali legato legionis nonæ in subsidium aduētāti obuius: fudit legionem: & qđ peditum interfecit. Cerialis cū equitibus euasit in castra & munimentis defensus est. Qua clade & odijs ꝓuincię. quam auaricia in bellum egerat: trepidus ꝓcurator Catus: in galliā transit. At Suetonius mira constantia medius inter hostes: Londiniū perrexit: cognomento quidem colonię non insigne: sed copia negociatoꝝ & cōmeatu maxime celebre: Ibi ambiguus an illam sedē bello deligeret: circūspecta infrequentia militis. satisq; magnis documentis temeritatē Petilij coercitam: vnius oppidi dāno: seruare vniuersa statuit. Neq; fletu & lachrymis auxiliū eius orātium flexus ē: quin daret ꝓfectionis signū: & comitantes in partē agminis acciperet. Si quos imbellis sexus: aut fessa ętas: vel loci dulcedo attinuerat: ab hoste oppressi sunt. Eadem clades municipio verulamio fuit: quia barbari omissis castellis pręsidijsq; militariū: qđ vberrimū spoliant: & deferētes in tutū læti prædas & alioꝝ insignes petebant. Ad septuaginta milia ciuium & sociorum ijs quæ memoraui locis. occidisse constitit. Neq; enim capere aut venūdare: aliudue quod belli comertium: sed cædes. patibula: ignes: cruces: tanquam reddituri supplicium: ac prærepta interim vltione festinabant. Iam Suetonio quartadecima legio cum vexillarijs: vicesimarijs: & e ꝓximis auxiliares. decem ferme milia armatoꝝ erant: cum ommittere contationem: & congredi acie parat: deligitq; locum arctis faucib9: & a tergo silua clausum: satis cognito: nihil hostiū nisi in fronte: & apertā planiciem esse sine metu insidiaꝝ. Igitur legiōarius frequēs ordinibus: leui circum armatura conglobatus: ꝓ cornibus eques astitit. At Britannoꝝ copię passim per cateruas & turmas exultabāt: quāta nō alias multitudo: & aīo adeo fero: vt coniuges quoq; testes victorię secū traherēt: plaustrisq; īponerent: q̄ sup extremū ambitū cāpi posuerāt. Boudicea curru filias pręse vehēs vt quanq; nationē accesserat: solitū quidē Britānis fœminaꝝ ductu bellare testabat᷑: Sed tunc nō vt tātis maio

ribus orta regnum & opes: Veꝝ vt vna e vulgo: libertatem amissam: confectum ver-
beribus corpus: contrectatam filiaꝝ pudiciciam vlcisci. eo ꝓuectas romanoꝝ cupi-
dines: vt non corpora: nec senectam quidē: aut virginitatem impollutam relinquant.
Adesse tñ deos iustæ vindictæ. cecidisse legionem: quæ prœlium ausa sit. cæteros ca-
stris occultari: aut fugam circūspicere: ne strepitum quidem & clamorem tot militū:
nedum impetus & manus perlaturos. Si copias armatoꝝ: si causas belli secum expē
derent: vincendum illa acie: vel cadēdum esse. Id mulieri destinatum: viuerent viri: &
seruirent. Ne Suetonius quidem in tanto discrimine silebat. qui quanq̃ confideret vir
tuti: tñ exhortationes & preces miscebat. Vt spernerent sonoras barbaroꝝ & inanes
minas. plus illic fœminaꝝ quam iuuentutis aspici Imbelles: iermes: cessuros statim:
vbi ferrum virtutemq; vincentium, totiens fusi agnouissent. etiā in multis legionibus
paucos esse qui prœlia ꝓfligarent. gloriæq; eoꝝ accessurum: ꝙ modica manu vniuer-
si exercitus famam adipiscerentur Conferti tantum: & pilis emissis: post vmbonibus
& gladijs stragem: cædemq; continuarent: prædæ immemores: parta victoria cūcta
ipsis cessura. Is ardor verba ducis sequebatᷣ: ita se ad intorquenda pila expedierat: ve-
tus miles & multa prœlioꝝ experientia: vt certus euentu Suetonius: daret pugnæ si-
gnum. Ac primum legio gradu immota: & angustias loci pro munimento retinens:
postquam ꝓpius suggressus hostis: certo iactu tæla exhauserat: velut cuneo erupit.
Idem auxiliarium impetus: & eques ꝓtentis hastis: perfringit qđ obuium & validū
erat Cæteri terga præbuere difficili effugio: quia circumiecta vehicula sepserant abi-
tus. Et miles ne mulieꝝ quidem neci temperabat. Confixaq; tęlis ēt iumenta: corpoꝝ
cumulum auxerant. Clara & antiquis victorijs par: ea die laus parta. quippe sunt qui
paulominus quā octoaginta milia Britannoꝝ occidisse tradant: militū quadringētis
ferme īterfectis: nec multo amplius vulneratis. Boudicea vitā veneno finiuit. & pœni
us posthumus præfectus castroꝝ secundæ legionis: cognitis quartadecimanoꝝ vicesi
manorumq; ꝓsperis rebus: quia pari gloria legionē suam fraudauerat: abnueratq; cō
tra ritū militiæ iussa ducis: se ipsum gladio transegit. Cōtractus deinde oīs exercitus
sub pellibus habitus est: ad reliqua belli perpetranda. Auxitq; copias cæsar: missis e
Germania duobus legionarioꝝ milibus. octo auxiliarioꝝ cohortibus: ac mille equiti
bus: Quoꝝ aduētu: nonani legionario milite suppleti sunt. Cohortes alæq; nouis hy
bernaculis locatæ. quodq; nationē ambiguum aut aduersum fuerat: igni atq; ferro va
statᷣ. Sed nihil æque quā fames affligebat serendis frugibus incuriosos: & omni ætate
ad bellum versa: dum nostros commeatus sibi destinant: gentesq; pręferoces tardius
ad pacē inclinant. quia Iulius classicianus successor Cato missus: & Suetonio discors:
bonum publicū priuatis simultatibus impediebat. dispersceratq; nouū legatum oppe
riendum esse: sine hostili ira: & superbia victoris: clementer deditis consultuꝝ. Simul
in vrbe mandabat. nullum prœlio finem expectarent: nisi succederetᷣ Suetonio cuius
aduersa prauitati ipsius: ꝓspera ad fortunam reipu. referebat: Igitur ad spectandum
Britanniæ statum: missus est ex libertis Policletus, magna Neronis spe: posse auctori
tate eius: nōmodo inter legatū ꝓcuratoreq; cōcordiā gigni: sed & rebelles barbaroꝝ
aios pace cōponi. Nec defuit Polycletus: quominus ingēti agmine Italię galliæq; gra
uis. postq̃ oceanum trāsmiserat: militibus quoq; nostris terribilis īcederet. Sed hosti
bus irrisui fuit. apud quos flagrante ēt tū libertate: nundū cognita libertinoꝝ potētia
erat. Mirabanturq; ꝙ dux & exercitus tāti belli confector: seruitijs obedirent. Cuncta
tñ ad imperatorem imollius relata, detentusq; rebus gerundis Suetonius. qqđ post

paucas naues in littore: remigiumq; in ijs amiserat: tanq̃ durante bello tradere exercitum petronio Turpiliano: qui iã consulatu abierat iubet̃. Is non irritato hoste: neq; lacessitus: honestũ pacis nomẽ segni ocio imposuit. Eodem anno Romæ insignia scelera. alterũ senatoris: seruili alterũ audacia admissa sunt. Domitius Balbus erat prætori9 simul longa senecta: simul orbitate & pecunia insidijs obnoxius. Eius ꝓpinquus Valerius Fabianus capessendis honoribus destinatus: subdidit testamentum: ascitis Vicio Rufino: & Terentio lentino equitibus romanis. Illi Antonium primum & Asinium Marcellum sociauerant. Antonius audacia promptus. Marcellus Asinio Pollione ꝓauo clarus: neq; morũ spernendus habebat̃: nisi q̄ paupertatem præcipuum malorũ credebat. Igit̃ Fabianus tabularijs quos memoraui: & alijs minus illustribus obsignat: quod apud patres conuictum. Et Fabianus Antoniusq; cũ Rufino & Terẽtio lege cornelia damnant̃ Marcellum memoria maiorũ: & preces Cæsaris: pœnæ magis quam infamiæ exemere. Perculit id dies Pompeium quoq; helianum iuuenem questorium: tanq̃ flagitiorũ Fabiani gnarũ. Eiq; Italia & Hispania in qua ortus erat: interdictum est. Pari ignominia Valerius Ponticus afficit̃. qui reos ne apud præfectum vrbis arguerent̃: ad prætorem detulisset. Interim specie legũ: mox præuaricãdo vltionẽ elusurus. addit̃ senatusconsultum: qui talem operã emptitasset: vendidissetue. vt perinde pœna teneret̃: ac si publico iudicio calũnię condemnatus. haud multo post præfectum vrbis pedanium secundũ: seruus ipsius interfecit: seu negata libertate: cui pretiũ pepigerat: siue amori exoleti infensus: & dominum æmulum non tolerans. Cęterũ cum vetere ex more familiã omnem quę sub eodẽ tecto mansitauerat ad suppliciũ agi oporteret: concursu plebis: quę tot innoxios ꝓtegebat: vsq; ad seditionem ventũ est: Senatus in quo ipso erant studia: nimiam seueritatẽ aspernantium: pluribus nihil mutandũ censentibus. Ex quibus. C. Cassius sententię loco in hunc modũ disseruit. Sepe numero Patres conscripti in hoc ordine interfui: cũ cõtra instituta & leges maiorũ: noua senatus decreta postularent̃. neq; sum aduersatus: non quia dubitarem super omnibus negocijs melius atq; rectius olim ꝓuisũ: & quę conuerterent̃: in deterius mutari: sed ne nimio amore antiqui moris: studium meum extolere viderer. Simul quicquid hoc in nobis auctoritatis est: crebris contradictionibus destruendũ nõ existimabam: vt maneret integrũ: si q̃n respub. consilijs eguisset. q^d hodie venit: cõsulari viro domi suę interfecto: per insidias seruiles: quas nemo ꝓhibuit: aut ꝓdidit: quãuis non dũ concusso Senatusconsulto. q^d supplicium toti familię minitabat̃: decernite hercule impunitatem. At quẽ dignitas sua defendet cũ prefectura vrbis non profuerit? quẽ numerus seruorũ tuebitur: cũ Pedanium frm quadringenti non protexerint? Cui familia opem feret: quę ne in metu quidem pericula nostra auertit? An vt quidam fingere non erubescunt: iniurias suas vltus est interfector? quia de paterna pecunia transegerat. aut auitum mancipium detrahebatur? Pronunciemus vltro dominum iure cęsum videri. Libet argumenta conquire in eo quod sapiẽtioribus deliberatũ est? Sed & si nunc primũ statuẽdum haberemus: creditis ne seruum interficiẽdi domini aĩum insumpsisse: vt non vox minas excideret? nihil per temeritatẽ ꝓloqueret̃? Sane consiliũ occuluit: telum iter ignaros parauit. nũ excubias transiret? cubiculi fores recluderet? lumẽ inferret? cędẽ patraret? oĩbus nescijs. Multa sceleris iudicia preueniunt. serui si ꝓdant: possumus singuli inter plures: tuti inter anxios: postremo si pereundum sit: non inulti inter nocentes agere. Suspecta maioribus nostris fuerunt ingenia seruorum: etiam cum in agris aut domibus ijsdem nascerentur: caritatemq; dominorũ

statim acciperent. Postquam vero nationes in familijs habemus: quibus diuersi ritus: externa sacra: aut nulla sunt: colluuiem istam non nisi metu coercueris. At quidam in sontes peribūt. Num & exfuso exercitu. cum decimus quisq; fuste ferit̄: etiam strenui non sortiuntur: habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum qđ contra singu los: vtilitate publica rependit̄. Sententiæ Cassij vt nemo vnus contraire ausus est: ita dissonę voces respondebant: numeꝝ aut ætatem: aut sexum: ac plurimoꝝ in dubiam innocentiam miserantium. Præualuit tñ pars quæ supplicium decernebat. Sed obtē perari non poterat: conglobata multitudine: & saxa ac faces minante. Tum Cæsar po pulum edicto increpuit. Atq; oē iter quo dānati ad pœnam ducebant̄: militarib⁹ pręsidijs sepsit. Censuerat Cingotus Varro vt liberti quoq; qui sub eodem tecto fuissent: italia deportarent̄. Id a principe ꝓhibitum est: ne mos antiquus. quem misericordia non minuerat: per sæuiciā incenderet̄. Damnatus ijsdem consulibus Tarquinius pri scus repetundaꝝ Bithinijs interrogantibus magno patꝝ gaudio: quia accusatum ab eo Statilium Tauꝝ proconsulem ipsius meminerant. Census per gallias a. Q. Volu sio & Sex. Africano Trebellioq; maximo acti sunt: æmulis inter se per nobilitatē Vo lusio atq; Africano: Trebellium dum vterq; dedignat̄. supra tulere. Eo anno mortē obijt Memmius Regulus: auctoritate: constantia: fama: inquantum præumbrāte ī peratoris fastigio dat̄, clarus: adeo vt Nero æger valitudine: & adulātibus circum qui finem imperio adesse dicebant: si quid fato pateret̄. respōderit habere subsidium rem pub. Rogantibus dehinc in quo potissimum addiderit ī Memmio Regulo. Vixit tñ post hæc Regulus: quiete defensus: & quia noua generis claritudine: neq; inuidiosis opibus erat. Gymnasium eo anno dedicatū a Nerone: præbitumq; oleum equiti: ac senatui græca facilitate. P. Mario. L. Asinio consulibus Antistius prætor quē in tribu natu plebis licenter egisse memoraui: probrosa aduersus principē carmina factitauit: Vulgauitq; celebri conuiuio: dum apud Ostorium Scapulam epulat̄. Exin a Cossu ciano capitone: qui nuper Senatorium ordinē precibus Tigillini soceri sui receperat: maiestatis delatus est. Tum primū reuocata ea lex credebat̄: quę haud perinde exitiū Antistio: quam imperatori gloriā quæsiuit: ne condemnatus a senatu: intercessione tribunicia morti eximeret̄. Et cū Ostori⁹ nihil audiuisset ꝓ testimonio dixisset: aduer sis testibus creditū. Censuitq; Iunius Marullus consul designatus: adimendā reo prę turam: necandumq; more maioꝝ. Cæteris inde assentientibus. Petus Thrasea multo cū honore Cæsaris: & acerrime increpito Antistio: non quicquid nocens reus pati me reretur: Id egregio sub principe & nulla necessitate obstricto senatu statuēdum disse ruit Carnificem & laqueum pridem abolita: & esse pœnas legibus cōstitutas: quibus sine iudicū sæuicia: & tempoꝝ infamia: supplicia decerneret̄. quin in insulā publicatis bonis: quo longius sontem vitam traxisset: eo priuatim miserior & publice clementię maximum exemplū futuꝝ. Libertas Thrasęę seruitium alioꝝ rupit. Et postquā dis sensionem consul permiserat pedibus in sententiam eius ire: paucis exemptis: in qui bus adulatione prōptissimus fuit. A. Vitellius: optimū quenq; iurgio lacessens: & re spondenti reticens: vt pauida ingenia solent. At consules perficere senatus decretū nō ausi: de consensu scripsere Cęsari: Ille inter pudorē & iram cunctatus: postremo rescri psit: nulla iniuria ꝓuocatum Antistium grauissimas in principem contumelias dixis se. eaꝝ vltionem a patribus postulatam. & ꝓ magnitudine delicti pœnam statui par fuisse. Cęteꝝ se qui seueritatem decernentiū impediturus fuerit: moderationem non prohibere. statuerent vt vellent. datā & absoluēdi licētiam. His atq; talibus recitatis:

& offensione manifesta: non ideo aut consules mutauere relationem: aut Thrasea decessit sententia. Cæterive quæ ꝓbauerant deseruere. Pars ne principē obiecisse inuidię viderent̄: plures numero tuti: Thrasea sueta firmitudine animi: & ne gloria intercideret. haud dispari crimine Fabricius veiento conflictatus est: qui multa & ꝓbrosa in patres & sacerdotes composuisset: ijs libris quibus nomen codicilloꝝ dederat. Adijciebat. Talius Geminus accusator: vendita ab eo munera principis: & adipiscendorū honoꝝ ius. quæ causa Neroni fuit suscipiendi iudicij. Conuictumq; Veientonem Italia depulit. & libros exuri iussit conquisitos: lectitatosq; donec cū periculo parabant̄. Mox licentia habendi: obliuionem attulit. Sed grauescentibus in dies publicis malis: subsidia minuebant̄. Concessitq; vita Burrus: incertum valitudine aut veneno. Valitudo ex eo coniectabatur: ꝙ in se tumescentibus paulatim faucibus & īpedito meatu: spiritum finiebat. Plures iussu Neronis: quasi remedium adhiberet̄: illitū palatū eius noxio medicamine asseuerabant. & Burrū ītellecto scelere: cum ad visendū eum princeps venisset: aspectū eius auersatum. Sciscitantiq; hactenus respondisse. Ego me bene habeo. Ciuitati grande desideriū eius mansit: per memoriā virtutis & successoꝝ alterius segnē innocentiā alterius flagrātissima flagitia & adulteria. quippe cæsar duos prætorijs cohortibus īposuerat Feniū rufum ex vulgi fauore. quia rē frumentariā fine quæstu tractabat Ofonium Tigillinū: veterem impudiciciā atq; infamiam in eo secutus & quæ illi ꝓ genitis moribus fuere. Validior Tigillinus in animo principis ex intimis libidinibus assumptus. Prospera populi & militum fama Rufus: qđ apud Neronē aduersum experiebat̄. Mors Burri infregit Senecæ potentiā: quia nec bonis artib9 idē viriū erat: altero velut duce amoto. Et Nero ad deteriores inclinabat. Hi varijs criminationibus Senecā adoriunt̄ tanq̄ ingētes & priuatim supra modū euectas opes: adhuc augeret. ꝙq; studia ciuium in se verteret. hortoꝝ quoq; amœnitate & villarum magnificentia quasi principem supergrederet̄. Obijciebant ēt eloquentiæ laudem vni sibi adsciscere: & carmina crebrius factitare: postq̄ Neroni amor eoꝝ euenisset. Nam oblectamentis principis: palam iniquū: detractare vim eius equos regentis. Illudere voces quotiens caneret. quem ad finem: nihil in rep. claꝝ fore: quod non ab illo reperiri credatur. Certe finitam Neronis puericiam & robur iuuentæ adesse. Exueret magistrum: satis amplis doctoribus instructus maioribus suis. At Seneca criminantiū nō ignarus: ꝓdentibus ijs quibus aliqua honesti cura: & familiaritatē eius magis aspernante Cæsare: tēpus sermoni erat: & accepto: ita incipit. Quartusdecimus annus ē Cęsar ex quo spei tuæ admotus sum: octauus vt imperiū obtines. Medio temporis tantum honoꝝ atq; opum in me cumulasti vt nihil fœlicitati meæ desit: nisi moderatio eius. Vtar magnis exēplis: nec meę fortūæ sed tuę. Atauus tuus Augustus. M. Agrippæ mytilenēse secretū. C. Mecœnati vrbe in ipsa: velut peregrinū ociū permisit. quoꝝ alter belloꝝ socius: alter romæ pluribus laboribus iactatus: ampla quidem: sed ꝓ ingentibus meritis præmia acceperāt. Ego quid aliud munificētiæ adhibere potui q̄ studia: vt sic dixerim. in vmbra educata: e quibus claritudo venit: ꝙ iuuentæ tuæ rudimētis affuisse videor: grande huius rei pretium. at tu gratiā immensam: innumerā pecuniam dedisti: adeo vt plerūq; intra me ipse voluā: Ego ne equestri & ꝓuinciali loco ortus: proceribus ciuitatis annumeror: Inter nobiles & lōga decora ꝑferentes: nouitas mea enituit: Vbi est animus ille modicis contentus: Tales hortos instruit & per hęc sub vrbana incedit: & tantis agrorum spacijs: tam lato fœnore exuberat: Vna defensio occurrit: ꝙ muneribus tuis obniti non debui. Sed vterq; mensuram impleuimus:

& tu quantum princeps tribuere amico posset: & ego quãtum amicus a principe acci
pere. Cętera inuidiam augent: quę quidem vt oĩa mortalia: infra tuam magnitudinẽ
iacẽt: sed mihi incumbũt. Mihi subueniendum est. quomodo in militia aut via: fessus
adminiculũ orarem: ita in hoc itinere vitę: senex: & leuissimis quoq; curis impar: cum
opes meas vltra sustinere nõ possim: pręsidiũ peto. Iube eas per procuratores tuos ad
ministrari: in tuam fortunam recipi: nec me in paupertatem ipse detrudã: sed traditis
quoꝶ fulgore perstringor: quod temporis hortoꝶ aut villarum curę seponitur: in ani
mum reuocabo. Superest tibi robur. & tot per annos nixũ fastigij regimẽ. possumus
seniores amici quiete respondere hoc quoq; in tuã gloriã cedet: eos ad summa vexisse:
qui & modica tollerarunt: Ad quæ Nero sic ferme respondit. Et q͏̃ meditatæ orationi
tuæ statim occurrã: id primũ tui muneris habeo: qui me nõ tantum prævisa: sed subi
ta expedire docuisti. Auus meus Augustus Agrippæ & Mecœnati vsurpare ocium.
post labores concessit: sed in ea ipsa ętate: cuius auctoritas tueretur: quicquid illud &
qualecunq; tribuisset: attamen neutꝶ datis a se præmijs exuit. Bellis & periculis me-
ruerant. In his. n. iuuenta Augusti versata ẽ. Nec mihi tæla & manus tuæ defuissent in
armis agenti. Sed qd' pręsens conditio poscebat: ratione: cõsilio: pręceptis: pueriuciam
dein iuuentam meam fouisti. Et tua quidẽ erga me munera dum vita suppetet: æter
na erunt. Quæ a me habes: horti & fœnus: & villę casibus obnoxia sunt Ac licet mul
ta videant᷑. plęriq; haud quaquã artibus tuis pares: plura tenuerũt. Pudet referre liber
tinos: qui ditiores spectant᷑. Vnde ẽt rubori mihi est: q͏̃ pręcipuus caritate: nõdũ om
nes fortuna antecellis. Verum & tibi valida ætas: rebusq; & fructui reꝶ sufficiens: &
nos pria Imperij spacia ingredimur. nisi forte aut te Vitellio ter consuli: aut me Clau
dio pręponis. Sed quantũ Volusio longa parsimoniam quęsiuit: tantũ in te mea libe
ralitas explere non potest. Quin si qua in parte lubricũ adolescẽtię nostrę declinat re
uocas inornatũq; robur subsidio impẽsius regis Nõ tua moderatio si reddideris pecu
niã. nec quies si reliqueris principẽ: sed mea auaricia: meę crudelitatis met9 in ore om
niũ versabit᷑. Quod si maxime cõtinentia tua laudet᷑: non tñ sapiẽti viro decoꝶ fuerit
vnde amico infamiã parit: inde gloriã sibi recipere. his adijcit cõplexum & oscula: fa-
cetus natura: & cõsuetudine exercit9 velare odiũ fallacibus blãdicijs. Seneca: qui finis
omnium cũ dominãte sermonum: grates agit. Sed instituta prioris potẽtię cõmutat
Prohibet cœtus salutãtium. Vitat comitãtes. Rarus per vrbẽ quasi valitudine infen-
sa: aut sapiẽtię studijs domi attineretur. Perculso Seneca: prõptum fuit Rufum Feni
um iminuere Agrippinę amicitiam in eo criminãtibus. Validiorq; in dies Tigillinus
& malas artes: quibus solus pollebat: gratiores ratus: si principẽ societate sceleꝶ ob-
stringeret: metus eius rimat᷑ Compertoq; plautum & Syllã maxime timeri. Plautũ
in Asiã Syllam in galliã narbonẽsem nuper amotos: Nobilitatẽ eoꝶ & propinquos
huic orientis: illi germaniæ exercitus commemorat. Non se vt Burrum diuersas spes:
sed solam incolumitatem Neronis spectare: cui caueri vt cũq; ab vrbanis insidijs pręs-
sentia. longinquos motus quonam mõ cõprimi posse᷑. Erectas gallias ad nomẽ dicta
toriũ: nec minus suspectos Asię populos: claritudine aui drusi. Syllã inopẽ: vnde pręs
cipuã audaciam: & simulatorẽ segnicię: dum temeritati locũ reperiret. Plautum ma-
gnis opibus: ne fingere quidem cupidinẽ ocij: sed veteꝶ romanoꝶ imitamenta pręfer
re. assumpta etiam stoicoꝶ arrogantia: sectaq;. quę turbidos: & negocioꝶ appetentes
faciat. Nec vltra mora. Sylla sexto die peruectis Massiliã percussoribus: ante metũ:
& rumorẽ: interficit᷑: cum epulãdi causa discumberet: Relatũ caput eius illusit Nero

tanq̃ prematura canicie deforme. plauto parari necem: non perinde occultũ fuit: quia a pluribus salus eius curabatur: & spacium itineris ac maris: tempusq; interiectũ mouerat famam. Vulgoq; fingebãt. petitum ab eo Corbulonẽ: tum magnis exercitibus prȩsidentẽ ne clari atq; insontes interficerentur: prȩcipuum ad pericula. quin & Asiã fauore iuuenis arma cœpisse: nec milites ad scelus missos aut numero validos: aut aīo prõptos. postq̃ iussa efficere nequiuerint. ad spes nouas transisse vna hȩc. in ore famȩ credentiũ ocio agebantur. Cęteꝝ libertus Plauti celeritate ventoꝝ prȩuenit Centurionem: & mandata. L. Antistij soceri attulit: effugeret segnẽ mortem: ocium: suffugiũ: & magni noīs miserationem. repertuꝝ bonos. cõsociaturum audaces: nullũ interim subsidium aspernãdum si sexaginta milites: tot. n. veniebant: propulisset: dum refert nũcius Neroni: dũ manus alia permeat: multa secutura: quae ad vsq; bellum eualescerent. Deniq; aut salutẽ tali consilio quaeri: aut nihil grauius audenti quã ignauo patiẽdum esse. Sed plautum ea nõ mouere: siue nullam opẽ prouidebat inermis atq; exul. seu tedio ambiguae spei: an amore cõiugis: & liberoꝝ quibus placabiliorem fore principem rebatur: nulla sollicitudine turbatũ. Sũt qui alios a socero nũcios venisse ferãt tanq̃ nihil atrox ĩmineret: doctoresq; sapiẽtiae coeranum graeci: Musonium tusci generis cõstantiam opperiendae mortis: ꝓ incerta & trepida vita suasisse. Repertus ẽ certe per medium diei nudus exercitãdo corpori. Talẽ eum Cẽturio trucidauit: coram pelagone spadone: quẽ Nero centuriōi & manipulo quasi satellitibus: ministrũ regiũ ꝑposuerat. Caput interfecti relatũ. cuius aspectu: ipsa principis verba referã. Cur ĩquit Nero deposito metu nuptias Poppeae ob eiusmodi terrores dilatas maturare parat: Octauianiq; cõiugem amoliri: quis modeste ageret noīe patris. & studijs populi grauẽ. Sed ad senatum litteras misit de caedibus Syllae Plautiq;: haud cõfessus. veꝝ vtriusq; ingeniũ turbidum esse: & sibi incolumitatẽ reip. magna cura haberi. Decretae eo noīe supplicatiões: vtq; Sylla & Plaut⁹ senatu mouerẽtur: grauioribus tñ ludibrijs q̃ malis. Igit accepto patrum cõsulto: postq̃ cũcta sceleꝝ: pro egregijs accipi videt: exturbat Octauiã: sterilem dictitans. Exin Poppeae cõiungitur. ea diu pellex: & adulteri Neronis: mox mariti potẽs: quendam ex ministris Octauiȩ impulit: seruilẽ ei amorẽ obijcere. destinaturq; reus cognomẽto Eucerus: natiõe Alexandrina. canere tibijs doctus Actae ob id de ancillis quaestiões. & vi tormentoꝝ victis quibusdã: vt falsa annuerẽt. plures perstitere sanctitatẽ dominae tueri. Ex quibus vna instãti Tigillino. castiora esse muliebria octauiae respõdit: q̃ os eius. Mouet tñ primo ciuilis dissidij specie. domũq; Burri: & praedia Plauti infausta dona accipit. Mox in cãpaniã pulsa ẽ. addita militari custodia. Inde crebri q̃stus: nec occulti per vulgũ: cui minor sapientia & ex mediocritate fortunȩ pauciora pericula sũt. His haud quaquã Nero penitẽtia flagitij: cõiugem reuocauit octauiam. Exin lȩti capitolium scãdunt. deosq; tãdem venerantur. Effigies Poppeȩ proruunt Octauiȩ imagines gestãt humeris: spargunt floribus. foroq; ac templis statuunt. Itur etiam in principis laudes. repetitum venerãtur. Iamq; & palatium multitudine & clamoribus complebant: cum emissi militum globi verberibus & intento ferro turbatos disiecere. Mutataq; quȩ per seditionẽ verterãt. Poppeȩ honos repositus est: quȩ semper odio tumens: metu atrox: ne aut vulgi acrior vis ingrueret: aut Nero inclinatione populi mutaretur: prouoluta genibus eius: Non eo loci res suas agi: vt de matrimonio certet. q̃q̃ id sibi vita potius: sed vitã ipsam in extremum adductam. a clientulis & seruicijs Octauiae: quȩ plebis sibi nomen indiderint: ea in pace ausi: quȩ vix bello euenirent. Arma illa aduersus principem sum

pta ducem tantum defuisse: qui motis rebus facile reperiretur. Omitteret modo cam
paniam & in vrbem ipsam pergeret ad cuius nutum absentis tumultus cierent. quod
alioquin suum delictum? q̃ cuiusq; offensionem? An quia veram progeniem pœnati-
bus cæsarum datura sit: malle populum romanum: tibicinis ægyptij sobolem impe-
ratorio fastigio induci. Deniq; si id rebus conducat: libens q̃ coactus acciret dominā:
vel consuleret securitati iusta vltione: & modicis remedijs primos motus consecutos
consedisse. At si desperēt vxorem Neronis fore Octauiam illi maritum daturos. Va
rius sermo: & ad metum atq; iram accōmodatus: terruit simul audientem & accēdit.
Sed parum valebat suspicio in seruicio: & quæstionibus ancillarū illuserat. Ergo con-
fessionem alicuius queri placet: cui rerū quoq; nouarū crimē affingeretur. Et visus ido-
neus: maternæ necis patrator Anicetus: classi apud Misenū vt memoraui præfectus:
leui post admissum scelus gratia: dein grauiore odio: quia grauiorū facinorū ministri
quasi exprobrantes aspiciuntur. Igitur accitum eū Cæsar operæ prioris admonet. So
lum incolumitati principis aduersus insidiantem matrem subuenisse. Locū haud mi
noris gratiæ instare: si coniugem infensam depelleret. Nec manu aut tælo opus. Fate
retur octauiæ adulterium. Occulta quidem ad præsens: sed magna ei præmia & secesſ
sus amœnos promittit. Vel si negauisset: necem intentat. Ille insita vecordia: & facili
tate priorū flagitiorū: plura etiam q̃ iussum erat: fingit. Faseturq; apud amicos: quos
velut consilio adhibuerat princeps. Tum in Sardiniā pellitur: vbi non inops exilium
tolerauit: & fato obijt: At Nero præfectum spe sociandæ classis corruptū: & incusatę
paulo ante sterilitatis oblitus: abactos partus conscientia libidinum: eaq; sibi cōper-
ta dicto memorat. Insulaq; pandecteria Octauiam claudit. Non alia exul visentium
oculos maiore misericordia affecit. Meminerant adhuc quidā Agrippinæ a Tiberio:
recentior Iuliæ memoria obuersabatur a Claudio pulsæ. Sed illis robur ætatis affue-
rat. lęta aliqua viderant & pręsentem sęuiciā melioris olim fortunę recordatione alle
uabant: huic primum nuptiarū dies loco funeris fuit: deductę in domum: in qua nihil
nisi luctuosum haberet: erepto per venenum patre: & statim fratre. Tū ancilla domi
na validior. Et Poppea non nisi in perniciem vxoris nupta. Postremo crimē omni exi
tio grauius. At puella vicesimo ętatis anno inter centuriones & milites: presagio ma
lorū iam a vita exempta nundū tamen morte acquiescebat. Paucis dehinc interiectis
diebus: mori iubetur cū iam viduā se & tm̄ sororem testaretur. Cōesq; Germanicos &
postremo Agrippinę nomē cieret: qua icolumi infœlix quidē matrimonium: sed sine
exitio pertulisset. Restringitur vinculis: venęq; eius per oēs artus exoluuntur. Et quia
pressus pauore sanguis tardius labebat: prę feruidi balnei vapore enecat. Additurq;
atrocior sęuicia: q caput amputatum latūq; in vrbem poppea vidit: Dona ob hęc tē-
plis decreta. quod ad eum finem memorauimus: vt quicunq; casus temporū illorū no
bis vel alijs auctoribus nossent: presumptum habeant: quotiens fugas & cędes iussit
princeps: totiens grates deis actas: queq; rerū secundarū olim: tum publicę cladis insi
gnia fuisse. Neq; tamen silebimus: si quod senatus consultum: adulatiōe nouum aut
patientia postremum fuit. Eodem anno libertorū potissimos veneno interfecisse credi
tum est. Doriphorū quasi aduersatum nuptijs Poppeę: Pallantem q immensam pecu-
niam longa senecta detineret. Romanus secretis criminatiōibus incusauerat Senecā
vt C. Pisonis socium: sed validius a Seneca eodem crimine perculsus ē. Vnde Pisoni
timor & orta insidiarū in Neronem magna moles: sed in prospera.

Finis Quartidecimi Libri.

CORNELII TACITI ACTIONVM DIVRNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE LIBER.XV.INCIPIT.

Nterea rex parthoꝝ Vologeses.cognitis Corbulonis rebus regē/
q; alienigenam Tygranē Armeniæ impositum: simul fratre Tyri
i date pulso: spretum arsacidaꝝ fastigium ire vltum volens: magni
tudine rursum romana & continui fœderis reuerentia: diuersas ad
curas trahebatur: cunctator ingenio: & defectione hyrcanoꝝ gen
tis validæ multisq; ex eo bellis illigatus. atq; illum ambiguum no
uus insup nuncius contumelię extimulat. Quippe egressus Armenia Tygranes adia
benos cōterminam nationē: latius ac diutius q̄ per latrocinia vastaucrat. Idq; primo/
res gentium ægre tollerabant. eo cōtēptionis descensum: vt ne duce quidē romano in
cursarentur: sed temeritate obsidis: tot per annos inter mācipia habiti. Accēdebat do
lorem eoꝝ Monobacus quē pœnes Adiabenum regimē: quod præsidium: aut vnde
peteret rogitās. Iam de Armenia cōcessum. proxima trahi. & nisi defendāt parthi: le/
uius seruicium apud romanos deditis: q̄ captis esse. Tyridates quoq; regni ꝓfugus:
per silētium haud modice quærēdo: grauior erat. Non.n. ignauia magna imperia cō
tineri. Viroꝝ armoꝝq; faciendū certamē. Id in summa fortuna æquius quod validi/
us. & sua retinere priuatæ domus: de alienis certare: regiam laudem esse. Igitur cōmo
tus his Vologeses cōcilium vocat: & proximū sibi Tyridatem constituit atq; ita ordi
tur. Hunc ego eodē mecum patre genitum: cum mihi per ætatem sūmo nomine con
cessisset: in possessionem Armeniæ deduxi: qui tertius potētiæ gradus habetur. Nam
Medos pacorus anteceperat. Videbarq; contra vetera fratrum odia: & certamen fa/
miliæ nostræ pœnates rite composuisse. prohibēt romani. & pacem ipsis nunq̄ ꝓspe/
re lacessitam: nunc quoque in exitium suum abrumpunt. Non ibo inficias æquitate q̄
sanguine causa q̄ armis retinere parta maioribus malueram. Si contatione deliqui:
virtute corrigam. Vestra quidem vis & gloria in integro est. addita modestiæ fama q̄
neq; summis mortaliū spernēda est: & a dijs æstimat̃. Simul diademate caput Tyri/
datis euinxit prōptam equitum manū q̄ regem ex more sectabat̃ Monesi nobili viro
tradidit: adiectis Adiabenoꝝ auxilijs. mādauitq; Tygranē Armēia exturbari: dū ipē
positis aduersus hyrcāos discordijs: vires intimas: moleq; belli ciet: ꝓuincijs romāis
minitās. Quæ vbi Corbuloni certis nūcijs audita sūt: legiōes duas cū Verulano seue
ro: & Vectio Bolano: subsidiū Tygrāi mittit: occulto p̄cepto: cōpositius cūcta: q̄ fe/
stinatius agerēt. qppe bellū habere q̄ gerere malebat. Scripseratq; Cæsari ꝓprio duce
op9 esse: q Armeniā defēderet. Syriā ingruēte Vologese acriore i discrimine eē. Atq;
interi reliquas legiōes ꝓ ripa euphratis locat. Tumultuariā ꝓuincialiū manū armat.
hostiles igressus p̄sidijs intercipit. Et qa egena aquaꝝ regio ē: castella fōtibus iposita.
quosdā riuos cōgestu arenę obdidit. Ea dū a Corbulone tuedę syrię parāt̃: acto rapti
agmie Moneses vt famā sui p̄iret nō iō nesciū aut icautū Tygranē offēdit q occupaue
rat Tygrāocerta vrbē copia defēsoꝝ & magnitudie mœniū validā. Ad hęc Nycepho
rius amnis haud spnenda latitudine ptē muroꝝ ambit. & ducta ingens fossa q̄ fluuio
diffidebat̃. Inerantq; milites: & ꝓuisi ante cōmeatus quorū subuectu: pauci auidius
ꝓgressi: & repentinis hostibus circūuenti: ira magis q̄ metu cæteros accēderant. Sed
partho ad exequēdas obsidiones nulla cōminus audacia Raris sagittis neq; clausos
exterret: & semet frustrat̃. Adiabeni cum promouere scalas & machinamēta incipe/
rent: facile detrusi: mox erumpētibus nostris: facile cædunt̃. Corbulo tamen quāuis

secundis rebus suis: moderandum fortunæ ratus: misit ad Vologesem qui expostularent vim prouinciæ illatã: socium amicumq; regem cohortes romanas circũsedere. omitteret potius obsidionẽ, aut se quoq; in agro hostili castra positurų. Casperius centurio in eam legationẽ delectus: apud oppidũ Nysibim septẽ & triginta milibus passuum a Tygranocerta distantẽ adit regem: & mãdata ferociter edidit. Vologesi vet9 & penitus infixũ erat: arma romana vitãdi, nec præsentia ꝓspere fluebãt. irritum obsidium: tutus manu & copijs Tygranes. Fugati qui expugnationẽ sumpserant. missæ in Armeniã legiones: & aliæ ꝓ Syria paratæ vltro irrumpere. Sibi imbecillũ equitẽ: pabuli inopiam. Nã exorta vis locustaꝝ abederat quicquid herbidũ aut frondosum. Igitur metu abstruso: mitiora obtẽdens: missuꝝ ad imperatorẽ romanũ legatos super petẽda Armenia & firmãda pace respondet. Monesem omittere Tigranocerta iubet. ipse retro cõcedit. Hæc plures vt formidine regis: & Corbulõis minis patrata magnifice extollebant. Alij occulte pepigisse iterpretabantur: ut omisso vtrinq; bello: & abeunte Vologese: Tygranes quoq; Armenia abscederet. Cur. n. exercitũ romanũ a Tygranocertis deductũ? cur deserta per ocium: quę bello defenderãt? An melius hybernauisse in extrema cappadocia: raptim erectis tugurijs: q̃ in sede regni mõ retẽti? Dilata prorsus arma: vt Vologeses cum alio quã cum Corbulone certaret: Corbulo meritæ tot per ãnos gloriæ: nõ vltra periculum faceret. Nã vt rettuli propriũ ducẽ tuendæ Armeniæ poposcerat. & aduẽtare Cesennius Petus audiebat: Iamq; aderat. copijs ita diuisis: vt quarta & duodecima legiões addita quinta q̃ recens e Moesis excita erat: simul põtica & gallataꝝ: Cappadocũq; auxilia Peto obedirent: tertia & sexta & decima legiões: priorq; Syriæ miles apud Corbulobẽ manerent. Cætera ex reꝝ vsu sociarent: partirẽturue. Sed neq; Corbulo æmuli patiẽs: & Petus cui satis ad gloriã erat si proximus haberet: despiciebat gesta. nihil cædis aut prędę: vsurpatas noĩe tenus vrbium expugnatiões dictitans. Se tributa ac leges: & ꝓ vmbra regis: romanum ius victis impositurų. Sub idem tẽpus legati Vologesis: quos ad principem missos memoraui: reuertere irriti: Bellũq; propalam sumptũ a Parthis. Nec Pet9 detrectauit. Sed duabus legiõibus: quaꝝ quartã Fimisulanus Vectoniarius eo in tpe: duodecimã Calauius Sabinus regebat: Armeniã intrat: tristi omine. Nã in transgressu Euphratis: quẽ ponte transmittebãt: nulla palã causa: turbat9 equus qui cõsularia insignia gestabat: retro euasit. Hostiaq; quæ muniebãtur: hybernaculis assistẽs: semifacta opa: fuga perrupit: seq; vallo extulit & pila militũ arsere magis insigni ꝓdigio: quia Parth9 hostis missilibus tęlis decertat. Cæteꝝ Pet9 spretis ominibus: nec dũ satis firmatis hybernaculis: nullo rei frumẽtariæ prouisu: rapit exercitũ trans montẽ tauꝝ: recipiẽdis vt ferebat Tygranocertis: vastandisq; regiõibus: quas Corbulo integras omisisset. Et capta quędã castella. gloriæq; & pdę non nihil partũ: si aut gloriam cum mõ: aut prędam cũ cura habuisset. Longinquis itineribus percursãdo quę obtineri nequibãt. corrupto qui captus erat cõmeatu: vt instante iam hyeme: reduxit exercitum. composuitq; ad Cęsarem litteras: quasi confecto bello: verbis magnificis rerum vacuas. Interim Corbulo nunq̃ neglectam Euphratis ripam crebrioribus pręsidijs insedit: & ne ponti iniiciendo: impedimentũ hostiles turmę afferrent: Iam. n. subiectis campis magna specie volitabant: Naues magnitudine pręstãtes: & cõnexas trabibus: ac turrib9 auctas: agit per amnẽ. catapultisq; & balistis proturbat barbaros: in quos saxa & hastę longius permeabant: q̃ vt contrario sagittaꝝ iactu adęquaretur. Dein pons contìnuat9: collesq; aduersi per socias cohortes: post legionũ castris occupãtur: tãta celeri

tate & ostentatione virium: vt Parthi omisso paratu inuadendæ Syriæ: spem omnem
in Armeniam verterent. Ibi Petus iminentium nescius: quintam legionē procul in pō
to habebat. Reliquas promiscuis militum cōmeatibus infirmauerat: donec aduenta
re Vologesem magno & infenso agmine auditū. accitur legio duodecima. & vnde fa-
mam aucti exercitus sperauerat: ꝑdita infrequētia: qua tñ retineri castra: & eludi Par
thus: tractu belli poterat: si Peto aut in suis: aut in alienis consilijs constantia fuisset.
Verꝫ vbi a uiris militaribus aduersus vrgentes casus firmatus erat: rursus ne alienæ sē
tentiæ indigens videret' in diuersa ac deteriora trāsibat. Et tunc relictis hybernis: non
fossam neqꝫ vallū sibi: sed corpora & arma in hostē data clamitans: duxit legiōes qua
si prœlio certaturus. Deinde amisso centurione & paucis militibus: quos visendis ho-
stiū copijs præmiserat: trepidus remeauit. Et quia minus acriter Vologeses institerat
vana rursus fiducia: tria milia delectoꝝ proximo tauri iugo imposuit: quo transitum
regis arcerent. Alares quoqꝫ pānonios robur equitatus: in parte campi locat. Cōiunx
ac filius castello cui Asamosata nomē est: abditi: data in præsidiū cohorte ac disperso
milite. qui in vnū habitus: vagum hostē promptius sustentauisset. & ægre cōpulsum
ferunt: vt instantē Corbuloni fateretur. Nec a Corbulone properatū: quo gliscētibus
periculis etiā subsidij laus augeretur. Expediri tñ itineri singula milia ex tribus legioni
bus: & alarios octingentos: parem numeꝝ e cohortibus iussit. At Vologeses quāuis
obsessa a Peto itinera hinc peditatu: inde equite accepisset: nihil mutato cōsilio: sed vi
ac minis alares exterruit: legionarios obtriuit: Vno tñ Centuriōe Tarquitio crescen-
te turrim in quā præsidiū agitabat: defendere auso: Facta sæpius eruptiōe: & cęsis qui
Barbaroꝝ propiꝰ suggrediebātur: donec ignium iactu circūueniretur. peditū si quis
integer: per longinqua & auia. vulnerati castra repetiuere: Virtutem regis: sæuiciā: &
copias gentium: cuncta metu extollētes: facili credulitate eoꝝ qui eadem pauebant.
Nec dux quidem obniti aduersis: sed cuncta militiæ munia deseruerat: missis item ad
Corbulonē precibus veniret propere. signa & aquilas: & nomē reliquum infelicis ex-
ercitus tueret': Se fidem interim dōec vita suppeditet: retēturos. Ille interritus & par
te copiaꝝ apud Syriam relicta: vt munimēta Euphrati imposita retinerentur: qua ꝓ
ximū & cōmeatibus non egenū: regionem Comagenam: exin cappadociam: inde Ar
menios petiuit. Comitabātur exercitū præter alia assueta bello: magna vis camelloꝝ
onusta frumenti: vt simul hostem famemqꝫ depelleret. Primum e perculsis Pactium
primipili centurionē obuium habuit. dein plerosqꝫ militū: quos diuersas fugæ causas
obtēdentes: redire ad signa: & clęmentiā Peti experiri monebat. Se nisi victoribus im
mitē esse. Simul suas legiōes adire: hortari: prioꝝ admonere: nouā gloriam ostēdere.
Non vicos aut oppida Armenioꝝ sed castra romana: duasqꝫ in ijs legiones pretiū la-
boris peti. Si singulis manipularibus pręcipua seruati ciuis corona: imperatoria ma-
nu tribueret': quod illud & quantū decus: vbi par eoꝝ numerus adipisceret' qui attu-
lissent salutē: & qui accepissent? His atqꝫ talibus in cōe alacres: & erant quos pericula
fratrum: aut propinquoꝝ proprijs stimulis incenderēt: cōtinuum die noctuqꝫ iter ꝓ
perabant. eoqꝫ intētius Vologeses premere obsessos: mō vallum legionum: mō castel
lū quo imbellis ætas defendebat': oppugnare: propius incedēs q̄ mos Parthis: si ea te
meritate hostem in prœlium eliceret. At illi vix cōtubernijs extracti: ne aliud q̄ muni
menta propugnabāt: pars iussu ducis: & alij propria ignauia: aut metu: Corbulonē
opperiētes: Ac si vis ingrueret: prouisis exēplis Caudinæ ac Numātinæ cladis. Neqꝫ
eandem vim Samnitibus Italico populo: aut pœnis romani imperij æmulis: validā

quoq; & laudatam antiquitatem: quotiens fortuna contra daret: saluti consuluisse. Qua desperatione exercitus: dux subactus: primas tñ litteras ad Vologesen: nõ supplices: sed in modũ querentis cõposuit: ꝗ pro Armenijs semper romanæ ditionis aut subiectis regi: quem imperator delegisset: hostilia faceret. Pacẽ ex æquo vtilem. nec p̄sentia tm̃ spectaret: ipsum aduersus duas legiones totis regni viribus aduenisse. At romanis orbem terraꝝ reliquum: quo bellũ iuuarent. Ad ea Vologeses: nihil ꝓ causa: sed opperiẽdos sibi fratres Pacoꝝ ac Tyridatem rescripsit. Illum locũ tempusq; consilio destinatũ quid de Armenia cernerent; Adiecisse deos dignnm Arsacidaꝝ simul: & de legionibus romanis statuerent. Missi post a Peto nũcij: & regis colloquiũ petitum. qui Vasatem præfectum equitatus ire iussit. Tũ Petus Lucullos: Pompeios: & si qui duces obtinẽde donandæue Armeniæ egerant: Vasates imaginem retinendi donandiue penes nos: Vim penes Parthos memorat: Et multũ inuicẽ disceptato: Monobanzus adiabenus in diẽ posterum testis ijs quæ pepigissent: adhibetur. Placuitq; liberari obsidio legiones: & decedere omnẽ militem finibus Armenioꝝ: castellaq; & cõmeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologesi fieret: mittendi ad Neronem legatos. Interim fluuio Arsameti: is castra perfluebat: põtem imposuit. specie sibi illud iter experientis. Sed Parthi quasi documẽtum victoriæ iusserant: Nãq; ijs vsui fuit. nostri per diuersum iere. Addidit rumor: sub iugũ missas legiones. & alia ex rebus infaustis: quoꝝ simulachrum ab Armenijs vsurpatum est. Nãq; & munimenta ingressi sunt: antequã agmẽ Romanũ excederet: & circũstetere vias: captiua olim mancipia: aut iumẽta agnoscentes: abstrahentesq;. Raptæ etiã vestes: retenta arma: pauido milite & cõcedente: ne qua prœlij causa existeret. Vologeses armis: & corporibus cæsoꝝ aggregatis: quo cladem nostrã testaretur: visu fugientiũ legionum abstinuit. Fama moderationis quærebatur: postquã superbiam expleuerat. Flumen arsametẽ elephanto insidens: & proximus quisq; regi vi equoꝝ perrupere: quia rumor incesserat: pontẽ cessuꝝ oneri: dolo fabricãtium. Sed qui ingredi ausi sunt: validum & firmum intellexere. Cęteꝝ obsessis adeo suppeditauisset rem frumẽtariam cõstitit: vt horreis ignem inijcerent. Contraq; prodiderit Corbulo parthos inopes copiaꝝ: & pabulo attrito: relicturos oppugnationem: neq; se plus tridui itineri abfuisse. Adiecit iureiurando Peti: cautum apud signa: adstantibus ijs quos testificando rex misisset: neminem romanum Armeniam ingressurum: donec referrentur litterę Neronis: an paci annueret. Quæ vt augendæ infamiæ composita: sic reliqua non in obscuro habentur: vna die quadraginta milium spacium emensum esse Petum: desertis passim saucijs: neq; minus deformem illam fugientium trepidationem: q̃ si terga in acie vertisset Corbulo cum suis copijs apud ripam Euphratis obuius: nõ eam speciem insignium & armorum prætulit: vt diuersitatem exprobraret: Mœsti manipuli: ac vicem commilitonum miserantes: ne lachrymis quidem temperare. Vix præ fletu vsurpata consolatio. Decesserat certamen virtutis: & ambitio glorię: felicium hominum affectus: sola misericordia valebat: & apud minores magis. ducum inter se breuis sermo secutus est: hoc conquerẽtium irritũ laborem: potuisse bellum fuga parthoꝝ finiri. Ille integra vtriq; cuncta respõdit. conuerterent aquilas: & vincti inuaderẽt Armeniam: abscessũ Vologesis infirmatam. Nõ ea imperatoris habere mãdata Corbulo: periculo legionũ cõmotum: e ꝓuincia egressum. Quãdo in incerto habeant' Parthoꝝ conatꝰ: Syriam repetiturum. Sic quoq; optimam fortunã orandam: vt pedes confectus spacijs itinerum: alacrem & facilitate camporum præuenientem equitem assequeretur.

Exin Petus per Cappadociam hybernauit. At Vologesis ad Corbulonem missi nuncij: detraheret castella trans Euphratem: amnemq; vt olim medium faceret. Ille Armeniam quoq; diuersis præsidijs vacuã fieri expostulabat. Et postremo concessit rex. Dirutaq; quæ Euphratem vltra cõmunierat Corbulo. & Armenij suo arbitrio relicti sunt. At romæ trophea de parthis: arcusque medio capitolini montis sistebantur: decreta ab senatu: integro adhuc bello: neq; tum omissa: dum aspectui consulitur: spreta cõscientia. Quin & dissimulandis rerum externarum curis. Nero frumentum plebis vetustate corruptum: in thyberim iecit: quo securitatem annonæ sustentaret: cuius ꝑcio nihil additum est: q̃uis ducentas ferme naues portu in ipso: violentia tempestatis & centum alias thyberi subuectas: fortuitus ignis assumpsisset. Tris dein consulares. L. Pisonem: Ducẽnium geminium: Pompeiũ Paulinum Vectigalibus publicis præposuit: cũ insectatione priorum principum: qui grauitate sumptuũ: iustos redditus anteissent Se annuũ sexcẽties sestertium reip. largiri. Percrebuerat ea tẽpestate prauissimus mos: cũ propinquis comitijs: aut sorte ꝓuinciarum: pleriq; orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios: præturasq; & ꝓuincias inter patres sortiti: statim emitterent manu quos adoptauerant. Qui magna cũ inuidia senatum adeũt ibi naturæ munus labores educandi aduersus fraudem & artes & breuitatem adoptiõis enumerant. Satis precij esse orbis qđ multa securitate nullis oneribus: gratiam honores: cũcta prõpta & obuia haberent. Sibi promissa legum diu expectata: in ludibrium uerti: quando quis sine sollicitudine parens: sine luctu orbus: longa patrũ vota repente adæquaret. Factum ex eo Senatus consultũ: ne simulata adoptio in vlla parte muneris publici iuuaret: ac ne vsurpandis quidem hæreditatibus ꝓdesset. Exin Claudius timarcus cretensis reus agitur: cæteris criminibus vt solent præualidi prouincialium: & opibus nimijs ad iniurias minorum elati. Vna vox eius vsque ad contumeliam senatus penetrauerat. ꝙ dictitasset: in sua potestate situm: an proconsulibus qui cretam obtinuissent: grates agerentur. quam occasionem Petus Thrasea ad bonũ publicum vertens: postq̃ de reo censuerat: prouincia Creta depellendum: hæc addidit. Vsu probatum ẽ P. C. leges ægregias exempla honesta: apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia cintiam rogationem. candidatorum ambitus Iulias leges: magistratuum auaricia calphurnia scita pepererunt. Nam culpa q̃ pœna tempore prior: emendari q̃ peccare posterius est. Ergo aduersus nouam ꝓuinciarum superbiam dignũ fide constantiaq; romana. capiamus consilium: quo tutellæ sociorum nihil deroget: nobis opinio decedat. qualis quisq; habeat alibi q̃ in ciuium iudicio esse. Olim quidem non modo prætor aut consul: sed priuati etiam mittebant: qui ꝓuincias viserent: & quid de cuiusq; obsequio videretur referrent: Trepidabantq; gentes de extimatione singulorum. At nunc colimus externos: & adulamur: & quomodo ad nutum alicuius grates: ita promptius accusatio decernitur: decernaturq;: & maneat poruincialibus potentiam suam tali modo ostentandi. Sed laus falsa & præcibus expressa: perinde cohibeantur: q̃ malicia q̃ crudelitas. Plura sæpe peccantur: dum demeremur: q̃ dũ offendimus quædam immo virtutes odio sunt: seueritas obstinata: inuictus aduersus gratiam animus. Inde initia magistratuum nostrorum meliora ferme: & finis iclinat: dum in modũ candidatorum suffragia conquirimus. quæ si arceantur: æqualius atq; constantius prouinciæ regentur. Nam vt metu repetundarum infracta auaricia est. ita vetita gratiarum actione ambitio cohibet. Magno assensu celebrata sententia. Non tñ senatusconsultum perfici potuit abnuentibus cõsulibus ea de re relatum: Mox auctore prin

cipe ſanxere: ne quis ad concilium ſo ciorum referret: agendas apud ſenatum pro prӕto-
ribus proue conſulibus grates: neu quis ea legatione fungeretur. Iiſdem conſulibus
gymnaſium ictu fulminis conflagrauit: effigieſq; in eo Neronis ad informe ӕs lique-
facta. Et motu terrӕ celebre campaniӕ oppidum Pompei magna ex parte proruit.
Defunctaq; virgo veſtalis Lelia: in cuius locum Cornelia ex familia Coſſorum capta
eſt. Mẽmio Regulo & Virginio Rufo conſulibus: natam ſibi ex Poppea filiam Ne
ro vltra mortale gaudium accepit: appellauitq; Auguſtam: dato: & Poppeӕ eodem
cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit: vbi ipſe generatus erat. Iam ſe-
natus interim vterum Poppeӕ cõmẽdauerat dijs. votaq; publice ſuſceperat: quӕ mul
tiplicata exolutaq;. & additӕ ſupplicationes: templumq; fœcunditati. & certamẽ ad
exemplar atticӕ religionis decretum. Vtq; fortunarum effigies aureӕ in ſolio capitolini
Iouis collocarentur: Ludicrum circenſe vt Iuliӕ genti apud Bouillas: ita Claudiӕ do
miciӕq; apud Antium ederetur. quӕ fluxa fuere: quartum intra menſem defuncta in
fante. Rurſuſq; exortӕ adulationes: cenſentium honorem diuӕ & puluinar ӕdẽq; &
ſacerdotem. Atq; ipſe vt lӕticiӕ: ita mœroris immodicus egit. Adnotandum eſt om
ni ſenatu Antium ſub recentem partũ effuſo Thraſeam prohibitum: immoto animo
prӕnunciam ĩminentis cӕdis contumeliam excepiſſe. Secutam dehinc vocem Cӕſa-
ris ferunt: qua reconciliatum ſe Thraſeӕ apud Senecam iactauerit: ac Senecam Cӕ-
ſari gratulatum. Vnde gloria egregijs viris & pericula gliſcebant. Inter quę veris prin
cipio: legati Parthorum mandata regis Vologeſis: litteraſq; in eãdem formam attule-
re. Se priora & totiens iactata ſuper obtinenda armenia. nunc omittere. quoniam dij
quis potentium populorum arbitri. Poſſeſſionem Parthis non ſine ignominia romana
tradidiſſent. Nuper clauſum Tygranem: poſt petum legioneſq; cum opprimere poſ
ſet: incolumes dimiſiſſe. Satis approbatum vim. datum & lenitatis experimentum.
Nec recuſaturum Tyridatem accipiendo diademati in vrbem venire. niſi ſacerdotij reli-
gione attineretur. Iturum ad ſigna & effigies principis: vbi legionibus coram: regnũ
auſpicaretur. Talibus Vologeſis litteris. quia Petus diuerſa tanq̃ rebus integris ſcri-
bebat: interrogatus Centurio qui cum legatis aduenerat: quo in ſtatu Armenia eſſet:
omnes inde romanos exceſſiſſe reſpondit. Tum intellecto barbarorum irriſu: qui pete-
rent quod eripuerant: cõſuluit inter primores ciuitatis Nero: bellum anceps: an pax
in hoſte placeret. Nec dubitatum de bello. & Corbulo tot per annos militum atq; ho
ſtium gnarus. gerẽdӕ rei pręficitur: ne cuius alterius inſcitia rurſum peccaretur: quia
Peti piguerat. Igitur irriti remittuntur cum donis tamen: vnde ſpes fieret: non fruſtra
eadem oratum Tyridatẽ: ſi preces ipſe attuliſſet. Syrięq; executio Cintio: copię mili-
tares Corbuloni permiſſę: & quintadecima legio ducente Mario Celſo: e Pãnonia ad
iecta eſt. Scribitur tetrarchis ac regibus pręfectiſq; & procuratoribus: & qui pętorũ
finitimas prouincias regebant iuſſis Corbulonis obſequi: in tantum ferme modũ au-
cta poteſtate: quam populus romanus Cn. Pompeio bellum pyraticum geſturo de
derat. Regreſſum Petũ cum grauiora metueret: facetijs inſectari ſatis habuit Cӕſar
his ferme verbis: Ignoſcere ſe ſtatim: ne tam promptus in pauorem: longiore ſollici-
tudine ęgreſceret. At Corbulo quarta & duodecima: legionibus: quę fortiſſime quo-
q; amiſſo: & cęteris exterritis parum habiles prœlio videbãtur: in Syriam tranſlatis:
ſextã inde ad tertiam legiones: integrum militem & crebris ac proſperis laboribus ex
ercitum: in Armeniam ducit. Addiditq; legionem quintam: quę per pontum agens:
expers cladis fuerat. Simul quintadecima nos recens adductos: & vexilla delectorũ

ex Illyrico & ægypto: quodq; alarum cohortiumq; & auxilia regnum in vnum conducta: apud Melitenem qua transmittere euphratem parabat. Tum lustratum rite exercitum ad contionem vocat: orditurq; magnifica de auspicijs imperatoris: rebusq; a se gestis: aduersam inscitiam Peti declinans: multa auctoritate: quæ viro militari pro facundia erat. Mox iter. L. Lucullo quondam penetratum. apertis quæ vetustas obsepserat: pergit. Et venientis Tyridatis Vologesisq; de pace legatus haud aspernatus adiungit ijs centuriones cum mandatis non immitibus. Non.n. adhuc eo ventum: vt certamine extremo opus esset. Multa romanis secunda quædam Parthis euenisse: documento aduersus superbiam. proinde & Tyridati conducere intactũ vastationibus regnum dono accipere: & Vologesen melius societate romana q̃ damnis mutuis genti parthorum consulturum. Scire q̃tum intus discordiarum: q̃q; indomitas & præferoces nationes regeret. Contra imperatori suo imotam vbiq; pacem: & vnum id bellum esse. Simul consilio terrorẽ adijcere. & Megistanas armenios qui primi a nobis defecerãt: pellit a sedibus. castella eorum excindit: plana: edita: validos inualidosq; pari metu complet. Non infensum nec cum hostili odio Corbulonis nomen etiam barbaris habebatur: eoq; cõsilium eius fidum credebant. Ergo Vologeses neq; atrox in summam: & quibusdam præfecturis inducias petit. Tyridates locum diemq; colloquio poscit. Tẽpus ꝓpinquum. Locus in quo nuper obsessæ. cum Peto legiones erant: cum a barbaris delectus esset: ob memoriam lætioris sibi rei: non est a corbulone vitatus: vt dissimilitudo fortunæ gloriam augeret. Neq; ĩfamia Peti augebatur: quod eo maxime patuit: quia filio eius tribuno ducere manipulos: atq; operire reliquias malæ pugne ĩperauit. Die pacta Tyberius Alexander illustris eques romanus: & Viuianus Annius gener Corbulonis: nundum senatoria ætate: sed pro legato quintæ legioni impositus: in castra Tyridatis venere honore eius: ac ne metueret ĩsidias tali pignore: Viceni dehinc equites assũpti. Et viso Corbulõe: rex prior equo desiluit: nec cũctatus Corbulo. Sed pedes vterq; dextras miscuere. exin romanus laudat iuuenem: omissis pręcipitibus tuta: & salutaria capessentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus: cætera temperanter adiungit. Iturum quippe romam: laturumq; nouum Cæsari decus: non aduersis Parthorum rebus supplicem arsacidem. Tum placuit Tyridatẽ ponere apud effigiem Cæsaris insigne regium: nec nisi manu Neronis resumere. & colloquiũ osculo finitum: Dein paucis diebus interiectis: magna vtrinq; specie: inde eques compositus per turmas: & insignibus patrijs: hinc agmina legionum stetere fulgentibus aquilis: signisq; & simulachris deum in modum templi. Medio tribunal sedẽ curulẽ: & sedes effigiem Neronis sustinebat. Ad quã progressus Tyridates: cæsis ex more victimis: sublatum capiti diadema imagini subiecit magnis apud cunctos animorum motibus: quos augebat insita adhuc oculis exercituũ romanorum cędes: aut obsidio. At nunc versos casus. Iterum Tyridatem ostentui gentibus quanto minus q̃ captiuum. Addidit glorię Corbulo comitatem: epulasque & rogitante rege causas: quotiens nouum aliquid aduerterat. Vt initia vigiliarum per centurionem enunciari: conuiuium buccina dimitti: & structã ante auguralẽ aram subdita face accẽdi: cuncta ĩ maius attollẽs admiratione prisci moris affecit. Postremo die spacium orauit: quo tãtum itineris aditurus: fratres ante: matremq; viseret obsidem interea filiam tradit: litterasq; supplices ad Neronem & digressus Pacorum apud Medos Vologesen ecbatanis repperit: nõ incuriosum fratris. quippe & proprijs nuncijs a Corbulone petierat: ne quam imaginem seruicij Tyridates perferret: neu ferrum traderet: aut complexu prouincias obti

nentium arceretur: foribus sue eorum assisteret. tantusq; romę: q̃tus consulibus honor
esset. Scilicet externæ superbiæ sueto: non erat noticia nostri: apud quos ius imperij va-
let: inania transmittuntur. Eodem anno Cæsar nationes alpium maritimaꝝ in ius la-
tij transtulit. Equitum romanoꝝ locos sedibus plebis anteposuit apud circum. Nam
q; ad eam diem indiscreti ibant: quia lex roscia nihil nisi de quattuordecim ordinibus
sanxit. Spectacula gladiatoꝝ idem annus habuit: pari magnificētia ac priori. Sed fœ-
minaꝝ illustrium senatorumq; plures per arenā fœdati sunt. C. Lexanio. M. Licinio
consulibus acriore in dies cupidine adigebatur Nero ꝓmiscuas scænas frequentandi.
Nam adhuc per domū aut hortos cecinerat iuuenalibus ludis quos vt paꝝ celebres
& tantæ voci angustos spernebat. Non tñ romæ incipere scænas ausus: neapolim qua-
si græcam vrbem delegit. Inde initium fore: vt transgressus in achaiā insignesq; & anti-
quitus sacras coronas adeptus. maiore fama: studia ciuium eliceret. Ergo contractū
oppidanoꝝ vulgus: & quos e proximis colonijs & municipijs eius rei fama ciuerat:
quiq; Cæsarem per honorem: aut varios vsus sectant̃: etiam militum manipuli thea-
trum Neapolitanoꝝ complent. Illic pleriq; vt arbitrant̃: triste: vt ipse: prouidum po-
tius & secundis numinibus euenit. Nam egresso qui affuerat populo: vacuum & sine
vllius noxa theatrum collapsum est. Ergo per compositos cantus grates dijs: atq; ip-
sam recētis casus fortunam celebrans: petiturusq; maris hadriæ traiectus: apud Bene-
uentum interim consedit. Vbi gladiatorum munus a Vatinio celebre edebatur. Vati-
nius inter fœdissima eius aulæ ostenta fuit: sutrinæ tabernæ alūnus corpore detorto:
facetijs scurrilibus: primo in contumelias assumptus deinde optimi cuiusq; crimina-
tiōe eousq; valuit: vt gratia: pecunia: vi nocendi etiam alijs præemineret. Eius munus
frequentanti Neroni: ne inter voluptates quidem a sceleribus cessabatur. Iisdem quip-
pe illis diebus Torquatus Syllanus mori adigitur. quia super iuniæ familiæ claritudi-
nem diuum Augustum atauum ferebat. Iussi id accusatores obicere: prodigum lar-
gitionibus neq; aliam spem q̃ in nouis rebus esse qui ne ignobiles habere quos ab epi-
stolis & libellis & ratōibus appellaret nomina summæ cure & meditamenta. Tum in-
timus quisq; libertoꝝ vincti abreptiq;. Et cū damnatio instaret: brachioꝝ venas Tor-
quatus interscidit: Secutaq; Neronis oratio: ex more q̃uis sontem & defensioni meri-
to diffisum: victuꝝ tñ fuisse si clæmentiam iudicis expectasset. Nec multo post omis-
sa in præsens achaia: causæ ī incerto fuere: vrbem reuisit: ꝓuincias oriētis maxime ęgy-
ptum: secretis imaginationibus agitans. dehinc dicto testificatus: non longam sui ab-
sentiam: & cuncta in rep. exinde immota ac ꝓspera fore. Super ea ꝓfectione adij capi-
tolium: illic veneraturus deos cum vestę quoq; templū inisset: repente cunctos per ar-
tus tremens: seu numine exterente: seu facinorum recordatione: nunquam timore va-
cuus: deseruit inceptum: cunctas sibi curas amore patrię leuiores dictitans. Vidisse
mœstos ciuium vultus audire secretas quęrimonias. quod tantum iter aditurus esset:
cuius ne modicos quidem egressus tolerarent: sueti aduersum fortuita aspectu princi-
pis refoueri. Ergo vt in priuatis necessitudinibus proxima pignora pręualerent: ita po-
pulum romanum vim plurimam habere. Parendum retinēti. Hęc atq; talia plebi va-
lentia fuere: voluptatum cupidine: & quę pręcipua cura est: rei frumentarię angustias
si abesset metuenti. Senatus & primores in incerto erant: procul an coram atrocior
haberetur. dehīc: quę natura magnis timoribus: deterius credebant quod euenerat.
Ipse quo fidem acquireret: nihil vsquam perinde lętum sibi publicis locis struere con-
uiuia totaq; vrbe quasi domo vti. Et celeberrimę luxu famaq; epulę fuere: quasi Tigil

lino paratæ: vt exemplum feram: ne sæpius eadem ꝓdigentia narranda sit. Igit̃ in sta gno Agrippæ fabricatus est ratem. cui superpositum conuiuium aliarum tractu mo ueret̃. Naues auro & ebore distinctæ: remigesq; exoleti: per ætates & scientiam libidi num componebat̃. Volucres & feras diuersis e terris: & animalia maris: oceano ab usq; petiuerat. Crepidinibus stagni lupanaria astabant: illustrib9 fœminis completa. Et contra scorta visebantur nudis corporibus. Iam gestus motusq; obscœni: Et post quam tenebræ incedebant: quantum iuxta nemoris: & circumiecta tecta consonare cantu & luminibus clarescere. Ipse per licita atq; illicita fœdatus: nihil flagitij relique rat: quo corruptior ageret: nisi paucos post dies vni ex illo contaminatorum grege: cui nomen Pythagoræ fuit: in modũ sollemnium coniugioꝶ denupsisset. Inditum ĩ peratori flammeũ. Misit auspices duos: & genialis thorus: & faces nuptiales: cuncta deniq; spectata: quæ ẽt in fœmina nox operit. Sequit̃ clades forte: an dolo principis in certum. Nã vtrunq; auctores ꝓdidere: omnibus quæ huic vrbi per violentiã ignium acciderunt: grauius atq; atrocius. Initium in ea parte circi ortum: quæ Palatino Celio q; montibus contigua est. Vbi per tabernas quibus id mercimoniũ inerat: quo flãma alitur: simul cœptus ignis: & statim ualidus: ac vento citus lõgitudinẽ circi corripuit. Neq;.n. domus munimẽtis septæ: vel tẽpla muris cincta: aut quid aliud moræ inter iacebat. Impetu peruagatũ incendium: plana primũ: deinde in edita assurgens: & rur sus inferiora populando anteijt remedia velocitate mali. & obnoxia vrbe arctis itine ribus: hucq; & illuc flexis: atq; enormib9 vicis: qualis vetus Roma fuit. Ad hęc lamẽ ta pauentiũ fœminaꝶ: fessa ętate: aut rudis puericię ętas: quiq; sibi quiq; alijs ↄsulebãt: dũ trahunt inualidos: aut opperiunt̃. pars morans pars festinans: cuncta ĩpediebant. & sępe dũ inregrum respectant: lateribus aut fronte circumueniebant̃. Vel si in ꝓxi ma euaserant: illis quoq; igni correptis. ẽt quę longinqua crediderant: in eodem casu reperiebant̃. Postremo quid vitarent: quid peterẽt ambigui: complere vias: sterni per agros. quidam amissis oĩbus fortunis: diurni quoq; victus: alij caritate suoꝶ quos eri pere nequiuerant: quanuis patente effugio interiere. Nec quisquã defendere audebat: Crebris multoꝶ minis restringuere ꝓhibentium: & quia alij palam faces iaciebant: atq; esse sibi auctorem vociferabãtur: siue vt raptus licentius exercerent: seu iussu. Eo in tempore Nero Antij agens: non ante in vrbem regressus est: q̃ domui eius: qua pa latium & Mecenatis hortos continuauerat: ignis propinquaret. Neq; tamen sisti po tuit: quin & palatium & domus & cuncta circum haurirentur. Sed solacium populo exturbato ac profugo: campum Martis ac monumenta Agrippę: hortos quin etiam suos patefecit. & subitaria ædificia extruxit: quę multitudinẽ inopẽ acciperẽt. Subue ctaq; vtẽsilia ab hostia: & ꝓpinquis municipijs. pretiũq; frumenti minutũ: vsq; ad ter nos nũmos. Quę quãquam popularia: in irritũ cadebãt: qa puaserat rumor ipso tpe flagrantis vrbis: inisse eũ domesticã scęnam: & cecinisse troianum excidium pręsentia mala vetustis cladibus assimulantem. Sexto demum die apud imas esquilias finis in cendio factus: proruptis per immensum ędificijs: vt continuę violencię campus: & velut vacuum cęlum occurreret. Ne dum posito metu satis credebatur: cũ leuis rur sum grassatus ignis: patulis magis vrbis locis: eoq; strages hominũ minor: delubra deum: & porticus amœnitati dicatę latius procidere. plusq; infamię id incendium ha buit: quia pręedijs Tigillini Aemilianis prorruperat. Videbaturq; Nero condendę vr bis nouę: & cognomẽto suo appellandę gloriã quęrere. Quippe in regiones quattu ordecim roma diuiditur. quarũ quattuor integrę manebant: tres solo tenus deiectę.

Septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant: lacera & semiusta. Domum & insulaꝝ & templorum: quæ amissa sunt: numeꝝ inire haud promptum fuerit: Sed vetustissima religione: quod Seruius Tullius lune: & magna ara fanumq; quæ præsenti herculi arcas euander sacrauerat: ædesq; statoris Iouis vota Romulo: Numæq; regia: & delubrū vestæ cum penatibus populi romani exusta. Iā opes tot victorijs quæsitæ & græcaꝝ artium decora: exin monumenta ingenioꝝ antiqua & incorrupta: quāuis in tanta resurgentis vrbis pulchritudine multa seniores meminerint: quæ reparari nequibāt. Fuere qui annotarent. xiiij. Kal. Sextilium principiū incendij huius ortum: & quo Senones captam vrbem inflammauerāt. Alij eousq; cura progressi sunt: vt totidem annos mensesq; & dies inter vtraq; incendia numerent. Cæteꝝ Nero vsus est patriæ ruinis. extruxitq; domum: in qua haud perinde gēmæ & aurum miraculo essent: solita pridem: & luxu vulgata: quam arua & stagna: & in modum solitudinum: hinc siluæ: inde aperta spacia: & prospectus: magistris & machinatoribus Seuero & Cęlere: quibus ingenium & audacia erat: ēt quę natura denegauisset: per artem temptare: & viribꝰ principis illudere. Namq; ab lacu auerno nauigabilem fossam vsq; ad hostia thyberina depressuros promiserant: squalenti littorare: aut per montes aduersos. Neq; enim aliud humidum gignendis aquis occurrit. quam pomptinæ paludes. cætera abrupta aut arentia. ac si perrumpi possent: intolerandus labor: nec satis causę. Nero tamen vt erat incredibiliū cupitor: effodere proxima auerno iuga connixus est. Manentq; vestigia irritę spei. Cęteꝝ vrbis quę domus supererant: non vt post gallicia incēdia: nulla distinctione: nec passim erectę: sed dimensis vicoꝝ ordinibus: & latis viaꝝ spacijs: cohibita ædificioꝝ altitudine: ac patefactis areis: additisq; porticibus: quę frōtem insulaꝝ ꝑtegerent. Eas porticus Nero sua pecunia extructuꝝ: purgatasq; areas dominis traditurꝝ pollicitus est. addidit pręmia ꝓ cuiusq; ordine: & rei familiaris copijs. finiuitq; tempus intra quod effectis domibus aut insulis adipiscerentur Ruderi accipiendo hostienses paludes destinabat. vtiq; naues quę frumentum thyberi subuectæ essent: onustę rudere decurrerēt. Aedificiaq; ipsa certa sui parte: sine trabibꝰ saxo gabino: albanoue solidarent. ꝙ is lapis ignibꝰ imperuius est. Iā aqua priuatoꝝ licentia intercepta: quo largior: & pluribus locis in publicum flueret. Custodes & subsidia reprimendis ignibus: in probatulo quisq; haberet: nec communiōe parietum: sed proprijs quęq; muris ambirentur. Ea ex vtilitate accepta: decorem quoq; nouę vrbi attulere. Erant tamen qui crederent veterem illam formam salubritati magis conduxisse: quoniam angustię itinerum: & altitudo tectorum non perinde solis vapore perrumperentur. At nunc patulam latitudinem: & nulla vmbra defensam grauiore ęstu ardescere. Et hęc quidem humanis consilijs prouidebantur. Mox petita a dijs piacula: aditiq; Sybillę libri: ex quibus supplicatum Vulcano & Cereri Proserpinęq;. ac ꝓpiciata Iuno per matronas primū in capitolio: deinde apud proximū mare. Vnde hausta aqua: templum & simulachrū dęę prospersum est. & lectisternia ac peruigilia celebrauere fœminę quibus mariti erāt. Sed non ope humana: nō largitionibus principis aut deum placamentis: decedebat infamia: quin iussum incendium crederetur. Ergo adolendo rumori Nero subdidit reos: & exquisitissimis pœnis affecit: quos per flagitia inuisos: vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius Christus: qui Tyberio imperitante: per procuratorem Pontium Pillatū supplicio affectus erat. Repressaq; ī pręsens exitiabilis superstitio rursus erumpebat: non mō per Iudeam originem eius mali: sed per vrbē ēt quo cūcta vndiq; atrocia aut pudenda cōfluunt: celebrāturq;

Igitur primo correpti qui fatebantur: deinde indicio coꝝ multitudo ingens: haud ꝑ
inde in crimine incēdij: q̃ odio humani generis conuicti sunt. Et pereuntibus addita lu
dibria vt feraꝝ tergis contecti: laniatu canum interirent. aut crucibus affixi: aut flam
mandi. Atq; vbi defecisset dies: i vsum nocturni luminis vrerentur. Hortos suos ei spe
ctaculo Nero obtulerat: & circense ludicrum edebat. Habitu aurigæ permixtus ple
bi: vel circulo insistens. Vnde quanquam aduersus sontes & nouissima exempla meri
tos: miseratio oriebatur: tanquam nō vtilitate publica: sed in sæuiciam vnius absume
rentur. Interea conferendis pecunijs peruastata Italia prouinciæ euersæ: socijq; popu
li: & quæ ciuitatum liberæ vocantur. Inq; eam prædam etiam dij cessere: spoliatis i vr
be templis: egestoq; auro: qd triumphis: quod votis: omnis populi romani ætas pro
spere aut in metu sacrauerat. Enimuero per Asiam atq; achaiā non dona tantū: sed si
mulachra numinum abripiebantur: missis in eas prouincias Acrato: & Secundo Ca
rinate Ille libertus cuicumq; flagitio promptus. hic græca doctrina oretenus exerci
tus: animū bonis artibus non induerat. Ferebant Senecā quo inuidiam sacrilegij a se
met auerteret: longinqui ruris secessum orauisse. Et postq̃ non concedebatur: ficta va
litudine quasi æger neruis: cubiculū non egressus. Tradidere quidam venenū ei per li
bertum ipsius cui nomen Cleonicus: paratū iussu Neronis: Vitatumq; a Seneca ꝓdi
tione liberti: seu propria formidine dum ꝑ simplici victu: & agrestibus pomis. ac si si
tis admoneret: ꝓfluēte aqua vitam tolerat. Per idem tēpus gladiatores apud oppidū
prenestē: temptata eruptiōe: pręsidio militis qui custos adesset: coerciti sunt. Iā Spar
tacum & vetera mala rumoribus ferente populo: vt est nouaꝝ rerum cupiēs pauidus
q;: Nec multo post clades rei naualis accipit: nō bello: quippe haud alias tam immo
ta pax. Sed certum ad diem: in Campaniam redire classem Nero iusserat: nō exceptis
maris casibus. Ergo gubernatores quāuis sæuiente pelago a formijs mouere. & graui
africo: dum ꝓmontorium Miseni superare contendunt: cumanis littoribus impacti:
triremium plerasq;: & minora nauigia passim amiserunt. Fine anni vulgantur ꝓdigia
īminentium maloꝝ nuncia. Vis fulgurum non alias crebrior. & sydus cometes: san
guine illustri semper Neroni expiatum. Bicipites hominum alioꝝue animalium par
tus abiecti in publicum: aut in sacrificijs quibus grauidas hostias immolare mos est:
reperti & in agro placentino viam ꝓpter: natus Vitulus: cum caput in crure esset. Se
cutaq; aruspicum interpretatio parari reꝝ humanaꝝ aliud caput: sed nō fore validū:
neq; occultum. quia in vtero repressum: aut iter iuxta editum sit. Ineunt deinde consu
latū Silius Nerua: & Atticus Vestinus: cœpta simul & aucta coniuratōe: in quā cer
tatim noīa dederant senatores: eques: miles fœminę etiā cum odio Neronis: tū fauo
re in. C. Pisonē Is Calphurnio genere ortus: at multas insignesq; familias paterna no
bilitate cōplexus: claro apud vulgū rumore erat: per virtutē aut species virtutibus si
miles. Nāq; facūdiā tuēdis ciuibus exercebat: largitionē aduersus amicos: & ignotis
quoq; comi sermone & congressu. Aderāt etiam fortuita: corpus proceꝝ: decora faci
es. Sed procul grauitas moꝝ: aut voluptatū parsimonia. Lenitati ac magnificētiæ &
aliqñ luxui indulgebat. Idq; pluribus ꝓbabatur qui in tanta vitioꝝ dulcedine summū
imperium nō restrictum: nec perseueꝝ volunt. Initium coniurationi nō a cupiditate
ipsius fuit: nec tamen facile memorauerim: quis primus auctor: cuius instinctu con
citum sit: quod tam multi sumpserunt. Promptissimos Subrium Flauium tribunū
ꝑtoriæ cohortis: & Sulpicium asprū centurionem extitisse constantia exitus docuit.
Et Lucanus Anneus Plautiusq; Lateranus consul designatus: viuida odia intulere.

Lucanum propriæ causæ accendebant: q famam carminum eius premebat Nero: ꝓhibueratq; ostentare: vanus assimulatione. Lateranũ cõsulem designatum: nulla iniuria: sed amor reip. sociauit. At Flauius Sceuinus & Afranius quintianus: vterq; senatorij ordinis: contra famã sui: principium tanti facinoris capessiuere. Nã Sceuino dissoluta luxu mens: & ꝓinde vita somno languida. Quintianus molli corpore ĩfamis: & a Nerone probroso carmine diffamatus: contumelias vltũ ibat. Ergo dum scelera principis: & finẽ adesse imperij: deligendumq; qui fessis rebus succurreret inter se aut inter amicos iaciunt: aggregauere Tulliũ Senetionem: Ceruarium proculũ: Vulgaciũ Traricum: Iuliũ aurinum: Numatium gratũ: Antonium natalẽ: Martium festum: equites romanos: Ex quibus Senetio e præcipua familiaritate Neronis speciem amiciciæ ẽt tum retinens: eo ꝓprijs periculis conflictabat᷑. Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat. Cęteris spes ex nouis rebus petebat᷑. Ascitæ sunt super Subriũ & Sulpitium: de quibus rettuli militares manus. C. Syllãus & Statius ꝓximus. tribuni cohortium prætoriaꝝ: Maximus Scaurus & Venetus paulus centuriões. Sed summũ robur in Fenio Ruso præfecto videbat᷑: quem vita famaq; laudatum: per sæuiciam ĩpudiciciamq; Tigillinus in animo principis anteibat: fatigabatq; criminationibus. ac sæpe in metũ adduxerat. quasi adulteꝝ Aggripinæ & desiderio eius vltioni intentum. Igitur vbi coniuratis præfectum quoq; prætorij in partes descendisse: crebro ipsius sermone facta fides: promptius iam de tẽpore ac loco cædis agitabant: Et cœpisse impetum Subrius flauius ferebat᷑: in scęna canentẽ Neronem aggrediendi: aut cum ardente domo per noctẽ huc illuc cursaret ĩcustoditus. Hic occasio solitudinis. Ibi ipsa frequẽtia tanti decoris testis: pulcherrimũ animũ extimulauerant: nisi impunitatis cupido retinuisset: magnis semper conatibus aduersam. Interim cunctantibus ꝓlatantibusq; spem ac metum: Epicharis quędã: incertum quonãmodo sciscitata: neq; illi ãte vlla reꝝ honestaꝝ cura fuerat: accẽdere: & arguere cõiuratos ac postremo lentitudinis coꝝ pertesa: & in Cãpania agens: primores classiarioꝝ Misenensium labefacere: & conscientia illigare cõnixa est tali initio. Erat nauarchus in ea classe Volusius ꝓculus: occidendę matris Neronis inter ministros nõ ex magnitudine sceleris prouectus vt rebatur. Is mulieri olim cognitus: seu recens orta amicicia: dum merita erga Neronem sua & q̃ in irritum cecidissent: aperit: adijcitq; questus & destinationem vindictę: si facultas oriretur: spem dedit posse ĩpelli: & plures conciliare. Nec leue auxilium: in classe: crebras ocasiones: quia Nero multo apud puteolos & Misenum maris vsu lętabatur. Ergo Epicaris plura: & omnia scelera principis orditur. Neq; senatui q᷈ inane esset: sed ꝓuisum quonãmodo pœnas euersę reip. daret. accingeretur mõ: nauaret operã: & multum acerrimos duceret ĩ partes: ac digna precia expectaret. Nomina tñ coniuratoꝝ reticuit. Vnde proculi indicium irritum fuit: q̃uis ea quę audierat ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis: & cum indice composita: nullis testib⁹ inuisum: facile confutauit. Sed ipsa in custodia retenta est: suspectãte Nerone: haud falsa esse: etiam quę vera non ꝓbabantur Coniuratis tñ metu ꝓditionis permotis: placitum maturare cędẽ apud Baias in vlla pisonis: cuius amœnitate captus Cęsar crebro ventitabat: balneasq; & epulas inibat omissis excubijs: & fortunę sue mole. Sed abnuit Piso: inuidiã prętendens si sacra mẽsę: dijq; hospitales: cęde qualiscũq; principis cruentarentur. Melius apud vrbẽ: in illa inuisa & spolijs ciuiũ extructa domo. Vel in publico patraturos: q᷈ pro rep. suscepissent. Hęc in cõmune. Cęteꝝ timore occulto: ne. L. Syllanus eximia nobilitate disciplinaq;. C. Cassij apud quẽ educat⁹ erat: ad om

nem claritudinem sublatus: imperium inuaderet: ꝓmpte daturis operam qui a coniuratione integri essent: quiq; miserarent Neronem tanq̃ per scelus interfectum. Pleriq; Vestini quoque consulis acre ingenium vitauisse Pisonem crediderunt: ne a libertate moueretur: vel delecto Imperatore alio: sui muneris rēpu. faceret. Et.n. expers cō iurationis erat: q̄uis super eo crimine Nero vetus aduersus insontem odiū expleuerit. Tandem statuere circēsium ludoꝝ die: qui cereri celebrat: exequi destinata quia Cæsar rarus egressu: domo aut hortis clausus: ad ludicra circi ventitabat: promptioresq; aditus erant lætitia spectaculi. Ordinē insidijs cōposuerant: vt lateranus quasi subsidium rei familiari oraret: deprecabundus & genibus principis accedens prosterneret in cautū: premeretq; animi validus: & corpore vigens. Tum iacentē & īpeditum: Tribuni & Centuriones. & cæteroꝝ vt quiq; audaciæ plus habuisset: accurrerent: trucidarētq;: primas sibi partes expostulante Sceuino. qui pugionē templo salutis in hetruria: siue vt alij tradidere: fortunæ Ferentāo in oppido detraxerat: gestabatq;: velut magni operis sacrū. Interim Piso apud ædem cereris opperiret. Vnde eum præfectus Fenius & cæteri accitum: ferrent in castra comitante Antonia: Claudij Cæsaris filia: ad eliciendum vulgi fauorem. q̄d. C. Plinius memorat: nobis quoquo mō traditum: nō occultare in animo fuit: quāuis absurdum videret & inane: aut ipsi Antoniā nomē & periculū cōmodauisse: aut Pisonem notū amore vxoris: alij matrimonio se obstrinxisse: nisi si cupido dominandi cunctis affectibus flagrātior est. Sed mirum q̃ inter diuersi generis ordinis ætatis: sexus: diuites. pauperes: taciturnitate oīa cohibita sint: dōec ꝓditio cœpit e domo Sceuini: qui pridie insidiaꝝ: multo sermone cum Antonio Natale: dein regressus domū: testamentum obsignauit: ꝓmptum vagina pugionē. de quo supra rettuli: vetustate obtusum increpans asperari saxo. & mucronem ardescere iussit. Eamq; curam liberto Milicho mandauit. Simul affluentius solito cōuiuiū initum Seruoꝝ carissimi libertate: & alij pecunia donati. Atq; ipse mœstus: & magnæ cogitationis: manifestus erat: q̄uis lætitiā vagis sermonibus simularet. Postremo vulnerib9 ligamenta: quibusq; sistitur sanguis: parare eundem Milichū monet: siue gnaꝝ coniurationis: & illucusq; fidum. seu nesciū: & tunc primū areptis suspitionibus: vt pleriq; tradidere de cōsequentibus. Nam eum secum seruilis animus præmia perfidiæ reputauit: simulq; imensa pecunia & potentia obuersabantur: cessit fas. & salus patroni: & acceptæ libertatis memoria. Et enim vxoris quoq; consilium assumpserat: muliebre ac deterius. quippe vltro metum intentabat: multosq; astitisse libertos ac seruos: qui eadem viderint. nihil profuturꝝ vnius silentium. At præmia penes vnum fore: qui inditio pręuenisset. Igitur cœpta luce: Milichus in hortos seruilianos pergit. & cū foribus arceretur: magna & atrocia afferre dictitans: deductusq; ab ianitoribus ad libertum Neronis Epaphroditū: mox ab eo ad Neronē: vrgens periculū: graues coniuratiōes: & cętera q̃ audierat: cōiectaueratq;: docet. Telum quoq; in necem eius paratum ostēdit. accirīq; reum iussit. Is raptus per milites: & defensionem orsus ferrū cuius argueretur: olim religiōe patria cultum: & in cubiculo habitum: ac fraude liberti subreptū respondit. Tabulas testamenti sępius a se. & incustodita dierum obseruatione: signatas pecunias & libertates seruis & ante dono datas: Sed ideo tunc largius: quia tenui iam re familiari: & instantibus creditoribus: testamēto diffideret. Enim vero liberales semper epulas struxisse. & vitā amœnā: & duris iudicibus paꝝ probatā. Fomenta vulneribus nulla iussu suo: sed quia cętera palā vana obiecisset: adiungere crimē visum: se pariter indicē & testē facere. Adijcit dictis cōstantiam. Incusat vltro intestabilē. & cō-

sceleratum: tanta vocis ac vultus securitate: vt labaret indicium: nisi Milichum vxor admonuisset: Antoniũ natalẽ multa cũ Sceuino: ac secreto collocutum. & esse vtrosq; .C. Pisonis itimos Ergo accit Natalis. & diuersi interrogant: quisnã is sermo: qua de re fuisset. Tum exorta suspicio: qui nõ congruentia responderant. Inditaq; vincla. Et tormentoꝶ aspectũ ac minas non tulere. Prior tñ natalis totius cõspirationis magis gnarus: simul arguendi peritior. de Pisone primum fatetur. Deinde adijcit Anneum Senecã: siue internuncius inter eũ Pisonemq; fuit: siue vt Neronis gratiã pararet: qui infensus Senecæ: omnes ad eũ opprimẽdũ artes conquirebat. Tum cognito Natalis indicio Sceuinus quoq; pari imbecillitate: ante cuncta iã patefacta credẽs: nec vllum silentij emolumentũ. edidit cæteros. Ex quibus Lucanus quintilianusq;: & Senetio diu abnuere. Post ꝓmissa impunitate: corrupti. quo tarditatẽ excusarẽt. Lucanus Aciliã matrem suã. Quintilianus Gliciũ gallum: Senetio Anniũ pollionem amicoꝶ præcipuos nominauere. Atq; iterim Nero recordatus Volusij ꝓculi indicio Epicharim attineri. ratusq; muliebre corpus impar dolori: tormentis dilacerari iubet. At illã non verbera: non ignes. nõ ira eo acrius torquentiũ ne a fœmina spernerent: peruicere quin obiecta denegaret. Sic primus quæstionis dies cõteptus: postero cũ ad eosdem cruciatus retraheret gestamine sellænam dissolutis mẽbris: insistere nequibat: vinclo fasciẹ quã pectori detraxerat in modũ laquei ad arcum sellæ restricto: indidit ceruicẽ: & corporis põdere cõnissa: tenuẽ iam spiritum expressit. clariore exẽplo libertina mulier in tanta necessitate alienos ac ꝓpe ignotos ꝓtegendo: cum ingenui & viri & equites romani senatoresq; in tantis tormentis carissima suoꝶ quisq; pignorum ꝓderent. Non enim mittebãt Lucanus quoq; & Senetio & Quintilianus passim conscios edere: magis magisq; pauido Nerone. q̃q̃ multiplicatis excubijs semet sepsisset. Quin & vrbem per manipulos occupatis mœnibus: insesso etiam mari & amne: velut in custodiam dedit. Volitabãtq; per fora. per domos: rura quoq; & proxima municipiorum pedites equitesq; permixti germanis: quibus fidebat princeps quasi externis. Continua hinc & iuncta agmina trahi: ac foribus hortorum adiacere. Atq; vbi dicendam ad causam introissent: latatum erga coniuratos. Sed fortuitus sermo & subiti occursus: si conuiuium: si spectaculum simul inissent ꝓ crimine accipi: Cum super Neronis ac Tigillini sæuas percunctationes. Fenius quoq; Rufus violenter vrgeret: nondum ab indicibus nominatus: sed quo fidem inscitiæ pararet: atrox aduersus socios. Idem Subrio Flauo assistenti annuentiq; an inter ipsam cognitionem distringeret gladium: cædemq; patraret: retinuit: infregitq; impetum iam manum ad capulum referentis. Fuere qui ꝓdita coniuratione: dum auditur Milichus: dum dubitat Sceuinus: hortarentur Pisonem pergere in castra: aut rostra conscendere: studiaq; militum & populi tentare: si conatibus eius conscij aggregarent. secuturos etiam integros. magnamq; motæ rei famam: quæ plurimũ in nouis consilijs valeret. Nihil aduersum hoc Neroni ꝓuisum. Etiam fortes viros subitis terreri: nedum ille scænicus: Tigillino. s. cum pellicibus suis comitante: arma contra cieret. Multa experiendo fieri: quæ segnibus ardua videantur Frustra silentium & fidẽ in tot conscioꝶ animis & coporibus sperari. Cruciatu aut præmio cuncta peruia esse. Venturos qui ipsum quoq; vincirent: postremo indigna nece afficerent. Quanto laudabilius perituꝶ: dum amplectitur remp. dũ auxilia libertati iuocat: dũ miles potius deesset: & plebes desereret. dũ ipse maioribus dũ posteris: si vita præriperet: mortẽ approbaret. Immotus ijs: & paululũ i publico versatus: post domi secretus: animũ aduersũ suprema firmabat: donec manus militũ ad

ueniret.quis Nero tirones aut stipendijs recentes delegerat. Nā vetus miles timebat: q̄q̄ fauore ībutus. Obijt abruptis brachiorum venis. Testamentū fœdis aduersus Neronem adulationibus: amori vxoris dedit. quam degenerem: & sola corporis forma cōmēdatam: amici matrimonio abstulerat. Nomen mulieris Atria Galla: priori marito. Domitius filius. hic patientia: illa impudicicia Pisonis infamiā propagauere. ꝓximam necem plautij laterani cōsulis designati: Nero adiungit: adeo ꝓpere: vt nō complecti liberos: nō illud breue mortis arbitriū permitteret Raptus in locū seruilibus pœnis sepositum: manu Tatij tribuni trucidatur: plenus cōstantis silentij: nec tribuno obijciens eandem cōsciētiam. Sequitur cędes Annei Senecę lętissima principi: nō quia cōiuratiōis manifestum cōpererat: sed vt ferro grassaretur: q̄ṅ venenum non processerat. Solus quippe Natalis: & hactenus prompsit: missum se ad ęgrotum Senecam vti viseret: conquerereturq́: cur Pisonem aditu arceret: Melius fore si amiciciam familiari congressu exercuissent. Et respōdisse Senecam: sermones mutuos & crebra colloquia neutri cōducere: Cæterum salutem suam incolumitate Pisonis initi. Hæc ferre Grauius Siluanus tribunus prætoriæ cohortis: & an dicta Natalis: suaq́ responsa nosceret: percunctari Senecā iubetur. Is forte: an prudens ad eū diem ex Cāpania remeauerat: quartūq́ apud lapidem sub vrbano rure substiterat. Illo propinqua vespera: tribunus venit & villā globus militum sepsit. Tum ipsi cum Pompeia Paulina vxore: & amicis duobus epulanti mandata Imperatoris edidit. Seneca missum ad se Natalem: conquestūq́ noīe Pisonis q͛ a visendo eo prohiberet: se ratione valitudinis & amore quietis: excusauisse respōdit Cur salutem priuati hoīs incolumitati suæ anteferret: causam nō habuisse. nec sibi promptum in adulationes ingenium. Idq́ nulli magis gnarum q̄ Neroni: qui sæpius libertatē Senecæ: q̄ seruiciū expertus esset. Vbi hęc a tribuno relata sūt: Poppea & Tigillino coram: quod erat sæuiēti principi intimum consiliorum interrogat: an Seneca volūtariam mortē pararet: Tū tribunus nulla pauoris signa: nihil tristæ in verbis eius: aut vultu depræhēsum confirmauit. Ergo regredi & indicere mortē iubetur. Tradit Fabius rusticus: nō eo quo venerat itinere reditum. Sed flexisse ad Feniū præfectum: & expositis cæsaris iussis: an obtēperaret interrogauisse: monitūq́ ab eo: vt exequeretur: fatali omniū ignauia. Nam & Siluanus iter cōiuratos erat. augebatq́ scelera in quorum vltionem consenserat. Voci t̄ṅ & aspectui pepercit. Intromisitq́ ad Senecā vnum ex centuriōibus: qui necessitatem vltimā denunciaret. Ille interritus poscit testamēti tabulas: ac denegante Centurione: conuersus ad amicos: q̄ṅ meritis eorum referre gratiam ꝓhiberetur: quod vnum iam: & t̄ṅ pulcherrimum habebat: imaginē vitæ suæ relinquere testatur. Cuius si memores essent: bonarum artiū famam tam constātis amiciciæ laturos. Simul lachrymas eorum modo sermone: modo intentior in modū coercentis: ad firmitudinē reuocat. rogitans vbi præcepta sapiētiæ? Vbi tot per annos meditata ratio aduersum imminentia? Cui.n. gnarū fuisse sæuiciā Neronis? Neq́ aliud superesse post matrem fratremq́ interfectos: q̄ ut educatoris præceptorisq́ necem adijceret. Vbi hæc atq́ talia velut in commune disseruit: complectitur vxorem paululum aduersus præsentem formidinem mollitus: rogat oratq́: temperaret dolori: ne æternum susciperet: sed in contemplatione vitæ per virtutem actæ: desiderium mariti solacijs honestis toleraret. Illa contra: sibi quoque destinatam mortem adseuerat: manumq́ percussoris exposcit. Tum Seneca gloriæ eius non aduersus: simul amore: ne sibi vnice delectam: ad iniurias relinqueret: Vitæ inquit delenimenta monstraueram tibi: tu mortis decus mauis. non inuidebo exem-

plo: Sit huius tam fortis exitus constantia penes vtrosq; par: claritudinis plus in tuo fine. Post quæ: eodem ictu brachia ferro exoluunt. Seneca qm̃ senile corpus & paruo victu tenuatum lenta effugia sanguini præbebat: crurũ quoq; & poplitũ venas abrũpit. Sæuisq; cruciatibus defessus: ne dolore suo animũ vxoris infringeret: atq; ipse visendo eius tormenta: ad impatientiam delaberetur. suadet in aliud cubiculũ abscedere. Et nouissimo quoq; momento suppeditãte eloquentia aduocatis scriptoribus: pleraq; tradidit: q̃ in vulgus edita ei9 verbis inuertere supersedeo. At Nero nullo in Paulinam proprio odio: ac ne glisceret inuidia crudelitatis: inhiberi mortẽ imperat. Hortantibus militibus: serui libertiq; obligant brachia. premũt sanguinem: incertum an ignaræ. Nã vt est vulgus ad deteriora promptũ: non defuere qui crederent: donec implacabilem Neronẽ timuerit: famam sociatæ cum marito mortis: petiuisse. deide oblata mitiore spe: blandimẽtis vitæ euictam cui addidit paucos postea annos laudabili in maritũ memoria: & ore ac membris in eum pallorem albẽtibus: vt ostentui eẽt: multum vitalis spiritus egestũ. Seneca interim durante tractu: & lenitudine mortis: Statium anneũ diu sibi amiciciæ fide & arte medicinæ probatũ: orat prouisum pridẽ venenũ: quo damnati publico atheniensiũ iudicio extinguerẽtur: ꝓmeret allatumq; hausit frustra: frigidus iam artus & clauso corpore aduersũ vim veneni: postremo stagnũ calidæ aquæ introijt: respergẽs proximos seruoꝶ: addita voce: libare se liquorẽ illum Ioui liberatori. Exĩ balneo il|atus: & vapore eius exaiatus: sine vllo funeris sollẽni crematur. Ita codicillis perscripserat: cũ ẽt tum prædiues & præpotẽs: supremis suis cõsuleret. fama fuit Subriũ flauium cũ centurioĩbus occulto cõsilio neq; tñ ignorãte Seneca destinauisse: vt post occisũ ope Pisonis Neronem: Piso quoq; iterficeretur: tradereturq; imperiũ Senecæ: quasi insonti: claritudine virtutum ad summum fastigium delecto. Quin & verba Flauij vulgabãtur: non referre dedecori: si citharœdus dimoueretur: & tragœdus succederet: quia vt Nero cithara: ita Piso tragico ornatu canebat. Cæteꝶ militaris quoq; conspiratio nõ vltra fefellit: accensis quoq; indicibus ad prodendum Fenium rufum quem eũdem conscium & inquisitorem non tolerabant. Ergo instanti: minitantiq; renidens Sceuinus: neminem ait plura scire quam ipsum. Hortaturq; vltro redderet tam bono principi vicem. Nõ vox aduersum ea Fenio: nõ silentium: sed verba sua præpediens: & pauoris manifestus: cæterisq; ac maxime Ceruario proculo equite ad conuincendum eum cõnissis: iussu imperatoris a Cassio milite qui ob insigne corporis robur adstabat: corripitur: vinciturque. Mox eorum indicio Subrius Flauius tribunus peruertitur. primo dissimilitudinem morum ad defensionem trahens: neq; se armatum cum inermibus effœminatis tantum facinus consociaturum. Dein postquam vrgebatur: confessionis gloriam amplexus: Interrogatusq; a Nerone quibus causis ad obliuionem sacramenti processisset: oderam te inquit. nec quisquam tibi fidelior militum fuit: dum amari meruisti: Odisse cœpi postquam parricida matris & vxoris: auriga. & histrio: & incendiarius extitisti. Ipsa rettuli verba: quia non vt Senecæ: vulgata erant. Nec minus nosci decebat: militaris viri sensus & incomptos & validos. Nihil i illa coniuratione grauius auribus Neronis accidisse constitit: qui vt faciendis sceleribus prõptus: ita audiendi quæ faceret: insolens erat. Pœna Flauij Veianio nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iussit: quãuis Flauius vt humilem & angustam increpans. circunstantibus militibus ne hæc quidem inquit ex disciplina. Admonitus fortiter protendere ceruicem: Vtinam ait tu tam fortiter ferias. Et ille multum tremẽs: cum vix duobus ictibus caput

amputauisset: sęuiciam apud Neronem iactauit: sesquiplaga interfectū a se dicendo.
Proximum constātiæ exemplum sulpitius asp centurio præbuit. percunctanti Ne-
roni cur in cædē suam conspirauisset: breuiter respondēs: non aliter tot flagitijs eius
subueniri potuisse. Tū iussam pœnā subijt. Nec cæteri cēturiones in perpetiēdis sup-
plicijs denegauere. At nō Fenio rufo par animus: sed lamētationes suas etiam in testa
mentū cōtulit. Opperiebatur Nero vt Vestinus quoq; consul: in crimē traheret̃: vio
lētum & infensum ratus: Sed coniurati consilia cū Vestino nō miscuerant: quidā ve-
tustis in eū simultatibus: plures quia præcipitē & insociabilē credebāt. Cæteꝝ Nero
nis odium aduersus Vestinū ex intima sodalitate cœperat: dū hic ignauiam principis
penitus cognitā despicit: ille ferociam amici metuit: sæpe asperis facetijs illusus: quæ
vbi multū ex vero traxere: acrem sui memoriā relinquūt. Accesserat repens cā: ꝙ Ve
stinus Statiliam Messallinā matrimonio sibi iunxerat: haud nescius inter adulteros
eius ad Cæsarē esse. Igitur nō crimine: non accusatore existēte: quia speciem iudicis in
ducere nō poterat: ad vim dominatiōis cōuersus: Gerelanum tribunū cum cohorte mi
litum immittit. iubetq; præuenire conatus cōsulis: occupare velut arcē eius: opprimere
delectam iuuentutē quia Vestinus īminentes foro ædes: decoraq; seruitia: & pari æta
te habebat. Cūcta eo die munia consulis īpleuerat: cōuiuiū celebrarat: nihil metuens
aut dissimulādo metu. cum ingressi milites vocari eū a tribuno dixere. Ille nihil demo
ratus exurgit: & oīa simul properātur. claudit̃ cubiculo. præsto est medicus. abscin-
dūtur venæ. Vigens adhuc balneo infert̃. calida aqua mersatur: nulla edita voce: qua
semet miseraret̃. Circūdati interim custodia qui simul discubuerāt. nec nisi prouecta
nocte omissi sunt: postq̄ pauorē coꝝ & mensæ exitium operiētium: & imaginatus &
irridens Nero: satis supplicij luisse ait: ꝓ epulis consularibus. Exin Mānio & Lucani
cædem imperat. Is ꝓfluente sanguine: vbi frigescere pedes manusq;: & paulatim ab ex
tremis cedere spiritum: feruido adhuc & compote mentis pectore intelligit: recorda
tus carmē a se cōpositum quo vulneratum militē per eiusmodi mortis imaginē obisse
tradiderat: Versus ipsos rettulit: eaq; illi suprema vox fuit. Senetio post hac & Quin
tilianus: & Sceuinus: non ex priore vitę mollicia: mox reliqui coniuratorum periere:
nullo facto dictoue memorando. Sed compleri interim vrbs funeribus: capitoli-
um victimis. alius filio: fratre alius: aut propinquo: aut amico interfectis: agere gra-
tes deis: ornare lauru domum: genua ipsius adolui. & dextram osculis fatigare. Atq;
ille gaudium id credens: Antonij natalis & Ceruarij proculi festinata indicia impuni
tate remuneratur. Milichus p̄mijs ditatus: conseruatoris sibi nomē græco eius rei vo
cabulo assumpsit. E tribunis Gaius Siluanus q̄uis absolutus: sua manu cecidit. Sta-
tius proximus veniam quam ab imperatore acceperat: vanitate exitus corrupit. Exu
ti dehinc tribunatu Pompeius: Cornelius: Martialis: Flauius nepos Statius domiti
us: quasi principem non quidem odissent: sed tamen extimarentur. Nouio prisco per
amiciciam Senecę: & Glitio Gallo atq; Annio Pollioni infamatis magisq̄ conuictis:
data exilia. Priscum Antonia Flacilla coniunx comitata est. Gallum: Egnatia maxi-
milla: magnis primum & integris opibus: post ademptis: quę vtraq; gloriā eius au-
xere. Pellitur & Rufrius Crispinus occasione coniuratōis: sed Neroni inuisus: ꝙ Pop
peam quōdam matrimonio tenuerat. Virginiū Rufum claritudo nominis expulit.
Nā virginius studia iuuenum eloquentia: Musonius pręceptis sapiētię fouebat. Clu-
uidieno quieto: Iulio Agrippę: Blitio Catullino: Pretonio prisco: Iulio altino: velut
in agmen & numeꝝ: ęgei maris insulę permittuntur. At Cadicia vxor Sceuini: & Ce
senius maximus italia prohibentur: reos fuisse se: tantum pœna experti. Atilia mater

Annei lucani fine absolutione in supplicio dissimulata. Quibus perpetratis Nero: & contione militum habita: bina nūmum milia viritim manipularibus diuisit. addiditq; sine pretio frumetum: quo ante ex mō annonæ vtebātur. Tum quasi gesta bello ex positurus vocat senatū. & triūphale decus Petronio turpiano cōsulari Cocetio Neruæ prætori designato Tigillino pręfecto prætorij tribuit. Tigillinum & Neruam ita extollens: vt super triūphales in foro imagines: apud palatiū quoq; effigies eoꝝ sisteret. Cōsularia insignia Nymphidio. de quo quia nūc primū oblatus ē: pauca repetā. Nā & ipse pars romanaꝝ cladium erit. Igitur matre libertina ortus: quæ corpus decoꝝ inter seruos libertosq; principū vulgauerat: ex. C. Cæsare se genitum ferebat: qm̄ forte quadā habitu procerus & toruo vultu erat: siue. C. Cęsar scortoꝝ quoq; cupiēs. etiā matri eius illusit. Sed Nero vocato senatu: oratione inter patres habita: edictum apud populū: & collata in libros indicia: confessionesq; damnatoꝝ adiunxit. Et. n. crebro vulgi rumore lacerabat᷑: tanq̄ viros & insontes ob inuidiā aut metum extinxisset. Cæteꝝ cœptam: adultamq; & reuictam cōiurationem neq; tunc dubitauere: quibus veꝝ noscendi cura erat: & fatētur qui post interitū Neronis in vrbem regressi sūt. At in senatu cūctis ut cuiq; plurimum mœroris: in adulationem demissis: Iuniū Gallionem Senecæ fratris morte pauidū: & pro sua incolumitate supplicem increpuit Salienus clemens: hostē & parricidam vocans: donec consensu patrū deterritus est: ne publicis malis abuti ad occasionē priuati odij videretur. neu cōpositam: & oblitteratam māsuetudinem pricipis nouam ad sæuiciā retraheret. Tum decreta dona & grates deis decernūtur. propriusq; honos soli: cui est vetus ædes apud circū: in quo facinus parabatur: qui occulta coniuratōis numine retexisset. Vtq; circēsium cerealium ludicrū pluribus equoꝝ cursibus celebraret᷑. Mensisq; aprilis Neronis cognomentum acciperet. Templū saluti extrueretur: eo loci ex quo Sceuinus ferrū prompserat. Ipse eū pugionē apud capitolium sacrauit: inscripsitq; Ioui vindici: in præsens haud aīaduersum post arma Iulij vindicis ad auspiciū & præsagium futuræ vltionis trahebat᷑. Reperio in cōmentarijs senatus Cerialē anicium cōsulem designatū: pro sentētia dixisse: vt templū diuo Neroni q̄ maturrime publica pecunia poneretur. quod quidē ille decernebat: tāq̄ mortale fastigium egresso: & venerationē item hoīum merito. quod ad omina olim sui exitus verteret᷑. Nam deū honor principi non ante habetur: q̄ agere inter hoīes desierit. Finis libri quintidecimi.

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE ACTIONVM DIVRNALIVM LIBER. XVI. INCIPIT FOELICITER.

i Lluxit dehinc Neroni fortunæ per vanitatē ipsius: & promissa Cesselli Bassi: qui origine pœnus: mēte turbida: nocturnæ quietis imaginē ad spē haud dubiam retraxit. Vectusq; Romā pricipis aditū emercatus: expromit repertū in agro suo specum altitudine imensa: quo magna vis auri contineretur: non in formam pecuniæ: sed rudi & antiquo pondere. Lateres quippe prę graues iacere: astantibus parte alia columis: quæ per tantum æui occulta: augendis præsentibus bonis latuerint. Cæterum vt coniectura demonstrat: Didonem phœnissam tyro profugam: condita Carthagine: illas opes abdidisse: ne nouus populus nimia pecunia lasciuiret: aut reges Numidarum & alias infensi: cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero non auctoris: non ipsius negocij fide satis spectata: nec missis visori

bus per quos noſceret: an vera afferrentur: auget vltro rumorē mittitq; qui velut partam prædā aduceheret. Dantur triremes & delectum nauigiū iuuandæ feſtinatiōi. nec aliud per illos dies populus plus credulitate prodētis diuerſa fama tulerat. Forte quinquēnale ludicrū ſecundo luſtro celebrabat̄ ab oratoribus. oratoribuſq; præcipua materia in laudem principis aſſumpta eſt. Non.n. ſolitas tm̄ fruges: nec cōfuſum metallis aurū gigni: ſed noua vbertate ꝓuenire terræ & obuias opes deferre deos quæq; alia ſūma facundia: nec minore adulatiōe ſeruilia fingebant: ſecuri de facilitate credentis. Gliſcebat interim luxuria ſpe inani: cōſumebanturq; veteres opes: quaſi oblatis quas multos per annos ꝓdigeret. Quin & inde iam largiebat̄: & diuitiaꝝ expectatio inter cauſas paupertatis publicæ erat. Nā Baſſus effoſſo agro ſuo: latiſq; circū aruis: dum hūc vel illum locū promi ſpecus ad ſeuerat: ſequūturq; nō modo milites: ſed popul9 agreſtium efficiendo operi aſſumptus: tādem poſita vecordia: non falſa ante ſomnia ſua: ſeq; tūc primum eluſum admirans: pudorē & metum morte voluntaria effugit. Quidam vinctum ac mox dimiſſum tradidere ademptis bonis in locū regiæ gazæ. Interea ſenatus propinquo iam luſtrali certamine: vt dedecus auerteret: offert imperatori victoriam cantus. adijcit facūdiæ coronam: qua ludicra deformitas velaretur. Sed Nero nihil ambitu nec poteſtate ſenatus opus eſſe dictitans: ſe æquum aduerſus æmulos: & religiōe iudicum meritam laudē aſſecutuꝝ: Primo carmen in ſcæna recitat. mox flagitante vulgo: vt oīa ſtudia ſua publicaret hæc.n. verba dixere ingreditur theatrū: cunctis citharæ legibus obtemperans: ne feſſus reſideret: ne ſudorem: niſi ea quā indutui gerebat: veſte detergeret: Vt nulla oris aut narium excrementa viſerent̄. Poſtremo flexus genu: & cœtum illū manu veneratus ſentētias iudicū opperiebatur ficto pauore. Et plebs quidē verbis hiſtrionum quoq; geſtus iuuare ſolita perſonabat certis modis: plauſuq; cōpoſito. Crederes lætari. ac fortaſſe lætabantur per iniuriam publici flagitij. Sed qui remotis e municipijs ſeueramq; adhuc: & antiqui moris retinentes italiam: quippe per longas prouincias laſciuiæ inexperti officio legationū aut priuata vtilitate aduenerant. neq; aſpectum illum tolerare neq; labore inhoneſto ſufficere cum manibus neſcijs fatiſcerēt turbarent ignaros: ac ſępe a militibus verberarētur: qui per cuneos ſtabant: ne quod tēporis momentum impari clamore: aut ſilētio ſegni pręteriret. Cōſtitit pleroſq; equitum dum per anguſtias aditus: & ingruentem multitudinem enitūtur: obtritos: & alios dum diem noctemq; ſedilibus continuāt. morbo exitiabili correptos. quippe grauior inerat met9: ſi ſpectaculo defuiſſent: multis palā & pluribus occultis: vt nomina ac vulgatus alacritatem triſticiamq; coeuntium ſcrutarentur. Vnde tenuioribus ſtatim irrogata ſupplicia: aduerſus illuſtres diſſimulatū ad pręſens: & mox redditum odiū. Ferebantq; Veſpeſianū tanquam ſomno conniueret: a phebo liberto increpitum: ægreq; melioꝝ precibus obtectum: Mox imīnētem perniciem maiore fato effugiſſe. Poſt finem ludicri Poppea mortem obijt: fortuita mariti iracūdia: a quo grauida ictu calcis afflicta eſt. Neq; enim venenū crediderim: quis quidam ſcriptores tradāt. odio magiſq; ex fide. Quippe liberoꝝ cupiēs & amori vxoris obnoxius erat. Corpus nō igni abolitum: vt romanus mos: ſed regū externoꝝ conſuetudine: differtum odoribus condit̄. tumuloq; Julioꝝ infertur. Ductę tm̄ publice exequię. laudauitq; ipſe apud roſtra formam eius: & ꝙ diuine infantis parēs fuiſſet aliaq; fortunę munera ꝓ virtutibus. Mortē Poppeę vt palam triſtem: ita recordantibus lœtam ob impudiciciam eius ſęuiciamq;: noua inſuper inuidia Nero compleuit prohibendo. C. Caſſium officio exequiarum: quod primū indicium mali:

neq; in longum dilatum est. Sed Syllanus additur nullo crimine nisi ꝙ Cassius opi-
bus vetustis: & grauitate moꝝ: Syllanus claritudine generis: & modesta iuuēta præ
cellebant. Igitur missa ad senatū oratiōe: remouēdos a rep. vtrosq; disseruit. Obiecta
uitq; Cassio ꝙ inter imagines maioꝝ etiam. C. Cassij effigiē coluisset: ita inscriptam.
Duci partium. Quippe semina belli ciuilis: & defectionem a domo Cæsaꝝ quæsitā.
Ac vt memoria tm̄ infensi nominis ad discordias vteretur: assumpsisse. L. Syllanum
iuuenē genere nobilem: aīo promptum quē nouis rebus ostētaret. Ipsum dehinc Syl
lanum increpuit iisdē quibus patruum eius torquatū: tanq̄ dispōeret iam imperij cu
ras: præficeretq; ratōibus & libellis & epistolis libertos. Inania simul & falsa. Nā Syl
lanus intētior metu: & exitio patrui: ad precauēdum exterritus erat. Inducit posthac
vocabulo indicum: qui in Lepidā Cassij vxorem Syllani amitā: incestū cum fratris fi
lio & diros sacroꝝ ritus confingerent. Trahebantur vt conscij Vulcatius tullinus: ac
Marcellus Cornelius senatores: & Calphurnius fabatus eques romanus: qui appel-
lato principe instātem dominationē frustrati: mox Neronem circa sūma scelera distē
tum: quasi minores euasere. Tunc consulto senatus Cassio & Syllano exilio decernū
tur: de lepida Cæsar statueret. Deportatusq;: in insulā Sardiniam: Cassius & senatus
ius expectabat. Syllanus tanq̄ Naxū deueheret hostia amotus: post municipio apu
liæ cui nomē Barium est: clauditꝰ: illic indignissimū casum sapienter tolerās: a cēturio
ne ad cædē misso corripitur. Suadētiq; venas abrumpere: animum quidē morti desti
natum ait: sed nō permittere percussori gloriā ministerij. At Centurio quis inermē ꝑ
ualidum tm̄ & iræ q̄ timori propriorē cernēs: premi a militibus iubet. Nec omisit Syl
lanus obniti: & intendere ictus q̄tum manibus nudis valebat: donec a Centuriōe vul
neribus aduersis tāq̄ in pugna caderet Haud minus prompte. L. Vetus: socrusq; eiꝰ
Sextia & Pollutia filia necē subiere: Inuisi principi tanq̄ viuendo exprobrarent: inter-
fectum esse Rubelliū Plautum generꝝ Lucij veteris. Sed initium detegēdæ sæuiciæ ꝑ
buit interuersis patroni rebus ad accusandū transgrediens Fortunatus libertus: asci-
to Claudio demiano: quem ob flagitia vinctum a vetere Asiæ procōsule exoluit Ne-
ro: in præmiū accusationis. Quod vbi cognitū reo: seq; & libertū pari sorte componi:
formianos in agros digreditur. Illic cū milites occulta custodia circūdant. Aderat fi-
lia super ingruēs periculū longo dolore atrox: ex quo percussores plauti mariti sui vi
derat. Cruentāq; ceruicē eius amplexa seruabat sanguinē: & vestes respersas. vidua im
plexa luctu cōtinuo: nec vllis alimentis: nisi q̄ mortem arcerent. Tū hortante patre:
Neapolim ꝑgit. Et quia aditu Neronis ꝓhibebatur: egressus obsidēs: audiret inson-
tem: neue cōsulatus sui quōdam collegā: dederet liberto: mō muliebri eiulatu: aliq̄n
sexū egressa: voce infensa clamitabat: donec prīceps imobilem se ꝑcibus & inuidię iux
ta ostendit. Ergo nunciat patri abijcere spem: & vti necessitate. Simul affertur parari
cognitionem senatus: & trucem sententiam. Nec defuerent qui monerent magna ex
parte heredem Cęsarē nuncupare: atq; ita nepotibus de reliquo consulere. quod asper
natus: ne vitam proxime libertate actam nouissimo seruicio fœdaret: Largitur in ser-
uos quātum aderat pecuniæ & si qua asportari possent: sibi quemq; deducere tris mo
do lectulos ad suprema retineri iubet. Tunc eodem in cubiculo: eodem ferro abscin-
dunt venas. propereq; & singulis vestibus ad verecundiam velati: balneis inferuntur.
pater filiam: auia neptem: illa vtrosq; intuens: & certatim precantes lambenti animæ
celerem exitum: vt relinquerent suos superstites & morituros. Seruauitq; ordinē for-
tuna Ac senior prius tum cui prima ætas extinguntur. Accusati post sepulturam. de

cretumq; vt more maioꝝ punirentur. Et Nero intercessit: mortem sine arbitro ꝑmit
tens. ea cædibus peractis ludibria adijciebantur. P. Gallus eques romanus. ꝙ Fenio
Rufo intimus: & veteri non alienus fuerat: aqua atq; igni prohibitus ē. liberto & ac-
cusatori præmium operæ: locus in theatro inter viatores tribunicios datur. Et mēsis
qui aprilem eundēq; Neronē sequebatur: Maius Claudij: Iunius Germanici vocabu
lis mutātur: testificante Cornelio orfito qui id censuerat: ideo Iunium mēsem trāsmis
sum: quia duo iam torquati ob scelera interfecti: infaustū nomen Iunij tum fecissent.
Tot facinoribus fœdum annum etiā dij tempestatibus & morbis insigniuere: Vasta
ta Cāpania turbidine ventoꝝ: qui villas. arbusta: fruges passim disiecit. perculitq; vio
lētiam ad mœnia vrbis: in qua omne mortaliū genus vis pestilentiæ depopulabatur:
nulla cæli intēperie quæ occurreret oculis. Sed domus corporibus: exanimis: itinera
funeribus complebātur. Nō sexus: non ætas periculo vacua. Seruitia perinde ac inge
nua plebes raptim extingui: inter coniugum & libertoꝝ lamēta qui dum assident. dū
deflent: sæpe eodem rogo cremabātur. Equitum senatoꝝq; interitus quāuis promi-
scui: minus flebiles erāt: tanꝗ cōi mortalitate sæuiciam principis præuenirent. Eodem
anno delectus per galliam narbonēsem africamq; & asiam habiti sunt. supplēdis Illy
rici legionibus: ex quibus ętate aut valitudine fessi: sacramēto soluebantur. Cladē lug
dunēsem quadragies sestertio solatus est princeps: ut amissa vrbi reponerēt: quā pe-
cuniam lugdunēses ante obtulerant turbidis casibus. C. Suetonio. L. Telesino cōsuli
bus Antisti9 Sosianus factitatis in Neronē carminibus probrosis: exilio vt dixi mul
ctatus: postquā id honoris indicibus tāq; promptū ad cædes principem accepit. inqe
tus animo: & occasionū haud segnis. Parmenē eiusdem loci exulem: & chaldeoꝝ ar-
te famosum: eoq; multoꝝ amicicijs innixū similitudine fortunæ sibi conciliat. Vētita
re ad eum nūcios & cōsolationes non frustra ratus: Simulq; annuā pecuniā a. P. An-
teio ministrari cognoscit: neq; nesciū habebat Anteiū caritate Agrippinæ inuisū Ne-
roni: opesq; eius ꝓcipuas ad eliciendā cupidinē: eamq; cām multis exitio eē. Igit̄ inter
ceptis antei litteris: furatus etiā libellos quibus dies genitalis eius & euentura secretis
Parmenis occultabātur: simul repertis quæ de ortu vitaq; Ostorij Scapulæ cōposita
erāt. Scribit ad principē: magna se & quæ incolumitati eius cōduceret allatuꝝ: si bre
uem exilij veniā impetrauisset. quippe Anteium & Ostoriū iminere rebus. & sua cęsa
risq; fata scrutari. Exin missæ lyburnicæ. aduehiturq; ꝓpere Sosianus. Ac vulgato ei9
indicio: inter dānatos magisq; inter reos Anteius Ostoriusq; habebātur: adeo vt testa
mētum Antei nemo obsignaret: nisi Tigillinus auctor extitisset: monitus prius An-
teius ne supremas tabulas moraret̄. Atq; ille hausto veneno: tarditatē eius perosus: i
tercisis venis: mortē approperauit. ostorius lōginquis in agris apud finē liguꝝ id tem
poris erat eo missus Cēturio: qui cędem eius maturaret. Causa festinandi ex eo orie-
batur. ꝙ Ostorius multa militari fama: & ciuicam coronam apud Britanniam meri-
tus: ingenti corpore armorumq; scientia: metum Neroni fecerat: ne inuaderetur pa-
uidum semper: & reperta nuper coniuratione: magis exterritum. Igitur Centurio vbi
effugia villæ clausit: iussa inde Ostorio aperit. Is fortitudinem sępe aduersum ho-
stes spectatam: in se vertit. Et quia venę q̄q̄ interruptę parum sanguinis effundebant:
hactenus manu serui vsus: vt immotum pugionem extolleret: adpressit dextram ei9
iuguloque occurrit. Etiam si bella externa & obitas pro rep. mortes tanta casuum si-
militudine memorarem: meq; ipsum satietas cepisset: aliorūq; tedium expectarem:
quis honestos ciuium exitus: tristes tamen & cōtinuos aspernantium. At nūc patien

tia seruilis: tantumq; sanguinis domi perditum: fatigant animum & mœsticia restringunt. Neq; aliam defensionem ab ijs quibus ista noscentur exegerim: q̃ ne oderim tã segniter pereuntes. Ira illa numinum in res romanas fuit. quam non vt in cladibus exercituum: aut captiuitate vrbium semel editam transire licet. Detur hoc illustriũ virorum posteritati vt quo modo exequijs: ac promiscua sepulchra separantur: ita in traditione supremo℞ accipiant habeãtq; propriam memoriam. Paucos quippe intra dies eodem agmine Anneius Mella: Cerialis Anitius: Ruffus Crispinus: ac Petronius cecidere Mella & Crispinus equites Romani dignitate senatoria. Nam hic quõdam præfectus prætorij: & consularibus insignibus donatus: ac nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus: accepto iussæ mortis nuncio semet interfecit. Mella quib9 Gallio & Seneca parentibus natus: petitione honorum abstinuerat: per ambitionem præposteram. vt eques romanus: consularibus potentia æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ breuius iter credebat: per procurationes administrandis principis negocis. Idem Anneum Lucanum genuerat grande adiumentum claritudinis. quo interfecto: dum rem familiarem eius acriter requirit: accusatorem conciuit Fabium romanum: ex intimis lucani amicis: mixta inter patrem filiumq; coniurationis scientia fingitur. assimulatis lucani litteris: quas inspectas: Nero ferri ad eũ iussit: opibus eius inhians. At Mella (quæ tum promptissima mortis via) exoluit venas: scriptis codicillis: quibus grandem pecuniam in Tigillinum: generumq; eius consutianum capitonem erogabat: quo cætera manerent. Additur codicillis: tanq̃ de iniquitate exitij querẽs: ita scripsisse: se quidem mori nulli supplicij causis: Ruffium autem crispinum & Anitium cerialem vita frui: infensos principi: quæ composita credebantur de Crispino quia interfectus erat: de Ceriale vt interficeret᷑. Neq; enim multo post vim sibi attulit: minore q̃ cæteri miseratione: quia proditam. C. Cæsari coniurationem ab eo meminerant. De. C. Petronio pauca supra repetenda sunt. Nam illi dies per somnũ: nox officijs & oblectamentis vitæ transigebatur. Vtq; alios industria: ita hunc ignauia ad famam protulerat. habebaturq; non ganeo & profligator: vt pleriq; sua haurientium sed erudito luxu. Ac dicta factaq; eius quanto solutoria: & quandam sui negligentiã præferentia: tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamẽ Bithyniæ & mox consul ingentem se ac parem negocijs ostẽdit. dein reuolutus ad vitia seu vitiorum imitationem: inter paucos familiarium Neroni assumptus est: elegantiæ arbiter: dum nihil amœnum: & molle affluentia putat: nisi quod ei Petronius approbauisset. Vnde inuidia Tigillini: quasi aduersus æmulum & scientia voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem principis cui cæteræ libidines cædebant: aggredit᷑: amicitiam Sceuini Petronio obiectans: corrupto ad indicium seruo: ademptaq; defensione: & maiore parte familię in vincla rapta. Forte illis diebus Campaniã petiuerat Cęsar & cumas vsq; progressus Petronius illic attinebat᷑. Nec tulit vltra timoris aut spei moras. neq; tamen pręceps vitam expulit: Sed incisas venas vt libitũ obligatas: aperire rursum: & alloqui amicos: non per seria: aut quibus constantiam glorię peteret. Audiebatq; referentes nihil de ĩmortalitate animę: & sapiẽtium placitis: sed leuia carmina & faciles versus. Seruo℞ alios largitione: quosdam verberibus affecit. Inijt & vias. somno indulsit: vt quasi coacta mors: fortuitę similis esset. Ne codicillis quidem (quod pleriq; pereuntium) Neronem aut Tigillinum: aut quem alium potentium adulatus est. Sed flagitia principis sub nominibus exoleto℞: fœminarũq; & nouitate cuiusq; stupri perscripsit atq; obsignata misit Neroni fregitq; ãnulum: ne mox vsui

esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quonammodo noctium suarum ingenia notescerent: offertur Silia matrimonio senatoris: haud ignota: & ipsi ad omnē libidinem adscita: ac Petronio per quā familiaris: agit̄ in exiliū tanq̄ non siluisset quæ viderat pertuleratq; ꝓprio odio. At Numicium Termū prætura functū Tigillini simul tatibus dedidit: quia libertus Termi quædam de Tigillino criminose detulerat: quæ cruciatibus tormentorum: ipse patronus eius nece imerita lueret. Trucidatis tot insignibus viris ad postremū Nero virtutē ipsam excindere concupiuit. Interfecto Barea Sorano & Thrasea peto: olim vtrisq; infensus & accedentibus causis in Thraseam q̄ senatu egressus est: cum de Agrippina referetur vt memoraui q̄q; Iuuenalium ludicro parum expectabilem operam præbuerat eaq; offensio altius penetrabat: quia idem Thrasea Patauij vnde ortus erat: ludis cesticis a troiāo Antenore istitutis: habitu tragico cecinerat. Die quoq; quo prætor Antistius ob probra i Neronem composita ad mortem damnabat̄: mitiora cēsuit: obtinuitq; & cum diuini honores Poppeæ decernuntur: sponte absēns. funeri non interfuit: quæ oblitterari non sinebat capito consutianus: præter animum ad flagitia præcipitem inimicus Thraseæ: quod auctoritate eius concidisset iuuantis cilicum legatos: dum capitonem repetundarum interrogāt. quin & illa obiectabat. principio anni vitare Thraseam sollemne iusiurandum. nuncupationibus votorum non adesse: q̄uis quindecimuirali sacerdotio præditum: nunq̄ pro salute principis: aut cælesti voce imolauisse assiduum olim & indefessum: qui vulgaribus quoq; patrum consultis semet fautorem aut aduersarium ostenderet triennio non introisse curiam: nuperrimeq; cum ad coercendos Syllanum & veterem certatim concurreretur: priuatis potius clientium negocijs vacauisse: secesionem iam id & partes: & si idem multi audeant: bellum esse. Vt quondam. C. Cæsarem iquit & M. Catonem: ita nunc te Nero & Thraseam auida discordiarum ciuitas loquitur: & habet sectatores vel potius satellites: qui nundum contumaciam sententiarum: sed habitum vultumq; eius sectātur: rigidi & tristes qui tibi lasciuiam exprobrent. Huic vni incolumitas tua sine arte: sine honore prosperas principis res spernit. etiam ne luctibus & doloribus non satiatur. Eiusdem animi est Poppeam diuam non credere. cuius in acta diui Augusti & diui Iulij non iurare. Spernit religiones: abrogat leges diurna populi romani per prouincias per exercitus accuratius leguntur: vt noscatur quid Thrasea non fecerit: aut transeamus ad illa instituta si potiora sunt: aut noua cupientibus auferatur dux & autor. Ista secta Tuberones & Fauonios veteri quoq; reip. ingrata nomina genuit. Vt Imperium euertant: libertatem præferunt: si peruerterint: ipsam aggredientur. Frustra Cassium amouisti: si gliscere & vigere Brutorum æmulos passurus es. Deniq; nihil ipse de Thrasea scripseris: disceptatorem senatum nobis relinque. Extollit ira promptum consutiani animum Nero: Adijcitq; Marcellm eprium acri eloqentia. At Baream Soranū iam sibi Torius Sabinus eques romanus poposcerat reum ex proconsulatu Asiæ: In qua offensiones principis auxit iustitia atq; industria. Et quia portui Ephesiorum aperiendo curam insumpserat. Vimq; ciuitatis pergamenæ prohibentis Acratum Cæsaris libertū statuas & picturas auehere: multam omiserat. Sed crimini dabat̄ amicicia Plauti & ambitio conciliandæ prouīciæ ad spes nouas: Tempus damnationi delectum quo Tyridates accipiendo Armenię regno aduentabat. Vt ad externa rumoribus: intestinum scelus obscuraret̄. An vt magnitudinem imperatoriam cæde illustrium virorum quasi regio facinore ostentaret. Igit̄ omni ciuitate ad excipiendum principem: spectandumq; regem effusa: Thrasea occursu ꝓ

hibitus: nō dimisit animum: Sed codicillos ad Neronem composuit: requirens obie-
cta: & expurgatu℞ asseuerans: si noticiam criminū & copiam diluendi habuisset. Eos
codicillos Nero ꝓperanter accepit. Sæpe exterritum Thraseam sensisse per quæ cla-
ritudinē principis extolleret: suamq; famā dehonestaret quo dubie non venit. Vultū
q; & spiritus & libertatē insontis vltro extimuit. Vocari patres iussit. Tum Thrasea in
ter ꝓximos consultauit: tentaret ne defensionē: an sperneret. Diuersa consilia afferebā
tur. quibus intrari curiā placebat: securos esse de cōstantia eius dixerunt. nihil dictu℞:
nisi quo gloriam augeret. Segnes & pauidos supremis suis secretū ocium dare. Aspi-
ceret populus vi℞ morti obuiū. audiret senatus voces quasi ex quodam numine supra
humanas. Posse ipso miraculo ēt Neronē permoueri. Sin crudelitati isisteret: distin-
gui certe apud posteros memoriā honesti exitus: ab ignauia per silentiū pereuntium.
Contra qui opperiendū domi censebāt: de ipso Thrasea eadē: sed ludibria & contume
lias īminere: subtraheret aures conuitijs & ꝓbris. Non solum cōsutianū aut Eprium
ad scelus ꝓmptos superesse: qui forsitā manus ictusq; per īmanitatem Augusti ēt bo
nos metu sequi. Detraheret potius senatui quē perornauisset: infamiā tanti flagitij &
relinqret incertū: quid viso Thrasea reo: decreturi patres fuerint Vt Neronē flagitio℞
pudor caperet: Irrita spe agitari. multoq; magis timendū: ne in coniugē: ī familiā: ī cę
tera pignora eius sæuiret. Proīde intemeratus īpollutus: quo℞ vestigijs & studijs vitā
duxerit: co℞ gloria peteret finem. Aderat cōsilio Rusticus Arulenus flagrās inuenis:
& cupidine laudis offerebat se intercessurum senatus cōsulto. Nā plebis tr. erat. Cohi
buit spiritus eius Thrasea: ne vana & reo nō ꝓfutura intercessori exitiosa: inciperet. Si
bi actam ætatē: & tot per annos cōtinuū vite ordinē nō deserendū. Illi initiū magistra
tuū & integra quæ supersint: multum ante secū expenderet: qđ tali tēpore capessendę
reip. iter igrederetᷣ. Cæte℞ ipse an venire in senatū deceret: meditationi suæ reliquit. At
postera luce duæ prætoriæ cohortes armatæ tēplum genitricis Veneris insedere. Adi
tū senatus globus togato℞ obsederat non occultis gladijs. dispersiq; per fora ac basili
cas cunei militares. iter quo℞ aspectus & minas igressi curiā senatores. Et oratio prin
cipis per quæstorē eius audita est. nemine nominatim cōpellato: patres arguebat: ꝗ
publica munia desererēt. eorūq; exēplo equites ro. ad segniciā verterentᷣ. Etenim quid
mi℞ e longinquis ꝓuincijs aduenīri: cū pleriq; adepti consulatū & sacerdotia: horto℞
potius amœnitati inseruirentᷣ: qđ velut telū arripuere accusatores. Et initiū faciēte Cō
sutiano: maiore vi Marcellus summā reip. agi clamitabat: contumacia inferio℞ lenita
tē īperitantis diminui. Nimiū mites ad eam diē patres qui Thraseā desciscentē: qui ge
ne℞ eius heluidiū priscum ī ijsdē furoribus simul Ragoniū Aggrippinum paterni in
principes odij hæredē: & Curtiū montanū detestanda carmina factitantē: eludere īpu
ne sinerent. Requirere se in senatu consularē: in voti sacerdotē: in iureiurando ciuē: nisi
cōtra instituta & cerimonias maio℞ ꝓditorem palā: & hostem Thrasea induisset: De
niq; agere senatorē: & principis obtrectatores ꝓtegere solitus: veniret. Censeret quid
corrigi: aut mutari vellet. Facilius per laturos singula increpantē: q̄ nunc silentiū per-
ferrent oīa damnantis. Pacem illi per orbē terræ: an victorias sine damno exercituum
displicereᷣ: ne hominem bonis publicis mœstum: & qui fora: theatra: tēpla ꝓ solitudi
ne haberet: qui minitaretᷣ exilium suum ambitionis prauæ compotem facerent. Non
illi consulta hæc: nō magistratus: aut romanā vrbem videri. Abrumperet vitam ab ea
ciuitate cuius caritatem olim: nūc & aspectum exuisset. Cum per hæc atq; talia Mar-
cellus inueheretᷣ toruus & minax voce: vultu: oculis ardesceret: non illa nota & cele-

britate periculo℞ sueta iam senatus mœsticia: sed nouus & altior pauor: manus & tela militum cernentibus: simul ipsius Thraseæ venerabilis species obuersabat. & erant qui Heluidium quoq; miserarent: innoxiæ affinitatis pœnam datu℞ Quid Agrippino obiectū: nisi tristem patris fortunam: qn & ille perinde innocens Tyberij sæuicia concidisset. Enimuero Montanum ꝓbe viuentem: neq; famosi carminis quia ꝓtulerit ingenium extorrem agi. Atq; interim Torius Sabinus Sorani accusator ingredit: orditurq; de amicicia Rubelij Plauti: q̄q; ꝓconsul Asiæ Soranus ꝑ claritate sibi potius accommodatum: q̄ ex vtilitate communi egisset: alendo seditiones ciuitatū. Vetera hæc: Sed recens discrimini patris filiam connectebat: ꝙ pecuniā magis dilargita esset. Acciderat sane pietate Seruiliæ (id eni nomen puellæ fuit) quæ caritate erga parentē simul īprudentia ætatis: nō tñ aliud consultauerat: quā de incolumitate domus: & an placabilis Nero: an cognitio senatus nihil atrox afferret. Igit accita est in senatū. steteruntq; diuersi ante tribunal consulū: grandis æuo parens: contra filia intra vicesimum ætatis annū nuper marito Anio Pollione in exiliū pulso: viduata desolataq;: ac patrem quidem intuens: cuius onerasse pericula videbat. Tum interrogante accusatore: an cultus dotales: an detractū ceruici monile vænundedisset: quo pecuniam faciendis magicis sacris cōtraheret: primum strata humi: longoq; fletu & silentio: post altaria & aram complexa: Nullos inquit impios deos: nullas deuotiones: nec aliud infelicibus precibus inuocaui: q̄ vt hunc optimū patrem: tu Cæsar: & vos patres seruaretis incolumem. Sic gemmas & vestes & dignitatis insignia dedi: quō si sanguinem & vitam poposcissent Viderint isti antehac mihi ignoti quo nomine sint: quas artes exerceant: Nulla mihi principis mentio: nisi inter numina fuit. nescit tñ miserrimus pater. & si crimen est sola deliqui Loquentis adhuc verba excipit Soranus: ꝓclamatq; non illam in ꝓuinciam secum ꝓfectam: non Plauto per ætatem nosci potuisse. non criminibus mariti cōnexam: nimiæ tantum pietatis ream: separarent: a se quamcunq; sortem subiret. Simul in amplexus occurrentis filiæ ruebat: nisi interiecti lictores vtrisq; obstitissent. Mox datus testibus locus. & quantū. nūc sæuicia accusationis permouerat: tantū iræ. P. Egnatius testis conciuit. Cliēs hic sorani: & tunc emptus ad opprimendū amicum: auctoritatem stoicę sectæ præferebat: habitu & ore ad exprimendā imaginē honesti & exerciti: cæte℞ aīo perfidiosus: auariciā ac libidinem occultans. Quę postq̄ pecunia reclusa sunt: dedit exēplum præcauendi: quō fraudibus inuolutos: aut flagitijs cōmaculatos: sic specie bona℞ artium falsos & amiciciæ fallaces. Idē tñ dies & honestū exemplū tulit Casij Asclepiodoci. qui magnitudine opū præcipuus inter Bithinos: quo obsequio florentē Soranū celebrauerat: labentē nō deseruit. Exutusq; oībus fortunis: & in exiliū actus: æquitate deū erga bona malaq; documenta. Thraseæ Soranoq; & Seruiliæ dat mortis arbitriū. Heluidius & Paconius italia depellūt. Mōtanꝰ patri cōcessus ē: prædicto ne in rep. haberet. Accusatoribus Eprio & Cossutiano quinquagies sestertiū singulis: Ostorio duodecies & quæstoria insignia tribuuntur. Tum ad Thraseam in hortis agentem quæstor consulis missus: vesperascente iam die: Illustrium viro℞ fœminarūq; cœtus frequētes egerat: maxime intentus Demetrio cynicæ institutiōis doctori. cum quo vt coniectare erat: intentiōe vultus & auditus: si qua clarius ꝓloquebātur de natura aīæ & dissociatione spiritus: corporisq; inquirebat: donec aduenit Domitius Cecilianus ex intimis amicis. & ei qd senatus censuisset exposuit. Igit flentes queritātesq; qui aderāt: facessere ꝓpere Thrasea: neu picula sua miscere cū sorte dānati hortat. Arriāq; tentantē mariti suprema: & exemplū Arriæ matris se

qui: monet retinere vitã: filiæq; communi subsidiũ vnicũ nõ adimere. Tum ꝑgressus
in porticũ: illic a quæstore reperit': leticiæ ꝓpior quia heluidium generꝝ suũ italia tan
tum arceri cognouerat. Accepto dehinc senatusconsulto: heluidiũ & Demetriũ in cu
biculum inducit. Porrectis vtriusq; brachij venis: postquã cruorem effudit: humũ su
per spargens: ꝓpius vocato quæstore: libemus, inquit Ioui liberatori. Specta iuuẽis:
& omẽ qd' dij ꝓhibeant. Cæterꝝ i ea tẽpora natus es: qbus firmare animũ expediat cõ
stantibus exemplis. Post lentitudine exitus graues cruciatur afferente: obuersis in De
metrium. Finis Sextidecimi Libri.

CORNELII TACITI ACTIONVM DIVRNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE LIBER XVII. INCIPIT.

Nitium mihi operis Seruius Galba iterꝝ. T. Iunius consules erũt.
Nam post cõditã vrbẽ ducentos & viginti prioris æui annos mul
i ti auctores rettulerũt: dũ res populi ro. memorabant': pari eloquẽ
tia ac libertate. Postq̃ bellatũ apud Actium atq; omnẽ potestatẽ
ad vnũ conferri pacis iterfuit: magna illa ingenia cessere. Simul ve
ritas pluribus modis infracta: primũ inscitia reipu. vt alienæ: mox
libidine assentandi: aut rursus odio aduersus dominãtes. Ita neutris cura posteritatis
inter isensos vel obnoxios. Sed ambitioni scriptoris facile aduerseris. obtrectatio & li
uor ꝓnis auribus accipiunt'. quippe adulationi fœdũ crimen seruitutis: malignitati
falsa species libertatis iest. Mihi Galba Otho Vitellius nec beneficio nec iniuria cogni
ti. Dignitatẽ nostrã a Vespesiano ichoatã a Tito auctã: a Domitiano lõgius ꝓuectã:
nõ abnuerim. Sed incorruptã fidem ꝓfessis nec amore quisq̃: & sine odio dicendus ẽ.
ꝙ si vita suppeditet: principatũ diui Neruæ & iperium Traiani: vberiorẽ securioreq;
materiã senectuti seposui: rara temporꝝ felicitate: vbi sentire quæ velis: & quæ sentias
dicere licet. Opus aggredior plenũ varijs casibus. atrox prœlijs: discors seditionibus
ipsa ẽt pace sæuũ. Quattuor principes ferro interrẽpti. tria bella ciuilia: plura externa:
ac plerꝝq; permixta. ꝓsperæ in oriẽte: aduersæ in occidente res. Turbatũ illyricũ: Gal
liæ nutãtes: perdomita Britannia: & statim missa cohorte Roxolanos Sarmatarꝝ ac
Sueuorꝝ gentes. nobilitatus cladibus mutuis Dacus. Mota ẽt ꝓpe Parthorꝝ arma fal
si Neronis ludibrio. Iã vero italia nouis cladibus: vel post longã sæculorꝝ seriem repe
titis: afflicta. haustæ aut obrutæ vrbes. Fœcundissima Cãpaniæ ora: & vrbs incendijs
vastata. cõsumptis antiquissimis delubris: ipso capitolio ciuiũ manibus icenso: pol-
lutę cerimoniæ. magna adulteria: plenũ exilijs mare. Infecti cædibꝰ scopuli. Atrocius
in vrbe sæuitũ: nobilitas: opes: omissi gestiq; honores ꝓ crimine: & ob virtutes certissi
mũ exitium. Nec minus præmia delatorꝝ inuisa q̃ scelera: cũ alij sacerdotia & consula
tus vt spolia adepti ꝓcurationes alij & interiorẽ potentiã agerent: Verterent cuncta
odio & terrore: corrupti in dominos serui i patronos liberti: & qbus deerat inimicus
per amicos oppressi. Non tñ adeo virtutũ sterile sæculũ: vt non & bona exẽpla ꝓdide
rit. Comitatæ ꝓfugos liberos matres. secutæ maritos in exilia coniuges ꝓpinqui au-
dientes: cõstantes generi. Contumax ẽt aduersus tormẽta seruorꝝ fides supremæ cla-
rorꝝ virorꝝ necessitates. Ipsa necessitas fortiter tolerata: & laudatis antiquorꝝ mortibꝰ
pares exitus. Præter multiplices rerꝝ humanarꝝ casus: cælo terraq; ꝓdigia: & fulminũ
monitus: & futurorꝝ præsagia læta: tristia: ambigua: manifesta. Nec. n. vnq̃ atrociori

bus populi ro.cladibus:magis vetustis indicijs approbatum est non esse: curæ deis securitatẽ nostrã:esse vltionem.Cæterorum̃ antequã destinata cõponam:repetendum videtur:qualis status vrbis:quæ mens exercituũ:quis habitus prouinciarum.quid in toto terrarum orbe validũ:quid ægrum fuerit.vt non mõ casus euentusq; rerum:qui plerumq; fortuiti sunt:sed ratio ẽt causæq; noscant̃ Finis Neronis vt lætus primo gaudentiũ ĩpetu fuerat:ita varios motus animorum:non mõ in vrbe apud patres:aut populũ aut vrbanum militẽ:sed omnes legiones ducesq; conciuerat:euulgato ĩperij arcano:posse principẽ alibi quã romæ fieri.Sed patres læti vsurpata statim libertate: licentius vt erga principem nouũ & absentẽ:Primores equitum proximi gaudio patrum.pars populi integra:& magnis domibus annexa:clientes libertiq; dãnatorum & exulũ in spem erecti.Plebs sordida & circo ac theatris sueta:simul deterrimi seruorum:aut qui adesis bonis:per dedecus Neronis alebant̃:mœsti & rumorum auidi.Miles vrbanus longo Cæsarum sacramento ibutus: & ad destituendũ Neronẽ arte magis & ĩpulsu: q̃ suo ingenio traductus: postq̃ neq; dari donatiuum sub noĩe galbæ,promissum:neq; magnis meritis ac præmijs eundẽ in pace qui ĩ bello locũ.præuentãq; gratiã intelligit apud principẽ a legionibus factũ:pronus ad nouas res:scelere ĩsuper Nimphidij Sabini præfecti ĩperium sibi molientis agitat̃.& Nimphidius quidẽ ĩ ipso conatu oppressus:& q̃uis capite defectiõis ablato:manebat plerisq; militũ conscientia.Neq; deerant sermones:seniũ atq; auariciam Galbæ increpantiũ.laudata olim & militari fama,celebrata seueritas eius angebat coaspernãtes veterem disciplinam.Atq; ita.xiiij.annis a Nerone assuefactos:vt haud minus vitia principũ amarẽt:q̃ olim virtutes verebant̃.Accessit Galbæ vox,pro rep.honesta:Ipsi anceps:legi a se principẽ nõ emi.Nec.n.ad hanc formam cætera erãt.Inualidum senẽ.T.Iunius & Cornelius laco alter deterrimus mortaliũ alter ignauissimus: odio flagitiorum oneratum contẽptu inertiæ destruebãt.Tardum Galbæ iter & cruentum:ĩterfectis Ciconio Varrone consule designato:& Petronio Turpiliano cõsulari: Ille vt Nymphidij socius.hic vt dux Neronis:inauditi atq; indefensi tanq̃ innocentes perierant.Introitus in vrbẽ trucidatis tot milibus inermiũ militum.ĩfaustus omine: atq; ipsis ẽt qui occiderãt formidolosus. Inducta legione hispana:remanẽte ea quã e classe Nero conscripserat:plena vrbs exercitu ĩsolito multi ad hæc ĩnumeri e Germania ac Britãnia & illyrico:quos idẽ Nero electos præmissosq; ad claustra Caspiarum:& bellũ quod in albanos parabat:opprimẽdis vindicis cœptis reuocauerat:ingẽs nouis rebus materia:vt nõ in vnum aliquẽ prono fauore ita audenti parata.Forte cõgruerat vt Clodij Macri & Fontei capitonis cædes nũciaretur.Macrum in africa res haud dubie turbãtem Trebonius Garucianus procurator:iussu galbæ:Capitonẽ in germania: cũ similia cœptaret Cornelius Aqnus & Fabius valens:legati legionũ interfecerãt ante q̃ iuberent̃.Fuere qui crederẽt Capitonẽ vt auaricia & libidine fœdũ ac maculosum ita cogitatiõe rerum nouarum abstinuisse:sed a legatis bellũ suadẽtibus:postq̃ ĩpellere nequerint:crimẽ ac dolũ vltro cõpositum:& Galbam mobilitate ĩgenij anne altius scrutaret̃:quoquo mõ acta qa mutari nõ poterant cõprobasse.Cęterum vtraq; cædes sinistre accepta:& ĩuiso semel principe:seu bene seu malefacta præmunt.Iã afferebant venalia cũcta:præpotẽtes liberti.Seruorum manus subitis auidæ:& tanq̃ apud senẽ festinãtes. Eadẽq; nouæ aulæ mala æq; grauia:non æq; excusata.Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat:assuetis iuuẽtæ Neronis:& ĩperatores forma ac decore corporis(vt ẽ mos vulgi)cõperantibus.Et hic quidẽ Romæ tanq̃ in tãta multitudine habitus animorũ fuit.e prouincijs hispaniæ præerat Cluuius Rufus:vir facũdus: & pacis artibus bellis i

expertus. Galliæ super memoriam vindicis obligatæ recenti dono Romanę ciuitatis: & in posteꝝ tributi leuamento. Proxime tñ romanis exercitibus Galliaꝝ ciuitates: nõ eodem honore habitæ. Quædam ẽt finibus adeptis: pari dolorẽ cõmoda aliena ac suas iniurias metiebant̃. Germani exercitus qđ periculosissimũ in tantis viribus: solliciti & irati superbia recentis victoriæ & metu: tanq̃ alias partes fouissent: tarde a Nerone desciuerãt. Nec statim ꝓ Galba Verginius: an iperare voluisset dubium: delatũ ei a milite iperiũ conueniebat. Fonteiũ capitonẽ occisum: ẽt qui q̃ri nõ poterãt: tñ indignabant̃. Dux deerat abducto Verginio p simulationẽ amiciciæ: quẽ nõ remitti: atq; ẽt reum esse: tanquã suũ crimen accipiebant. Superior exercitus legatũ hordeonium Flaccũ spernebat: senecta ac debilitate pedũ inualidum: sine cõstantia: sine auctoritate: ne quieto quidẽ milite regimẽ: adeo furentes ĩfirmitate retinentis vltro accendebant̃. Inferioris germaniæ legiões diutius sine cõsulari fuere: donec missu Galbæ Vitellius aderat: Censoris Vitelli ac ter cõsulis filius. Id satis videbat̃. In Britãnico exercitu nihil irarum. Nõ sane aliæ legiões per omnes ciuiliũ belloꝝ motus inocentius egerũt seu quia ꝓcul: & oceano diuisæ: seu crebris expeditionibus doctæ hostẽ potius odisse. Quies & Illirico: quanq̃ excitæ a Nerone legiones: dũ in Italia cunctant̃: Verginiũ legationibus adissent. Sed longis spacijs discreti exercitus: qđ saluberrimũ est ad cõtinendã militarẽ fidẽ: nec vitijs nec viribus miscebant̃. Oriens adhuc imotus: Syriam & quatuor legiones obtinebat. Licinius Mutianus vir secũdis aduersisq; iuxta famosus. Insignes amicicias iuuenis ambitiose coluerat. Mox attritis opibus: lubrico statu: suspecta ẽt Cclaudij iracundia: in secretũ Asiæ repositus: tam ꝓpe ab exule fuit: q̃ postea a principe. Luxuria: industria: comitate: arrogãtia: malis bonisq; artibus mixtus: nimie voluptates cũ vacaret: quotiẽs expedierat magnę virtutes. Palã laudares. secreta male audiebãt̃. Sed apđ subiectos: apđ ꝓximos: apđ collegas: varijs illecebris potẽs. & cui expediti⁹ fuerit tradere iperiũ quã obtinere. Bellũ Iudaicũ Flauius Vespesianus: ducẽ eũ Nero delegerat: trib⁹ legionibus administrabat. Nec Vespesiano aduersus Galbã votũ aut animus. Quippe. T. filium ad venerationẽ cultumq; eius miserat: vt suo loco memorabimus: occulta lege fati: & ostentis ac responsis destinatũ. Vespesiano libe risq; eius iperium post fortunã credidimus. Egyptum copiasq; quibus coerceret̃: iam inde a diuo Augusto: equites romani obtinẽt loco regũ. Ita visum expedire ꝓuinciã aditu difficilem: annonæ fœcundam: superstitione ac lasciuia discordẽ & mobilem: inscIam legum: ignaram magistratuũ domi retinere. Regebat tũ Tyberius Alexander eiusdẽ nationis. Africa ac legiões in ea interfecto Clodio Macro: contentæ qualicũq; principe. post experimẽtũ domini minoris. Duæ mauritaniæ: Rhetia: Noricũ. Thracia & quæ aliæ ꝓcuratoribus cohibent̃: vt cuiq; exercitui vicinæ: ita in fauorẽ aut odiũ conctatu valentioꝝ agebãt̃. Inermes ꝓuinciæ atq; ipsa in primis italia cuicunq; seruitio exposita: in prętiũ belli cessuræ erant. Hic fuit reꝝ romanaꝝ status: cum Seruius Galba iteꝝ Titus Iunius cõsules inchoauere annũ sibi vltimum: reipu. ꝓpe supremũ. Paucis post Kal. Ian. diebus Pompei ꝓpinqui ꝓcuratoris e Belgica litteræ afferunt̃: superioris Germaniæ legiones rupta sacramenti reuerentia: imperatorem aliũ flagitare: & Senatui ac po. ro. arbitriũ eligendi permittere: quo seditio mollius acciperetur. Maturauit ea res cõsilium Galbæ iam pridẽ de adoptione secũ & cum ꝓximis agitantis. Nõ sane crebrior tota ciuitate sermo p illos mẽses fuerat: primũ licẽtia ac libidine talia loquẽdi: dein fessa iam ætate Galbæ. Paucis iudiciũ aut reip. amor. multi occulta spe: prout quis amicus vel cliens: hũc vel illũ ambitionis rumoribus destinabant.

Etiam in. T. Iunij odium. qui in dies quanto potentior: eodē actu inuisior erat. Quippe hiantes in magna fortuna amicoꝝ cupiditates ipsa Galbæ facilitas itendebat: cum apud infirmū & credulum: minore metu & maiore premio peccaret̃. Potentia principatus diuisa in. T. Iuniū cōsulem: & Corneliū Laconem prætorij præfectū. Nec minor gratia Hycello Galbæ liberto: quē annulis donatū equestri nomine Martianū vocitabant. Hi discordes & rebus minoribus sibi quisq; tendētes circa consiliū eligēdi successoris: in duas factiones scindebant̃. Iunius ꝓ. M. Othone: Lacho atq; hycellus cō sensu nō tam vnū aliquē fouebant: q̃ alium. Neq; erat Galbæ ignota Othonis. ac. T. Iunij amicicia ex rumoribus nihil silentio transmittentiū. qa Iunio vidua filia: cælebs Otho: gener ac socer destinabant̃. Credo & reip. curā subisse: frustra a Nerone trāslatæ. si apud Othonem relinqueret̃: Namq; Otho puericiam incuriose: adolescentiam petulanter egerat: gratus Neroni emulatione luxus. Eoq; iam Poppeam Sabinā principale scortum: vt apud cōscium libidinum deposuerat. donec Octauiam vxorē amoliret̃. Mox suspectum in eadem Poppea in ꝓuinciā Lusitaniā specie legationis seposuit. Otho comiter administrata ꝓuincia primus i partes transgressus: nec segnis: & donec bellū fuit: inter præsentes splendidissimus: spem adoptionis statim conceptam acrius in diē rapiebat: fauentib9 plærisq; militum: ꝓna in eum aula Neronis vt similem. Sed Galba post nuncios germanicæ seditionis: q̄q̄ nihil adhuc de Vitellio certū anxius quonam exercituū vis erūperet: ne vrbano quidē militi confisus: qđ remediū vnicum rebat̃. comitia Imperij transigit. Adhibitoq; super Iuniū ac Laconem Mario Celso cōsule designato: ac Ducenio gemino prefecto vrbis: pauca præfatus de sua senectute. Pisonem licinianū accersiri iubet: seu ꝓpria electione: siue vt quidā tradidere: lacone instante. cui apud Rubellium Plautum exercita cū Pisone amicicia: sed callide vt ignotum fouebat. & ꝓspera de pisone fama cōsilio eius fidem addiderat. Piso. M. Crasso ex Scribonia genitus: nobilis vtrinq;. vultu habituq; moris antiqui: & estimatione recta seuerus deterius interpræ tantibus tristior habebat̃. Ea pars moꝝ eius quo suspectior sollicitis: adoptanti placebat. Igit̃ Galba apprehensa Pisonis manu: in hūc modum locutus fertur. Si te priuatus lege curiata apud pontifices vt moris est: adoptarem. & mihi egregium erat: nunc Pompei &. M. Crassi sobolem in penates meos asciscere: & tibi insigne Sulpitiæ & Luctatiæ decora: nobilitati tuæ adiecisse. Nūc me deorum hominumq; consensu ad imperium vocatum: præclara indoles tua: & amor patriæ impulit: vt principatum de quo maiores nostri armis certabāt: bello adeptus: quiescenti offeram: exemplo diui Augusti: qui sororis filium Marcellum: dein generum Agrippam: mox nepotes suos postremo Tyberium Neronem priuignum: in proximo sibi fastigio collocauit. Sed Augustus in domo successorem quæsiuit. ego in rep. non quia propinquos aut socios belli non habeam: sed neq; ipse imperium ambitione accepi: & iudicij mei documentum sit: non meæ tantum necessitudines: quas tibi postposui: sed tuę est tibi frater pari nobilitate: natu maior: dignus hac fortuna nisi tu potior esses. Ea ætas tua quæ cupiditates adolescentiæ iam effugerit Ea vita i qua nihil pręteritū excusandum hēas. Fortunam adhuc tm̄ aduersam tulisti. Secundæ res acrioribus stimulis animum explorāt: quia miseriæ tolerātur: felicitate corrūpimur. Fidem libertatē: amiciciam: præcipua humani animi bona: tu quidē eadē constantia retinebis: sed alij per obsequiū imminuent. Irrūpent adulatio: blandicie pessimū veri affectus venenum: sua cuiq; vtilitas. Et iā ego actu simplicissime inter nos hodie loqmur. cæteri libētius cū fortuna nostra q̃ nobiscū: Nā suadere principi quod oporteat

multi laboris. Assentatio erga principem quemcunq; sine affectu peragit᷑. Si immen
sum imperij corpus stare ac librari sine rectore posset. dignus erā a quo resp. īciperet.
Nunc eo necessitatis iamp̄ridē ventū est: vt nec mea senectus cōferre plus populo ro.
posset q̃ bonū successorem: nec tua plus iuuenta q̃ bonū principē: Sub Tyberio & Ca
io: & Claudio vnius familiæ quasi hæreditas fuimus. loco libertatis erit: qd᷑ eligi cœpi
mus. Et finita Iulioꝝ claudiorumq; domo: optimū quenq; adoptio iueniet. Nam ge
nerari & nasci a principibus fortuitū: nec vltra estimat᷑: adoptandi iudicium integrū.
& si velis eligere consensu monstrat᷑. Sit ante oculos Nero: quē longa cæsaꝝ serie tu-
mentem nō vindex cū inermi ꝓuincia: aut ego cū vna legione: sed sua īmanitas: sua lu
xuria: ceruicibus publicis depulere. Neq; erat adhuc dānati principis exēplum. Nos
bello & ab extimātibus asciti cum inuidia: q̃uis egregij erimus. Nec tn̄ territus fueris:
si duæ legiones in hoc concussi orbis motu: nō quiescunt. Ne ipse quidem ad securas
res accessi. Et audita adoptione: desinam videri senex. quod nunc mihi vnum obiici-
tur. Nero a pessimo quoq; semper desyderabit᷑. Mihi ac tibi prouidendum est: ne ēt a
bonis desideret᷑. Monere diutius neq; temporis huius: & impletum est omne consili-
um. Si te bene elegi: vtilissimus quidem ac breuissimus bonaꝝ rerum delectus. Cogi-
tare quid aut nolueris sub alio principe: aut volueris. Neq; enim hic vt in cæteris gen-
tibus quæ regnant᷑ certa dominorum domus: & cæteri serui: sed imperaturus es ho-
minibus: qui nec totam seruitutem pati possunt nec totam libertatem. Et Galba qui-
dem hæc ac talia tanq̃ principem faceret. cæteri tanquam cum facto loquebantur Pi-
sonem ferunt statim intuentibus: & mox coniectis ī eum omnium oculis: nullum tur
bati: aut exultantis animi motum prodidisse. Sermo erga patrem imperatoremq; re
uerēs: de se moderatus: nihil in vltu habituq; mutatum. quasi imperare posset magis
q̃ vellet. Consultatum inde pro rostris: an in senatu. an in castris adoptio nuncuparet᷑.
Iri in castra placuit: honorificum id militibus fore: quorum fauorem vt largitione &
ambitu male acquiri: ita per bonas artes haud spernendum. Circumsteterat interim
palatium publica expectatio magni secreti impatiēs: & male coercita famam suppri
mentes augebāt. iiij. idus Ianu. fedum imbribus diem: tonitrua & fulgura & cælestes
minę vltra solitum turbauerant. Obseruatum id antiquitus comitijs dirimendis. nō
terruit Galbam quo minus in castra pergeret. cōtemptorem talium vt fortuitorum:
seu quæ fato manent: q̃uis significata non vitentur. Apud frequentem militum cōtio
nem imperatoria breuitate: adoptari a se pisonem more diui Augusti: & exemplo mi
litari: quo vir virum legeret: ꝓnunciat: ac ne dissimulata seditio in maius crederet᷑: vl
tro asseuerat: quartā & duodeuicesimam legiones paucis seditionis auctoribus nō vl-
tra verba ac voces errasse: & breui in officio fore. Nec vllum orationi aut lenocinium
addidit: aut precium. Tribuni tamen centurionesq; & proximi militum grata auditu
respondent: per cæteros mœsticia ac silentium: tanq̃ vsurpatam etiam in pace dona-
tiui necessitatem: bello perdidissent. Constat potuisse conciliari animos quātulacūq;
parci senis liberalitate. Nocuit antiquus rigor & nimia seueritas: cui iam pares non su
mus. Inde apud Senatū non comptior Galbę: nō longior q̃ apud milites sermo Piso
nis comis oratio. & patrum fauor aderat. Multi volūtate effusius. qui noluerant me
die: ac plurimi obuio obsequio priuatas spes agitātes: sine publica cura. Nec aliud se-
quenti quatriduo quod medium inter adoptionē & cædem fuit dictū a Pisone in pu-
blicum factumue: crebrioribus in dies germanice defectiōis nuncijs: & facili ciuitate
ad accipiēda credēdaq; oīa noua cū tristia sunt. Cēsuerant patres mittēdos ad germa

nicum exercitum legatos. agitatum secreto: num & Piso proficisceret maiore prętex tu. Illi auctoritatem senatus: hic dignationem Cęsaris laturus. Placebat & Laconem prætorij præfectum simul mitti. Is consilio intercessit. legati quoq; : Nam senatus ele ctionem Galbæ permiserat: feda inconstantia nominati: excusati substituti ambitu re manendi aut eundi: vt quemq; metus vel spes impulerat. proxima pecuniæ cura. Et cuncta scrutātibus iustissimum visum est: inde repeti: vbi inopiæ causa erat. Bis & vici es mille sestertium donationibus Nero effuderat. App: llari singulos iussit decuma parte liberalitatis apud quemq; eo℞ relicta. At illis vix decumę super portiones erāt. Iisdem erga aliena sumptibus quibus sua prodigerant. cum rapacissimo cuiq; ac per ditissimo: non agri aut fœnus: sed sola instrumenta vitio℞ manerent. Exactiōi. xxx. equites romani præpositi: nouum officij genus & ambitu ac numero onerosum: vbi q; hasta: & sector & inquieta vrbs actionibus. At tamen grande gaudium q tam pau peres forent: quibus donasset Nero q̄ quibus abstulisset. Exautorati per eos dies tri buni e prætorio Antonius Taurus. & Antonius Naso. Ex vrbanis cohortibus emili us pacensis: Euigilius: Iulius fronto. Nec remedium in cæteros fuit: sed metus initi um: tanq̄ per artem & formidinem singuli pellerētur: oībus suspectis. Interea Otho nem cui compositis rebus nulla spes: omne in turbido consilium: multa simul exti mulabant. luxuria etiam principi onerosa. Inopia vix priuato toleranda. In Galbam ira in Pisonem inuidia. Fingebat & metum quo magis concupisceret prægrauē se Ne roni fuisse. Nec lusitaniam rursus & alterius exilij honorem expectādum. Suspectū semper inuisumq; dominantibus: qui proximus destinaretur. Nocuisse id sibi apud senem principem. Magis nociturum apud iuuenem ingenio trucem: & lōgo exilio ef feratum. Occidi Othonem posse. proin agendū audendūq; dum Galbæ auctoritas fluxa: Pisonis nūdum coaluisset. Opportunos magnis conatibus: transitus re℞: nec contatione opus: vbi perniciosior sit quies: quam temeritas. Mortē omnibus ex natu ra equalem obliuiōe apud posteros vel gloria distingui. Ac si nocentē innocentēq; idē exitus maneat: acrioris viri esse merito perire. Non erat Othonis mollis: & corpori si milis animus. Et intimi liberto℞ seruorūq; corruptius q̄ in priuata domo habiti: au lam Neronis: & luxus adulteria: matrimonia cæterasq; regno℞ libidines auido taliū si auderet: vt sua ostentātes: quiescenti: vt aliena: exprobrabant: Vrgentibus etiā ma thematicis: dū nouos motus: & clarum Othoni annum obseruatione syderum affir mant: genus hominum potentibus infidū: sperātibus fallax. quod in ciuitate nostra: & vetabitur semper & retinebitur. Multos secreta Poppeæ mathematicos pessimum principalis matrimonij instrumentum habuerant: e quibus Ptolomeus othoni in hi spania comes: cum superfuturum eū Neroni promisisset: postq̄ ex euentu fides: con iectura iam & rumore senium Galbæ. & iuuentam Othonis computantiū: persuase rat fore: vt in imperium asscisceretur. Sed Otho tanq̄ peritia: & monitu fato℞ prædi cta accipiebat: cupidine ingenij humani libentius obscura credi. Nec deerat Ptolome us iam & sceleris instinctor ad quod facillime ab eiusmodi voto trāsitur. Sed sceleris cogitatio incertū an repens: studia militum iam pridē spe successiōis. aut paratu faci noris affectauerat. In itinere: in agmine in stationibus: vetustissimum quenq; militū nomine vocans: ac memoria Neroniani comitatus: contubernales appellando: alios agnoscere quosdam requirere & pecunia aut gratia iuuare. Inserendo sępius querelas. & ambiguos de Galba sermones: quæq; alia turbamenta Vulgi: labores itinerū: ino pia cōmeatum: duricia imperij atrocius accipiebātur cum Campaniæ lacus & achaię

vrbes classibus adire soliti: pyreneũ & alpes: & imensa viarum spacia: egre sub armis emitterent. Flagrantibus iam militũ animis: velut faces addiderat Meuius pudens e proximis Tigillini Is nobilissimũ quęq; ingenio aut pecuniæ indignum: & i nouas cu piditates præcipitem alliciendo: eo paulatim progressus ē: vt per speciē conuiuij quo tiens Galba apud Othonē epularet: cohorti excubias agenti: viritim centenos num mos diuideret. quam velut publicam largitionē Otho secretioribus apud singulos p̄ mijs intendebat. adeo animosus corruptor: vt Coeccio proculo speculatori de parte finium cum vicino ambigenti: vniuersum vicini agrum sua pecunia emptũ dono de derit: per socordiã præfecti quem nota pariter & occulta fallebant. Sed tum e libertis Onomastum futuro sceleri præfecit: a quo Barbiũ proculum tesseranum speculatorē & Veturiũ Othonē eodē perductos: postq̃ vario sermone callidos: audacesq; cogno uit: precio & promissis onerat: data pecunia ad pertētandos plurium aĩos. Suscepe re duo manipulares imperiũ po. ro. transferendum: & transtulerunt. In cõscientiam facinoris pauci asciti. suspensos cæterorum animos: diuersis artibus stimulãt. primo res militum per beneficia Nymphidij vt suspectos: Vulgus & cæteros ira & despera tione dilati totiēs donatui. Erant quos memoria Neronis ac desyderium prioris licē tiæ accenderet. In cõmuni omnes metu mutandæ militiæ terrebantur. Infecit ea tabes legionum quoq; & auxilioꝝ motas iam mentes: postq̃ vulgatum erat labare germa nici exercitus fidem. Adeoq; parata apud malos seditio: etiam apud integros dissimu latio fuit. vt postero Iduũ die: redeũtem a cena Othonē rapturi fuerint: nisi icerta no ctis: & tota vrbe sparsa militũ castra: nec facilem inter temulentos consensum timuis sent nõ reip. cura: quã fedare principis sui sanguine sobrij parabãt sed ne per tenebras vt quisq; pãnonici vel germanici exercitus militibus oblatus esset: ignorantibus pleris q; pro Othone destinaretur. Multa erũpentis seditionis indicia per conscios oppressa quædam apud Galbe aures prefectus Laco elusit: ignarus militarium animoꝝ: con silijq; quis egregij: quod nõ ipse afferret inimicus: & aduersus peritos peruicax. xviij. Kal. Febr. sacrificanti pro æde Apollinis galbæ Aruspex Vmbricius tristia exta & in stantes insidias: ac domesticũ hostem prædicit: audiente Othone. Nam proxim9 ad stiterat. idq; vt lætum e contrario & suis cogitationibus prospeꝝ interprætante. Nec multo post libertus Onomastus nunciat expectari eum ab architecto & redempto ribus. quæ significatio coeuntium iam militum & paratæ coniurationis conuenerat. Otho causam digressus requirẽtibus cũ emi sibi prædia vetustate suspecta: eoq; pri9 exploranda finxisset: innixus liberto: per tyberianam domũ in Velabrũ. inde ad mil liarium aureũ sub ædē saturni pergit. Ibi tres & viginti speculatores cõsalutatũ Impe ratorem: ac paucitate salutantium trepidum: & sellæ festinanter impositum: strictis mucronibus rapiunt Totidem ferme milites in itinere aggregantur: alij conscientia: plæriq; miraculo: pars clamore & gladijs: pars silentio animos ex euentu sumpturi. Stationem in castris agebat Iulius Martialis tribunus. Is magnitudinem subiti scele ris: an corrupta latius castra. ac si cõtra tenderet: exitium metuēs: prebuit plærisq; su spitionem conscientiæ. Anteposuere cæteri quoq; tribuni cēturionesq; presentia dubi is & honestis. Isq; habitus animorum fuit: vt pessimum facinus auderent pauci: plu res vellēt. omnes paterentur. Ignarus interim Galba & sacris intentus fatigabat alie ni iam imperij deos: cum affertur rumor rapi in castra incertum quem senatorē. mox Othonem esse qui raperetur. Simul ex tota vrbe vt quisq; obuius fuerat: alij formidi nem augentes: quidam minora vero: ne tum quidem obliti adulationis. Igitur con-

sultantibus placuit pertentari animũ cohortis: quæ in palatio stationem agebat: nec per ipsum Galbam: cuius integra auctoritas maioribus remedijs seruabatur. Piso ꝓ gradibus domus vocatos: in hunc modum allocutus est. Sextus dies agitur commi litones ex quo ignarus futuri: & siue optandum hoc nomen siue timendum erat: Cæsar ascitus sum: quo domus nostræ aut reip. fato in vestra manu positum est: nõ quia meo nomine tristiorem casum paueam: vt qui aduersas expertus: tum maxime dicã ne secundas quidem minus discriminis habere. Patris & senatus & ipsius Imperij vicem doleo. si nobis aut perire hodie necesse est: aut quod eque apud bonos miserum est: occidere. Solacium proximi motus habebamus in cruẽtam vrbem: & res sine discordia translatas. Prouisum adoptione videbatur. vt ne post Galbam quidem bello locus esset. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modestiæ. Neq; enim relatu virtutũ in comparatione Othonis opus est. Vitia quibus solis gloriatur euertere imperium: etiam cum amicum Imperatoris ageret. habitu ne & incessu an alio muliebri ornatu mereretur imperium. Falluntur quibus luxuria speciem liberalitatis imponit. Perdere iste sciet. donare nesciet. Stupra nũc & comessationes & fœminarum cœtus voluit animo. hæc principatus præmia putat: quorum libido ac voluptas penes ipsum sit: rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim vnq̃ imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit Galbam consensus generis humani: me Galba consentiẽtibus vobis Cæsarem dixit. Si respublica & senatus & populus vana nomina sunt: vestra commilitones interest: ne imperatorem pessimi faciant Legionum seditio aduersum duces suos audita est aliquando. Vestra fides famaque illesa ad hunc diem mansit. & Nero quoque vos destituit non vos Neronem. Minus. xxx. trãsfugæ & desertores: quos centurionem aut tribunum sibi eligentes nemo ferret: imperium assignabunt? Admittis exemplum & quiescendo commune crimen facitis? Transcendet hæc licentia in prouincias: & ad nos scelerum exitus: bellorum ad vos pertinebunt: Nec est plus quod pro cæde principis quam quod innocentibus datur. Sed proinde a nobis donatiuo plus ob fidem quam ab alijs pro facinore accipietis. Dilapsis spiculatoribus: cætera cohors non aspernata contionantem. vt turbidis rebus euenit: timore magis: & nonnullo adhuc consilio: pars ingens quod postea creditum est: insidijs & simulatione. Missus & Celsus Marius ad electos Illirici exercitus. Vipsani in porticu tendentes. Præceptum Amulio Sereno & Domitio Sabino primipilaribus: vt germanicos milites e libertatis atrio accerserent. Legioni classicæ diffidebat: infestæ ob cædem cõ militonum: quos primo statim introitu trucidauerat Galba. Pergunt etiam in castra prætorianorum: tribuni Cerius Seuerus: Subrius dexter. Pompeius longinus: si incipiens adhuc & nondum adulta seditio melioribus consilijs flecteretur. Tribunorum Subrium & cetrium milites adorti minis milites. Longinum manibus coercẽt. exarmantque: quia non ordine militiæ: sed e Galbæ amicis fidus principi suo: & desciscentibus suspectior erat. Legio classica nihil cunctata prætorianis adiungitur. Illirici exercitus electi Celsum infestis pilis proturbant. Germanica vexilla diu nutauere inualidis adhuc corporibus: & placatis animis: quod eos a Nerone Alexandriam præmissos: atq; inde rursus longa nauigatione egros: impensiore cura Galba refouebat. Vniuersa iam plebs palatium implebat: mixtis seruicijs: & dissono clamore cædem Othonis: & coniuratorum exilium poscentium: vt si in circo ac theatro ludicrũ aliquod postularent. Neq; illis iudicium aut veritas. Quippe eodem die diuersa pari certamine postulaturis: sed tradito more quemcunque principem adulandi: licen-

tia acclamationum: & studijs inanibus. Interim Galbam duæ sententiæ destinebant.
Titus Iunius manẽdum intra domum: opponẽda seruitia: firmandos aditus: nõ eun
dum ad iratos censebat. Daret maloꝝ pœnitentiæ: daret bonoꝝ consensui spacium.
Scelera impetu: bona consilia mora valescere. Deniq; eundi vltro si ratio sit: eandem
mox facultatẽ regressus si peniteat: in aliena potestate. Festinãdum cæteris videbatur
antequã cresceret inualida adhuc cõiuratio paucoꝝ. Trepidatuꝝ etiam Othonẽ: qui
furtim digressus ad ignaros illatus: contatiõe nunc & segnicia terẽtium tempus: imi-
tari principem discat. nõ expectandũ vt cõpositis castris foꝝ inuadat. & prospectãte
Galba capitoliũ adeat: dũ egregius imperator cũ fortibus amicis ianua: ac limine te-
nus domũ claudit: obsidionem nimiꝝ toleraturus: & præclaꝝ in seruis auxiliũ: si cõ-
sensus tantæ multitudinis: & quæ plurimum valet: prima indignatio languescat. Pro
inde intuta quę indecora. Vel si cadere necesse sit: occurrẽdum discrimini. Id Othoni
inuidiosius & ipsis honestũ. Repugnãtem huic sententiæ Iuniũ: Laco minaciter iua-
sit: stimulante hycelo priuati odij pertinacia in publicũ exitiũ. Nec diutius Galba cũ
ctatus: speciosiora suadẽtibus accessit. Præmissus tñ in castra Piso. vt iuuenis magno
noĩe r. centi fauore: & infensus. T. Iunio: seu quia erat: seu quia irati ita volebãt. Et fa-
cilius de odio credit᷑. Vix dũ egresso Pisone: occisum in castris Othonem: vagus pri-
mum & incertus rumor: mox vt in magnis mẽdacijs: interfuisse se quidã: & vidisse af
firmant: credula fama inter gaudentes & incuriosos. Multi arbitrabantur composi-
tum auctumq; rumorem: mixtis iam Othonianis: qui ad euocandum Galbam: læ-
ta falso vulgauerint. Tum vero non populus tantum & imperita plebs in plausus &
in modica studia. sed equitum plæriq; ac senatorum posito metu incauti: refractis pa
latij foribus: ruere intus: ac se Galbæ ostentare: præreptam sibi vltionem querentes.
Ignauissimus quisq;: & vt res docuit: in periculo non ausurus: nimij verbis: linguæ fe
rocis: nemo scire: & omnes affirmare: donec inopia veri: & consensu errãtium victus:
supreco thorace galba irruenti turbæ: neq; ætate: neq; corpore sistens: sella leuaretur.
Obuius in palatio Iulius atticus speculator: cruentum gladium ostentans: occisum
a se Othonem clamauit. Et Galba cõmilito inquit: quis iussit? insigni animo ad coer-
cendam militarem licentiam: minantibus intrepidus: aduersus blandientes incorru-
ptus. Haud dubie iam in castris omniũ mentes. tantusq; ardor: vt non contenti agmi
ne & corporibus in suggestu in quo pauloante aurea Galbæ statua fuerat: mediũ in-
ter signa Othonem vexillis circũdarent. Nec tribunis aut centurionibus adeundi lo-
cus: gregarius miles caueri insuper præpositos iubebat. Strepere cũcta clamoribus:
& tumultu: & exortatiõe mutua: non tanꝗ in populo ac plebe varijs segni adulatione
vocibus: sed vt quenq; affluentium militum aspexerant: prehẽsare manibus. comple-
cti armis. collocare iuxta: præire sacramẽtum modo imperatorem militibus: modo
imperatori milites commendare. Nec deerat Otho protendens manus: adorare vul
gum iacere oscula & omnia seruiliter pro dominatione. postquã vniuersa classiariorũ
legio sacramẽtum eius accepit fidens viribus: & quos adhuc singulos extimulauerat:
accendendos in commune ratus: pro vallo castrorum ita cœpit: Quis ad vos proces
serim cõmilitones dicere nõ possum. quia nec priuatum me vocare sustineo: princeps
a vobis nominatus: nec principem alio imperante. Vestrum quoq; nomen in incerto
erit: donec dubitabitur imperatorem populi ro. in castris an hostem habeatis. Audi-
tis ne vt pœna mea & supplicium vestrum simul postulentur? adeo manifestum est:
neq; perire nos: neq; saluos esse: nisi vna posse: & cuius leuitatis ẽ Galba: iã fortasse ꝓ

misit: vt qui nullo expo scente: tot milia innocentissimorum ciuium trucidauerit. horror animum subit: quotiens recordor feralem introitum: & hanc solam Galbæ victoriã: cum in oculis vrbis decumari deditos iuberet: quos deprecantes in fidem acceperat. His auspicijs vrbem ingressus: quam gloriam ad principatum attulit: nisi occisi Obultronij albini & Marcelli in Hispania: Beruichilonis in gallia: Fõtei capitonis in germania: Clodij macri in africa: Cyconij in via: Turpiliãi in vrbe: Nymphidij ĩ castris. quæ vsq̃ prouincia quæ castra sunt nisi cruenta & maculata? aut vt ipse predicat emendata & correcta? Nam quæ alij scelera: hic remedia vocat: dum falsis noibus seueritatem pro sæuicia: parsimoniã pro auaricia: supplicia & contumelias vestras disciplinã appellat. Septẽ a neronis fine menses sunt. & iam plus rapuit Hycelus: q̃ quod Polycleti & Vatini & ægris & alij parauerunt. Minore auaricia aut licentia grassatus esset T. Iunius: si ipse imperasset: Nunc & subiectos nos habuit: tanq̃ suos: & viles vt alienos. Vna illa domus sufficit donatiuo quod vobis nunq̃ dat. & quottidie exprobrat. Ac ne qua saltem in successore Galbæ spes esset: accersit ab exilio: quẽ tristicia & auaricia sui simillimum iudicabat. Vidistis cõmilitones notabili tempestate etiam deos infaustam adoptionẽ aduersantes. Idẽ senatus: idem pop. ro. animus est. Vestra virtus expectatur: apud quos omne honestis cõsilijs robur: & sine quibus q̃uis egregia ĩualida sunt. Non ad bellum vos: nec ad periculum voco: oĩum militum arma nobiscũ sunt. Nec vna cohors togata defendit nunc Galbam: sed detinet. Cum vos aspexerit: cum signũ meum acceperit: hoc solum erit certamẽ: quis mihi plurimũ imputet. Nullus contatiõi locus ẽ: in eo consilio: quod non potest laudari nisi peractum: Aperire deinde armamẽtarium iussit. rapta statim arma: sine more & ordine militiæ: vt p̃torianus: aut legionarius insignibus suis distingueret. Miscentur auxiliaribus galeis scutisq̃ nullo tribunorum centurionumue adhortante. Sibi quisq̃ dux & instigator: & præcipuum pessimorum incitamentum: quod boni merebant. Iam exterritus Piso fremitu crebrescentis seditionis: & vocibus in vrbem vsq̃ resonãtibus. Egressum interim Galbam & foro appropinquantem assecutus erat. Iam Marius Celsus haud læta rettulerat: cum alij in palatium redire: alij capitolium petere. plærique rostra occupanda censerent. Plures tñ sententijs aliorũ contradicerent. Vtque euenit in consilijs infelicibus: optima viderentur quorum tempus effugerat. Agitasse Laco ignaro Galba de occidendo. T. Iunio dicitur: siue vt pœna eius aĩos militum mulceret: seu conscium Othonis credebat. ad posterum vel odio hesitationem attulit tempus: ac locus: quia initio cędis orto difficilis modus. & turbauere consilium trepidi nuncij: ac proximorum diffugia: languentibus oĩum studijs: qui primo alacres fidem atque animum ostentauerãt. Agebatur huc illuc galba: vario turbæ fluctuantis impulsu: cõpletis vndique basilicis ac templis lugubri prospectu. neque populi aut plebis vlla vox sed attoniti vultus: & cõuersæ ad oĩa aures nõ tumultus: nõ quies quale magni metus & magne iræ silentiũ ẽ. Othoni tñ armari plebẽ nũciabatur. Iræ præcipites: & occupare pericula iubet. Igitur milites romani quasi Vologesum: aut Pacorum auito Arsacidarum solio depulsuri: ac nõ imperatorem suũ inermem & senẽ trucidare pergerent: disiecta plebe: proculcato senatu: truces armis: rapidis equis forum irrumpunt. Nec illos capitolij aspectus: & iminẽtiũ templorum religio: & priores & futuri principes terruere quominus facerent scelus: cuius vltor ẽ quisquis successit. viso cominus armatorum agmine: vexillarius comitatus galbæ cohortis: Atiliũ Vergilionem fuisse tradunt: direptam galbæ imaginem solo afflixit. Eo signo manifesta in Othonẽ oĩum militum studia: desertũ fuga populi fo-

rũ: destricta aduersus dubitantes tela. Iuxta curtium lacum trepidatione ferentium: Galba proiectus e sella: ac prouolutus est. Extremam eius vocem vt cuiq; odium aut admiratio fuit: varie prodidere. Alij suppliciter interrogasse quid mali meruisset: paucos dies exoluendo donatiuo deprecatũ: plures obtulisse vltro percussoribus iugulũ agerent ac ferirent: si ita e rep. videretur: Nõ interfuit occidẽtium quid diceret. de percussione nõ satis cõstat. quidam Terentiũ euocatũ: alii Lecanium. Crebrior fama tradidit Camurium. xv. legionis militẽ impresso gladio iugulũ eius hausisse Cæteri crura brachiaq;: nã pectus tegebat: fœde laniauere. pleraq; vulnera feritate & sæuicia trũco iam corpori adiecta. Titum inde Iuniũ inuasere. de quo & ipso ambigit. consumpserit ne vocẽ eius instans metus: an proclamauerit: non esse ob Othone mandatũ vt occideret. Quod seu finxit formidine: seu cõscientia coniuratiõis cõfessus est. huc potius eius vita famaq; iclinat: vt cõscius sceleris fuerit: cuius cã erat. Ante ædem diui Iulij iacuit primo ictu in poplitem: mox ab Iulio Cario legionario milite in vtrũq; lat9 transuerberatus. Insignem illa die viꝝ Sempronium densum ætas nostra vidit. Centurio is prætoriæ cohortis ad Galbæ custodiã a Pisone additus: stricto pugiõe occurrẽs armatus: & scelus exprobrãs: ac mõ manu: mõ voce vertẽdo in se percussores: quãquam vulnerato Pisoni effugiũ dedit. Piso in ædẽ vestæ peruasit. exceptusq; misericordia publici serui: & cõtubernio eius additus: non religione nec cerimonijs: sed latebra iminens exitium differebat Tũ aduenere missu Othonis noiatim in cædem eius ardẽtes. Sulpitius Florus e Britãnicis cohortibus: nuper a Galba ciuitate donatus. & Statius Murcus speculator. a qbus protractus Piso in foribus templi trucidat. Nullam cædẽ Otho maiore lætitia excepisse: nullũ caput tam insatiabilibus oculis perlustrasse dicit: Seu tum primũ leuata omni solicitudine mẽs: vacare gaudio ceperat: seu recordatio maiestatis in Galba: amiciciæ in. T. Iunio: quãuis imitem animum imagine tristi cõfuderat. Pisonis vt inimici & æmuli cæde lætari: ius fasq; credebat. Præfixa cõtis capita gestãtur inter signa cohortiũ iuxta aquilam legionis: certatim ostentãtibus cruentas manus qui occiderãt: qui interfuerãt: quiue vere qui falso: vt pulchrũ & memorabile facinus iactabãt. Plures q̃. Cxx. libellos præmia exposcentium: ob aliquam notabilẽ illa die operã Vitellius postea inuenit. oẽsq; conquiri & interfici iussit: nõ honore Galbæ: sed tradito principibus more munimentũ ad præsens in posteꝝ vltionẽ. Alium crederes senatũ: alium ppl͞m. Ruere cũcti in castra. anteire ꝓximos. certare cũ præcurrẽtibus increpare Galbã. laudare militum iudiciũ. & osculari Othonis manũ. quãtoq; magis falsa erant q̃ fiebãt tãto plura facere Nec aspernabat singulos Otho: auidũ & minacẽ militũ animum voce vultuq; tẽperans. Mariũ Celsum cõsulem designatũ: & Galbæ vsq; in extremas res amicũ fidumq;: ad suppliciũ expostulabant. Industriæ eius innocẽtiæq; quasi malis artibus infensi. Cædis & prædaꝝ initium: & optimo cuiq; perniciem queri apparebat. Sed Othoni nõdum auctoritas inerat ad prohibendum scelus: iubere iam poterat. Ita simulatione iræ: vinciri iussum: & maiores pœnas daturum affirmãs: præsenti exitio subtraxit. Oĩa deinde arbitrio militũ acta. Prætorij præfectos sibi ipsi legere. Plotiũ firmum e manipularibus quondã: tũ vigilibus præpositũ: & incolumi adhuc Galba partes Othonis secutũ. Adiungit Licinius ꝓculus intima familiaritate Othonis suspectus cõsilia eius fouisse: Vrbi Flauiũ Sabinũ præfecere: iudiciũ Neronis secuti: sub quo eandẽ curã obtinuerat: plerisq; Vespesianũ fratrẽ in eo respiciẽtibus: flagitatũ vt vacatiões ꝑstari cẽturionibus solitæ: remitterẽt, Nãq; gregarius miles vt tributũ annuũ pẽdebat. pars manipulis: pars ꝑ cõmea

tus:aut in ipsis castris vaga:dum mercedem centurioni exolueret:neq; modum one
ris quisquam:neq; genus questus pensi habebat. Per latrocinia & raptus: aut seruili-
bus ministerijs militare ocium redimebant. Tum locupletissimus quisq; miles labo
re ac sæuicia fatigari:donec vacationem emeret. Vbi sumptibus exhaustus socordia
miser elanguerat: inops pro locuplete & iners pro strenuo in manipulum redibat.ac
rursus alius atq; alius eadem egestate ac licentia corrupti:ad seditionem & discordias
& ad extremum bella ciuilia ruebant. Sed Othone vulgi largitione centurionum ani
mos auerteret:ex fisco suo vacationes annuas exolutur℞ promisit: Rem haud dubie
vtilem:& a bonis postea principibus perpetuitate disciplinæ firmatã. Laco præfect9:
tãquam in insulam seponeretur:ab euocato quem ad cædem eius Otho præmiserat:
cõfossus. In Martianum Icellum:vt in libertum palam animaduersum. Exacto per
scelera die nouissimũ malorum fuit læticia. Vocat senatum prætor Vrbanus: certãt
adulationibus cęteri magistratus. Accurrũt patres. decernitur Othoni tribunicia po
testas. & nomen augusti:& oẽs principum honores: annitentibus cunctis abolere cõ
uitia ac probra:quæ promiscue iacta hæsisse animo eius:nemo sensit. Omisisset offen
sas an distulisset:breuitate imperij in incerto fuit. Otho cruento adhuc foro:per stra-
ges iacentium in capitolium:atq; inde in palatium vectus: concedi corpora sepultu-
ræ:cremariq; permisit. Pisonem Verania vxor ac frater Scribonianus. T. Iuniũ Cri-
spina filia composuere:quæsitis redemptisq; capitibus:quæ venalia interfectores ser-
uauerant. Piso vnum & tricesimum ætatis annum explebat:fama meliore q̃ fortuna.
Fratres eius magnũ Claudius Crassum:Nero interfecerant. Ipse diu exul. quatriduo
Cæsar properata adoptione. Ad hæc tm̃ maiori fratri prælatus est:vt prior occideret.
T. Iunius. xlvij. annos varijs moribus egit. Pater illi e ꝓtoria familia: maternus auus
e proscriptis. Prima militia infamis. Legatum Caluisiũ Sabinũ habuerat:cuius vxor
mala cupidine visendi situm castro℞ per noctem militari habitu ingressa:cum vigili-
as & cætera militiæ munia eadẽ lasciuia temptasset:in ipsis principijs stuprũ ausa: &
criminis huius reus. T. Iunius arguebatur. Igitur iussu. C. Cæsaris oneratus catenis:
mox mutatione tempo℞ dimissus:cursu hono℞ inoffenso:legioni post præturã præ
positus:probatusq; seruili deinceps probro respersus est tanquam scyphum aureum
in conuiuio Claudij furatus. Et Claudius postera die soli omniũ Iunio fictilibus mi-
nistrari iussit Sed Iunius pro consulatu Galliam narbonẽsem seuere integreq; rexit.
Mox Galbæ amicicia in abruptum tractus:audax:callidus:promptus:& prout ani
mũ intendisset:prauus aut industrius. Eadem vi testamẽtum. T. Iunij magnitudine
opum irritum. Pisonis supremã voluntatem paupertas firmauit. Galbæ corpus diu
neglectum:& licentia tenebra℞ plurimis ludibrijs vexatũ:dispẽsator Argius:e prio-
ribus seruis:humili sepultura in priuatis eius horris contexit. Caput per lixas calonesq;
suffixum:laceratũ ante patrobij tumulũ. libertus is Neronis punitus a Galba fue-
rat. Postera demum die repertũ:& cremato iam corpori admixtum est. hunc exitum
habuit Seruius Galba tribus & septuagita annis quinq; pricipes ꝓspera fortuna emẽ
sus:& alieno impio fœlicior q̃ suo. Vetus i familia nobilitas. magnæ opes ipsi mediũ
ingeniũ. magis extra vitia q̃ cum virtutibus. Famæ nec icuriosus:nec vẽdicator. Pecu-
niæ alienæ nõ appetẽs:suæ parcus:publicæ auarus. Amico℞ libertorũq; vbi in bonos
incidisset:sine reprahẽsione patiens. si mali forent:vsq; ad culpã ignarus. Sed claritas
natalium & metus tempo℞ obtinuit:vt q̃d segnicia erat sapiẽtia vocaret. Dum vige
bat ætas:militari laude apud germanias floruit. ꝓconsul Africam moderate:iam se

nior citeriorem Hispaniam pari iusticia continuit. maior priuato visus: dum priuat9 fuit: & omnium consensu capax imperij nisi imperasset. Trepidā vrbē ac simul atrocitatem recentis sceleris: simul veteres Othonis mores pauentē: nouus insuper de Vitellio nuncius exterruit: ante cædem Galbæ suppressus: vt tm̄ superioris germaniæ exercitum desciuisse crederetur. Tum duos omnium mortalium impudicicia: ignauia: luxuria deterrimos: velut ad predendum imperium fataliter electos: non senatus modo & eques: quis aliqua pars & cura reip. sed vulgus quoq; palam merere. Nec iā recentia sæuæ pacis exempla: sed repetita bellorum ciuilium memoria: captam totiens suis exercitibus vrbem: vastitatem Italiæ: direptiones prouinciarum: Pharsaliam: Philippos & Perusiam ac Mutinā nota publicarum cladium noīa loquebātur Prope euersum orbem etiam cū de principatu inter bonos certaretur. Sed mansisse. C. Iulio: mansisse Cæsare Augusto victore imperiū. Mansuram fuisse sub Pompeio Brutoq; rempu. Nunc pro Othone an pro Vitellio in tēpla ituros? Vtrasq; impias preces: vtraq; destāda vota inter duos. quorum bello solum id scires: deteriorem fore qui vicisset. Erāt qui Vespesianum & arma orientis augurarētur. & vt potior vtroq; Vespesianus: ita bellū aliud atq; alias clades horrebant. Et ambigua de Vespesiano fama. Solusq; omnium ante se principum: in melius mutatus est. Nunc initia causasq; motus Vitelliani expediam. Cæso cum oībus copijs Iulio vindice: ferox præda gloriaq; exercitus: vt cui sine labore ac periculo: ditissimi belli victoria euenisset: expeditionem & aciem: pręmia q̄ stipendia mallebat. diuq; infructuosam & asperā militiā tolerauerat: Ingenio loci cæliq; & seueritate disciplinæ: quam in pace inexorabilem discordiæ ciuiū resoluunt paratis vtrinq; corruptoribus: & perfidia impunita. viri: arma: equi ad vsum: & ad decus supererant. Sed ante bellum centurias tm̄ suas turmasq; nouerant. exercitus finibus prouinciarum discernebantur. Tum aduersus vindicem confractæ legiones seq; & gallias exptæ: quærere rursus arma: nouasq; discordias. nec socios vt olim: sed hostes & victos vocabant. Nec deerat pars Galliarum: quæ rhenum accolit: easdē partes secuta: ac tum acerrima instigatrix aduersus Galbianos: hoc. n. nomē fastidito vindice indiderant. Igitur Sequanis heduisq; ac deinde prout opulētia ciuitatibus erat: infensi: expugnationes vrbiū: populationes agrorum: raptus penatium. hauserunt aīo: s̄m auariciam & arrogantiā pręcipua validiorum vitia: contumacia Gallorum irritati: qui remissam sibi a Galba quartam tributorum partem: & publice donatos in ignominiam exercitus iactabant. Accessit callide vulgatum temere creditum: decumari legiones: & promptissimū quęq; centurionum dimitti. Vndiq; atroces nuncij: sinistra ex vrbe fama infensa lugdunensis colonia. & pertinaci p Nerone fide fecūda rumoribus Sed plurima ad fingendū credendumq; in ipsis castris: odio: metu: & vbi vires suas respexerant securitate. Sub ipsas superioris anni Kalē. decembr. Aulus Vitellius inferiorē Germaniā ingressus: hyberna legionum cū cura adierat. redditi plærisq; ordines: remissa ignominia: alleuatæ notæ. plura ambitione: quędam iudicio: in quibus sordem & auariciam Fontei capitonis: adimendis assignandisue militię ordinibus integre mutauerat. Nec consularis legati mensura: sed in maius omnia accipiebātur. Et Vitellius apud seueros humilis. Ita comitatem bonitatēq; fauentes vocabant: q sine modo: sine iudicio donaret sua: largiret aliena. Simul auiditatem imperādi ipsa vitia pro virtutib9 interpretabātur. Multi in vtroq; exercitu sicut modesti quietiq;: ita mali & strenui. Sed profusa cupidine: & insigni temeritate legati legionum. A. Cecina & Fabius Valens: e quibus valens infensus Galbæ: tanq̄ detectam a se Virginij cōtationem: op

pressa capitonis cõsilia ingrate tulisset: instigare Vitellium: ardorem militum ostentans. Ipsum celebri vbiq; fama: Nullam in Flacco ordeonio moram. Affore Britaniã. Secutura Germanorum auxilia malefidas ꝓuincias. precarium seni imperium: & breui transiturum. Panderet modo sinum: & venienti fortunæ occurreret. Merito dubitasse Virginium equestri familia: ignoto patre: Imparem si recepisset imperium: tutũ si recusasset: Vitellio tres patris consulatus. Censuram: collegium Cæsaris imponere iampridem Imperatoris dignationem: auferre priuati securitatem. Quatiebatur his segne ingeniũ: vt concupisceret magis q̃ vt speraret. At in superiore Germania Cecina decora iuuenta: corpore ingẽs: animi immodicus: cito sermone erecto incessu: studia militum illexerat. Hunc iuuenem Galba quæstorem in Betica impigre in partes suas trãsgressum legioni præposuit. Mox compertum publicam pecuniam auertisse vt peculatorem flagitari iussit. Cecina egre passus miscere cuncta: & priuata vulnera reip. malis operire statuit. Nec deerant ĩ exercitu semina discordiæ q; & bello aduersus Vindicem. vniuersus affuerat: nec nisi occiso Nerone translatus in Galbam: atq; in eo ipso sacramẽto vexillis inferioris Germaniæ præuẽtus erat. Et Treuiri ac lingones quasq; alias ciuitates atrocibus edictis: aut damno finium Galba perculerat: hybernis legionum propius miscent̃. Vnde seditiosa colloquia: & inter paganos corruptior miles: & in Verginium fauor cuicunq; alij ꝓfuturus. Miserat ciuitas Lingonum vetere instituto dona legionibus dextras hospitij ĩsigne. Legati eorum in squalorem mesticiamq; compositi per principia: per cõtubernia modo suas iniurias: modo ciuitatum vicinarum premia: & vbi pronis militum animis accipiebãtur ipsius exercitus pericula & contumelias conquerentes: accendebãt animos. Nec procul seditione aberant: cum hordeonius Flaccus abire legatos: vtq; occultior digressus esset: nocte castris excedere iubet. Inde atrox rumor: affirmantibus plærisq; interfectos: ac nisi ipsi consulerent: fore vt accerrimi militum & præsentia cõquesti: per tenebras & inscitiam cæterorum occiderentur. Obstringuntur inter se tacito fœdere legiones. Asciscitur auxiliorum miles primo suspectus: tanq̃ circundatis cohortibus: alisq; impetus ĩ legiones pararetur. Mox eadem acrius voluens faciliore inter malos cõsensu ad bellum: q̃ in pace ad concordiam inferioris inde germaniæ legiones solemni Kal. Ianu. sacramento pro galba adactæ multa contatione & raris primorum ordinum vocibus. cæteri silentio proximi. cuiusq; audaciam expectantes. Insita mortalibus natura ꝓpere sequi: quę pigет inchoare. Sed ipsis legionibus inerat diuersitas animorum. primani quintanique turbidi: adeo vt quidam saxa in Galbæ imagines iecerint. quintadecima ac sextadecima legiones nihil vltra fremitum & minas ausæ: initium erumpendi circũspectabãt. At in superiori exercitu: quarta ac duodeuicesima legiones ijsdem hybernis tendentes ipso Kal. Ianu. die dirrumpunt imagines Galbæ. quarta legio promptius. duodeuicesima contanter. Mox consensu. Ac ne reuerentiam imperij exuere viderentur: in senatus populiq; romani oblitterata iam nomina: sacramenta aduocabant. nullo legatorũ tribunorumue ꝓ Galba nitente. quibusdam vt in tumultu notabilius turbantibus. Non tñ quisq̃ in modum contionis aut suggestu locutus. neq; enim erat adhuc cui imputaretur. Spectator flagitij hordeonius flaccus consularis legatus aderat nõ compescere ruentes: non retinere dubios: non cohortari bonos ausus: sed segnis: pauidus: & socordia innocens. Quattuor Centuriones duodeuicesimæ legionis Nonius receptus. Donatius valens: Romulus Marcellus: Calphurnius repentinus: cum protegerent Galbæ imagines: impetu militum abrepti: vinctiq; nec cuiq̃ vltra fides: aut

memoria prioris sacramenti. Sed qđ in seditionibus accidit: vnde plures erāt. omnes
fuere. Nocte quæ Kal. Ianu. secuta est coloniā agrippinēsem aquilifer quartæ legionis
epulāti Vitellio nunciat: quartā: & duodeuicesimā legiones ꝓiectis Galbæ imagini-
bus: ĩ senatus & po. ro. verba iurasse. Id sacramentũ inane visum: occupari nutantem
fortunam: & offerri principem placuit. Missi a Vitellio ad legiones legatosq; : qui de-
sciuisse a Galba superiorem exercitum nũciarent proinde aut bellandum aduersus de
sciscentes: aut si concordia & pax placeat: faciendum Imperatorem. & minore discri-
mine sumi principem q̃ quæri. Proxima legionis primæ hyberna erant. & promptissi-
mus e legatis Fabius valens. Is die postero coloniam agrippinensem cum equitibus le
giõis: auxiliariorumq; ingressus. Imperatorem Vitellium consalutauit. Secutæ ingē
ti certamine eiusdem prouinciæ legiones: & superior exercitus speciosis senatus po-
puliq; romani nominibus relictis, iij. Non. Ianu. Vitellio accessit. Scires illum priore
biduo non penes remp. fuisse ardorem exercituũ. Agrippinenses: Treuiri: Lingones:
æquabāt auxilia: equos arma: pecuniam offerentes. vt quisq; corpore: opibus: ĩgenio
validus. Nec principes modo coloniaꝝ aut castrorum quibus præsentes ex affluēti &
parta victoria: magnæ spes: sed manipuli quoq; & gregarius miles viatica sua: & bal-
teos: phalerasq; insignia armoꝝ argento decora: loco pecuniæ tradebant: ĩstinctu &
impetu: & auaricia. Igitur laudata militum alacritate Vitellius ministeria principa-
tus per libertos agi solita: in equites romanos disponit. Vacationes Centurionibus ex
fisco numerat. Sæuiciam militum plærosq; ad pœnam exposcentium: sæpius appro-
bat. parum simulatione vinculorum frustratur. Pompeius propinquus procurator
Belgicæ: statim interfectus. Iulium Burdunē Germanicę classis præfectum: astu sub
traxit. Exarserat in eum iracundia exercitus: tanq̃ crimen ac mox insidias Fonteio Ca
pitoni struxisset: Grata erat memoria Capitonis: & apud sæuientes occidere palam:
ignoscere nõ nisi fallendo licebat. Ita in custodia habitus. Et post victoriā demũ stra-
tis iam militum odijs dimissus est. Interim vt piaculum obijcitur Cēturio Crispinus:
qui se sanguine Capitonis cruētauerat Eoq; & postulantibus manifestior: & punienti
vilior fuit. Iulius deinde ciuilis periculo exemptus: præpotēs inter Batauos: ne suppli
cio eius ferox gēs alienaretur. Et erant in ciuitate Lingonum. viij. Batauorum cohor-
tes. quartedecimæ legionis auxilia: tũ discordia tempoꝝ a legione digresse ꝓut incli-
nassent: grāde momentũ socię aut aduersæ: Nonium donatũ: Romulum Calphurni
um Centuriones de quibus supra rettulimus: occidi iussit: dānatos fidei crimine gra-
uissimo inter desciscētes. Accessere partibus Valerius Asiaticus Belgicæ prouinciæ le
gatus: quem mox Vitellius generꝝ asciuit: & Iunius Blesus Lugdunensis Galliæ re-
ctor: cum italica legione: & ala tauriana Lugduni tendētibus. Nec in Rheticis copijs
mora quo minus statim adiungerentur. Ne in Britania quidem dubitatum. Preerat
Trebellius maximus per auariciam: ac sordes contemptus exercitui inuisusq;. Accen
debat odium eius Roscius Celius legatus vicesimæ legionis olim discors: sed occasio
ne ciuilium armoꝝ atrocius proruperant. Trebellius seditionem & confusum ordi-
nem disciplinæ Celio: Spoliatas & inopes legiones: Celius Trebellio obiectabat. Cũ
interim fœdis legatorum certaminibus modestia exercitus corrupta. Eoq; discordiæ
ventum: vt auxiliarium quoq; militum conuitijs proturbatus: & aggregātibus se Ce
lio cohortibus alisque desertus Trebellius ad Vitellium perfugerit. quies prouinciæ
q̃q̃ remoto cosulari māsit. Rexere legati legionum pares iure Celius audendo poten
tior. Adiuncto britānico exercitu: ingens viribus opibusq; Vitellius: duos duces duo

itinera bello destinauit. Fabius valēs allicere: vel si abnuerint vastare Gallias: & quot tidianis alpibus Italiam irrūpere Cecina ꝓpiore transitu a peninis iugis digredi iussus Valēti inferioris exercitus electi cum aquila quintę legiōis: & cohortibus alisq; ad.xl. milia armatoꝝ data.xxx.milia Cecina e superiore germania ducebat. quoꝝ robur legio vna prima & vicesima fuit. addita vtriq; Germanorum auxilia. e quibus Vitellius suas quoq; copias suppleuit: tota mole belli secuturus. Mira inter exercitū imperatoremq; diuersitas. Instare miles arma poscere dum Galliæ trepident: dū hispaniæ cōtent̄. Non obstare hyemem: neq; ignauæ pacis moras. Inuadendā Italiam. occupandam vrbem. Nihil in discordijs ciuilibus festinatione tutius: vbi facto magisq̃ cōsulto opus esset. Torpebat Vitellius: & fortunam principatus inerti luxu: ac ꝓdigis epulis presumebat: medio diei temulentus: & sagina grauis: cum tñ ardor & vis militum vltro ducis munia iplebat: vt si adesset Imperator: & strenuis ve ignauis spem metumq; adderet: instructi interritiq; signum ꝓfectionis exposcunt. Nomen Germanici vitellio statim additum: Cæsarem se appellari ēt victor ꝓhibuit. Letum augurium Fabio Valenti exercituiq;: quē in bellum cogebat: ipso ꝓfectionis die: aquila leui meatu ꝓut agmē icederet: velut dux viæ præuolauit. longumq; per spacium is gaudentiū militum clamor: ea quies iterrita alitis fuit: vt haud dubiū magnæ & ꝓsperæ rei omen acciperet̄. Et treuiros quidem vt socios securi adiere Dinoduriū medio matricoꝝ id oppidum est: q̄q̄ oī comitate exceptos: subitus pauor terruit: raptis repente armis: ad cędem inoxiæ ciuitatis: non ob prædam: aut spoliandi cupidinem: sed furore & rabie. & causis icertis: eoq; difficilioribus remedijs. donec precibus ducis mitigati ab excidio ciuitatis temperauere. Cæsa tñ ad quattuor milia hominū. Isq; terror Gallias inuasit: vt venienti mox agmini vniuersæ ciuitates cū magistatibus & precibus occurrerēt stratis per vias pueris fœminisq;: quæq; alia placamēta hostilis iræ nō quidem in bello: sed ꝓ pace tendebant̄. Nuncium de cæde Galbæ & Imperio Othonis Fabius Valens in ciuitate leucoꝝ accepit. Nec militum animus in gaudiū: aut formidinem permotus: bellum voluebat. Gallis cōtatio exempta: & in Othonem ac Vitellium odiū par: ex Vitellio & metus. Proxima lingonū ciuitas erat: fida partibus: benigne excepti: modestia certauere. Sed breuis leticia fuit: cohortium intemperie. quas a legione. xiiij. vt supra memorauimus: digressas: exercitui suo Fabius valens adiūxerat. Iurgia primum: mox rixa inter Batauos & legiōarios: dū his aut illis studia militū aggregant̄: ꝓpe in preliū exarsere: ni valens animaduersione paucoꝝ: oblitos iā Batauos Imperij admonuisset. Frustra aduersus heduos quæsita belli cā. Iussi pecuniā atq; arma deferre: gratuitos insup cōmeat⁹ p̄buere: quod hedui formidine. Lugdunēses gaudio fecere. Sed legio Italica & ala taurina abductæ Cohortes. xviij. lugduni solitis sibi hybernis relinqui placuit. Mālius valens legatus Italicæ legionis: q̄q̄ bene de ꝑtibus meritus: nullo apud Vitelliū honore fuit. Secretis eū criminatiōibus infamauerat Fabius ignarū: & quo incautior deciperet̄: palā laudatum. Veterē inter lugdunēses vienensesq; discordiam proximū bellum accenderat: Multæ inuicē clades: crebrius infestiusq;: q̄ vt tm̄ propter Neronem Galbamq; pugnaretur. Et Galba redditus lugdunēsiū occasione iræ in fiscū verterat. Multus contra in Viēnenses honor. Vnde æmulatio & inuidia: & vno amne discretis connexum odiū. Igitur lugdunēses extimulare singulos militū: & in euersionē Viēnensium impellere: obsessam ab illis coloniam suā: adiutos vindicis conatus: conscriptas nuper legiones in præsidium Galbæ referendo. Et vbi causas odioꝝ prætenderant: magnitudinē predæ ostēdebāt. Nec iam secreta exhortatio: sed

publicæ præces Irent vltores excinderent ſedem gallici belli. Cuncta illic externa & ho
ſtilia, ſe coloniam romanam & partem exercitus: & proſperarum aduerſarumq; re℞
ſocios: ſi fortuna contra daret: iratis ne relinquerentur. his & pluribus in eundem mo
dum perpulerant: vt nec legati quidem ac duces partium: reſtingui poſſe iracundiam
exercitus arbitrarentur: cum haud ignari diſcriminis ſui Viennenſes velamenta & in-
ſulas præferentes: vbi agmen inceſſerat: arma genua: veſtigia: prehenſando flexere mi
litum animos. Addidit Valēs tricenos ſingulis militibus ſeſtertios. Tum vetuſtas di
gnitaſq; coloniæ valuit. Et verba Fabij ſalutem incolumitatemq; Viennenſium com-
mendantis: equis auribus accepta. Publice tamen armis mulctati: priuatis & promi-
ſcuis copijs iuuere militem. Sed fama conſtans fuit: ipſum valentem magna pecunia
emptum. Is diu ſordidus repente diues: mutationem fortunæ male tegebat. Accen-
ſis egeſtate longa: cupidinibus immoderatus: & inopi iuuenta ſenex prodigus. Len-
to deinde agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus: ipſa iti-
ne℞ ſpacia: & ſtatiuorum mutationes venditāte duce fedis pactionibus: aduerſus poſ
ſeſſores agrorum: & magiſtratus ciuitatum: adeo minaciter: vt luco: municipium id
Vocontio℞ eſt: faces admouerit: donec pecunia mitigaretur. quotiens pecuniæ mate
ria deeſſet: & ſtupris & adulterijs exorabatur. Sic ad alpes peruentum. plus prædæ
ac ſanguinis Cecina hauſit. Irritauerant turbidum īgenium heluetij gallica gens: ſoli
in armis: viriſq; mox memoria nominis clara: de cæde Galbæ ignari & Vitellij impe-
riū abnuentes. Initiū bello fuit auaricia ac feſtinatio Vndeuiceſimæ legionis. Rapue
rant pecuniam miſſam in ſtipendium caſtelli: quod olim heluetij ſuis militibus ac ſti
pendijs tuebantur: egre id paſſi heluetij interceptis epiſtolis: quæ nomine Germanici
exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur: cēturionem & quoſdam militum in cu
ſtodia retinebant Cecina belli auidus: proximam quanq; culpam antequam pœnite-
ret: vltum ibat. Mota propere caſtra. Vaſtati agri. Direptus longa pace in modum
municipij extructus locus: ameno ſalubrium aquarum vſu frequens. Miſſi ad Rhe-
tica auxilia nuncij: vt verſos in legionem heluetios a tergo aggrederentur. Illi ante di-
ſcrimē feroces: in periculo pauidi: q̄q̄ primo tumultu Claudiū ſeue℞ ducem legerāt:
non arma noſcere: non ordines ſequi: nō in vnum cōſulere: exitioſum aduerſus vetera
nos prœlium: in tuta obſidio dilapſis vetuſtate mœnibus. Hinc Cecina cū valido ex-
ercitu: inde Rheticæ alæ cohorteſq;: & ipſo℞ rhetorū iuuentus ſueta armis: & more
militiæ exercita: vndiq; populatio & cædes. Ipſi in medio vagi abiectis armis: magna
pars ſaucij aut pallantes in montem Vocecium perfugere. Ac ſtatim immiſſa cohor-
te thracum depulſi: & conſectantibus Germanis Rhetiſq;: per ſiluas atq; in ipſis late
bris trucidati. Multa hominum milia cæſa: multa ſub corona venūdata: Cumq; diru
ptis omnibus auenticum gentis caput iuſto agmine peteretur: miſſi qui dederent ciui
tatem: & deditio accepta. In Iulium alpinum e prīcipibus vt concitorē belli cecina ani
maduertit. Cæteros veniæ vel ſæuiciæ Vitellij reliquit: haud facile dictu eſt: legati hel
uetiorum minus placabilem, Imperatorem: an militem inuenerint. Ciuitatis excidi-
um poſcunt tela ac manus in ora legatorum intentāt. Ne Vitellius quidem minis ac
verbis temperabat: Cum Claudius coſſus vnus ex legatis: notæ facundiæ: ſed dicendi
artem apta trepidatione occultans: atq; eo validior: militis animum mitigauit: vt eſt
mos vulgo mutabilem ſubitis: & tam ꝓnum in miſericordiā: quam in modicum ſæui
cia fuerat. Effuſis lachrymis: & meliora conſtantius poſtulādo: impunitatem ſalutē
q; ciuitati impetrauere. Cecina paucos in heluetijs moratus dies: dū ſententiæ Vitellij

certior fieret: simul transitum alpium parans: letum ex Italia nuncium accipit. Alam syllanam circa padū agentē sacramento Vitellij accessisse. Proconsulē Vitelliū Syllani in Africa babuerant mox a Nerone vt in Egiptum præmitterent̃ exciti: & ob bellū vindicis remorati: ac tum in Italia manētes instinctu decurionum: qui Othonis ignari. Vitellio obstricti: robur aduentantium legionum & famā germanici exercitus attollebant: transiere in partes: & vt domum aliquod nouo principi firmissima transpadanæ regionis municipia Mediolanum ac Nouariam: & Eporediā: & Vercellas adiunxere. Id Cecinæ per ipsos compertum: & quia pręsidio alæ vnius latissima pars Italiæ defendi nequibat: præmissis Gallorum Lusitanorum Britannorumq; cohortibus: & Germanorum vexillis: in alpe graia ipse paululum contatus: num rheticis iugis in Noricum flecteret: aduersus Petroniū vrbis procuratorem: qui concitis auxilijs: & iterruptis fluminum pontibus: fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret præmissas iam cohortes. alasq;: simulac reputās: plus glorię retenta Italia: & vbicunq; certatum foret: Noricos in cætera victoriæ præmia cessuros: penino itinere subsignanum militem & graue legionum agmen hybernis adhuc niuibus traduxit. Otho interim cōtra spem omnium nō delicijs: neq; desidia torpescere: dilatę voluptates: dissimulata luxuria: & cūcta ad decorem iperij composita. Eoq; plus formidinis afferebant falsę virtutes & vitia reditura. Marium Celsum cōsulem designatum per speciem vinculorum: sęuiciæ militum subtractū: acciri in capitoliū iubet. Clementiæ titulus e viro claro & partibus inuiso petebat̃. Celsus cōstanter seruatæ erga Galbam fidei crimen cōfessus: exēplum vltro iputauit. Nec Otho quasi ignosceret: sed ne hostis metū reconciliationis adhiberet: statim intra intimos amicos habuit: & mox bello inter duces delegit. Mā sitq; Celso velut fataliter ēt pro Othone fides integra & infelix. Leta pro moribus ciuitatis: celebrata in vulgus: celsi laus: ne militibus quidem īgrata fuit eandem virtutem admirātibus cui irascebant̃. Par inde exultatio disparibus causis consecuta: impetrato Tigilini exitio Ophonius Tigillinus obscuris parentibus: feda puericia: impudica senecta prefecturam vigilum & pretorij. & alia præmia virtutum quia velocius erat vitijs adeptus: crudelitatem mox deide auariciam: & virilia scelera exercuit: corrupto ad oē facinus Nerone: quædam ignaro ausus: ac postremo eiusdē desertor ac proditor. Vnde nō aliū pertinacius ad penā flagitauere: diuerso affectu: quibus odiū Neronis īerat: & quibus desyderiū. Apud Galbā. T. Iunij potētia defensus prætexētis seruatā ab eo filiā: & haud dubie seruauerat: nō clemētia quippe tot interfectis: sed effugio in futurum: quia pessimus quisq; diffidētia præsentiū mutationem pauēs: aduersus publicū odium: priuatā gratiam præparat. Vnde nulla inocentiæ cura: sed vices ipunitatis eo isensior populus addita ad uetus Tigillini odiū recenti. T. Iunij inuidia: cōcurrere e tota vrbe in palatiū ac fora. & vbi plurima vulgi licētia: in circū ac theatra effusi: seditiosis vocibus obstrepere: donec Tigillinus accepto apud Suessenas aquas supremæ necessitatis nūcio: inter stupra concubinarum & oscula: & deformes moras: sectis nouacula faucibus. nfamē vitam fedauit ēt exitu sero & inhonesto. Per idē tēpus expostulata ad supplciū Galuia Crispilina varijs frustrationibus: & aduersa dissimulātis principis fama: periculo exēpta est magistra libidinum Neronis: trasgressa in africā ad instigandum in arma Clodiū Macrum: famē populi Romani haud obscure molita: totius postea ciuitatis gratiā obtinuit consulari matrimonio inixa. & apud Galbā: Othonem Vitelliū illesa. Mox potēs pecunia: & orbitate: quæ bonis malisq; tēporibus iuxta valent: Crebræ iterim & muliebribus blandicijs isectæ ab Othone: ad Vitelliū epi

stolæ offerebantur: pecuniam & gratiam: & quemcunq; quietis locum prodigæ vitę le gisset. Paria Vitellius ostendebat: primo mollius: stulta vtrinq; & indecora simulatione. Mox quasi rixantes: stupra & flagitia inuicem obiectauere: neuter falso. Otho reuocatis quos Galba miserat legatis: rursus alios ad vtrumq; germanicū exercitum: & ad legionem italicam: easq; quæ Lugduni agebant copias: specie senatus misit. Legati apud Vitellium remansere: ꝓmptius q̄ vt retenti viderent̄. Prætoriani quos per simulationē officij legatis Otho adiunxerat: remissi anteq̄ legionibus miscerent̄. Addit epistolas Fabius Valens noīe germanici exercitus: ad prætorias & vrbanas cohortes: de viribus partiū magnificas: & cōcordiam offerentes. Increpabāt vltro q̄ tāto ante traditū Vitellio īperium: ad Othonē vertissent. Ita ꝓmissis simulac minis tentabātur: vt bello īparens: ī pace nihil amissuri. Neq; ideo prætorianoꝝ fides mutata. sed insidiatores ab othone in germaniā: a Vitellio in vrbē missi. Vtrisq; frustra fuit Vitellianis īpune per tantam hominū multitudinē mutua ignorātia fallentibus. Othoniani nouitate vultus: oībus inuicē ignaris ꝓdebantur: Vitellius litteras ad Tucianum fratrem Othonis composuit: exitium ipsi filioq; eius minitans: ni īcolumes sibi mater ac liberi setuarentur. Et stetit domus vtraq; sub Othone: incertum an metu. Vitellius victor clementiæ gloriam tulit. Primus Othoni fiduciam addidit ex Illirico nuncius iurasse in eum Dalmatiæ ac Pannoniæ & Mesiæ legiones. Idē ex hispania allatum. Laudatusq; per edictum Cluuius rufus: & statim cognitum est: conuersam ad Vitelliū hispaniam. Nec aquitania quidem quanq̄ a Iulio Cordo in verba Othonis obstricta diu mansit. Nusq̄ fides aut amor metu ac necessitate huc illuc mutabantur. Eadē formido prouinciā narbonensem ad Vitellium vertit: facili transitu ad proximos & validiores: Longinquæ prouiuciæ: & quicquid armoꝝ mari dirimitur: penes Othonem manebant: nō partium studio: sed erat grande momentum in nomine vrbis: ac prætextu senatus. Et occupauerat animos prior auditus. Iudaicū exercitū Vespesianus: Syriæ legiones mutianus sacramento Othonis adegere. Simul ęgyptus: omnesq; versæ in orientem prouinciæ nomine eius tenebantur. Idem africæ obsequium: initio a Cartagine orto neq; expectata Vispani a proniani proconsulis auctoritate. Crescens Neronis libertus: nam in malis temporibus partem se reip. fecerat. epulum plebi ob leticiam recentis imperij obtulerat. & populus pleraq; sine modo festinauit. Cartaginem cæteræ ciuitates secutæ. Sic distractis exercitibus ac prouincijs Vitellio quidem ad capessendam prīcipatus fortunam bello opus erat. Otho vt in multa pace munia īperij obiebat. quædam ex dignitate reip. pleraq; cōtra decus & præsenti vsu ꝓperando. Cōsul cum Titiano fratre in Kal. martias Ipse proximos menses Verginio destinat: vt aliquod exercitui germanico delenimentum. Iungitur Verginio Pompeius Vopiscus: prætextu veteris amiciciæ. Pleriq; viennensium honori datum interp̄tabātur. Cæteri consulatus ex destinatiōe Neronis aut Galbæ mansere. Celio ac Flauio sabinis in Iulias: Archio Antonio & Mario celso ī septembres: quorum honori ne Vitellius quidem victor intercessit. Sed Otho pontificatus auguratusq; honoratis iam senibus cumulum dignitatis addidit. & recens ab exilio reuersos nobiles adolescētulos auitis ac paternis sacerdotius in solacium recoluit. Redditus Cadio ruso: Pedio Bleso Seuino pontio senatorius locus: qui repetundarū criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant. Placuit ignoscentibus verso nomine qđ auaricia fuerat: videri maiestatem cuius tum odio ēt bonæ leges peribant. Eademq; largitiōe ciuitatū quoq; ac prouinciarum animos aggressus: hispaniensibus & emeritensibus familiaꝝ adiectiones: Lingonib⁹

vniuersis ciuitatem romanam: ꝓuinciæ beticæ mauroꝝ ciuitates dono dedit. Noua iura cappadociæ: noua africæ ostenta: magisq̃ mansura. Interq; necessitate præsentiũ reꝝ & instantibus curis excusata: ne tum quidẽ immemor amoꝝ: statuas Popeæ per senatusconsultum reposuit. Creditus est ẽt de celebranda Neronis memoria agitauisse: spe vulgum alliciẽdi. Et fuere qui imagines Neronis ꝓponerent. atq; etiam Othoni quibusdam diebus populus & miles tanquam nobilitatem: ac decus astruerẽt Neroni Othoni acclamauit. Ipse in suspenso tenuit vetandi metum: vel cognoscendi pudorem. Conuersis ad ciuile bellum animis: externa sine cura habebantur: Eo audentius Rhesolani Sarmatica gens priore hyeme cæsis duabus cohortibus: magna spe ad Mesiam irruperant: Nouem milia equitũ & ferocia & successu prædæ magisq̃ pugnę intenta: Igitur vagos & incuriosos tertia legio adiunctis auxilijs repẽte inuasit. Apud romanos omnia pręlio apta. Sarmatæ dispersi aut cupidine prædæ graues onere sarcinarum: & lubrico itinerum adempta equorum pernicitate: velut vincti cædebantur. Namq; mirum dictu vt sit omnis Sarmatarum virtus: velut extra ipsos: nihil ad pedestrem pugnam tam ignauũ. Vbi per turmas aduenere: vix vlla acies obstiterit. Sed tum humido die: & soluto gelu: neq; conti: neq; gladi quos prelongos vtraq; manu regunt: vsui lapsantibus equis: & catafractarum pondere. Id principibus & nobilissimo cuiq; tegmen: ferreis laminis: aut præ duro corio consertum: vt aduersus ictus impenetrabile: ita impetu hostium prouolutis inhabile ad resurgendum. Simul altitudine & mollicia niuis hauriebantur. Romanus miles facili lorica: & missili pilo: aut lanceis assultans: vbi res posceret leui gladio iermem Sarmatã: neq; enim defendi scuto mos est: cominus fodiebat: donec pauci qui prœlio superfuerant: paludibus abderentur. Ibi sæuicia: hic misericordia vulnerum absumpti. postquam id Romæ compertum. M. aponius Mesiam obtinens: triumphali statua: Fuluius aurelius & Iulianus. Titius ac Numisius lupus legati legionum consularibus ornamentis donant᷑ læto Othone & gl'iam i se trahẽte: tanq̃ & ipse fœlix bello: & suis ducib9: suisq; exercitibus rẽp. auxisset. Paruo iterim initio vnde nihil timebat᷑ orta seditio: ꝑpe vrbi excidio fuit. Septimamdecimam cohortem e colonia hostiensi: in verbem acciri Otho iusserat. Armandæ eius cura Vario Crispino tribuno e prætorianis data. Is quo magis vacuus quietis castris iussa exequeretur: vehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamentario iubet. Tempus in suspitionem: causa in crimen: affectatio quietis in tumultum eualuit. Et visa inter tumulentos arma: cupidinem sui mouere. Fremit miles & tribunos centurionesq; proditionis arguit: tanq̃ familiæ senatorum ad perniciem Othonis armarentur. Pars ignaui & vino graues: pessimus quisq; in occasionem prædaꝝ. Vulgus vt mos est: cuiuscunq; motus noui cupidum. & obsequia meliorum nox abstulerat. Resistentem seditioni tribunum: & seuerissimos centurionum obtruncãt. rapta arma. nudati gladij. Insidentes equis vrbem ac palatium petunt. Erat Othoni celebre conuiuium primoribus fœminis virisq; qui trepidi fortuitus ve militum furori: an dolus imperatoris: manere ac deprehendi: an fugere & dispergi: periculosius foret: modo constantiam simulare: modo formidine detegi: simul Othonis vultum ĩtueri. Vtq; euenit inclinatis ad suspitionem mentibus: cum timeret Otho: timebat᷑. Sed haud secus discrimine senatus q̃ suo territus: & præfectos prætorij ad mitigandas militum iras statim miserat: & abire propere omnes e conuiuio iussit. Tum vero passim magistratus proiectis insignibus: vitata comitum & seruorum frequentia: senes fœmineq; per tenebras: diuersa vrbis itinera: rari domos: plurimi amicorum tecta: & vt cuiq;

humillimus cliens icertas latebras petiuere. Militum impetus: ne foribus quidem pa latij coercitus: quo minus conuiuium irrumperent: ostendi sibi Othonem expostu lantes: vulnerato Iulio martiale tribuno: & Vitellio Saturnino præfecto legionis dū ruentibus obsistunt: Vndiq; arma & minæ: modo i. centuriones tribunosq;: modo in Senatum vniuersum Lymphatis cæco pauco pauore animis: & quia neminem vnum destinare iræ poterant licentiam in omnes poscentibus: donec Otho contra decus im perij thoro insistens: precibus & lachrymis egre cohibuit. Redieruntq; in castra inui ti: neq; inocentes. Postera die velut capta vrbe: clausæ domus. rarus per vias populus. mesta plebs. deiecti in terram militum vultus. ac plus tristiciæ q̄ pœnitentiæ. Mani pulatim allocuti sunt Licinius & Proculus & Plotius firmus præfecti: ex suo quisq; in genio mitius aut horridius. Finis sermonis in eo vt quina milia nummum singulis mi litibus numerarent̃. Tum Otho ingredi castra ausus. Atq; illum tribuni centuriones q; circunsistunt: abiectis militiæ insignibus: ocium & salutem flagitantes. Sensit inui diam miles. & compositus in obsequium: auctores. seditionis ad supplicium vltro po stulabat. Otho q̄q̄ turbidis rebus: & diuersis militum animis: cum optimus quisq; re medium præsentis licentiæ posceret: Vulgus & plures seditionibus & ambitioso im perio læti: per turbas & raptus facilius ad ciuile bellum impellerentur: simul reputās non posse principatum scælere quæsitum: subita modestia & prisca grauitate retine ri: sed discrimine vrbis & periculo senatus anxius. postremo ita disseruit. Neq; vt affe ctus vestros in amorem mei accēderem commilitones: neq; vt animum ad virtutem cohortarer: vtraq;. n. egregie supersunt: sed veni postulaturus a vobis temperamentū vestræ fortitudinis: & erga me modum caritatis. Tumultus proximi initium non cu piditate vel odio: quæ multos exercitus in discordiam egere: ac ne detrectatione qui dem aut formidine periculorum: nimia pietas vestra acrius q̄ consideratius excitauit. Nam sæpe honestas rerum causas ni iudicium adhibeas: perniciosi exitus consecunt̃. Imus ad bellum. non oēs nuncios palam audiri: omnia consilia cunctis præsentibus tractari ratio reꝝ: aut occasionum velocitas patit̃. Tam nescire quædam milites quā scire oportet. Ita se ducū auctoritas: sic rigor disciplinæ habet: vt multa etiam per cen turiones tribunosq; tantum iuberi expediat. Si vbi iubeantur quærere singulis liceat: pereunte obsequio etiam imperium intercidit. An & illic nocte intempesta rapientur arma? Vnus alterue perditus ac temulentus: neq;. n. plures consternatione proxima insanisse crediderim: Centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet? Imperatoris sui tentorium irrumpet? Vos quidem istud pro me. Sed in discursu ac tenebris: & rerum omnium confusione patefieri occasio etiam aduersus me potest. Si Vitellio & satelli tibus eius eligendi facultas detur quem nobis animum: quas mentes imprecentur? quid aliud q̄ seditionem & discordiam optabunt? ne miles centurioni: ne centurio tri buno obsequatur. Hinc confusi pedites equitesq; in exitiū ruamus. Parendo potius cō militones q̄ imperia ducū sciscitando rē militares continentur. Et fortissimus in ipso discrimine exercitus ē: qui ante discrimē quietissim9. Vobis arma & animus sit: mihi consilium & virtutis vestræ regimen relinquite. Paucorum culpa fuit. duorum pœna erit. Cæteri abolete memoriam fœdissimæ noctis: ne illas aduersus senatum voces vl lus vnq̄ exercitus audiat. Caput imperij & decora omnium ꝓuinciarum ad pœnam vocare: non hercle illi: quos nunc maxime Vitellius in nos ciet germani audeant: Vlli ne italiæ allumni: & romana vere iuuentus: ad sanguinem & cædem reposcerent or dinem: cuius splendore & gloria sordes & obscuritatem Vitellianaꝝ partiū perstrin

gimus? Nationes aliquas occupauit Vitellius: Imaginem quādam exercitus habet. Senatus nobiscū ē. Sic fit: vt hinc resp. inde hostes reip. cōstiterint. Quid vos pulcherrimā hanc vrbē domibus & tectis: & congestu lapidū stare creditis? Muta ista & inania intercidere ac reparari promiscue possunt. Eternitas rerum & pars gentium: & mea cum vestra salus: incolumitate senatus firmatur. Hunc auspicato a parente & cōditore vrbis nostræ institutū & a regibus vsq; ad principes cōtinuum & īmortalem: sicut a maioribus accepimus: sic posteris tradamus. Nā vt ex vobis senatores: ita ex senatoribus principes nascūtur. Ea oratio ad perstringendos mulcēdosq; militum aīos: & seueritatis modus (neq;.n. in plures q̄ in duos aīaduerti iusserat) grate accepta. Cōpositiq; ad p̄sens: qui coerceri non poterant. Non tn̄ quies vrbis redierat. Strepitus telorum: & facies belli erat militibus: vt nihil in cōe turbātibus. ita sparsis per domos. occulto habitu & maligna cura in oēs: quos nobilitas aut opes: aut aliqua in signis claritudo rumoribus obiecerat. Vitellianos quoq; milites venisse in vrbem ad studia partiū noscenda: plæriq; credebant. Vnde plena omnia suspitionum: & vix secreta domum sine formidine. Sed plurimum trepidationis in publico: vt quenq; nuncium fama attulisset aīum vultumq; conuersis: ne diffidere dubijs ac parum gaudere prosperis viderentur. Coacto vero in curiam senatu: arduus rerum omnium modus: ne contumax silentium: ne suspecta libertas: & priuato Othoni nuper atq; eadem dicēdi adulatio. Igitur versare sententias: & huc atq; illuc torquere: hostem & parricidam Vitellium vocantes. Prouidentissimus quisq; vulgaribus couicijs: quidam vera probra iacere. In clamore tn̄: & vbi plurimæ voces: aut tumultu verborum sibi ipsi obstrepentes. Prodigia insuper terrebāt diuersis auctoribus vulgata. In vestibulo capitolij omissas habenas bigæ cui victoria institerat. Erupisse cella Iunonis: maiorem humanā speciē: statuam diui Iulij: in insula tyberini amnis sereno & īmoto die ab occidente in orientem conuersam. prolocutū in ætruria bouē Insolitos animalium partus: & plura alia rudibus sæculis ēt in pace obseruata: quę nunc tm̄ in metu audiūtur. Sed præcipuus & cū præsenti exitio etiam futuri pauor: subita inundatiōe thyberis qui īmenso auctu: prorupto ponte sublicio: ac strage obstantis molis refusus: nō modo iacentia: & plana vrbis loca: sed secura huiusmodi casuum impleuit. Rapti e publico pleriq; plures in tabernis excubilibus intercepti. Fames in vulgus inopia questus & penuria alimentorum. corrupta stagnantibus aquis insularum fundamenta: dein remeante flumine dilapsa: Vtque primum vacuus a periculo animus fuit: id ipsum quod paranti expeditionem Othoni campus martius & via flaminia iter belli esset obstructum a fortuitis vel naturalibus causis: in omen imminentium cladium uertebatur. Otho lustrata vrbe: & expensis bello consilijs quando pœninæ coctiæq; alpes: & cæteri Galliarum aditus vitellianis exercitibus claudebantur Narbonensem galliam aggredi statuit: classe valida & partibus fida: q; reliquos cæsorum ad pontem miluium: & sæuicia Galbæ in custodiam habitos: in numero legionis composuerat: Facta & reliquis spes honoratioris in posterum militiæ. Addidit classi vrbanas cohortes: & plerosq; e prætorianis viris: ut robur exercitus: atq; ipsis ducibus consiliū: & custodes. Summa expedetionis Antonio Nouellio: Suedio clementi primipilaribus: Emilio Pacensi: cui adēptū a Galba tribunatum reddiderat: permissa. Curam nauium Oscus libertus retinebat: ad obseruandam honestiorum fidem inuitatus. peditum equitumq; copijs Suetonius Paulinus: Marius celsus: Annius gallus rectores destinati. Sed plurima fides Licinio proculo prætorij præfecto. Is urbanæ militiæ impiger: bellorum insolens: auctorita-

tem Paulini: vigorem Celsi: maturitatem Galli: vt cuiq; erat criminando: quod facil-
limum factu est: prauus & callidus: bonos & modestos anteibat. Sepositus per eos
dies Cornelius dolobella in coloniam aquinatem: neq; arcta custodia: neque obscura
nullum ob crimen: sed vetusto nomine & propinquitate Galbæ mõstratus. Multos
e magistratibus magnam consularium partẽ Otho non participes aut ministros bel
lo: sed comitum specie: secum expedire iubet. In quis & L. Vitellium eodem quo cęte
ros cultu: nec vt imperatoris fratrem: nec vt hostis. Igitur mota vrbis cura: nullus or
do metu aut periculo vacuus. Primores senatus ætate inualidi: & longa pace desides:
segnis & oblita bellorum nobilitas: ignarus militiæ eques: quãto magis occultare &
abdere pauorem nitebãtur: manifestius pauidi. Nec deerant e contrario qui ambitio
ne stolida conspicua arma: insignes equos quidam luxuriosos apparatus conuiuiorũ
& irritamenta libidinum: vt instrumenta belli mercarentur. Sapientibus quietis a rei
pu. cura: leuissimus quisque: & futuri improuidus spe vana tumens: multi afflicta fi-
de in pace: ac turbatis rebus alacres: & per incerta tutissimi. Sed vulgus & magnitu-
dine nimia cõmunium curarum expers populus sentire paulatim belli mala: conuer-
sa in militum vsum omni pecunia: intentis alimentorum præcijs: quæ motu vindicis
haud perinde plebem attriuerant: secura tum vrbe a prouinciali bello: quod inter le-
giones galliasque velut externum fuit. Nam ex quo diuus augustus res Cæsarum cõ-
posuit: ꝓcul & in vnius sollicitudinem aut decus populus romanus bellauerat: Sub
Tyberio & Caio tantum pacis aduersa reipu. pertimuere. Scriboniani contra Claudi
um scepta: simul audita & coercita. Nero nũcijs magis & rumoribus: q̃ armis depul
sus. Tum legiones classesq;: & quod raro alias: prætorianus vrbanusque miles: in aci-
em deducti. Oriens occidensq; & quicquid vtrinq; virium est a tergo: sub ducibus ali
is si bellatum foret: lõgo bello materia. Fuere qui proficiscenti Othoni moras religio
nemq; nundum conditorum ancilium afferrent. Aspernatus omnem contationẽ: vt
Neroni quoq; exitiosam: Et Cecina iam alpes transgressus extimulabat: Pridie idus
Mar. cõmendata patribus rep. reliquias neronianarum sectionum: nõdum in fiscum
conuersas: reuocatis ab exilio concessit. Iustissimum donum: & in speciem magnificũ
sed festinata iam pridem exactione vsu sterili. Mox vocata contione: maiestatem vr-
bis: & consensum populi ac senatus: pro se attollẽs aduersum Vitellianas partes mo-
deste disseruit: Inscitiam potius legionum q̃ audaciam increpans nulla Vitellij men-
tione: siue ipsius ea moderatio: seu scriptor orationis sibi metuens: contumelijs in Vi
tellium astinuit: quando vt in consilijs militiæ Suetonio: Paulino & Mario Celso: ita
in rebus vrbanis: & Galeri Trachali ingenio Othonem vti credebatur: & erant qui ge
nus ipsum orandi noscerent: crebro fori vsu celebre: & ad implendas populi aures: la
tum & sonans. Clamor vocesq; vulgi ex more adulandi nimiæ & falsæ: quasi dictato-
rem Cæsarem: aut imperatorem Augustum prosequerentur: Ita studijs votisq; certa
bãt: nec metu aut amore: sed ex libidine seruitij: vt in familijs priuata cuiq; stimulatio
& vile iam decus publicum. Profectus Otho quietẽ vrbis curasq; imperij Saluio Ti-
tiano fratri permisit.

Struebat iã fortuna in diuersa par
te terraꝝ initia causasq; imperio quod varie ortum: lętum reip. aut atrox. Ipsis prĩcipi
bus prospeꝝ aut exitio fuit. Titus Vespesianus e Iudea incolumi adhuc Galba: mis-
sus a patre: causam profectionis officium erga principem. & maturã petendis hono-
noribus iuuentam ferebat. Sed vulgus fingendi auidũ disperserat accitũ in adoptionẽ

Materia sermonibus: seniũ & orbitas principis: & intemperantia ciuitatis: donec vn9 eligatur: multos destinandi. Augebat famam ipsius Titi ingenium quantæcũq; fortunæ capax: decori cum quadam maiestate. prospere Vespesiani res: præsaga responsa: & inclinatis ad credendum animis loco omnium ẽt fortuna. Vbi Corinthi achaiæ vrbe certos nũcios accepit de interitu Galbę: & aderant qui arma Vitellij bellumq; affirmarent: anxius animo: paucis amicoꝝ adhibitis: cuncta vtrinq; perlustrat. Si pergeret in vrbem nullam officij gratiam in alterius honorem suscepti. ac se Vitellio siue Othoni obsidem fore. Sin rediret: offensam haud dubiam victoris: & incerta adhuc victoria: & concedente in partes patre: filium excusatum. Sin Vespesianus remp. susciperet obliuiscendum insensaꝝ de bello agitantibus. His ac talibus inter spem metũ q; iactatum: spes vicit. Fuere qui accensũ desyderio Beronices reginæ: vertisse iter crederent. Neq; abhorrebat a Beronice iuuenalis animus. Sed gerendis rebus nullum ex eo impedimẽtum. lætam voluptatibus adolescẽtiam egit: suo q̃ patris imperio modestior. Igitur oram Achaiæ & Asiæ ac leua maris præteruectus: Rhodum & Cypꝛ insulas: inde spacijs audentioribus Syriam petebat. Atq; illum cupido incessit: adeũdi visendiq; templum paphiæ veneris inclitum per indigenas aduenasq;: haud fuerit longum initia religionis: templi situm formam deæ: neq;.n. alibi sic habetur: paucis disserere: Conditorem templi regem venerianum vetus memoria: quidam ipsius deę nomen id peribent. Fama recentior tradit a Cinara sacratum templũ. deaq; ipsã cõceptam mari huc appulsam. Sed scientiam artẽq; aruspicum accitum e cilicia myrã intulisse. Atq; ita pactum vt familiæ vtriusq; posteri cerimonijs præsiderẽt. Mox ne honore nullo regium genus peregrinam stirpem antecelleret: ipsa quam intulerant sciẽtia hospites cessere. Tantum Cinarades sacerdos consulitur. hostię vt quisq; vouisset: mares deligũtur. Certissima fides hedoꝝ fibris. Sanguinem aræ obfundere vetitum. Precibus & igne puro altaria adolentur. nec vllis hymbribus q̃q̃ in aperto madescũt. Simulachrum deę non effigie humana. Continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metæ modo exurgens. Et ratio in obscuro. Titus spectata opulentia donisque regum: quæq; alia lætum antiquitatibus græcorum genus incertæ vetustati affingit: de nauigatione primum consuluit. Postq̃ pandi viam: & mare prosperum accepit. de se per ambages interrogat: cæsis pluribus hostijs. Sostratus: sacerdotis id nomẽ erat vbi læta & congruentia extra magnisque consultis annuere deam vidit: pauca in præsens & solita respondens: petito secreto futura aperit. Titus aucto animo ad patrem prouectus suspensis prouinciarum & exercituum mentibus: ingens rerum fiducia accessit. profligauerat bellum iudaicum Vespesianus oppugnatione Ierosolimorum. Reliqua duro magis & arduo opere ob ingenium gentis & peruicaciam superstitionis: q̃ quo satis virium obsessis ad tollerãdas necessitates superesset. Tres vt supra memorauimus: ipsi Vespesiano legiones erant exercitæ bello. quattuor Mutianus obtinebat in pace. Sed æmulatio & proximi exercitus gloria repulerat segniciam. Quantumq; illis roboris discrimina & labor: tantum his vigoris addiderat integra quies: & inexperti belli labor. Auxilia vtriq; cohortiũ alarũq; & classes regesq; ac nomẽ dispari fama celebre. Vespesianus acer militiæ anteire agmẽ. locum castris capere. noctu diu q; consilio. ac si res posceret: manu hostibus obniti. cibo fortuito. veste habituq; vix a gregario milite discrepans. prorsus si auaricia abesset: antiquis ducibus par. Mutianũ e contrario magnificentia & opes: & cuncta priuatum modum supergressa extollebant. aptior sermone dispositu prouisuq; ciuilium reꝝ peritus egregium principatus

temperamentũ: si demptis vtriusq; vitijs: solæ virtutes miscerentur. Cæterũ hic Syriæ: ille Iudeæ præpositus: vicinis prouinciarũ administrationibus inuidia discordes: exitu demũ Neronis: positis odijs in mediũ cõsulere: primũ per amicos. Dein præcipua concordiæ fides Titus: praua certamina cõmuni vtilitate aboleuerat: natura atq; arte cõpositus alliciendis et Mutiani moribus. Tribuni Centurionesq; & Vulgus militũ: industria: licentia: per virtutes: per voluptates: vt cuiq; ingeniũ adsciscebatur. Anteq̃ Titus aduentaret: sacramẽtum Othonis acceperat vterq; exercitus precibus vt assolet nuncijs: & tarda mole ciuilis belli: quod longa cõcordia quietus oriens: tũc primũ parabat. Namq; olim validissima inter se ciuiũ arma in Italia: Galliaue: viribus occidentis cepta. Et Pompeio Cassio Bruto Antonio: quos oẽs trans mare secutum est ciuile bellum: haud prosperi exitus fuerant. Auditiq; sæpius in Syria Iudeaq; Cæsares q̃ inspecti. Nulla seditio legionum: tm̃ aduersus parthos minæ vario euentu. Et proximo ciuili bello turbatis alijs incõcussa ibi pax. dein fides erga Galbã. Mox vt Othonem ac Vitellium scelestis armis res romanas raptum ire: vulgatum est: ne penes cæteros Imperij premia: penes ipsos tantum seruicij necessitas esset: fremere miles: & vires suas circũspicere. Septem legiones statim: & cum ingẽtibus auxilijs Syria Iudeaq;. Inde continua ægyptus duæq; legiones: hinc Cappadocia Pontusq;: & quicquid castrorũ Armenijs prætenditur. Asia & cæteræ prouinciæ: nec virorũ inopes: & pecuniæ opulentæ: quantũ insularũ mari cingit̃ & parando interim bello seclusum tutũq; ipsum. mare. Nõ fallebat duces impetus militũ. Sed bellãtibus alijs placuit expectari bellum: cũ in victores victosq; nunq̃ solida fides coalesceret. Nec referre Vitellium an Othonem superstitẽ fortuna faceret. Rebus secundis etiam egregios duces insolescere: discordiã his ignauiam luxuriem: & suismet vitijs alterũ bello: alterũ victoria periturum. Igitur arma in occasionem distulere Vespesianus Mutianusq; nuper: Cæterum olim mixtis consilijs: optimus quisq; amore reip. Multos dulcedo prædarũ stimulabat. alios ambigue domi res. Ita boni maliq; causis diuersis: studio pari: bellum oẽs cupiebant. Sub idem tp̃s Achaia atq; Asia falso exterritæ velut Nero aduẽtaret: vario super exitu eius rumore. eoq; pluribus viuere eũ fingentibus: credẽtibusq;. Cæterorũ casus conatusq; in cõtextu operis dicemus. Tũc seruus e ponto: siue vt alij tradidere: libertinus ex Italia cytharæ & cãtus peritus. Vnde illi super similitudinẽ oris ꝓpior ad fallendum fides: adiunctis desertoribus: quos inopia vagos: in gentibus promissis corruperat: mare ingredit̃. ac vi tempestatum Scythinũ insulam detrusus: & militum quosdã ex oriente cõmeantiũ asciuit: & abnuentes interfici iussit: & spoliatis negociatoribus: mancipiorũ valentissimũ quemq; armauit. Centurionemq; Sysennã dextras cõcordiæ signa syriaci exercitus noĩe ad prætorianos ferentem: varijs artibus aggressus est. donec Sysenna clam relicta insula: trepidus & vim metuẽs aufugeret: Inde late terror multis ad celebritatẽ nominis erectis: rerũ nouarum cupidine & odio præsentium. Gliscentem in dies famam fors discussit. Gallatiam ac Pamphiliam prouincias Calphurnio asprenati regenda s Galba permiserat Datæ e classe misenẽsi duę triremes ad prosequẽdum eum: quibus Scythinum insulam tenuit. Nec defuere qui trierarchos nomine Neronis accirent. Is in mesticiã compositus: & fidem suorũ quondam militum inuocans: vt eũ in Syria: aut egypto sisterent orabat. Trierarchi nutantes: seu dolo alloquendos sibi milites: & paratis oĩum animis reuersuros firmauerũt. Sed asprenati cũcta ex fide nunciata: cuius cohortatione expugnata nauis & interfectus quisquis ille erat. Corpus isigne oculis comaq; & toruitate vultus i asiã: atq; ide

romam peruectum est. In ciuitate discordi & ob crebras principum mutationes inter libertatem ac licentiam incerta: paruæ quoq; res magnis motibus agebantur. Vibius Crispus: pecunia: potentia: ingenio: īter claros magisq̄ inter bonos. Annium Faustū equestris ordinis: qui temporibus Neronis delationes factitauerat: ad cognitionem senatus vocabat. Nam recens Galbæ principatu censuerant patres: vt accusatoꝝ cau sæ noscerentur. Id Senatus consultum varie iactatum: & prout potens vel inops re9 inciderat: infirmum aut validum retinebatur. Ad hec terroris: & propria vi Crispus incubuerat: delatorem fratris sui peruetere Traxeratq; magistratus partem: vt indefensum: & inauditum dedi ad exitium postularet. Cōtra apud alios nihil æque reo: ꝓderat q̄ nimia potentia accusatoris: dari tempus. edi crimina: quis infirmum & nocentem. more tamen audiendum censebant. Et valuere primo: dilataq; in paucos dies cognitio. mox dānatus est Faustus: nequaq̄ eo assensu ciuitatis: quem pessimis morib9 meruerat. quippe ipsum Crispum easdam accusationes cū præmio exercuisse meminerāt. Nec pœna criminis: sed vltor displicebat. Leta interim Othoni principia belli: motis ad imperium eius e Dalmatia Pannoniaq; exercitibus. Fuere quattuor legiōes e quibus bina milia præmissa. Ipsæ modicis interuallis sequebantur. Septima a Galba conscripta. Veteranæ. xj. ac. xiij. & præcipua fama quartadecumana rebellione Britanniæ compressa. Addiderat gloriam Nero eligendo vt potissimos. Vnde longa illis erga Neronem fides & erecta in Othonem studia. Sed quo plus virium ac roboris: e fiducia tarditas inerat. Agmen legionum alæ cohortesq; præueniebant: & ex ipsa vrbe haud spernenda manus quinq; prætoriæ cohortes & equitū vexilla cum legione prima. Ac deforme insuper auxilium duo milia gladiatoꝝ: sed per ciuilia arma ēt seueris ducibus vsurpatum. his copijs rector additus Annius Gallus: cum Vestricio Spurina ad occupandas padi ripas premissus: quoniam prima consilioꝝ frustra ceciderant: trāsgressio iam alpes Cecina: quem sisti intra Gallias posse sperauerat. Ipsum Othonem comitabātur speculatoꝝ lecta corpora: cū cæteris prætorijs cohortibus: Veterani e prætorio: classicoꝝ ingens numerus. Nec illi segne aut corruptū luxu iter Sed lorica ferrea vsus est: & ante signa pedester: horridus: incomptus: famæq; dissimilis. Blandiebatur cœptis fortuna: possessa per mare & naues: & maiore Italiæ parte: penitus vsq; ad initiū maritimaꝝ alpium: quibus tentandis aggrediendisq;: ꝓuinciæ Narbonensi Suediū clementem Antonium Nouellum: Emiliū pacensem duces dederat. Sed pacensis per licentiam militum victus. Antonio Nouello nulla auctoritas. Suedius clemens ambitioso imperio regebat: vt aduersus modestiā disciplinę corruptus: ita prœlioꝝ auidus: Nō Italia adiri: nec loca sedesq; patriæ videbantur. Tanquā externa littora & vrbes hostium vrere: vastare: rapere: eo atrocius ꝙ nihil vsq̄ prouisum aduersum metus. pleni agri: apertæ domus. occursantes domini iuxta coniuges & liberos: securitate pacis: & belli malo circūueniebantur. Maritimas tum alpes tenebat procurator Marius maturus. Is concita gente: nec deest iuuentus: arcere prouinciæ finibus Othonianos intendit. Sed primo impetu cæsi disiectiq; mōtani: vt quibus temere collectis: nō castra non ducem noscitantibus. neq; in victoria decus esset: neq; in fuga flagitiū. Irritatus eo prelio Othonis miles: vertit iras in municipium Albitimilium. quippe in acie nihil prædæ in opes agrestes: & vilia arma: nec capi poterāt pernix genus: & gnari locoꝝ. Sed calamitatibus īsontium expleta auaricia. Auxit inuidiam præclaro exemplo fœmina lygus: quæ filio abdito: cū simul pecuniā occultari milites credidissent eoq; per cruciatus interrogarēt: vbi filium occuleret vteꝝ osten

dens latere respondit: nec vllis deinde tortoribus: aut morte: constantiam vocis egregiæ mutauit. Imminere prouinciæ Narbonensi in verba Vitellij adactæ: classem Othonis Fabio Valenti trepidi nuncij attulere. Aderant legati coloniarum auxilium orantes. Duas Turingorum cohortes: quattuor equitum turmas. Vniuersam Treuirorum alam cum Iulio Classico præfecto misit. e quibus pars in colonia foro iuliensi retenta: ne omnibus copijs in terrestre iter versis: vacuo mari classis accelleraret. Duodecim equitum turmæ & lecti e cohortibus aduersus hostem iere. quibus adiuncta lygurum cohors vetus loci auxilium: & quingenti pannonij nondum sub signis. Nec mora prœlio: sed acie ita instructa: vt pars classicorum mixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret. quantum inter colles ac littus æqui loci prætorianus miles expleret. In ipso mari vt annexa classis & pugnæ parata: conuersa: & minaci fronte prætenderetur. Vitelliani quibus minor peditum vis in equite robur: alpinos proximis iugis: cohortes densis ordinibus post equitem locant. Treuirorum turmę obtulere se hosti incaute. cum exciperet contra veteranus miles. simul a latere etiam saxis vrgeret: apta ad iaciendum paganorum manus: qui sparsi inter milites strenui ignauique in victoria idem audebant. Additus perculsis terror: inuecta in terga pugnantium classe. Ita vndique clausi: Deletæque omnes copiæ forent: ni victorem exercitum attinuisset obscurum noctis obiectum obtentui fugientibus. Nec Vitelliani quamquam victi quieuere. accitis auxilijs: securum hostem: ac successu rerum socordius agentem: inuadunt: Cęsi vigiles: perrupta castra: trepidatum apud nauis: donec sidente paulatim metu: occupato iuxta colle defensi. mox irrupere. Atrox ibi cædes: & turingarum cohortium præfecti. sustentata quidem diu acie: telis obruuntur. Ne Othonianis quidem incruenta victoria fuit: quorum in prouide secutos conuersi equites circunuenerunt. Ac velut peccatis inducijs: ne hinc classis: inde eques subitam formidinem inferrent: Vitelliani retro Antipolim Narbonensis Galliæ municipium. Othoniani Albingaunum interioris lyguriæ reuertere. Corsicam ac Sardiniam cæterasque proximi maris insulas: fama victricis classis in partibus Othonis tenuit. Sed Corsicam prope afflixit Decumi pacarij procuratoris temeritas: tanta mole belli nihil in summa profutura: ipsi exitiosa. Namque Othonis odio iuuare Vitellium Corsorum viribus statuit: inani auxilio etiam si prouenisset. Vocatis principibus insulæ: consilium aperit. Et contradicere ausos Claudium Phirrhicum trierarchum lyburnicarum ibi nauium. Quintium certum equitem romanum interfici iubet. quorum morte exterriti qui aderant: simul ignara & alieni metus socia imperitorum turba in verba Vitellij iurauere. Sed vbi delectum agere Pacarius: & inconditos homines fatigare militię muneribus occepit: laborem insolitum perosi: infirmitatem suam reputabant. Insulam esse quam incolerent. & longe Germaniam viresque legionum. Direptos vastatosque classe etiam quos cohortes alæque protegerent. Et auersi repente animi: nec tamen aperta vi. Aptum tempus insidijs legere. Digressis qui pacarium frequentabant: nudus & auxilij inops balneis interficitur. Trucidati & comites. Capita vt hostium ipsi interfectores ad Othonem tulere. Neque eos aut Otho premio affecit: aut puniuit Vitellius in multa colluuie rerum maioribus flagitijs permixtos. Aperuerat iam in Italia bellumque transmiserat: vt supra memorauimus. ala syllana: nullo apud quemque Othonis fauore: nec quia Vitellium mallent: sed longa pax ad omne seruitium fregerat faciles occupantibus: & melioribus incuriosos. Florentissimum Italiæ latus: quantum inter padum alpesque camporum & vrbium est: armis Vitellij: Namque & pręmissæ a Cecina cohortes aduenerant: tenebatur. Capta pannoniorum cohors apud Cremonam. Intercepti centum equites: ac mille classici: iter Placentiam Ticinumque. quo successu Vitellianus miles.

non iam flumine aut ripis arcebatur. Irritabat quinetiam Batauos trāsrhenanosq; pa dus ipse: quem repente cōtra placētiam trāgressi raptis quibusdā exploratoribus: ita cæteros terruere: vt adesse omnem Cecinæ exercitum: trepidi ac falsi nunciarēt: Certum erat Spurinæ: Is enim Placētiam obtinebat: necdū venisse Cecinā: Et si propinquaret: coercere intra munimenta militem: nec tris prætorias cohortes & mille Vexillarios: cū paucis equitibus veterano exercitui obijcere. Sed indomit9 miles: & belli ignarus: correptis signis vexillisq; ruere: & retinenti duci tela intentare: spretis cēturionibus tribunisq; prouidētiam ducis laudātibus: qui pro Othone & accitū Cecinā clamitabant. Fit temeritatis alienæ comes Spurina: primo coactus: mox velle simulans: quo plus auctoritatis inesset consilijs: si seditio mitesceret. Postq̄ in cōspectu padus & nox appetebat: vallari castra placuit. Is labor vrbano militi insolitus: cōtudit animos. Tum mœstissimus quisq; castigare credulitatem suā: mœtum ac discrimen ostēdere. si cum exercitu Cecina patentibus campis tam paucas cohortes circūfudisset. Iamq; totis castris modesti sermones: & inserētibus se Centurionibus tribunisq;: laudari prouidētiam ducis: q Coloniam virIū & opum validam robur ac sedem bello legisset. Ipse postremo Spurina non tam culpam exprobrans: q̄ ratione ostendens relictis exploratoribus: cæteros Placētiam reduxit: minus turbidos: & imperia accipientes. Solidati muri: propugnacula addita: auctæ turres: prouisa parataq; non arma modo: sed obsequiū & parendi amor. quod solū illis partib9 defuit cum virtutis haud pœniteret. At Cecina velut relicta post alpes sæuicia: ac licētia: modesto agmine per Italiā incessit Ornatum ipsius municipia & coloniæ in superbiam trahebāt: q versicolore sagulo: brachas tegmen barbaꝝ indutus: togatos alloqueretur: vxorem quoq; eius Saloninā q̄q̄ in nullius iniuriā: insigni equo ostroq; veheret: tanq̄ lesi grauabātur: Insita mortalibus natura: recētem alioꝝ fœlicitatem ægris oculis introspicere: modumq; fortunæ a nullis magis exigere: q̄ quos in æquo viderunt. Cecina padū transgressus: tentata Othonianorū fide per colloquium & promissa: isdem petitus: postq̄ pax & cōcordia speciosis & irritis nominibus iactata sunt: cōsilia curasq; in oppugnationem Placentiæ magno terrore vertit: gnarus vt initia belli prouenissent famā in cętera fore. Sed primus dies īpetu magisq̄ veterani exercitus artibus trāsactus. Aperti incautiq; muros subiere: cibo vinoq; prægraues. In eo certamine pulcherrimū amphitheatri opus situm extra muros conflagrauit: siue ab oppugnatoribus incensum: dum faces & glandes: & missilem ignem in obsessos iaculantur: siue ab obsessis dum regerunt. Municipale vulgus pronum ad suspitiones: fraude illata. ignis alimēta credidit a quibusdam e vicinis colonijs: inuidiæ emulatione: q nulla in italia moles tam capax foret. quocumq; casu accidit: dum atrociora metuebantur: in leui habitū Reddita securitate: tanq̄ nihil grauius pati potuissent: merebant. Cæteꝝ multo suorum cruore pulsus Cecina: & nox parādis operibus assumpta. Vitelliani pluteos cratesq; & vineas suffodiendis muris protegēdisq; oppugnatoribus: Othoniani sudes & īmensas lapidū ac plūbi ærisq; moles: perfringendis operibus: obruendisq; hostibus expediunt. Vtrinq; pudor: vtrinq; gloria: & diuersæ exortationes. hinc legionū & germanici exercitus robur: Inde vrbanæ militiæ & prætoriaꝝ cohortium decus attollētium. Illi vt segnem ac desidē: & cito ac theatris corruptū militem: hi peregrinum & externum increpabāt: simul Othonē ac Vitellium celebrantes culpantesue: vberiorib9 inter se probris: q̄ laudibus stimulabātur Vix dum orto die: plena propugnatorib9 mœnia. Fulgentes armis virisq; cāpi. densum legionū agmen. sparsa auxilioꝝ manus

altiora muroꝝ sagittis aut saxis incessere. Neglecta aut euo fluxa cominus aggredi.
Ingerunt desuper Othoniani pila librato magis & certo ictu: aduersus temere subeũ
tes. Cohortes Germanoꝝ cantu truci: & more patrio nudis corporibus super hume
ros scuta quatientium: Legionarius pluteis & cratibus tectus subruit muros: instru-
it aggerem: molitur portas. Contra prætoriani dispositos ad id ipsum molares ingẽ-
ti pondere ac fragore prouoluunt pars subeuntium obruti. pars confixi: & exangues
ac laceri: cum augeret stragem trepidatio: eoq; acrius e mœnibus vulnerarẽtur. redie
re infracta partium fama. Et Cecina fama & pudore cœptæ temere oppugnatiõis: ne
irrisus ac vanus iisdem castris assideret: traiecto rursus pado Cremonam petere inten
dit. Tradidere se abeunti Turullius cerialis: cum compluribus classicis: & Iulius Bre
ganticus cum paucis equitum. hic præfectus alæ in Batauis genitus. Ille primipilaris
& Cecinæ haud alienus. ꝙ ordines ĩ germania duxerat. Spurina cõperto itinere hosti
um: defensam Placentiam: quæq; acta: & quid Cecina pararet: Annium gallum per
litteras docet. Gallus legionem primã in auxilium Placentiæ ducebat: diffisus pauci
tate cohortium: ne lõgius obsidium & vim germanici exercitus parũ tolerarent. Vbi
pulsum Cecinam pergere Cremonam accepit. egre coercitam legionẽ & pugnãdi ar
dore vsq; ad seditionem progressam Bebriaci sistit. Inter Veronam Cremonamq; si-
tus est vicus: duabus iam romanis cladibus notus infaustusq;. Iisdem diebus a Mar-
tio macro haud procul Cremona prospere pugnatum. Namq; prõptus animi Mar-
tius transuectos nauibus gladiatores in aduersam padi ripam repẽte effudit. Turba-
ta ibi Vitellianoꝝ auxilia. & cæteris Cremonam fugientibus: cæsi qui restiterant. Sed
repressus vincentium impetus: ne nouis præsidiis firmati hostes fortunam prelii mu
tarent. Suspectum id Othonianis fuit: oĩa quæcũq; facta praue estimantibus. Certa
tim vt quisq; animo ignauus: procax ore: Annium gallum & Suetonium paulinum
& Marium celsum: nam eos quoq; Otho præfecerat: variis criminibus incesserant.
Acerrima seditionum ac discordiæ incitamenta interfectores Galbę. scelere & metu
vecordes: miscere cuncta: modo palam turbidis vocibus: modo occultis ad Othonẽ
litteris: qui humillimo cuiq; credulus. bonos metuens trepidabat: rebus prosperis ĩ-
certus: & inter aduersa melior. Igitur Titianum fratrem accitum bello præposuit. In
terea Paulini & celsi ductu res egregiæ gestæ angebant Cecinam nequicq; omnia cœ-
pta. Et senescens exercitus sui fama pulsus placẽtia: cæsis nuper auxiliis: etiam per cõ
cursum exploratorum crebra magisq; digna memoratu prœlia. Inferior propinquan
te Fabio Valente: ne omne belli decus illuc cõcederet: recuperare gloriam auidius q̃
consultius properabat. Ad duodecimũ a Cremona: locus castroꝝ vocatur: ferocissi-
mos auxiliarium iminentibus viæ lucis occultos imponit. equites procedere longius
iussit: & irritato prœlio sponte refugere: festinationem sequentium elicere: donec insi-
diæ coercerentur. Proditum id Othonianis ducibus. & curã peditum paulinus: equi
tum Celsus sumpsere. Tertiædecimæ legionis vexillum quattuor auxilioꝝ cohortes
& quingenti equites in sinistro locantur. Aggerem viæ tres prætoriæ cohortes arctis
ordinibus obtinuere. Dextra fronte prima legio incessit: cum duabus vexillaribus co
hortibus: & quingentis equitibus. Super hos e prętorio auxiliisq; mille equites cumu
lus prosperis: aut subsidium laborantibus ducebant. Anteq̃ miscerentur acies: terga
vertentibus vitellianis: Celsus doli prudens: repressit suos: Vitelliani temere exurgẽ-
tes cædente sensim Celso lõgius secuti: vltro in insidias pręcipitant. Nam a lateribus
cohortes legionum aduersa frons: & subito discursu terga cinxerant equites. Signum

pugnæ non statim a Suetonio Paulino pediti datum. Cunctator natura: & cui cauta potius cõsilia cum ratione: q̃ ꝓspera ex casu placerent: Compleri fossas: aperiri campum: pandi aciem iubebat. satis cito incipi victoriã ratus: vbi ꝓuisum foret: ne vincerẽtur. Ea cũctatione spaciũ vitellianis datũ in vineas nexu traducum ĩpeditas refugiẽdi. Et modica silua adhærebat: vnde rursus ausi: ꝓmptissimos prætorianoꝝ equitum interfecere. vulneratꝰ rex Epiphanes ĩpigre ꝓ Othone pugnã ciens. Tum Othonianus pedes erupit: ꝓtrita hostium acie. Versi in fugam ẽt qui subueniebant. Nã Cecina nõ simul cohortes: sed singulas acciuerat. quæ res in prelio trepidationẽ auxit: cum dispersos nec vsq̃ validos pauor fugentium abriperet. Orta & ĩ castris seditio: q̧ non vniuersi ducerentꝰ. Vinctus præfectus castroꝝ Iulius gratus tanq̃ fratri apud Othonem militãti ꝓditionem ageret cũ fratrem eius Iuliũ frontonẽ tribunũ Othoniani sub eodẽ crimine vinxissent. Cæteꝝ ea vbiq̧ formido fuit: apud fugiẽtes occursantesq̧ in acie ꝓ vallo: vt deleri cũ vniuerso exercitus Cecinam potuisse: ni Suetoni9 Paulinus receptui cecinisset: vtrisq̧ in partibus percrebuerit. Timuisse se paulinus ferebat: tantũ insuper laboris atq̧ itineris: ne Vitellianus miles recens castris: fessos aggrederetꝰ: & perculsis nullũ retro subsidiũ foret. apud paucos ea ducis ratio ꝓbata: in vulgus aduerso rumore fuit. haud perinde id dãnum. vitellianos in metũ cõpulit q̃ ad modestiã composuit. Nec solũ apud Cecinã qui culpam in militem cõferebat: seditioni magisq̃ prelio paratũ: sed Fabij quoq̧ Valentis copiæ: Iam. n. Ticinũ venerat: posito hostium cõtẽptu & recuperãdi decoris cupidine: reuerẽtius & æqualius duci parebãt. Grauis alioqui seditio exarserat: q̃ altiore initio: neq̧. n. reꝝ a cecina gestaꝝ: ordinẽ interrũpi oportuerat: repetã. Cohortes Batauoꝝ quas bello Neroni a quartadecima legione digressas: cũ Britãniam peterent: audito Vitellij motu in ciuitate Lingonũ Fabio valenti adiunctas rettulimus: superbe agebãt. vt cuiusq̧ legionis tẽtoria accessissent: coercitos a se quartadecima nos: ablatã Neroni Italiã: atq̧ oẽm belli fortunã in ipsoꝝ manu sitã iactãtes. Cõtumeliosum id militibus: acerbũ duci corrupta iurgijs aut rixis disciplina. Ad postremũ Valens e petulãtia ẽt perfidiã suspectabat. Igitꝰ nũcio allato pulsam treuiroꝝ alã Turingosq̧ a classe Othonis & Narbonensem galliã circũiri: simul cura socios tuendi: & militari astu: cohortes turbidas. ac si vna forent præualidas: dispergendi: partem Batauoꝝ ire in subsidium iubet. Quod vbi auditũ: vulgatumq̧: merere socij: fremere legiones: orbari se fortissimoꝝ viroꝝ auxilio: veteres illos & tot bellorum victores: postq̃ in conspectu sit hostis: uelut ex acie abduci: si prouincia urbe & salute imperij potior sit: oẽs illuc sequerentꝰ: Sin uictoria: sanitas: sustentaculum: columen in Italia uerteretur: non abrumpendos ut corpori ualidissimos artus. Hæc ferociter iactando: postq̃ immissis lictoribus Valens coercere seditionem cœptabat: ipsum inuadunt: saxa iaciunt. fugientem secuntur. Spolia galliarum & Viẽnensium auꝝ & pretia laboꝝ suorum occultare clamitantes: dirreptis sarcinis: tabernacula ducis: ipsamq̧ humũ pilis & lanceis rimabãtur. Nam Valens seruili ueste apud decurionẽ equitum tegebatꝰ. Tum Alphenius Varus præfectus castroꝝ: deflagrãte paulatim seditione addit cõsilium: Vetitis obire vigilias cẽturiõibus: omisso tubæ sono: quo miles ad belli munia cietꝰ. Igitꝰ torpere cuncti: circunspectare inter se attoniti: & id ipsum q̧ nemo regeret pauentes: silentio: patiẽtia: postremo precibus & lachrymis veniã quærebãt. Vt vero deformis & flens: & præter spem icolumis Valẽs ꝓcessit: gaudiũ: miseratio: fauor: versi ĩ lætitiam: ut est uulgus utroq̧ ĩ modicũ: laudãtes gratãtesq̧: circũdatum aquilis signisq̧ in tribunal ferunt. Ille utili moderatione nõ supplicium cuiusq̃

poposcit: ac ne dissimulans suspectior foret: paucos incusauit: gnarus ciuilibus bellis plus militibus q̄ ducibus licere. Munientibus castra apud Ticinum de aduersa Cecinæ pugna allatum. & prope renouata seditio: tanq̄ fraude & contationibus Valentis prelio defuissent. Nolle requiem: non expectare ducem: ante ire signa: vrgere signiferos: rapido agmine Cecinæ iunguntur. Improspera Valentis fama apud exercitum Cecinæ erat. Expositos se tanto pauciores integris hostium viribus querebant̃. Simul in suam excusationem & aduentātium robur per adulationem attollentes: ne vt victi & ignaui despectarent̃. Et q̄q̄ plus virium ac prope duplicatus legionum auxiliorum q; numerus erat Valenti: studia tn̄ militum in Cecinam inclinabāt: super benignitatē animi qua ꝓmptior habebat̃: et vigore ætatis: ꝓceritate corporis: & quodam inani fauore. Hic emulatio ducibus. Cecina vt fœdum & maculosum: Ille vt vanum ac tumidum irridebant. Sed condito odio: eandem vtilitatem fauore: crebris epistolis sine respectu veniæ probra Othoni obiectantes: cum duces partiū Othonis q̄uis vberrima conuitioꝝ in Vitellium materia abstinerent. Sane ante vtriusq; exitum: quo egregiam Otho famam: Vitellius flagitiosissimam meruere: minus Vitellij ignauę voluptates q̄ Othonis flagrantissimę libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atq; odium cædes Galbæ. Contra illi initium belli nemo imputabat. Vitellius ventre & gula sibi ipsi hostis: Otho luxu: sæuicia: audacia: reip. exitiosior ducebatur. Coniunctis Cecinæ ac Valentis copijs: nulla vltra penes Vitellianos mora quin totis viribus certarēt. Otho consultauit trahi bellum: an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius Paulinus dignū fama sua ratus: qua nemo illa tempestate militaris rei callidior habebat̃: de toto genere belli censere: festinationem hostibus: morā ipsis vtilem disseruit. Exercitū Vitellij vniuersum aduenisse: nec multum viriū a tergo: quoniā galliæ tumeant: deserere rheni ripā irrupturis tam īfestis nationibus nō conducat. Britannicū militē hoste & mari distineri: hispanias armis nō ita redundare: ꝓuinciam narbonēsem īcursu classis: & aduerso prælio cōtremuisse: Clausam alpibus & nullo maris subsidio transpadanā Italiam: atq; ipso trāsitu exercitus vastatā. Nō frumentū vsq̄ exercitui: nec exercitū sine copijs retineri posse. Iā germanos: q̄d genus militum apud hostes atrocissimū sit: tracto in æstatē bello: fluxis corporibus mutationē soli cæliq; haud toleraturos. Multa bella īpetu valida per tedia & moras euanuisse. Cōtra ipsis oīa opulēta & fida. Pannoniā: Mesiam: Dalmatiā: orietem cū integris exercitibus: Italiam & caput reꝝ vrbem: senatumq; & populum nunq̄ obscura nomina & si aliq̄n obumbrent̃. Publicas priuatasq; opes: & immensam pecuniam inter ciuiles discordias ferro validiorē. Corpora militum aut Italiæ sueta: aut æstibus. Obiacere flumen padū. tutas viris murisq; vrbes: e quibus nullā hosti cessurā: placentiæ defensione exploratū: Proinde duceret bellum paucis diebus. Quartādecimam legionem magnā ipsam fama Mesiacis copijs affore. Tum rursus deliberaturꝝ: & si prelium placuisset: auctis viribus certaturos: Accedebat sententiæ Paulini Marius celsus. Idē placere Annio gallo paucos ante dies lapsu equi afflicto: missi, qui cōsilium eius sciscitarent̃: rettulerāt. Otho ꝓnus ad decertandū. Frater eius Titianus & præfectus prætorij Proculus īperitia ꝓperantes: fortunam & deos & numen Othonis adesse cōsilijs: affore conatibus testabant̃. Neu quis obuiam ire sentētiæ auderet: ī adulationem cōcesserant. Postq̄ pugnari placitum interesse pugnæ īperatorem: an seponi melius foret: dubitauere: Paulino & celso iam nō aduersantibus ne principem obiectare periculis viderent̃. Idē illi deterioris consilij auctores perpulere: vt Brixellū cōcederet: ac dubijs prelioꝝ exemptus: sūmæ rerū &

imperij se ipsum reseruaret. Is primus dies Othonianas partes afflixit. Nãq; & cum ipso prætoriaꝝ cohortium: & speculatoꝝ equitumq; valida manus discessit: & remanentiũ fractus aĩus: qñ suspecti duces: & Otho cui vni apud militem fides: dũ & ipse non nisi militibus credit. iperia ducũ in incerto reliquerat. Nihil eoꝝ Vitellianos fallebat: crebris vt in ciuili bello transfugijs: & exploratores cura diuersa sciscitandi: sua nõ occultabant. quieti intentiq; Cecina ac Valens: qñ hostis imprudentia rueret. qd loco sapientiæ est: alienã stulticiam opperiebant. Inchoato ponte trãsitum padi simulantes: aduersus oppositã gladiatoꝝ manum. ac ne ipsoꝝ miles segne ociũ tereret: naues pari iter se spacio validis iter se trabibus cõnexæ aduersum in flumẽ dirigebant: iactis isuper anchoris quæ firmitatẽ pontis cõtinerent. Sed anchoraꝝ funes nõ extenti fluitabant: vt augescente flumine: inoffensus ordo nauium attolleretur. Claudebat pontẽ imposita turris: & in extremam nauem educta: Vnde tormẽtis ac machinis hostes ꝓpulsarentur. Othoniani in ripa turrim struxerant: saxaq; & faces iaculabantur. Et erat insula amne medio: in quam gladiatores nauibus molientes. Germani nando praelabebantur. Ac forte plures transgressos: completis lyburnicis per promptissimos gladiatoꝝ Macer aggredit. Sed neq; ea cõstãtia gladiatoribus ad prelia quæ militibus: nec perinde nutantes e nauibus: q̃ stabili gradu e ripa vulnera dirigebant. Et cum varijs trepidantium inclinationibus immixti remiges propugnatoresq; turbarentur: desilire in vada vltro germani: retentare pupes. scandere foros. aut cominus mergere. quæ cuncta in oculis vtriusq; exercitus: quanto lætiora Vitellianis: tãto acrius Othoniani causam auctoremq; cladis detestabãtur. Et preliũ quidem abruptis quæ superfuerant nauibus: fuga diremptum. Macer ad exitium poscebatur. Iamq; vulneratum eminus lancea: strictis gladijs inuaserant: cum incursu tribunorum centurionumq; ꝓtegitur. Nec multo post Vestricius Spurrina iussu Othonis: relicto placentiæ modico præsidio: cum cohortibus subuenit. Dein Flauium Sabinum consulem designatum Otho rectorem copijs misit: quibus Macer præfuerat: læto milite ad mutationem ducum: & ducibus ob crebras seditiones: tã infestam militiã aspernantibus. Inuenio apud quosdam auctores pauore belli: seu fastidio vtriusq; principis: quorum flagitia ac dedecus apertiore in dies fama noscebantur: dubitasse exercitus: num posito certamine: vel ipsi in medium consultarent: vel senatui permitterẽt legere imperatorẽ. Atq; eo duces Othoniano spacium ac moras suasisse: præcipuæ Paulinum: q; vetustissimus cõsiliarium & militia clarus gloriã nomenq; Britãnicis expeditionibus meruisset. Ego vt concesseri apud paucos tacito voto quietem pro discordia: bonum & innocentem principem pro pessimis ac flagitiosissimis expetitum: Ita neq; Paulinum qua prudentia fuit: sperasse corruptissimo seculo tantã vulgi moderationẽ reor: vt qui pacẽ belli amore turbauerant: bellũ pacis caritate deponerent. neq; aut exercitus linguis moribusq; dissonos: i hunc cõsensum potuisse coalescere: aut legatos ac duces magna ex parte luxus: egestatis: sceleꝝ: sibi cõscios nisi pollutum obstrictumq; moribus suis principẽ passuros. vetus ac iamp̃ridẽ insita mortalibus potentiæ cupido: cũ iperij magnitudine adoleuit: erupitq;. Nã rebus modicis æqualitas facile habebat: sed vbi sub acto orbe: & æmulis vrbibus: regibusue excisis: securas opes concupiscere vacuũ fuit: prima inter patres plebẽq; certamina exarsere. Modo turbulẽti tribuni modo cõsules præualidi: & in vrbe ac foro tentamẽta ciuilium belloꝝ. Mox e plebe infima. C. Marius: & nobilium sæuissimus. L. Sylla: victam armis libertatẽ in dominationẽ verterũt Post quos. Cn. Pompeius occultior nõ melior: & nunq̃ postea nisi de principatu quæ

situm: non differe ab armis: in pharsalia ac philippis ciuium legiones: nedum Othonis ac Vitellij exercitus sponte posituri bellum fuerint. Eadem illos deum ira: eadem hominum rabies: eedē scelerum causæ in discordiam egere. Quod singulis velut ictibus transacta sunt bella: ignauia principum factum est. Sed me veterum nouorumq; morum reputatio longius tulit: Nunc ad rerum ordinem venio. Profecto Brixellum Othone: honor Imperij penes Titianum fratrem: ius ac potestas penes Proculū præfectum. Celsus & Paulinus cum prudentia eorum nemo vteretur: inani nomine ducum: alienæ culpæ prætendebātur. Tribuni Centurionesq; ambigui: q᷑ spretis melioribus: deterrimi valebant. Miles alacer: qui tamen iussa ducum interpretari q̄ exequi mallet. Promoueri ad quartum a Bebriaco castra placuit: adeo imperite vt q̄q̄ verno tempore anni: & tot circum amnibus: penuria aquæ fatigarentur. Ibi de prœlio dubitatū: Othone per litteras flagitante: vt maturarent: militibus: vt Impator pugnę adesset poscentibus: plærisq; copias trans padum agentes: acciri postulabant. Nec perinde dijudicari potest quod optimum factu fuerit q̄ pessimum fuisse quod factum est: nō vt ad pugnam sed ad bellandum profecti. Confluentes Padi & Adduæ fluminū. xvi. inde milium spacio distantes petebant. Celso & Paulino abnuentibus: militem itinere fessum sarcinis grauē: obijcere hosti nō amissuro: quo minus expeditus & vix quattuor milia passuum progressus: aut incompositos in agmine: aut dispersos: & vallum molientes aggrederetur. Titianus & Proculus: vbi consilijs vincerentur: ad ius Imperij transibant. Aderat sane citus equo Numida cum atrocibus mādatis: quibus Otho increpita ducum segnicia rem in discrimen mitti iubebat: æger mora & spei impatiēs. Eodem die ad Cecinam operi pontis intentū: duo prætoriarū cohortium tribuni. colloquium eius postulātes venerunt. Audire cōditiones: ac reddere parabat: cum præcipites exploratores adesse hostem nunciauere. Interruptus tribunorum sermo: eoq; incertum fuit: insidias: an proditionem: vel aliquod honestum consilium ceptauerint. Cecina dimissis tribunis: reuectus in castra: datum iussu Fabij Valentis pugnæ signū. & militem in armis inuenit. Dum legiones de ordine agminis sortiuntur: equites prorupere: & mirum dictu a paucioribus Othonianis quo minus in vallum impingerent: Italicæ legionis virtute deterriti sunt: quæ astrictis mucronibus redire pulsos: & pugnam resumere coegit. Disposita Vitellianarum legionum acie sine trepidatione: & enim q̄q̄ vicino hoste. aspectus armorum densis arbustis phibebatur: apud Othonianos pauidi duces: miles ducibus infensus: mixta vehicula & lixæ: & præruptis vtrinq; fossis. via quieto quoq; agmini angusta. Circūsistere alij: signa sua querere alij: Incert9 vndiq; clamor accurrētiū: clamātiūq;: & vt cuiq; audacia vel formido: in primam postremāue aciē prorumpebāt. vel reuehebātur: Attonitas subito terrore mētes: falsum gaudium in languorē vertit: repertis qui desciuisse a Vitellio exercitum emētirentur. Is rumor ab exploratorib9 Vitellij dispersus: an in ipsa Othonis pte: seu dolo seu forte surrexerit. parum compertū. Omisso pugnæ ardore: Othoniani vltro salutauere: & hostili murmure excepti: plærisq; suorū ignaris quæ causa salutādi: metū proditionis fecere. Tum incubuit hostium acies integris ordinibus: robore & numero præstātior Othoniani quāq̄ dispersi: pauciores fessi: preliū tn̄ acriter sumpsere. Et per locos arboribus ac vineis impeditos: nō vna pugnæ facies: cominus eminus: cateruis & cuneis concurrebant. In aggere viæ collato gradu: corporibus & Vmbonibus: omisso pilorū iactu: gladijs & securibus: galeas loricasq; perrupere. noscētes iter se: cæteris cōspicui: in euentū totius belli certabāt. Forte inter padū viāq; patenti cāpo duæ legiōes

congressæ sunt: pro Vitellio vna & vicesima cui cognomen rapaci: vetere gloria insi-
gnis. e parte Othonis: prima adiutrix: non ante in aciem deducta sed ferox & noui de
coris auida. Primani stratis vnc & vicesimanorũ principibus aquilam abstulere: quo
dolore accensa legio: & impulit rursus primanos. interfecto Orphidio Benigno lega
to: & plurima signa vexillaq; ex hostibus rapuit. Aperte alia propulsa quintanoꝝ im-
petu: tertiadecima legio circunuenti plurium accursu quartadecimani. Et ducibus
Othonis iampridem profugis: Cecina ac valens subsidijs suos firmabant. Accessit re
cens auxilium Varenus Alphenus cum Batauis fusa gladiatorum manu: quam naui
bus transuectam oppositæ cohortes in ipso flumine teucidauerant: Ita victores latus
hostium inuecti: & media acie perrupta fugere passim Othoniani Bebriacum petẽtes
Immensum id spacium: obstructæ strage corporum viæ. quo plus cędis fuit. Neque
enim ciuilibus prœlijs capti in prędam vertuntur Suetonius Paulinus & licinius pro
culus diuersis itineribus castra vitauere. Vedium aquilam tertiædecimæ legionis le-
gatum iræ militum: inconsultus pauor obtulit. Multo adhuc die vallum ingressus:
clamore seditiosorum & fugacium circumstrepitur. Non probris non manibus absti
nent. desertorem proditoremq; increpant: nullo proprio crimine eius sed more vulgi
suum quisq; flagitium alijs obiectantes. Titianum & Celsum nox iuuit dispositis iam
excubijs: compressisq; militibus: quos Annius gallus præcibus: consilio: auctoritate
flexerat: ne super cladem aduersæ pugnæ suismet ipsi cædibus sæuirent. Siue finis bel
lo venisset seu resumere arma mallent: vnicum victis in consensu leuamentum. Cæte-
ris fractus animus: prætorianus miles: non virtute se. sed proditiõe victum fremebat.
Ne Vitellianis quidem incruentam fuisse victoriam: pulso equite: rapta legionis aq-
la. Superesse cum ipso Othone: militum quod trans padũ fuerit: Venire mesicas le-
giones: magnam exercitus partem Bebriaci remansisse: hos certe nondum victos: &
si ita ferret: honestius in acie perituros. His cogitationibus truces aut pauidi extrema
desperatione ad iram sæpius q̃ in formidinem stimulabantur. At Vitellianus exerci-
tus ad quintum a Bebriaco lapidem consedit: non ausis ducibus eodem die oppugna
tionem castroꝝ. Simul voluntaria deditio sperabatᷣ. Sed expeditis & tãtum ad prœ-
lium egressis: munimentum fuere arma & victoria. Postera die haud ambigua Otho
niani exrrcitus voluntate: & qui ferociores fuerant ad penitentiam inclinantibus: mis
sa legatione: apud duces Vitellianos dubitatum quo minus pacem concederent lega
ti paulisper retenti: ea res hesitationem attulit: ignaris adhuc an impetrassent. Mox re
missa legatione patuit vallum. Tum victi victoresq; in lachrymas effusi: sortem ciui
lium armoꝝ misera lætícia detestantes. Iisdem tentorijs alij fratrum: alij propinquo-
rum vulnera fouebant. Spes & præmia in ambiguo: Certa funera & luctus. Nec quis
q̃ adeo mali expers: vt non aliquam mortem mereret. Requisitũ Orphidij legati cor
pus: honore solito crematur. Paucos necessarij ipsorum sepeliuere. Cæterum vulgus
super humum relictum. Opperiebatur Otho nuncium pugnæ: nequaq̃ trepidus: &
consilij certus. Mesta primum fama dein profugi e prœlio perditas res patefaciunt.
Non expectauit militum ardor vocem Imperatoris: bonum habere animũ iubebãt.
superesse adhuc nouas vires: & ipsos extrema passuros: ausurosq;: neq; erat adulatio.
Ire in aciem excitare partium fortunam furore quodam & instinctu flagrabant: qui
procul astiterant: tendere manus: & proximi prehẽsare genua: promptissimo plotio
firmo. Is prætorij præfectus identidem orabat. ne fidissimum exercitum: ne optime
meritos milites desereret: maiore animo tolerari aduersa q̃ reliqui. Fortes & strenuos

etiam contra fortunam insistere spei. Timidos & ignauos: ad desperationem formidi ne ꝑperare. Quas inter voces vt flexerat vultũ. aut idurauerat Otho: clamor & gemi tus. Nec prætoriani tantum: ꝓprius Othonis miles: sed præmissi e Mesia eandem ob stinationem aduentãtis exercitus. Legiones aquileiam ingressas nunciabãt. Vt nemo dubitet potuisse renouari bellũ atrox: lugubre: icertum victis & victoribus. Ipse auer sus a cõsilijs belli. Hunc inquit animum: hanc virtutem vestram: vltro periculis obijce re nimis grande vitæ meæ precium puto. Quanto plus spei ostenditis: si viuere place- ret: pulchrior mors erit. Experti inuicem sumus ego ac fortuna: Nec tempus compu taueritis. difficilius est temperare felicitati: qua te non putes diu vsurum. Ciuile bellũ a Vitellio cœpit: & vt de principatu certaremus armis: initium illic fuit: Ne plusq̃ se mel certemus penes me exemplum erit. Hinc Othonem posteritas estimet. Fruetur Vitellius fratre: coniuge: liberis. mihi non vltione neq; solacijs opus est. Alij diutius imperium tenuerunt. nemo tam fortiter reliquerit: An ego tãtum romanæ pubis: tot egregios exercitus: sterni rursus: & reip. eripi patiar? Eat hic mecum animus tanq̃ pe- rituri pro me fueritis. Sed este superstites: nec diu moremur: ego incolumitatem ve- stram: vos constantiam meam. Plura de extremis loqui: pars ignauiæ est. precipuum destinationis meæ documentum habete: ꝙ de nemine queror. Nam incusare deos vel homines: eius ẽ: qui viuere velit? Talia locutus: vt quiq; ætas aut dignitas: comiter ap pellatos: irent propere: neu remanendo iram victoris asperarẽt. Iuuenes auctoritate: senes precibus monebat: placidus ore: intrepidus verbis intempestiuas suorũ lachry- mas cohercens. Dari naues ac vehicula abeuntibus iubet: libellos epistolasq; studio er ga se aut in Vitellium contumelijs insignes abolet. Pecunias distribuit parce: nec vt pe riturus. Mox Saluium Cocceanum fratris filium prima iuuenta trepidum & meren- tem: vltro solatus est: laudando pietatem eius: castigando formidinem. An Vitelliũ tam imitis animi fore: vt pro icolumi tota domo: ne hanc quidem sibi gratiam redde ret? Mereri se festinato exitu clementiam victoris. Non enim vltima desperatiõe: sed poscente prælium exercitu: remisisse reipu. nouissimum casum. Satis sibi nominis: sa tis posteris suis nobilitatis quęsitum Post Iulios: Claudios. Seruios se primum: in fa miliam nouam imperium intulisse. Proinde erecto animo capesseret vitã neu patruũ sibi Othonem fuisse: aut obliuisceretur vnq̃: aut nimiũ meminisset. Postq̃ dimotis oĩ bus. paulum requieuit: atq; illum supremas iam curas animo voluntatem: repens tu multus auertit: nunciata consternatione ac licentia militum. Namq; abeuntibus exi tum minitabantur: atrocissima in Verginiũ vi: quem clausa domo obsidebant. Incre pitis seditionis auctoribus regressus: vacauit abeuntiũ alloquijs: donec oẽs inuiolati digrederentur. Vesperascente die: sitim haustu gelidæ aquæ sedauit. Tum allatis pu- gionibus duobus cum vtrunq; pertentasset: alterum capiti subdidit. Et explorato iam profectos amicos. noctem quietam: vtq; affirmatur: non insomnem egit. Luce prima in ferrum pectore incubuit. Ad gemitum morientis ingressi liberti: seruiq; & Plotius firmus prætorij præfectus: vnũ vulnus inuenere. Funus maturatũ. ambitiosis id preci bus petierat: ne amputaretur caput ludibrio futurum. Tulere corpus prætorię cohor tes: cum laudibus & lachrymis: vulnus manusq; eius exosculãtes. Quidam militum iuxta rogum iterfecere se: nõ noxa neq; ob metum: sed emulatione decoris: & caritate principis Ac postea promiscue Bebriaci Placentiæ: alijsq; in castris celebratũ id genus mortis. Othoni sepulchrum extructum est modicum & mansurum. hunc vitę finem habuit septimo & tricesimo ætatis anno. Origo illi e municipio Ferẽtino. Pater cõsula

ris.auus prætorius.maternum genus impar:nec tamen indecoꝝ. puericia ac iuuenta qualē monstrauimus:duobus facinoribus altero flagitiosissimo:altero egregio:tantundem apud posteros meruit bonæ famæ q̄tum malæ: Vt conquirere fabulosa & fictis oblectare legentiū animos procul grauitate cœpti operis crediderim:ita vulgatis traditisq; demere fidē nō ausim. Die quo Bebriaci certabat̄:auem iusitata specie:apud Regiū lepidum celebri vico consedisse:incolæ memorāt:nec deinde cœtu hominum:aut circū volitātium alituum territā pulsamue:donec Otho se ipse interficeret. Tum ablatā ex oculis:& tēpora reputantibus initiū finemq; miraculi cū Othonis exitu conpetisse. In funere eius nouata luctu ac dolore militū seditio.nec erat qui coerceret. Ad Verginium versi:modo vt reciperet Imperium : nunc vt legatione apud Cecinam ac Valentem fungeret̄:minitantes orabant. Verginius per auersam domus portam furtim digressus:irrumpentes frustratus est. Eaꝝ quæ Brixelli egerant:cohortiū preces Rubrius gallus tulit. Et venia statim impetrata:concedentibus ad victorem:per Flauium Sabinum ijs copijs quibus præfuerat.posito vbiq; bello:magna pars senatus extremū discrimen adijt:ꝓfecta cum Othone ab vrbe:dein Mutinæ relicta. Illuc aduerso de prœlio allatum. Sed milites vt falsum rumorem aspernantes:ꝙ infensum Othoni:senatum arbitrabant̄ custodire sermones.vultum habitumq; trahere in deterius: Conuicijs postremum ac ꝓbris causam & initium cædis quærebant:cum alius isuper metus senatoribus instaret:ne præualidis iam Vitellij partibus contanter excœpisse victoriam crederentur. Ita trepidi & vtrinq; anxij cocunt:nemo priuatim expedito cōsilio:inter multos societate culpæ tutior Onerabat pauentium curas ordo mutinēsis:arma:& pecuniam offerendo appellabatq; patres cōsultos intempestiuo honore. Notabile inde iurgiū fuit:quo licinius Cecina Marcellū Eprium vt ambigua disserentē inuasit. Nec cęteri sententias aperiebant. Sed iuisum memoria delationū,expositūq; ad inuidiā Marcelli nomen irritauerat Cecinā:vt nouus adhuc:& i senatū nuper adscitus magnis inimicicijs clarescerct.moderatione melioꝝ dirępti. Et rediere omnes Bononiam:rursus cōsiliaturi. Simul medio tēpore plures nuncij sperabant̄:Bononiæ diuisis per itinera qui recentissimū quemq; percōtarent̄. Interrogatus Othonis libertus causam digressus.habere se suprema eius mādata respondit. Ipsum viuentē quidem relictū:sed sola posteritatis cura:& abruptis vitæ blandimētis:Hinc admiratio & plura interrogādi pudor. Atq; omniū animi in Vitelliū inclinauere. Intererat cōsilijs frater eius. L. Vitellius:seq; iam adulātibus offerebat cū repente Cenus libertus Neronis:atroci mendatio vniuersos perculit:affirmans superuētu.xiiij.legionis: iunctis a Brixello viribus:cęsos victores: Versam partiū fortunā. Causa fingendi fuit:vt diplomata Othonis quæ negligebātur:lætiore nuncio reualescerent. Et Cenus quidē rapidus in vrbē vectus.paucos post dies iussu Vitellij pœnas luit. Senatoꝝ periculū auctū:credētibus Othonianis militibus vera eē quæ afferebant̄. Intendebat formidinē ꝙ publici consilij facie:discessum mutina:desertæq; ptes forent. Nec vltra in cōmune congressi:sibi quisq; consuluere:donec missæ a Fabio valente epistolæ demerent metū. Et mors Othonis quo laudabilior:eo velocius audita. At romæ nihil trepidationis. Cercales ludi ex more spectabant̄.vt cessisse vita Othonem:& a Flauio Sabino præfecto vrbis:quod erat in vrbe militum in sacramēto Vitellij adactum:certi auctores i theatrum attulerūt. Vitellio plausere:Populus cū lauru ac floribus Galbæ imagines circū templa tulit:cōgestis in modū tumuli coronis iuxta lacum Curtij:quem locū Galba moriēs sanguine infecerat, In senatu cūcta longis alioꝝ principatibus cōposita sta-

tim decernuntur. Additæ erga germanicos exercitus laudes gratesq; : & missa legatio: quæ gaudio fungeretur. Recitatæ Fabij Valentis epistolæ ad consules scriptæ : haud imoderate. Gratior cecinę modestia fuit: ꝙ non scripsisset. Cæterum Italia grauius atq; atrocius q̄ bello afflictabat̃. Dispersi per municipia: & Colonias Vitelliani: spoliare: rapere. vi & strupris polluere: i omne fas nefasq; auidi: aut venales: nō sacro: non ꝓ fano abstinebant. Et fuere qui inimicos suos specie militū interficerent : Ipsiq; milites regionū gnari: refertos agros: dites dominos in prædā: aut si repugnatū foret. ad excidium destinabāt: obnoxijs ducibus : & ꝓhibere nō ausis. Minus auariciæ in Cecina: plus ambitionis. Valens ob lucra & quęstus infamis : eoq; aliene ēt culpæ dissimulator. Iampridē attritis Italiæ rebus: tantū peditū equitumq; vis: dānaq; & iniurię ægre tolerabant̃. Interim Vitellius victoriæ suæ nescius: vt ad integꝝ bellū: reliquas germanici exercitus vires trahebat. Pauci veteꝝ militū in hybernis relicti: festinatis p gallias delectibus vt remanentiū noīa supplerent̃. Cura belli Hordeonio Flacco permissa. Ipse e Britānico delectu octomilia sibi adiunxit. Et paucoꝝ dieꝝ iter ꝓgressus ꝓspe ras apud Bebriacum res : ac morte Othonis cōcidisse bellū accepit. Vocata cōcione virtutē militū laudibus cumulat. Postulāte exercitu: vt libertū suum asiaticū equestri dignitate donaret: inhonestā adulationē cōpescit. Dein mobilitate ingenij: qᵈ malam abnuerat: inter secreta cōuiuij largit̃. honorauitq; asiaticū anulis : fœdū mācipium: & malis artibus ambitiosum. Iisdē diebus accessisse partibus vtraq; mauritaniā iterfecto ꝓcuratore albino: nuncij venere. Luceius Albinus a Nerone Mauritaniæ cæsariensi præpositus: addita per Galbam Tingitanę ꝓuinciæ administratione: haud spernēdis viribus agebat. xviiij. cohortes: quinq; alæ: ingens Mauroꝝ numerus aderat. per latrocinia & raptus apta bello manus: Cæso galba in Othone ꝓnus: nec Africa contentus: hispaniæ angusto freto diremptæ īminebat. Inde Cluuio ruso metus : & decimā legionem ꝓpinquare littori: vt transmissurus iussit. Præmissi centuriones qui mauroꝝ animos Vitellio cōciliarent. Neq; arduum fuit magna per ꝓuincias germanici exercitus fama. Spargebat̃ isuper spreto procuratoris vocabulo: Albinum insigne regis: & Iubæ nomen vsurpare: Ita mutatis aīs: Asinius Polio alæ præfectus: e fidissimis Albino & Festus ac Scipio cohortiū præfecti opprimunt̃ Ipse Albinus dum e Tingitana ꝓuincia cæsariensem Mauritaniā petit: appulsus littori trucidat̃. Vxor eius cū se percussoribus obtulisset: simul interfecta est: nihil eoꝝ quæ fierent Vitellio inquirente breui auditu q̄uis magna transibat. Impar curis grauioribus exercitum itinere terrestri pergere iubet. Ipse Arare flumine deuehitur: nullo principali apparatu: sed vetere egestate conspicuus: donec Iunius Blesus Lugdunensis Galliæ rector: genere illustri largus animo & par opibus : circundaret principis ministeria : comitaretur liberaliter eo ipso ingratus: quanuis odium Vitellius humilibus blādicijs velaret: Præsto fuere Lugduni victricium victarumq; partium duces. Valentem & Cecinam pro contione laudatos: curruli suæ circūposuit. Mox vniuersum exercitum occurrere infāti filio iubet. Perlatum & paludamento opertum sinu retinens: Germanicum appellauit: cinxitq; cunctis fortunæ principalis insignibus. Nimius honos inter secunda: rebus aduersis in solacium cessit. Tum interfecti cēturiones prōptissimi Othonianoꝝ. Vnde præcipua in Vitellium alienatio per Illyricos exercitus: Simul cæteræ legiones cōtactu: & aduersus germanicos milites: inuidia: bellū meditabātur. Suetonium paulinū ac Licinium proculū tristi mora squalidos tenuit donec auditi necessarijs magis defensionibus q̄ honestis uterent̃ Proditionē ultro imputabāt: Spacium lōgi ante ꝓlium itine

ris: fatigationē othonianorum: permixtū vehiculis agmen: ac plæraq; fortuita fraudi suę assignantes. Et Vitellius credidit de perfidia: & fidē absoluit. Saluius Titianus Othonis frater: nullum discrimen adijt: pietate & ignauia excusatus. Mario celso consulatus seruatur. Sed creditū fama: obiectumq; mox in senatu Cecilio simplici & eum honorē pecunia mercari: nec sine exitio celsi voluisset. Restitit Vitellius. deditq; postea cōsulatum Simplici: Innoxium & inemptū: Thracalū aduersus criminantes: Galleria vxor Vitellij protexit. Inter magnorum virorum discrimina: pudēdum dictu Mariccus quidā e plebe Boiorum inserere sese fortunæ: & prouocare arma romana: simulatiōe numinū ausus est. Iāq; assertor Galliarum & deus: nam id sibi indiderat: cōcitis octo milibus hoīum: proximos heduorum pagos trahebat. cū grauissima ciuitas electa iuuētute adiectis a Vitellio cohortibus: fanaticā multitudinē disiecit. Captus in eo prælio Mariccus: ac mox feris obiectus: quia nō laniabatur: stolidum vulgus inuiolabilem credebat: donec spectante Vitellio interfectus est. Nec vltra in defectores aut bona cuiusq; sæuitum. Rata fuere eorum qui acie othoniana ceciderant: testamēta: aut lex intestatis: Prorsus si luxuriæ temperares: auariciā non timeres. Epularum fœda & inexplebilis libido. Ex vrbe atq; Italia irritamenta gulæ gestabātur: strepentibus ab vtroq; mari itineribus: exhausti conuiuiorum apparatibus principes ciuitatū. vastabātur ciuitates degenerabat a labore ac virtute miles: assuetudine voluptatum & contēptu ducis. Præmisit in vrbē edictū: quo vocabulū augusti differret: Cæsaris nō reciperet: cū de potestate nihil detraheret. Pulsi Italia mathematici. Cautum seuere: ne equites ro. ludo & arena polluerētur. Priores id principes pecunia & sæpius vi perpulerāt. Ac plæraq; municipia & coloniæ æmulabātur corruptissimum quemq; adolescētium prętio illicere. Sed Vitellius aduētu fratris: & irrepētibus dominationis magistris: superbior & atrocior occidi Dolobellam iussit: quem in Coloniam aquinatē sepositum ab Othone rettulimus. Dolobella audita morte Othonis vrbē introierat. Id ei Platius varus prætura functus: ex intimis Dolobellæ amicis apud Flauium Sabinū præfectum vrbis obiecit: tanq; rupta custodia: ducē se victis partibus ostētasset. Addidit temptatā cohortem: quæ hostiæ ageret. nec vllis tantorum criminum probatōibus: in penitētiam versus seram veniā post scelus quærebat. Cōtātem super tāta re Flauium Sabinū Triara. L. Vitellij vxor: vltra fœminā ferox terruit: e periculo principis famā clemētiæ affectare. Sabinus suopte ingenio mitis: vbi formido incessisset: facilis mutatu: & in alieno discrimine sibi pauēs: ne alleuasse videretur: impulit ruētem. Igitur Vitellius metu & odio quod petroniam vxorē eius: mox Dolobella in matrimoniū accepisset: vocatū per epistolas: vitata flaminiæ vię celebritate: diuertere Interānam: atq; ibi interfici iussit. Longū interfectori visum: in itinere ac taberna: proiectū humi iugulauit magna cū inuidia noui principatus: cuius hoc primū specimen noscebatur. Et Triariæ licentiam modestum e proximo exēplum onerabat. Galeria imperatoris vxor nō minax tristibus: & pari probitate mater Vitelliorum Sextilia antiqui moris dixisse quin et ad primas filij sui epistolas ferebatur: non germanicū a se: sed Vitelliū genitum. Nec vllis postea fortunæ illecebris: aut ambitu ciuitatis in gaudiū euecta domus suę tm̄ aduersa sensit. Digressum a Lugduno Vitelliū. M. Cliuius rufus assequitur: omissā hispania: læticiā & gratulationem vultu ferēs: aio anxius: & petitū se criminationibus gnarus. Hilarius Cæsaris libertus detulerat: tanquā audito Vitellij & Othonis principatu: propriam ipse potētiam: & possessionem hispaniarum tentasset. Eoq; diplomatibus nullum principem prę scripsisset: Interpraetabatur quædam exhortationibus eius contumeliosa in Vitel-

lium: & pro se ipso popularia. Auctoritas Cliuij præualuit: vt puniri vltro libertum
suum Vitellius iuberet. Cliuius comitatu principis adiectus: non adempta hyspania
quã rexit absens: exẽplo. L. arruncij: quem Ty. Cæsar ob metum: Vitellius cliuiũ nul
la formidine retinebat. Nõ idem Trebellio maximo honos. profugerat Britannia ob
iracundiã militum. Missus ẽ in locũ eius Bectius bolanus. e præsentibus angebat Vi-
tellium victarꝝ legionum haud quaq̃ fractus aius. Sparsæ per Italiã & victoribus ꝑ
mixtæ hostilia loquebantur: præcipua quartadecimanorꝝ ferocia: qui se victos abnue
bant. Quippe bebriacensi acie vexillarijs tñ pulsis vires legionis non affuisse. Remit
ti eos in Britãniam: vnde a Nerone exciti erant: placuit. atq; interim Batauorꝝ cohor-
tes vna tendere: ob veterem aduersus quartadecimanos discordiã. Nec diu in tãtis ar
matorꝝ odijs quies fuit. Augustæ taurinorꝝ dum opificem quendam Batauus vt frau
datorem insectatur: legionarius vt hospitem tuetur: sui cuiq; cõmilitones aggregati:
conuicijs ad cædẽ transiere: & prælium atrox arsisset: ni duæ prætoriæ cohortes cau-
sam quartadecimanorꝝ secutæ: his fiduciam: & metum Batauis fecissent: quos Vitel-
lius agmini suo iungi vt fidos: Legionem grais alpibus traductam eo flexu itineris ire
iubet: quo Viennam vitarent. Namq; & viẽnenses timebantur. Nocte qua proficisce
batur legio: relictis passim ignibus: pars Taurinæ coloniæ ambusta. Quod dãnũ vt
pleraq; belli mala: maioribus aliarꝝ vrbiũ cladibꝰ oblitteratũ. Quartadecimani post
q̃ alpibus digressi sunt: seditiosissimus quisq; signa viennam ferebant: consensu melio
rum compressi: Et legio in Britãniam transuecta. Proximus Vitellio e prætorijs co-
hortibus metus erat Seperatæ primum. deinde addito honestæ missionis lenimento
arma ad tribunos suos ferebant: donec motum a Vespesiano bellum crebesceret. Tũ
resumpta militia robur Flauianarꝝ partium fuere. prima classicorꝝ legio in hispaniam
missa: vt pace & ocio mitesceret. Vndecima ac septima suis hybernis redditæ. Tertiã
decimam struere amphiteatra iussit. Nam Cecina Cremonæ: valens Bononiæ specta
culum gladiatorꝝ edere parabant: nunq̃ ita ad curas intẽto Vitellio: vt voluptates ob
liuisceretur. Et quidẽ partes modeste distinxerat. apud victores orta seditio ludicrorꝝ
initio: numerus cesorum inuidiam bello auxit. Discubuerat Vitellius Ticini adhibi-
to ad epulas Verginio. Legati tribuniq; ex moribus imperatorꝝ seueritatem emulan-
tur: vel tempestiuis conuiuijs gaudent. perinde miles intentus aut licentiosus. Apud
Vitellium omnia indisposita: temulenta: peruigilijs ac bachanalibus q̃ disciplinæ &
castris propiora. Igitur duobus militibus altero legionis quintæ: altero e gallis auxi-
liaribus: per lasciuiam ad certamen luctãdi accensis: postq̃ legionarius prociderat: in
sultante gallo: & ijs qui ad spectandũ conuenerant: in studia deductis: erupere legio-
narij in perniciem auxiliorꝝ: ac duæ cohortes interfectę. Remedium tumultus fuit ali
us tumultus. Puluis procul & arma aspiciebant. Conclamatum repente. xiiij. legio-
nem verso itinere ad prælium venire. sed erant agminis coactores. Agniti dẽpsere sol-
licitudinem. Interim Verginij seruus forte obuius: vt percussor Vitellij insimulatur:
& ruebat ad cõuiuium miles mortem Verginij exposcens. Ne Vitellius quidẽ quanq̃
ad omnes suspitiones pauidus: de innocentia eius dubitauit. ægre tñ cohibiti qui exiti
um viri consularis: & quõdam ducis sui flagitabant. Nec quenq̃ sæpius q̃ Verginium
oĩs seditio infestauit. Manebat admiratio uiri & fama: sed oderãt vt fastiditi. Postera
die Vitellius senatus legatione quam vbi operiri iusserat audita: trãsgressus in castra:
vltro pietatem militum collaudauit: fremẽtibus auxilijs: tãtum impunitatis atq; ar-
rogantiæ legionarijs accessisse. Cohortes Batauorum: ne quid truculentus aude-

rent: in germaniam remissæ principium in terno simul externoq; bello parantibus fatis. Reddita ciuitatibus gallo℞ auxilia: ingens numerus: & prima statim defectiõe inter inania belli assumptus Cæte℞ vt largitionibus affectæ: tamen imperij opes sufficerent amputari legionum auxiliorũq; numeros iubet: vetitis supplementis: Et promiscuæ missiones offerebant̃. exitiale id reip. ingratum militi: cui eadẽ munia inter paucos: periculaq; ac labor crebrius redibant: & vires luxu corrũpebantur: cõtra veterem disciplinã: & instituta maiorũ. apud quos virtute q̃ pecunia res ro. melius stetit. Inde Vitellius Cremonã flexit. & spectato munere Cecinæ: insistere bebriacensibus cãpis: ac vestigia recentis victoriæ lustrare oculis concupiuit: fœdũ atq; atrox spectaculum intra. xl. pugnæ diem: lacera corpora: trunci artus: putres viro℞ equo℞q; formæ: infectatabo humus: ꝓtritis arboribus atq; frugibus: dira vastitas. nec minus inhumana pars viæ: quam cremonenses lauru rosisq; cõstrauerant: extructis altaribus: cesisq; victimis: regium in morẽ. quæ læta in præsens: mox perniciem ipsis fecere. Aderant Valens & cecina: monstrabantq; pugnæ locos. hinc erupisse legionũ agmen hinc equites cohortos. Inde circunfusas auxiliorum manus. Iam tribuni pręfectiq; sua quisq; facta extollentes: falso vera aut maiora vero miscebant. Vulgus quoq; militum clamore & gaudio: deflectere via: spacia certaminum recognoscere. aggerem armorũ: strues corporum intueri: mirariq;. Et erant quos varia sors rerum: lachrymæq; & misericordia subiret. At non Vitellius flexit oculos. nec tot milia insepultorum ciuium exhorruit: Lætus vltro: & tam propinquæ sortis ignarus: instaurabat sacrum dijs loci. Exin Bononiæ a Fabio valente gladiatorum spectaculũ editur: aduecto ex vrbe cultu. quantoq; magis propinquabat: tãto corruptius iter immixtis hystrionibus & spadonũ gregibus: & cætero neronianæ aulæ ingenio. Namq; & Neronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat: sectari cantantem solitus: nõ necessitate qua honestissimus quisq;: sed luxu & saginæ mancipatus emptusq;. Vt Valenti & Cecinæ vacuos honoris menses aperiret: cohartati aliorum consulatus: dissimulatus. M. Macri: tanq̃ Othonianarum partium ducis: Et Valerium Marinũ destinatũ a Galba consulem distulit: nulla offensa: sed mitem & iniuriam segniter laturum. Pedianus costa omittitur ingrat9 principi. vt aduersus Neronem ausus: & Verginij extimulator. Sed alias ꝓtulit causas: actæq; insuper Vitellio gratiæ consuetudine seruitij. Non vltra paucos dies quamq̃ acribus initijs cœptum mendacium valuit. Extiterat quidam Scribonianũ se camerinum ferens: neroniano℞ temporum metu in histria occultatum: ꝗ illic clientelæ & agri veterum crassorum ac nominis fauor manebat. Igitur deterrimo quoq; in argumentum fabulæ assumpto: vulgus credulum: & quidã militum errore veri seu turbarum studio: certatim aggregabantur. Cum pertractus ad Vitellium: interrogatus quis nam mortalium esset: postquã nulla dictis fides & a domino noscebatur cõditione fugitiuus nomine Geta: sumptum de eo supplicium in seruilem modum Vix credibile memoratu est: quantum superbiæ socordiæq; Vitellio adoleuerit. postq̃ speculatores e Syria Iudeaq; adactum in verba eius orientem nunciauere. Nam & si vagis adhuc & incertis auctoribus: erat tamen in ore famaq; Vespesianus: ac plerũq; ad nomẽ eius Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusq; vt nullo æmulo: sæuicia: libidine: raptu: in externos mores proruperant. At Vespesianus bellum armaq; & procul vel iuxta sitas vires circũspectabat. Miles ipsi adeo paratus: vt præeuntẽ sacramẽtum: & fausta Vitellio omnia precantem: per silẽtium audierint. Mutiani aĩus nec Vespesiano alienus: & in Titũ ꝓnior. præfectus ægypti alexãder: consilia sociauerat. Tertiã le

gionem q̄ de Syria in Mœsiam transisset: suam numerabat. cæteræ Illirici legiones se cuturæ sperabantur. Namq; omnes exercitus flammauerat arrogantia venientium a Vitellio militum: q̄ truces corpore: horridi sermone cæteros vt impares irridebant. Sed inerat a mole belli plerunq; contatio: & Vespesianus modo in spem erectus. aliquando aduersa reputabat. Quis ille dies foret. quo. lx. ætatis annos: & duos filios iuuenes bello permitteret. Esse priuatis cogitatióibus progressum: & prout velint plus minusue sumi ex fortuna. Imperium cupientibus: nihil medium inter summa aut pręcipitia. Versabatur ante oculos germanici exercitus robur: notum viro militari. Suas legiones ciuili bello inexpertas: Vitellij victrices: & apud victos plus querimoniarum q̄ virium. Fluxam per discordias militum fidem: & periculum ex singulis. Quid enim ꝓfuturas cohortes alasq;: si vnus alterq; præsenti facinori paratū ex diuerso pręmium petat? Sic Scribonianū sub Claudio interfectum: Sic percussorem eius Volaginiū e gregario ad summa militiæ ꝓuectum. Facilius vniuersos impelli: q̄ singulos vitari. His pauoribus nutantē: & alij legati amiciq; firmabant. Et Mutianus post multos secretosq; sermones: iam & coram ita locutus. Omnes qui magnarum reꝝ consilia suscipiunt: estimare debent: an quod incohatur: reip. vtile: ipsis gloriosum: aut ꝓmptum effectu: aut certe nō arduum sit Simul ipse qui suadet considerandus est: adijciat ne consilio periculum suum: & si fortuna cœptis affuerit: cui summum decus acquiratur. Ego te Vespesiane ad imperium voco: tam salutare reip. q̄ tibi magnificum. Iuxta deos in tua manu positum est. Nec speciem adulantis expaueris: a contumelia q̄ a laude propius fuerit: post Vitellium eligi. Non aduersus diui Augusti acerrimam mentem: nec aduersus cautissimam Tyberij senectutem: nec contra Gai quidem aut Claudij vel Neronis fundatam longo Imperio domum exurgimus: Cæssisti ēt Galbæ imaginibus. Torpere vltra: & polluendam perdendamq; rēpu: relinquere: sopor & ignauia videret: etiam si tibi q̄ inhonesta. tam tuta seruitus esset. Abijt iam & transuectum est tempus: quo posses videri concupisse. Confugiendum est ad imperiū. An excidit trucidatus Corbulo splēdidior orrigine q̄ nos sumus? Fateor. Sed & Nero nobilitate natalium Vitellium anteibat. Satis clarus est apud timentem: quisquis timetur. & posse ab exercitu principem fieri: sibi ipse Vitellius documento est: nullis stipēdijs: nulla militari fama Galbæ odio prouectus. Ne Othonem quidē ducis arte: aut exercitus sui: sed præpropera ipsius desperatione victum: iam desiderabilem & magnum principem fecit. Cum interim spargit legiōes: exarmat cohortes: noua cottidie bello semina ministrat: siquid ardoris ac ferociæ miles habuit: popinis & comessatióibus. & principis imitatione deterit. Tibi e Iudea & Syria & ægypto nouem legiōes integræ: nulla acie exhaustæ: non discordia corruptę. Sed firmatus vsu miles: & belli domitor externi Classium: alarum cohortium robora: & fidissimi reges: & tua ante omnes experientia. Nobis nihil vltra arrogabo q̄ ne post Valentem & Cecinam numeremur. Ne tamen Mutianum socium spreueris: quia æmulum non experiris: me Vitellium antepono: te mihi. Tuæ domui triumphale nomen: duo iuuenes: capax iam imperij alter: & primis militiæ annis apud germanicos quoq; exercitus clarus. Absurdū fuerit: non cædere Imperio: ei cuius filium adoptaturus essem: si ipse imperarem. Cæterum inter nos nō idem prosperaꝝ aduersarumq; rerum ordo erit. Nam si vincimus honorem quem dederis habebo: discrimen ac periculum ex æquo patiemur: immo vt melius est: tu hos exercitus rege. mihi bellum: & prœliorum incerta trade. Acriore hodie disciplina victi q̄ victores agunt: hos ira: odium: vltionis cupiditas ad virtutē accē

dit. Illi per fastidium: & contumaciam hebescunt. Aperiet & recludet contecta victricium partium & tumescentia vulnera bellum ipsum. Nec mihi maior in tua vigilãtia parsimonia sapientia: fiducia est: q̃ in Vitellij torpore: inscitia sæuicia. Sed & meliorẽ in bello causã q̃ in pace habemus. Nam qui deliberant desciuerunt. post Mutiani orationem cæteri audentius circunsistere: hortari responsa vatum: & syderum motus referre. Nec erat intactus tali superstitione: vt qui mox rerum dominus Seleucum quendam mathemathicum: rectorem & præscium palam habuerit Recursabãt animo vetera omnia. Cupressus arbor in agris eius conspicua altitudine: repente prociderat: ac postera die eodem vestigio: resurgẽs procera & latior virebat: Grande id prosperũ q; consensu aruspicũ: & summa claritudo iuueni admodũ Vespesiano promissa. Sed primo triumphalia & cõsulatus: & Iudaicæ victoriæ decus implesse fidem ominis videbantur. Vt hæc adeptus est: portẽdi sibi imperiũ credebat. Est Iudeam inter Syriã q; Carmelus: Ita vocant montem: deumq; nec simulachrum deo: aut templum: sic tradidere maiores: aram tantum & reuerentiam Illic sacrificanti Vespesiano: cũ spes occultas versaret animo Basilides sacerdos inspectis identidem extis: quicquid est inquit Vespesiane quod paras: seu domũ extruere: seu prolatare agros siue ampliare seruitia: datur tibi magna sedes: ingẽtes termini: multum hominum. Has ambages & statim exceperat fama & tũc aperiebat: nec quicq̃ magis in ore vulgi crebriores apud ipsum sermones: q̃to sperantibus plura dicuntur: haud dubia destinatione discessere: Mutianus Antiochiam. Vespesianus Cæsaream. Illa Syriæ: hæc Iudeæ caput ẽ. Initium ferendi ad Vespesianum Imperij alexandriæ cœptum. festinante Tyberio Alexãdro: qui Kal. Iul. sacramento eius legiones adegit. Isque primus prĩcipatus dies in posterum celebratus: quis Iudaicus exercitus. v. nonas Iu. apud ipsum iurasset: eo ardore: vt ne Titus quidem filius expectaretur: Syria remeans: & consiliorum inter Mutianum ac patrem nuncius. Cuncta impetu militum acta: non parata cognitione: nõ coniunctis legionibus: dum quæritur tempus locusq; quodq; in re tali difficilimũ est prima vox: dum animo spes: timor: ratio: casus obuersantur. Egressum cubiculo Vespesianum pauci milites solito assistunt ordine: vt legatum salutari: Imperatorem salutauerunt. Tum cæteri accurrere: Cæsarem & augustum: & omnia principatus vocabula cumulare. Mens a metu ad fortunam transierat. In ipso nihil tumidum: arrogãs: aut in rebus nouis nouum fuit. Vt primũ tantæ multitudinis offusam oculis caliginem disiecit: militariter locutus: lęta omnia: & affluentia excœpit. Nam id ipsum opperiens Mutianus: alacrẽ militẽ in verba Vespesiani adegit. Tũ antiochensiũ theatrũ ingressus: vbi illis consultare mos est: concurrentes & in adulationem effusos alloquit: Satis decorus ẽt gręca facundia oĩumq; quæ diceret atq; ageret: arte quadã ostẽtator. Nihil ęque prouinciã exercitumq; accẽdit: q̃ q. asseuerabat Mutianus: statuisse Vitelliũ vt germanicas legiones in Syriã ad militiam opulentam quietamq; transferret. Cõtra Syriacis legionibus germanica hyberno celo ac laboribus dura mutaret. Quippe & prouinciales sueto militum contubernio gaudebãt: plæriq; necessitudinibus & propinquitatibus mixti: & militibus vetustate stipẽdiorum nota & familiaria castra in modum penatiũ diligebãtur. Ante Idus Iul. Syria omnis in eodẽ sacramento fuit. Accessere cũ regno Sohemus haud spernẽdis cũ viribus: Antiochus vetustis opibus ingens: & in seruiẽtium regum ditissimus. Mox per occultos suorum nuncios excitus ab vrbe Agrippa: ignaro ad hoc vitellio celeri nauigatione properauerat. Nec minore animo regina Beronicæ partes iuuabat: florens ætate formaque & seni quo-

que Vespesiano magnificentia munerum grata. Quicquid prouinciaꝝ alluitur mari.
Asia atqꝫ achaia tenus: quantumqꝫ introrsus in pontū & armenios patescit: iurauere.
Sed inermes legati regebant: nūdum additis Cappadociæ legionibus. Consilium de
sūma rerum Beriti habitum. Illuc Mutianus cum legatis tribunisqꝫ. & splēdidissimo
quoqꝫ cēturionum ac militum venit. Et e iudaico exercitu lecta decora. Tātum simul
peditum equitumqꝫ: & æmulantium inter se regum paratus: speciem fortunæ princi-
palis affecerant. Prima belli cura: agere delectus reuocare veteranos. destinantur vali
dæ ciuitates exercendis armorum officinis. Apud antiochenses aurum argentumque
signatur. eaqꝫ cuncta per idoneos ministros suis quæqꝫ locis festinabātur. Ipse Vespe
sianus adire: hortari: bonos laude: segnes exēplo incitare sæpiusq̄ cohercere: vitia ma-
gis amicorum q̄ virtutes dissimulans. Multos præfecturis & procurationibus: plæ-
rosqꝫ senatorij ordinis honor̄ percoluit. egregios viros & mox summa adeptos: Qui
busdam fortuna pro virtutibus fuit Donatiua militi neqꝫ Mutianus prima contione.
nisi modice ostenderat: nec Vespesianus quidem plus ciuili bello obtulit: q̄ alij in pa-
ce: egregie firmus aduersus militarem largitionē: eoqꝫ exercitu meliore. Missi ad par-
thum armenumqꝫ legati prouisumqꝫ ne versis ad ciuile bellum legionibus terga nu-
darentur. Titum instare Iudeæ: Vespesianum obtinere claustra egypti placuit. Suffi
cere videbantur aduersus Vitellium pars copiarum & dux Mutianus: & Vespesiani
nomen: ac nihil arduum fatis: ad omnes exercitus legatosqꝫ scriptæ epistolæ: præce-
ptūqꝫ vt prætorianos Vitellio infensos: recuperandæ militiæ præmio inuitarent Mu
tianus cum expedita manu: socium magis Imperij q̄ ministrum agens: non lento iti-
nere: ne contari videretur: neqꝫ tamen properans gliscere famam ipso spacio sinebat:
gnarus modicas vires esse sibi: & maiora credi de absentibus. Sed legio. vi. &. viij. ve-
xillariorum milia ingenti agmine sequebantur: Classem e ponto Bizantium adigi ius
serat: ambiguus consilij: num omissa Mæsia Dyrrachium pedite atqꝫ equite peteret.
Simul longis nauibus versum in Italiam mare clauderet. Tuta pone tergum achaia
asiaqꝫ. quasi inermes exponi Vitellio: ni præsidijs firmarentur: atqꝫ ipsum Vitellium
in incerto fore: quam partem Italiæ protegeret: si sibi Brundusium Tarentumque &
Lucaniæ Calabriæqꝫ littora infestis classibus peterentur. Igitur nauium militum: ar-
morum paratu strepere prouinciæ. Sed nihil æque fatigabat: q̄ pecuniarum conqui-
sitio. Eos esse belli ciuilis neruos dictitans Mutianus: non ius aut verum in cognitio
nibus sed solam magnitudinē opum spectabat. passim delationes & locupletissimus
quisqꝫ in prædam correpti: quæ grauia atqꝫ intolleranda: sed necessitate armoꝝ excu-
sata etiam in pace mansere. Ipso Vespesiano inter initia imperij ad obtinendas iniqui
tates haud perinde obstinato. donec indulgentia fortunæ & prauis magistris didicit
aususqꝫ ē. Proprijs quoqꝫ opibus Mutianus bellum iuuit: largus priuatim: quod aui-
dius de rep. sumeret Cæteri conferendaꝝ pecuniaꝝ exemplum secuti: carissimus quis
qꝫ eandem in recuperādo licētiam habuerunt. Accelerata interim Vespesiani cœpta:
Illyrici exercitus studio trāsgressi in partes. Tertia legio exemplum cæteris Mœsiæ le
gionibus præbuit. Octaua erat ac septima claudiana imbutæ fauore Othonis: q̄uis
prælio non interfuissent: Aquileam iam progressæ: proturbatis qui de Othone nūcia
bant: laceratisqꝫ vexillis nomen Vitellij præferentibus: rapta postremo pecunia: & in
ter se diuisa: hostiliter egerant. Vnde metus: & ex metu cōsilium: posse imputari Ve-
spesiano: quæ apud Vitellium excusanda erāt Ita tres Mœsicę legiones per epistolas
alliciebant pānonicum exercitum: aut abnuēti vim parabāt. In eo metu Aponius Sa

turninus Mœsiæ rector: pessimum facinus audet: misso centurione ad interficiẽdum Tectium Iulianum. vij. legionis legatum ob simultates: quibus causam partium prę tendebat: Iulianus comperto discrimine: & ignaris locorum adscitis: per auia Mœsiæ vltra mõtem hemũ profugit. nec deinde ciuili bello interfuit: per varias moras susceptũ ad Vespesianũ iter trahens: & ex nuncijs contabũdus aut properans. At in pannonia xiij. legio ac. vij. galbiana: dolorem iramq; bebriacensis pugnæ retinẽtes: haud cõtanter Vespesiano accessere: vi præcipua primi Antonij Is legibus nocẽs & tpe Neronis falsi dãnatus: inter alia belli mala: senatoriũ ordinẽ recuperauerat: p: æpositus a Galba septimæ legioni scriptitasse Othoni credebatur: ducem se partibus offerens: a quo neglectus in nullo Othoniani belli vsu fuit Labantibus Vitellij rebus Vespesianum secutus: grãde momẽtum addidit: strenuus manu: sermone prõptus: serendę in alios inuidiæ artifex: discordijs & seditionibus potens: raptor: largitor: pace pessimus. bello nõ spernendus. Iuncti inde Mœsici ac pannonici exercitus: dalmaticum militẽ traxere: q̃q̃ consularibus legatis nihil turbantibus. Titus Fabianus pannoniam: Pompeius Syllanus Dalmatiam tenebant: diuites senes. Sed procurator aderat Cornelius Fuscus vigens ætate: claris natalibus: prima iuuẽta quietis cupidine: senatorium ordinem exuerat. Idemq; pro Galba dux coloniæ suæ: eaq; opera procurationẽ adeptus: susceptis Vespesiani partibus: acerrimam bello facem prætulit: non tam præmijs periculorum: q̃ ipsis periculis lætus pro certis & olim partis: noua: ambigua: & ancipitia malebat. Igitur mouere & quatere quicquid vsq; ægrum foret: aggrediuntur. Scriptæ in Britanniam ad quartadecimanos in hispaniam ad primanos epistolæ: q, vtraq; legio pro Othone aduersa vitellio fuerat. Sparguntur per gallias litteræ: momentoq; temporis flagrabat ingens bellum: Illyricis exercitibus palam desciscentibus Cęteris fortunam secuturis. Dum hæc per prouincias a Vespesiano ducibusq; partiũ geruntur. Vitellius cõtemptior in dies segniorq;: ad oĩs municipiorum villarumq; amenitates resistens: graui vrbem agmine petebat. lx. milia armatorum sequebãtur: licẽtia corrupta. Calonum numerus amplior: procacissimis etiã inter seruos lixarum ingenijs. tot legatorum amicorũq; comitatus: inhabilis ad parendum: etiam si summa modestia regeretur. Onerabant multitudinem obuij ex vrbe senatores: equitesq;: quidam metu: multi per adulationem: Cæteri ac paulatim omnes: ne alijs proficiscẽtibus: ipsi remanerent. Aggregabantur e plebe flagitiosa per obsequia Vitellio cogniti: scurræ histriones: aurigæ: quibus ille amiciciarũ dehonestamẽtis mire gaudebat. Nec coloniæ modo aut municipia congestu copiarũ: sed ipsi cultores aruaq; maturis iam frugibus vt hostile solum vastabantur. Multæ & atroces inter se militum cædes: post seditionem Ticini cœptam: manente legionum auxiliorumque discordia: vbi aduersus paganos certandum foret: consensu. Sed plurima strages ad septimum ab vrbe lapidẽ Singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos vt gladiatoriam saginam diuidebat. Et effusa plebs totis se castris miscuerat. Incuriosos milites vernacula vtebãtur vrbanitate. quidam spoliauere abscissis furtim balteis: an accincti forent rogitantes. Non tulit ludibrium insolens contumeliæ animus. Inermem populum gladijs inuasere. Cæsus inter alios pater militis cum filium comitaretur deĩde agnitus: & vulgata cæde: temperatum ab innoxijs. In vrbe tamen trepidatum præcurrẽtibus passim militibus. Forũ maxime petebant: cupidine visendi locum in quo Galba iacuisset. Nec minus sæuum spectaculum erãt ipsi: tergis ferarum & ingentibus telis horrentes: cum turbam populi per inscitiam parum vitarent: aut vbi lubrico viæ vel occursu alicuius procidis-

sent: ad iurgium: mox ad manus & ferrum transirent. Quin & tribuni pręfectiq; cum terrore & armatorum cateruis volitabant Ipse Vitellius a ponte miluio. insigni equo paludatus accinctusq; senatum & populum ante se agens: quo minus vt captam vrbem ingrederetur: amicorum consilio deterritus: sumpta prætexta: & composito agmine incessit. Quattuor legionum aquilæ per frontem: totidemq;. cc. e legionibus alijs vexilla: mox. xij. alarum signa: & post peditum ordines eques: dein quatuor &. xxx. cohortes vt nomina gentium aut species armorum forent discretæ. Ante aquilam præfecti castrorum tribuniq;: & primi centurionum candida veste: cæteri iuxta suam quisq; centuriam armis donisq; fulgentes. Et militum phaleræ: torquesq; splendebant decora facies: & non Vitellio principe dignus exercitus. Sic capitolium ingressus: atq; ibi matrē complexus. Augustę nomine decorauit. postera die tanquam apud alterius ciuitatis senatum populumq;: magnificam orationem de semetipso prompsit: industriam tēperantiamq; suam laudibus attollens: conscijs flagitiorum ipsis qui aderāt: omniq; Italia: per quam somno & luxu pudendus incesserat. vulgus tñ vacuum curis: & sine falsi veriq; discrimine: solitas adulationes edoctum: clamore & vocibus adstrepebat: abnuentiq; nomen Augusti expressere vt assumeret: tam frustra q̃ recusauerat. Apud ciuitatem cuncta interpretatem funesti ominis loco acceptum est: quod maximū pontificatum adeptus Vitellius: de cerimonijs publicis. xv. Kal. Augu. edixisset: antiquitus infausto die Cremerensi alliensiq; cladibus: adeo omnis humani diuiniq; iuris expers. pari libertorum amicorumq; socordia: velut inter temulentos agebat. Sed comitia consulum cū candidatis ciuiliter celebrans: omnem infimæ plebis rumorē: in theatro vt spectator: in circo vt fautor affectauit. quæ grata sane & popularia: si a virtutibus proficiscerentur: memoria vitæ prioris: indecora: & vilia accipiebātur. Vetitabat in senatum: etiam cum paruis de rebus patres consulerentur. ac forte priscus heluidius prætor designatus: contra studium eius censuerat. Cōmotus primo Vitellius: nō tñ vltra quam tribunos plebis in auxilium spretæ potestatis aduocauit. Mox mitigātibus amicis: qui altiorem iracūdiam eius verebantur: nihil noui accidisse respondit: quod duo senatores in republica dissentirent. solitum se etiam Thraseæ contradicere. Irrisere plæriq; impudentiam æmulationis. alijs id ipsum placebat: quod non ex præpotentibus: sed Thraseam ad exemplar veræ gloriæ legisset. præposuerat pretorianis P. Sabinum: ad præfecturam cohortis Iulium priscum: dum centurio esset. Priscus Valentis: Sabinus Cecinæ gratia pollebant. Inter discordes Vitellio nihil auctoritatis: munia imperij Cecina ac Valens obibāt: olim anxij odijs: quæ bello & castris male dissimulata: prauitas amicorum: & fœcunda gignēdis inimicitijs: ciuitas auxerat: dū ambitu: comitatu: & imensis salutātium agminibus. contendunt. comparanturq; varijs in hunc aut illum Vitellij inclinationibus. nec vnquam satis fida potentia: vbi nimia est. Simul ipsum Vitellium subitis offensis: aut intempestiuis blandicijs mutabilem contemnebant: metuebantq;. Nec eo segnius inuaserant domos: hortos: opesq; imperij: cum flebilis & egens nobilium turba: quos ipsos liberosq; patriæ Galba reddiderat: nulla principis misericordia iuuarētur: Gratum primoribus ciuitatis: etiam plebs approbauit: q reuersis ab exilio iura libertorum concessisset. quanquam id omnino seruilia ingenia corrumpebant: abditis pecunijs per occultos aut ambitiosos sinus. Et quidam in domum Cæsaris transgressi atq; ipsis dominis potētiores: Sed miles plenis castris & redundāte multitudine: in porticibus aut delubris: & vrbe tota vagus: non principia noscere: nō seruare vigilias: neq; labore firmari per illecebras vrbis:

& inhonesta dictu: corpus ocio: animum libidinibus imminuebat. Postremo ne salutis quidem cura: infamibus Vaticani locis magna pars tetendit. Vnde crebrae in vulgus mortes: & adiacentia tyberi germanorum Gallorumq; obnoxia morbis corpora: fluminis auiditas: & aestus impatientia labefecit. Insuper confusus prauitate vel ambitu: ordo militiae. Sedecim praetoriae: quatuor vrbanae cohortes scribebant: quis singula milia inessent. Plus in eo delectu Valens audebat: tanquam ipsum Cecinam periculo exemisset. Sane aduentu eius partes conualuerant: & sinistrum lenti itineris rumorem prospero praelio verterat. Omnisq; inferioris Germaniae miles Valentem assectabatur. Vnde primum creditur Cecinae fides fluitasse. Ceterum non ita ducibus indulsit Vitellius: vt non plus militi liceret. Sibi quisq; militiam sumpsere: quanuis indignus: si ita maluerat: vrbanae militiae ascribebat. Rursus bonis remanere inter legionarios: aut alares volentibus permissum. Nec deerant qui vellent fessi morbis: & itemperiem caeli incusantes: robora tamen legionibus alisq; subtracta. Conuulsum castrorum decus. xx. milibus e toto exercitu permixtis magisquam electis Contionante Vitellio: postulantur ad supplicium Asiaticus & Flauius & Rufinus duces galliarum q pro vindice bellassent. Nec cohercebat eiusmodi voces Vitellius: super insitam animo ignauiam: cōscius sibi instare donatiuum & deesse pecuniam: Omnia alia militi largiebatur. Liberti principum conferre pro numero mancipiorum vt tributum iussi. Ipse sola perdendi cura: stabula aurigis extruere. Circum gladiatorum ferarumq; spectaculis opplere: tanquam in summa abundantia pecuniae illudere. Quin & natalem Vitellij diem Cecina & Valens editis tota vrbe vicatim gladiatoribus: celebrauere ingenti paratu: & ante illum diem insolito. Laetum foedissimo cuiq;: apud bonos inuidiae fuit: q extructis in campo martio aris: inferias Neroni iecisset. Cesae publice victimae cremataeq; faces augustales subditae. quod sacerdotium vt Romulus Tatio regi: ita Caesar Tyberius iuliae genti sacrauit. Nō dum quartus a victoria mensis. & libertus Vitellij asiaticus polyclytos patrobios & vetera odiorum nomina aequabat. Nemo in illa aula probitate aut industria certauit. Vnum ad potentiam iter: prodigis epulis: & sumptum Caianae aquae: satiare inexplebiles Vitellij libidines. Ipse abunde ratus: si praesentibus frueretur: nec in longius consultans: nouies milies sesterctium paucissimus mensibus interuertisse creditur. Magna & misera ciuitas eodem anno Othonem Vitelliumq; passa: inter Iunios Fabios: Icellos: Asiaticos: varia & pudenda sorte agebat: donec successere Mutianus & Marcellus: & magis alij homines: quam alij mores. Prima Vitellio tertiae legionis defectio nunciatur: missis ab Aponio Saturnino epistolis: antequam is quoq; Vespesiani partibus aggregaretur. Sed neq; Aponius cuncta vt trepidans re subita perscripserat: & amici adulantes: nullius interpraetabantur vnius legionis eam seditionem. Caeteris exercitibus constare fidem. In hūc modum etiam Vitellius apud milites disseruit praetorianos nuper exauctoratos insectatus. a quib9 falsos rumores dispergi: nec vllum ciuilis belli metum asseuerabat: suppresso Vespesiani nomine: & vagis per vrbem militibus: qui sermones populi coercerent. Id praecipuum alimentū famae erat. Auxilia tamen e Germania Britāniaq; & hispanijs exciuit segniter: & necessitatem dissimulans. Perinde legati prouinciaeq; contabantur. Hordeonius Flaccus suspectis iam Batauis anxius proprio bello: Vectius Bolanus. nunquam satis quieta Britannia & vterq; ambigui neq; ex hispanijs properabatur: nullo tum ibi consulari. Trium legionum legati pares iure: & prosperis Vitelli rebus certaturi ad obsequium: aduersam eius fortunam ex aequo detrectabant. In africa legio cohortesq; delectae a

Clodio Macro: mox a Galba dimissæ: rursus iussu Vitellij militiam cœpere. Simul cætera iuuentus dabat impigre nomina. Quippe integrum illic ac fauorabilem pconsulatum Vitellius: famosum inuisumq; Vespesianus egerat. Proinde socij de imperio vtriusq; coniectabant. Sed experimentum contra fuit. Ac primo Valerius Festus legatus studia puincialium cum fide iuuit. mox nutabat: palam epistolis edictisq; Vitellium: occultis nuncijs Vespesianum fouens. & hæc illa ue defensurus: prout inualuissent. Deprahensi cum litteris edictisq; Vespesiani per Rhetiam & Gallias: militum & centurionum quidam ad Vitellium missi necãtur. plures fefellere. fide amicorum: aut suomet statu occultati. Ita Vitellij paratus noscebant. Vespesiani consilior: plæraq; ignota: primum socordia Vitellij: deinde Pannonicæ alpes præsidijs insessæ nuncios retinebant. Mare quoq; ethesiæ flabant. hay flatu in orientem nauigantibus secundum inde aduersum erat. Tandem irruptione hostium: atrocibus vndiq; nuncijs exteritus. Cecinam ac Valentem expediri ad bellum iubet. Præmissus Cecina. Valentem e graui corporis morbo tum primum assurgentem: infirmitas tardabat. Longe alia proficiscentis ex vrbe germanici exercitus species. Non vigor corporibus: non ardor animis: Lentum & rary agmen: fluxa arma: segnes equi: impatiens solis pulueris tempestatum: quantumq; hebes ad sustinendum laborem miles: tanto ad discordias promptior. Accedebat huc Cecinæ ambitio vetus: torpor recens: nimia fortunæ indulgentia: soluti in luxum: seu perfidiam meditatio: infringere exercitus virtutem inter artes erat. Credidere plæriq; Flauij Sabini consilijs concussam Cecinæ mentem: ministro sermonum Rubrio Gallo: Rata apud Vespesianũ fore pacta transitionis: Simul odiorum inuidiæq; erga Fabium Valentem admonebatur: vt impar apud Vitellium: gratiam viresq; apud nouum pricipem pararet. Cecina cõplexu Vitellij: multo cum honore digressus: partem equitum ad occupãdam Cremonã præmisit. Mox vexillarij quartædecimæ & sextædecimæ legionum: dein quinta & duodeuicesima secutæ: postremo agmine vna & vicesima rapax: & prima Italica incessere cum vexillarijs hystris Britannicay legionum & electis auxilijs. Profecto Cecina: scripsit Fabius Valens exercitui: quem ipse ductauerat: vt in itinere opperiretur: Sic sibi cum Cecina conuenisse. qui præsens: eoq; validior: immutatum id consilium finxit: vt ingruẽti bello tota mole occurreretur. Ita accellare legiones Cremonam: pars Hostiliam petere iussæ. Ipse Rauennam diuertit: prætextu Classẽ alloquendi. Mox Patauij secretum componendæ proditionis quæsitum. Namq; Lucilius Blesus post præfecturam alæ: Rauennati simul ac Misenensi classibus a Vitellio præpositus: q nõ statim præfecturam prætorij adeptus foret: iniquam iracundiã flagitiosa perfidia vlciscebatur. Nec sciri potest traxerit ne Cecinam: an quod euenit inter malos: vt & similes sint: eadem illos prauitas impulerit. Scriptores tempor: qui potiente rerum Flauia domo: monumenta belli huiusce composuerunt: curam pacis & amorẽ rei publicæ corrupti in adulationem: causas tradidere. Nobis super insitam leuitatem: & prodito Galba: vilem mox fidem: emulatione etiam inuidiaq;: ne ab alijs apud Vitellium anteirẽtur peruertisse ipsum Vitellium videntur. Cecina legiones assecutus: centurionum militumque animos obstinatos pro Vitellio: varijs artibus subruebat. Basso eadem molienti minor difficultas erat: lubrica ad mutandam fidem classe: ob memoriam recentis pro Othone militiæ.

Septimusdecimus & Octauusdecimus confusi simul expliciunt.

CORNELII TACITI ACTORVM DIVRNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE. LIBER.XIX.INCIPIT.

m Eliore fato fideq; partium flauianarum duces cõsilia belli tractabãt. Pœtonionem in hyberna.xiij.legionis conuenerant. Illic agitauere placeret ne: obstrui Pãnoniæ alpes: donec a tergo vires vniuersæ cõsurgerent: an ire cominus: & certare pro italia cõstantius foret. qbus opperiri auxilia: & trahere bellum videbatur: germanicarum legionum vim famamq; extollebãt: & aduenisse mox cum Vitellio Britãnici exercitus robora. Ipsis nec numerum parem pulsarum nuper legionum: Et q̄q̄ atrociter loquerentur: minorẽ esse apud victos aium. Sed insessis interim alpibus: venturum cũ copiis orientis Mutianũ. Superesse Vespesiano mare: classes: studia prouinciarum: per quas velut alterius belli molẽ cieret. Ita salubri mora: nouas vires affore: & præsentibus nihil periturum. Ad ea Antonius primus: Is acerrimus belli cõcitator festinationẽ ipsis vtilem Vitellio exitiosam disseruit. plus socordiæ q̄ fiduciæ accessisse victorib9. neq;.n. in procinctu & castris habitos: per oĩa Italiæ municipia desides: tantũ hospitibus metuendos: quanto ferocius ante se egerint: tanto cupidius insolitas voluptates hausisse. Circo quoq; ac theatris & amenitate vrbis emolitos: aut valetudinib9 fessos. Sed addito spacio: reditum & his robur meditatiõe belli. Nec procul Germaniam vnde vires: Britãniam freto dirimi: Iuxta gallias: hispaniasq; Vtrinq; viros: equos: tributa: ipsamq; Italiam & opes vrbis: ac si iferre arma vltro velint: duas classes vacuũq; Illyricum mare. Quid tum claustra montium profutura? quid tractum in æstatem aliam bellum? vnde interim pecuniam & cõmeatus? quin potius eo ipso vterentur: q pannonicæ legiones deceptæ: magisq̄ victæ: resurgere in vltionem properent: Mœsici exercitus integras vires attulerint. Si numerus militum potiusquam legionum putetur: plus hinc roboris: nihil libidinũ & profuisse disciplinæ ipsum pudorem. Equites vero ne tum quidem victos: sed quanq̄ rebus aduersis: disiectam Vitellij aciem. Duæ tũc Pãnonicæ ac mœsicæ alæ: perrupere hostẽ. Nũc.xvi.alarum cõiuncta signa: pulsu sonituq;: & nube ipa operient ac superfundẽt oblitos prœliorum equites equosq;. Nisi quis retinet: idem suasor: auctorq; cõsilij ero. Vos quibus fortuna in itegro ẽ: legiones continete. mihi expeditæ cohortes sufficient. Iam reserata militia impulsas Vitellij res audietis. Iuuabit sequi: & vestigijs vincentis insistere. Hæc & talia flagrans oculis: truci voce: quo latius audiretur: & enim se centuriones & quidam militum consilio miscuerant: ita effudit: vt cautos quoq; ac prouidos permoueret: Vulgus & cæteri vnum virum ducemq; spreta aliorum segnicia laudibus ferrent. Hanc sui famam ea statim contione commouerat: qua recitatis Vespesiani epistolis: non vt plæriq; incerta disseruit. huc illuc tractur9 interp̄tationem: prout conduxisset. Aperte descendisse in causam videbatur: eoq; gratior militibus erat: culpæ vel gloriæ socius. Proxima Cornelij fusti procuratoris auctoritas. Is quoq; inclementer in Vitellium inuehi solitus. nihil spei sibi inter aduersa reliquerat. Titus Appius Flauianus: natura ac senecta contatior: suspitiones militum irritabat: tãquã affinitatis cum Vitellio meminisset. Idemq; q cœptante legionũ motu profugus: dein sponte remeauerat: perfidiæ locum quæsisse credebatur. Nam Flauianum omissa Pannonia ingressum Italiam: & discrimini exemptum: rerum nouarum cupido legati nomen resummere: & misceri ciuilibus armis impulerat: suadente Cornelio Fusto: non quia industria Flauiani egebat: sed vt consulare nomen surgentibus tum

maxime partibus: honesta specie prætenderetur. Cæterum vt trasmitteret in Italiam impune: & eo vsui foret: scriptum Aponio socium reuirescere crederet. Quæsitum in de quæ sedes bello legeretur. Verona potior visa: patentibus circum campis ad pugnã equestrem: qua præualebant: Simul coloniam copijs validam: auferre Vitellio: in rẽ famamq; videbatur. Possessa ipso transitu Vincentia. q̃d per se parum: Etenim modicæ municipio vires: Magni momenti locum obtinuit: reputantibus illic Cecinam genitum. & patriam hostium duci ereptam: In Veronensibus pretium fuit: exemplo opibusq; partes iuuere. Et interceptus exercitus per Rhetiam Iuliasq; alpes. ac ne per uium illa germanicis exercitibus foret: obsepserat. quæ ignara Vespesiano aut vetita. quippe aquileię sisti bellum: expectariq; Mutianum iubebat: Adijciebatq; imperio cõsilium. quando ægyptus claustra annonæ: vectigalia opulentissimarum prouinciarũ obtinerentur: posse Vitelli exercitum egestate stipendij frumentiq; ad deditionem subigi. Eadẽ Mutianus crebris epistolis monebat: incruentam & sine luctu victoriam: & alia huiuscemodi prætexendo. sed gloriæ auidus: atq; omne belli decus sibi retinẽs. Cæterum ex distantibus terrarũ spacijs consilia post res afferebantur. Igitur repetino incursu Antonius stationes hostium irrumpit. tentatisq; leui prœlio animis: ex æquo discessum. Mox Cecina iter hostiliam vicum veronensium: & paludes Tartari fluminis: castra permunijt: tutus loco: cum terga flumine latera obiectu paludis tegerent: q; si affuisset fides: aut opprimi vniuersis Vitelianorũ viribus duæ legiones nondum coniuncto mesico exercitu potuere: aut retro actæ: deserta Italia turpem fugam consciuissent. Sed Cecina per varias moras prima hostibus prodidit tempora belli: dum quos armis pellere ꝓmptum erat: epistolis increpat: donec per nuncios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cũ legione septima claudiana aduenit. Legioni tribunus Vipsanus Messala præerat: claris maiorib9: egregius ipse: & qui solus ad id bellũ artes bonas attulisset: Has ad copias nequaq̃ Vitellianis pars: quippe tres ad hoc legiones erãt: misit epistolas Cecina: temeritatem victa arma tractantium incusans: Simul virtus germanici exercitus laudibus attollebat: Vitellij modica & vulgari mentione: nulla in Vespesianum contumelia. Nihil prorsus. quod aut corrumperet. hostem aut terreret. Flauianarũ partium duces: omissa prioris fortunæ defensione: pro Vespesiano magnifice ꝓ causa fidenter: de exercitu securi: Vitellium vt inimici: vt innocuum exercitum messicum celebrare. ac ne inermes prouinciæ barbaris nationib9 exponerentur: principes Sarmatarũ Iazugum: penes quos ciuitatis regimẽ in commilitium adsciti: plebẽ quoq; & vim equitum: qua sola valent offerebãt. omissum id munus: ne inter discordias externa molirentur: Ac maiore ex diuerso mercede: ius fasque exuerent. Trahuntur in partes Sydo atq; Italicus reges Sueuorũ. quib9 vetus obsequium erga romanos: & gens fidei cõmissę patientior: posita in latus auxilia. Infesta Rhetia: cui Portius Septiminus procurator erat: icorruptæ erga Vitellium fidei. Igit Sextilius felix cum ala auriana & . viij. cohortibus. ac Noricorum iuuentute: ad occupandam ripam Rheni fluminis: quod Rhetos noricosq; interfluit: missus Nec his aut illis prœlium tentãtibus: fortuna partium alibi trãsacta. Antonio vexillarios e cohortibus: & partem equitum ad inuadendã Italiã rapienti: comes fuit Arrius Varrus strenuus bello: quam gloriã & dux Corbulo: & prosperę in Armenia res addiderant. Idẽ secretis apud Neronem sermonibus ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Vnde infami gratia primumpilum adepto: læta ad præsens maleperta: mox in perniciẽ vertere. Sed Primus ac Varus occupantes aquileiæ proxima quęq; & Opitergij & al

tini lætis animis accipiuntur: Relictum Altini præsidium: aduersus classem Rauennatem: nondum defectione eius audita: Inde Patauium & aceste partibus adiunxere: Illic cognitum tris vitellianas cohortes: & alam cui scribonianæ nomen ad forꝝ alieni ponte iuncto cosedisse. Placuit occasio inuadendi incuriosos: Nam id quoq; nūciabatur: Luce prima inermes plærosq; oppressere. Prædictum vt paucis interfectis: cæteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuere qui se stati dederent. Plures abrupto ponte: instanti hosti viam abstulerunt. vulgata victoria post principia belli secundum Flauianos duæ legiones septima galbiana. xiij. gemina cum Vidio aquila legato Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem sumpti & Minutius Iustus præfectus castroꝝ legionis septimæ: quia audacius q̄ ciuili bello imperitabat: subtractus militum iræ ad Vespesianum missus est. Desyderata diu res interpratatione gloriæ in maius accipitur: postq̄ Galbæ imagines discordia tempoꝝ subuersas in oibus municipijs recoli iussit Antonius: decoꝝ pro causa ratus: si placere Galbæ principatus. Et partes præsumpsere. facta a tribunis & centurionibus retinendi quæ Vitellius indulsisset spe: atq; ipsum Cecinam non obscure ad transitionem hortabantur. Recitatæ ꝓ contione epistolæ addidere fiduciam: q; submisse Cecina velut offendere Vespesianū timens: ipsoꝝ duces: contemptim. tanq̄ insultantes Vitellio scripsissent. Aduentu deinde duaꝝ legionum: e quibus tertiam Dillius Apontanus: octauam Numisius lupus ducebant: ostentare vires: & militari vallo Veronam circundare placuit. Forte Galbiæ legioni in aduersa fronte valli opus cesserat. & visi procul sociorum equites: vanam formidinem vt hostes fecere. Rapiuntur arma: & vt proditionis ira militū in Titum apium flauianum incubuit: nullo criminis argumento: Sed iampridem inuisus turbine quodam ad exitium poscebatur: propinquum Vitellij: proditorem interceptorem donatiui clamitabant. Nec defensioni locus: q̄q̄ supplices manus tenderet: humi plerunq; stratus: lacera veste: pectus atq; ora singultu quatiens. Id ipsum apud infensos incitamentum erat: tanq̄ nimius pauor conscientiam argueret: Obturbabatur militum vocibus Aponius cum loqui cœptaret: fremitu & clamore cæteros aspernantur. vni Antonio apertæ militum aures. Namq; & facundia aderat mulcendiq; vulgū artes & auctoritas. Vbi crudescere seditio: & a conuicijs ac probris: ad tela & manus transibant: inijci cathenas Fauiano iubet. Sensit ludibrium miles. disiectisq; qui tribunal tuebātur: extrema vis parabatur. Opposuit sinum Antonius stricto ferro: aut militum se manibus: aut suis morituꝝ obtestans: Vt quenq; notum: & aliquo militari decore insignem aspexerat: ad ferendam opem nomine ciens. Mox cōuersus ad signa & bellorum deos: hostium potius exercitibus illum furorem: illam discordiam inijcerent: orabat: donec fatiscere seditio: & extremo iam die sua quisq; intentoria dilaberetur. Profectus eadem nocte flauianus obuijs Vespesiani litteris discrimini exemptus est. Legiones veluti tabe infectæ Aponium Saturninum Mœsici exercitus legatum: eo atrocius aggrediuntur: q; non vt prius labore & opere fessæ: sed medio diei exarserant: vulgatis epistolis: quas Saturninus ad vitellium scripsisse credebať: vt olim virtutis modestiæq; tunc procacitatis & petulātię certamen erat. ne minus violēter Aponium q̄ Flauianum ad supplicium deposcerent. Quippe Mœsicæ legiones adiutam a se Pannoniorum vltionem referentes: & Pannonici velut absoluerentur alioꝝ seditione iterare culpam gaudebant. In hortos in quibus diuertebatur Saturninus pergunt. Nec tam primus & Aponianus & Messalla q̄q̄ omnimodo nixi eripuere Saturninū q̄ obscuritas latebraꝝ: quibus occulebatur Vacantium forte balnearum fornicibus

abditus. Mox omissis lictoribus Patauium concessit. Digressu consularium vni Antonio vis ac potestas in vtrunq; exercitum fuit: cædētibus collegis: & obuersis militū studijs. Nec deerant qui crederent vtranq; seditionem fraude Antonij cœptam: vt solus bello frueretur. Ne in Vitellij quidem partibus quietæ mentes. exitiosiore discordia. non suspitionibus vulgi: sed perfidia ducum turbabantur. Lucillius bassus classis rauēnatis præfectus: ambiguos militum animos: q; magna pars dalmatę Pannonijq; erant: quæ Prouinciæ Vespesiano tenebantur: partibus eius aggregauerat. Nox proditioni electa: vt cæteris ignaris: soli in principia defectores coirēt. Bassus pudore seu metu quisnam exitus foret: itra domum opperiebatur. Trierarchi magno tumultu Vitellij imagines inuadunt: & paucis resistentium obtruncatis: cæteꝝ vulgus rerum nouarum studio: in Vespesianum inclinabat. Tum progressus Lucilius auctorem se palam præbet classis: Cornelium Tuscum præfectum sibi destinat: qui prope accurrit. Bassus honorata custodia lyburnicis nauibus: hadriā peruectus: a præfecto alæ Mennio Rufino presidium illic agitante vincitur. Sed exoluta statim vincula interuentu hormi Cęsaris liberti. Is quoq; inter duces habebatur. At Cecina defectione classis vulgata primores centurionum: & paucos militum: cęteris per militiæ munera dispersis: secreta castroꝝ affectans: in principia vocat. Ibi Vespesiani virtutem viresq; partium extollit: Transfugisse classem: In arcto commeatum: aduersas gallias hispaniasq;: nihil in vrbe fidum: atq; omnia de Vitellio in deterius. Mox incipientibus qui cōscij aderant: cæteros re noua attonitos: i verba Vespesiani adigit. Simul Vitellij imagines direptæ: & missi qui Antonio nunciarent. Sed vbi totis castris in fama proditio: recurrēs in principia miles præscriptum Vespesiani nomen: proiectas Vitellij effigies aspexit: vastum primo silentium: mox cuncta simul erumpunt huc cecidisse germani exercitus gloriā: vt sine pręlio: sine vulnere: iunctas manus & capta traderent arma? Quas enim ex diuerso legiones? Nempe victas. & abesse vnicum Othoniani exercitus robur primanos quartadecimanosq;: quos tamē ijsdem illis campis fuderit strauerintq;. Vt tot armatorum milia velut grex venalium exuli Antonio donum darentur. Octo nimiꝝ legiones vnius classis accessionem fore. Id Basso. id Cecinæ visum postq̄ domos: hortos: opes: Principi abstulerint: etiam militibus principem auferre. Licet integros incruentosq;: flauianis quoq; partibus viles: quid dicturos reposcentibus aut prospera aut aduersa? Hæc singuli hæc vniuersi: vt quéq; dolor impulerat: vociferantes. initio a quinta legione orto: repositis Vitellij imaginibus: vincla Cecinæ inijciunt. Fabium Fabulum quintæ legionis legatum: & Cassium longum præfectum castroꝝ duces diligunt. Forte oblatos trium liburnicarum milites ignaros & insontes: trucidant. Relictis castris: abrupto ponte hostiliam rursus: inde Cremonam pergūt: vt legionibus primæ Italicæ & vndeuicesimæ rapaci iungerētur: quas Cecina ad obtinendā Cremonam cum parte equitum præmiserat. Vbi hæc comperta Antonio discordes animis: discretos viribus hostium exercitus aggregdi statuit: anteq̄ ducibus auctoritas: militi obsequiū & iunctis legionibus fiducia rediret. Namq; Fabium Valentē profectum ab vrbe. acceleraturumq; cognita Cecinæ proditiōe coniectabat. Et fidus Vitellio Fabius: nec militiæ ignarus. Simul ingens Germanoꝝ vis: per Rhetiam timebat & ex Britānia galliaq; & hispania auxilia Vitellius acciuerat: immensam belli luemni Antonius id ipsum metuens festinato prœlio victoriam præcepisset Vniuerso cū exercitu secundis a Verona castris Bebriacum venit. Postero die legionibus ad muniendum retentis: auxiliares cohortes in cremonensem agrum missæ: vt specie paranda-

rum copiarum: ciuili præda miles imbueretur. Ipse cum quatuor milibus equitum ad octauum a Bebriaco progressus: quo licentius popularentur: exploratores vt mos ē: longius curabant. Quinta ferme hora diei erat: cum citus eques aduentare hostes pre gredi paucos: motum fremitumq; late audiri nunciauit Dum Antonius quidnā agen dum consultat. auiditate nauandæ operæ arrius varus cum promptissimis equitum prorupit. Impulitq; Vitellianos modica cæde. Nam plurium accursu versa fortuna: & acerrimus quisq; sequentium fugæ vltimus erat: nec sponte Antonij properatum: & fore quæ acciderant rebatur. Hortatus suos vt magno animo capesserent pugnam: diductis in latera turmis: vacuo medio relinquit iter: quo varum equitesq; eius recipe ret. Iussæ armari legiones: datum per agros signum: vt qua cuiq; proximum: omissa præda: prœlio occurrerent. Pauidus interim varus: turbæ suoꝝ miscetur: intulitq; for midinem. Pulsi cum saucijs integri Suometipsi metu: & angustijs viarum conflicta bantur. Nullum in illa trepidatione Antonius constantis ducis aut fortissimi militis officium omisit. Occursare pauentibus . retinere cædentes. Vbi plurimus labor: vnde aliqua spes: cōsilio: manu voce insignis hosti conspicuus suis. Eo postremo ardoris ꝓ uectus est: vt Vexillarium fugientem hasta transuerberaret. mox raptum vexillum in hostem vertit. quo pudore haud plures q̄ cētum equites restitere: Iuuit locus arctio re illic via: & fracto interfluentis riui ponte: qui incerto alueo: & præcipitibus ripis fu gam impediebat. Ea necessitas seu fortuna lapsas iam partes restituit. Firmati inter se densis ordinibus: excipiunt Vitellianos temere effusos: atq; illic consternuntur: Anto nius instare periculis: sternere obuios. Simul cæteri vt cuiq; ingenium: spoliar̄ capere arma: equosq; abripere. Exciti prospero clamore qui modo per agros fuga pallabant̄: victoriæ se miscebant. Ad quartum a Cremona lapidem fulsere legionum signa: rapa cis atq; Italicæ: læto inter initia equitum suoꝝ prœlio illuc vsq; ꝓuecta. Sed vbi fortu na contra fuit: non laxare ordines. non recipere turbatos: non obuiam ire: ultroq; ag gredi hostem: tantum per spacium cursu & pugnando fessum: forte victi: haud perin de rebus prosperis ducem desyderauerant: atq; in adursis deesse intelligebant: Nutā tem aciem victor equitatus incursat. Et Vipsanus Messalla tribunus cū mœsicis auxi liaribus assequit̄. quos militiæ gloria legionarijs q̄q̄ raptim ductos: equabat: Ita mix tus pedes equesq; rupere legionum agmen. Et propinqua Cremonensium mœnia q̄to plus spei ad effugium: tanto minorem ad resistendum animum dabant. Nec Antoni us vltra institit: memor laboris ac vulneꝝ. quibus tam anceps belli fortuna q̄uis pros pero fine: equites equosq; afflictauerat. Inumbrante vespera vniuersum flauiani exerci tus robur aduenit. Vtq; Cumulos super & recētia cæde vestigia incessere: quasi debel latum foret pergere Cremonam: & uictos in deditionem accipere: aut expugnare de poscunt. Hæc in medio pulchra dictu. Illa sibi quisq; posse coloniam in plano sitā im petu capi. Idem audaciæ per tenebras irrumpentibus: & maiorem rapiendi licētiam. Quod si lucem opperiātur: iam pacē: iam preces: & pro labore ac vulneribus: clemē tiā & gloriam inania laturos. Sed opes cremonēsium in sinu præfectoꝝ legatorumq; fore. Expugnatæ vrbis prædam ad militem: deditæ ad duces pertinere. Spernūtur cē turiones tribuniq;. ac ne uox cuiusq; audiatur: quatiunt arma: rapturi imperium ni du cantur. Tum Antonius inserens se manipulis: ubi aspectu & auctoritate silentium fe cerat: non se decus neq; preciū eripere tam bene meritis affirmabat. Sed diuisa inter ex ercitum ducesq; munia. Militibus pugnandi cupidinem conuenire: duces ꝓuidendo: consultando: contatiōe sæpius q̄ temeritate ꝓdesse. Vt pro uirili portiōe armis ac ma

nu victoriam iuuerit: ratione & consilio proprijs ducis artibus ꝓfuturum. Neq; enim ambigua esse quæ occurrãt: noctem: & ignotæ situm vrbis. Intus hostes: & cuncta in sidijs opporruna Non si pateant portæ: nisi explorato: nisi die intrãdum. An oppugnationem inchoaturos: adempto omni prospectu? quis æquus locus: quanta altitudo mœnium: tormentis ne & telis: an operibus & vineis aggrediẽda vrbs foret? Mox conuersus ad singulos: num secures dolabrasq; & cętera expugnandis vrbibus: secum attulissent: rogitabat? Et cum abnuerent: gladijs ne inquit & pilis perfringere ac subruere muros vllæ manus possunt? Si aggerem struere: si pluteis cratibusue protegi necesse fuerit: vt vulgus improuidum irriti stabimus: altitudinem turrium & aliena munimenta mirantes? Quin potius mora noctis vnius aduectis tormentis machinisq;: vim victoriamq; nobiscum ferimus Simul lixas calonesq; cum recentissimis equitum Bebriacum mittit: copias cæteraq; quæ vsui forent allaturos. Id vero egre tolerãte milite prope seditionem ventum: cum progressi equites: sub ipsa mœnia: vagos ex cremonensibus corripiunt. quorum indicio noscitur: sex Vitellianas legiones: omnemq; exercitum qui hostiliæ egerat: eo ipso die triginta milia passuum emensum: comperta suorum clade: in prœlium accingi: ac iam affore. Is terror obstructas mentes consiliis ducis aperuit. Sistere tertiãdecimam legionẽ in ipso viæ posthumiæ aggere iubet: cui iuncta a leuo septima galbiana patenti campo stetit. Dein septima claudiana agresti fossa: ita locus erat: præmunita dextro octaua per apertum limitem. mox tertiadecima densis arbustis inter septa. Hic aquilarum signorumque ordo. Milites mixti per tenebras: vt fors tulerat: prætorianum vexillum proximum tertianis. Cohortes auxiliorum in cornibus: latera ac terga equite circundata. Sydo atq; Italicus Sueui cum delectis popularium primori in acie versabantur. At Vitellianus exercitus cui acquiescere cremonæ: & recuperatis cibo somnoq; viribus: confectum algore atq; inedia hostẽ postera die profligare ac ꝓruere ratio fuit: indigus rectoris: vacuus consilij. tertia ferme noctis hora paratis iam dispositisq; flauianis: impingitur. Ordinem agminis disiecti per iram ac tenebras asseuerare non ausim. q̃q̃ alij tradiderint quartam macedonicam dextro suorum cornu: quintam & quintamdecimam cum vixillis nonæ secundæq;. & vicesimæ Britannicarum legionum mediam aciem: sextadecimanos duodeuicesimanosq; & primanos leuum cornu cõplesse. Rapaces atq; Italici omnibus se manipulis miscuerãt. Eques auxiliaq; sibi ipsi locum legere. Prœlium tota nocte varium: anceps: atrox his rursusq; illis exitiabile. Nihil animus aut manus ne oculi quidẽ pro uisu iuuabant. Eademq; utraq; acie arma crebris interrogatiõibus: notũ pugnæ signũ: permixta uexilla. ut quisq; globus capta ex hostibus huc uel illuc raptabat. Vrgebatur maxime septima legio: nuper a Galba conscripta. Occisi sex primorum ordinum centuriones. abrepta quædam signa. Ipsam aquilam Atilius uerus primipili Cẽturio multa cum hostium strage & ad extremum moriens seruauerat. Sustinuit labentem aciem Antonius accitis prætorianis. qui ubi excepere pugnam: pellunt hostem: dein pelluntur. Namq; uitelliani tormenta in aggerem uiæ contulerant: ut tela uacuo atq; aperto excuterentur dispersa primo & arbustis sine hostium noxa illisa. Magnitudine eximia quartedecimæ legionis balista: ingentibus saxis hostilem aciem proruebat. lateq; cladem intulisset: ni duo milites præclarum facinus ausi: arreptis e strage scutis ignorati uincula ac libramenta tormentorum abscidissent. Statim confossi sunt. eoq; intercidere noĩa. de facto haud ambigitur. Neutro inclinata fortuna: donec adulta nocte: luna surgens ostẽderet acies: falleretq;. Sed flauianis æquior a tergo. hic maiores

equorum virorumq; vmbræ: & falso vt in corpore ictu tela hostium citra cadebant. Vitelliani aduerso lumine collucentes: velut ex occulto iaculantibus incauti offerebãtur. Igitur Antonius vbi noscere suos: nosciq; poterat alios pudore & ꝓbris: multos laude & hortatu: omnes spe promissisq; accendens: cur rari sumpsissent arma pannonicas legiones interrogabat. Illos esse campos ĩ quibus abolere labem prioris ignominiæ: vbi recuperare gloriam possent. Tum ad Mœsicos conuersus principes auctoresq; belli ciebat. Frustra minis & verbis prouocatos Vitellianos: si manus eoꝝ oculosq; non tolerent. Hæc vt quosq; accesserat. Plura ad Tertianos: veterum recentiumq; admonens. vt sub. M. Antonio parthos. sub Corbulone Armenios: nuper Sarmatas pepulissent. Mox infensus prætorianis: Vos inquit nisi vincitis pagani: quis alius Imperator quæ castra alia excipient? Illic signa armaq; vestra sunt: & mors victis. Nam ignominiam consumpsistis. Vndiq; clamor: & orientem solem: ita in syria mos ẽ: tertiani: salutauere. Vagus inde consilio ducis: subditus rumor: aduenisse Mutianum. exercitus inuicem salutasse. Gradum inferunt: quasi recentibus auxilijs aucti: rariore iam Vitellianorum acie: vt quos nullo rectore: suus quemq; impetus vel pauor contraheret duceretue. Postq̃ pulsos sensit Antonius: denso agmine obturbat. laxati ordines abrumpuntur. nec restitui quiuere impedientibus vehiculis tormentisq;. Per limitem viæ sparguntur consectandi festinatione victores: eo notabilior cædes fuit: q̃a filius patrem interfecit. Rem nominaq; auctore Vipsano Messalla tradã. Iulius mãsuetus ex hispania rapaci legiõi additus: impuberẽ filium domi liquerat. Is mox adultus inter septimanos a Galba conscriptus oblatum forte patrẽ & vulnere stratum: dũ semianimẽ scrutatur: agnitus: agnoscensq; & exanguẽ amplexus: voce flebili precabatur placatos patris manes: neue se vt parricidã auersarentur. Publicum id facinus: & vnum militẽ quotam ciuilium armoꝝ partem. Simul attollere corp9: aperire humũ. supremo erga parentẽ officio fungi. Aduertere proximi. deinde plures. hinc per oẽm aciem miraculũ: & questus & sæuissimi belli execratio. Nec eo segnius propinquos affines. fratres trucidatos spoliant. Factũ esse scelus loquũtur: faciuntq;. vt Cremonam venere: nouũ imẽsumq; opus occurrit. Othoniano bello germanicus miles mœnib9 cremonẽsium castra sua: castris vallũ circũiecerat: Eaq; munimenta rursus auxerat: quoꝝ aspectu hesere victores incertis ducibus quid iuberent: Incipere oppugnationẽ fesso per diẽ noctẽq; exercitu: arduũ: & nullo iuxta subsidio anceps. Sin Bebriacũ redirent: intolerãdus tam longi itineris labor. & uictoria ad irritũ reuoluebatur. Munire castra: id quoq; propinquis hostibus formidolosum ne dispersos & opus molientes: subita eruptione turbarent: Quæ super cuncta terrebat ipsorũ miles periculi q̃ moræ patiẽtior Quippe in grata q̃ tuta: & temeritate spes: omnisq; cædes: & uulnera & sanguis auiditate prædæ pensabãtur. Huc inclinauit Antonius. Cingiq; uallum corona iussit. Primo sagittis saxisq; eminus certabãt: maiore Flauianoꝝ pernicie: in quos tela desuper librabãtur: Mox uallum portasq; legionibus attribuit: ut discretus labor fortes ignauosq; distingueret: atq; ipsa contentione decoris accenderentur. Proxima bebriacensi uiæ tertiani septimaniq; sumpsere. dexteriora ualli: octaua ac septima claudiana: Tertiadecimanos ad brixianã portam impetus tulit. Paulũ inde moræ: dum e proximis agris legiões: dolabras: & alij falces scalasq; cõuectant. Tum elatis super capita scutis densa testudine succedũt. romanæ utrinq; artes. pondera saxoꝝ Vitelliani prouoluunt. disiectam fluitantemq; testudinem lanceis contisque scrutantur. donec

soluta compage scutorum: exangues aut laceros prosternerent. Multa cum strage incesserat contatio: ni duces fesso militi: & velut irritas exhortationes abnuenti: Cremonam mõstrassent. Hormi ne id ingenium: vt Messalla tradit. an potior auctor sit C. Plinius: qui Antoniũ icusat: haud facile discreuerim. nisi q; neq; Antoni9 neq; Hormus a fama vitaq; sua: quanuis pessimo flagitio degenerauere. Non iam sanguis neq; vulnera morabantur: quin subruerent vallum: quaterentq; portas: innixi humeris: & super iteratam testudinem scandentes: præhensarent hostium tela brachiaq;: integri cum saucijs: semineces cum expirantibus voluuntur: varia pereuntium forma. & omni imagine mortium. Acerrimum septimę tertięq; legionum certamen. Et dux Antonius cum delectis auxiliaribus eodem incubuerat: Obstinatos inter se: cum sustinere Vitelliani nequirent: & superiecta tela testudine laberentur: ipsam postremo balistã in subeuntes propulere quæ vt ad præsens disiecit obruitq; quos inciderat. ita pinnas ac summa valli ruina sua traxit. Simul iuncta turris ictibus saxorum cessit. qua septimani dum nituntur cuneis: tertianus securibus gladijsq; portam perfregit. Primum irrupisse. C. Volusium tertiæ legiõis militem inter omnes auctores constat. Is in vallum egressus deturbatis qui restiterant: conspicuus manu ac voce capta castra conclamauit. Cæteri trepidis iam Vitellianis: seq; e vallo præcipitantibus: perrupere. complctur cæde quantum inter castra murosq; vacui fuit. Ac rursus noua laborum facies: ardua vrbis mœnia: saxeæ turres. ferrati portaꝝ obijcies. Vibrans tela miles. frequens obstrictusq; Vitellianis partibus Cremonensis populus. magna pars Italiæ stato in eosdem dies mercatu congregata. quod defensoribus auxilium ob multitudinem: oppugnantibus incitamentum ob prædam erat. Rapi ignes Antonius: inferriq; amenissimis extra vrbem ædificijs iubet: si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandã fidem traherentur. propinqua muris tecta: & altitudinem mœnium egressa: fortissimo quoq; militum cõplet. Illi trabibus tegulisq; & facibus propugnatores deturbãt. Iam legiones intestudinem glomerantur. & alij tela saxaq; incutiebant: cum languere paulatim Vitellianorum animi. & vt quisq; ordine anteibat: cædere fortunæ: ne Cremona quoq; excisa: nulla vltra venia. omnisq; ira victoris nõ in vulgus inops: sed in tribunos centuriõesq;: vbi pretiũ cædis erat: reuerteretur. Gregarius miles futuri socors: & ignobilitate tutior perstabat. Vagi per vias in domibus abditi: pacem ne tum quidem orabant cum bellum posuissent. Primores castrorum nomen atq; imagines Vitellij amoliuntur. Catenas Cecinæ: nam etiam tum vinctus erat: exoluunt: orantque vt causæ suę deprecator assistat. Aspernantem tumentemq;: lachrymis fatigant extremum malorum. Tot fortissimi viri proditoris opem inuocantes: mox velamenta & infulas pro muris ostentant. Cum Antonius inhiberi tela iussisset: signa aquilasq; extulere. Mœstum inermiũ agmen deiectis in terram oculis sequebatur. Circumstiterãt victores: & primo ingerebãt probra: intentabãt ictus. Mox vt præberi ora cõtumelijs: & posita omni fiducia cũcta victi patiebãtur: subit recordatio illos esse: qui nup Bebriaci victoriæ tẽperassent. Sed vbi Cecina prætexta lictoribusq; insignis: dimota turba cõsul incessit: exarsere victores. Superbiã sæuiciamq;: adeo inuisa scelera sũt: etiam perfidiã obiectabãt. Obstitit Antonius: datisq; defensoribus. ad Vespesianũ dimisit. Plebs interim cremonensiũ inter armatos cõflictabat͛. nec procul cæde aberãt: cũ pcibus ducũ mitigatus ẽ miles. Et vocatos ad cõtionẽ Antonius alloquit͛. Magnifice victores. victos clemẽter de Cremona in neutrũ. Exercit9 pter insitã pdãdi cupidinẽ ve

tere odio ad excidium Cremonensium incubuit. Iuuisse partes Vitellianas: Othonis quoq; bello credebantur. Mox tertiadecimanos ad extruendum amphitheatrum relictos: vt sunt procacia vrbanæ plebis ingenia: petulantibus iurgijs illuserant. Auxit inuidiam editum illic a Cecina gladiatorum spectaculum. eademque rursus belli sedes & prebiti in acie vitellianis cibi. Cæsæ quædam fœminæ studio partium ad prœlium progressæ. Tempus quoque mercatus: ditem alioquin coloniam maiore opum specie complebat. Cæteri duces in obscuro. Antonium fortuna famaq; omnium oculis exposuerat. Is balneas abluendo cruore propere petit. Excepta vox est: cum teporem incusaret: statim futuꝝ vt incalescerēt. Vernile dictum omnem inuidiam in eum vertit: tanq̃ signum incendendæ Cremonæ dedisset: quæ iam flagrabat quadraginta armatoꝝ milia irrupere. Calonum lixarumq; amplior numerus: & in libidinem ac sæuiciam corruptior. Non dignitas: non ætas protegebat: quo minus stupra cædibus: cædes stupris miscerentur. Grandeuos senes exacta ætate: fœminas viles ad prædam in ludibrium trahebant. Vbi adulta virgo: aut quis forma conspicuus incidisset: vi manibusq; rapientium diuulsus. Ipsos postremo direptores: in mutuam perniciem agebat: dum pecuniam vel grauia auro temploꝝ dona sibi quisq; trahunt maiore aliorũ vi truncabantur. Quidam obuia aspernati verberibus tormentisq; dominorum: abdita scrutari: de fossa eruere: faces in manibus: quas vbi prædam egesserãt: in vacuas domos: & inania templa per lasciuiam iaculabantur. vtiq; exercitui vario linguis: moribus: cui ciues: socij: externi interessēt: diuersę cupidines: & aliud cuiq; fas: nec quicquã illicitum per quatriduum Cremona suffecit: cum omnia sacra profanaq; in igne considerent: Solum Mephitis templum stetit ante mœnia: loco seu numine defensum. Hic exitus Cremonam habuit anno. cclxxxvj. a primordio sui. Condita erat. T. Sempronio & Cornelio consulibus: ingruente in Italiam Hannibale: propugnaculũ aduersus gallos trans padum agentes: & si qua alia vis per alpes irrueret. Igitur numero colonoꝝ: opportunitate fluminum: vbere agri annexu cõnubijsq; gentium adoleuit floruitq;: bellis externis intacta ciuilibus infœlix Antonius post rē: flagitij crebrescēte inuidia: edixit: nequis cremonēses captiuos detineret. Irritamq; prædam militibus effecerat consensus Italiæ emptionem talium mancipioꝝ aspernantis. Cædi cœpere. quod vbi enotuit: a propinquis affinibusq; occulte redimebantur. Mox redijt Cremonam reliquus populus. reposita fora: templaq;: magnificentia municipium: & Vespesianus hortabatur. Cæteꝝ: assidere sepultæ vrbis ruinis: noxia tabo humus: haud diu permisit. Ad tertium lapidem progressi: vagos pauentesq; Vitellianos sua quemque apud signa componunt. Et victæ legiones ne manēte adhuc ciuili bello ambigue agerent: per Illyricum dispersæ. In Britãniam inde & hispanias nuncios famamq;: In galliam Iulium Calenum tribunum: in Germaniam Alpinum montanum præfectum cohortis: q; hic treuir: Calenus heduus: vterque vitelliani fuerant: ostentui misere. Simul transitus alpium præsidijs occupati: Suspecta Germania: tanquam in auxilium Vitellij accingeretur. At Vitellius profecto Cecina: cum Fabium Valentem paucis post diebus ad bellum impulisset: curis luxum obtendebat: Non parare arma. nõ alloquio exercitioq; militem firmare. non more vulgi agere: sed vmbraculis hortorum abditus. vt ignaua animalia: quibus si cibum suggeras: iacent torpentq;: præterita instãtia: futura: pari obliuione dimiserat. Atq; illum in nemore aricino desidem & marcentē proditio Lucillij Bassi: ac defectio classis Rauennatis perculit. Nec multo post de Cecina affert mixtus gaudio dolor: & desciuisse: & ab exercitu vinctũ. plus apᵈ so

cordem animum lætitia quam cura valuit: Multa cum exultatione in vrbē reuectus: frequenti contione pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum prætorij præfe ctum ob amiciciam Cecinæ vinciri iubet: substituto in locum eius Alpheno varo. Mox senatum composita in magnificentiam oratione allocutus: exquisitis patrum adulationibus attollitur. Initium atrocis in Cecinam sententiæ a. L. Vitellio factum. Dein cæteri composita indignatione: q consul rempublicam: dux Imperatorem: tan tis opibus tot honoribus cumulatus: amicum prodidisset: velut pro Vitellio cōque rentes: suum dolorem proferebant. Nulla in oratione cuiusquam erga flauianos du ces obtrectatio errorem imprudentiamq; exercituum culpantes: Vespesiani nomen suspensi & vitabundi circuībant. Nec defuit qui vnum consulatus diem: Is enim in lo cum Cecinæ super erat: magno cum irrisu tribuentis accipientisq; blandiretur. Pridie Kal. Nouembris Rosius regulus inijt: eiurauitq;. Annotabant periti: nunquam an tea non abrogato magistratu: neque lege lata: alium suffectum. Nam consul vno die & ante fuerat Caninius rebilus. C. Cæsare dictatore: cum belli ciuilis præmia festina rentur. Nota per eos dies Iunij Blesi mors & famosa fuit. de qua sic accepimus. Gra ui corporis morbo æger Vitellius: seruilianis hortis turrim vicino sitam: collucere p noctem crebris luminibus animaduertit. Sciscitanti causam apud Cecinam tuscum epulari multos: præcipuum honore Iunium Blesum nunciatur. Cætera in maius de apparatu: & solutis in lasciuiam animus. Nec defuere: qui ipsum Tuscū & alios: sed criminosius Blesum incusarent: q ægro principe lætos dies ageret. Vbi aspernatum Vitellium: & posse Blesum peruerti satis patuit ijs qui principum offensas acriter spe culantur: datæ. L. Vitellio delationis partes. Illic infensus Bleso emulatione praua: q cum omni dedecore maculosum: egregia fama anteibat: Cubiculum imperatoris re serat: filium eius sinu complexus: & genibus accidens: causam confusionis quærenti: non se proprio metu: nec sui anxium: sed pro fratre pro liberis fratris: preces lachry masq; attulisse. Frustra Vespesianum timeri: quem tot germanicæ legiones tot pro uinciæ virtute ac fide: tantum denique terrarum ac maris immensis spacijs arceat. In vrbe ac sinu cauendum hostem: Iunios Antoniosque auos iactantem. qui se stirpe im peratoria comem ac magnificum militibus ostentet. Versas illuc omnium mentes: dum Vitellius amicorum inimicorumque negligens: fouet emulum principis labo res: e conuiuio prospectantem. Reddendam pro intempestiua lętitia: mœstam & fu nebrem noctem: qua sciat & sentiat viuere Vitellium: & imperare: & si quid fato acci dat: filium habere. Trepidanti inter scelus & metumque: ne dilata Blesi mors matu ram pœnitentiam palam iussa atrocem inuidiam ferret: placuit veneno grassari. Ad didit facinori fidem nobili gaudio Blesum visendo. quin & audita est sæuissima Vitel lij vox: qua: ipsa enim verba referā: se pauisse oculos spectata inimici morte iactauit. Bleso super claritatem natalium & elegantiam morum: fidei obstinatio fuit. Integris quoq; rebus a Cecina & primoribus partium iam Vitellium aspernantibus: ambit9: abnuere perseuerauit Sanctus inturbidus: nullius repentini honoris: adeo non princi patus appetens: vt parum abfuerit: ne dignus crederetur. Fabius interim valens mul to ac molli concubinarum spadonumq; agmine: segnius q̄ ad bellum incedens: prodi tam a Lucilio Basso rauennatem classem: pernicibus nuncijs accepit. Et si cœptū iter properasset: nutātem Cecinam præuenire: aut ante discrimē pugnæ assequi legiones potuisset. Nec deerāt qui monerēt: vt cum fidissimis per occultos tramites vitata Ra uēna: Hostiliam Cremonamue pergeret. Alijs placebat accitis ex vrbe prætorijs co

hortibus: valida manu perrumpere. Ipse inutili contatione: agendi tempora consultā do consumpsit. Mox vtrunq; cōsilium aspernatus: quod inter ancipitia deterrimum est: dum media sequitur: nec ausus est satis: nec prouidit. Missis ad Vitellium litteris auxilium postulat. Venere tres cohortes: cum ala Beitannica. neq; ad fallendū aptus numerus: neq; ad penetrandum Sed Valens ne in tanto quidem discrimine: infamia caruit: quominus rapere illicitas voluptates: adulterijsq; ac stupris polluere hospitū domus crederetur. Aderant vis & pecunia. & ruentis fortunæ nouissima libido. Aduentu demum peditum equitumq; prauitas cōsilij patuit: quia nec vadere per hostes tam parua manu poterat: etiam si fidissima foret: nec integram fidem attulerant. Pudor tamen & præsentis ducis reuerentia morabatur: haud diuturna vincula apud auidos periculorum: & dedecoris securos. Eo metu: & paucis quos aduersa non mutauerant: comitantibus: cohortes Ariminum præmittit. Alam tueri terga iubet. Ipse flexit in Vmbriam: atq; inde Etruriam. vbi cognito pugnæ cremonensis euentu: non ignauum: & si prouenisset atrox consilium inijt. vt arreptis nauibus in quācunq; partem Narbonensis prouinciæ egressus Gallias & exercitus: & Germaniæ gentes: nouumq; bellum cieret. Digresso Valente: trepidos qui Ariminum tenebāt: Cornelius Fuscus admoto exercitu & missis per proxima litto℞ lyburnicis: terra mariq; circūuenit. Occupantur plana Vmbriæ: & qua picenus ager hadria alluitur. oīsq; Italia inter Vespesianum ac Vitellium apœnini iugis diuidebatᷣ Fabius valens e sinu pisano sæuicia maris: aut aduersante vento portū herculis moneti depelliᷣ. haud ꝓcul inde agebat Marius maturus alpium maritimarum procurator: fidus Vitellio. cuius sacramentum cunctis circa hostilibus non exuerat. Is Valentē comiter exceptum: ne galliam narbonensem temere ingrederetᷣ monendo terruit. simul cætero℞ fides metu intacta. Nam circumiectas ciuitates procurator Valerius paulinus strenuus militiæ: & Vespesiano ante fortunam amicus: in verba eius adegerat. Concitisq; omnibus q exautorari a Vitellio bellum sponte sumebant: Foroiuliensem coloniam: claustraq; maris præsidio tuebatur. Eo grauior auctor: q; paulino patria forum Iulij: & bonos apud prætorianos: quo℞ quondam tribunus fuerat. Ipsiq; pagani fauore municipali: & futuræ potentiæ spe: iuuare partes annitebātur. quæ vbi paratu firma: & aucta rumore apud varios Vitelliano℞ animos increbuere. Fabius valens cum quatuor speculatorib9: & tribus amicis: totidemq; centurionibus: ad naues regreditur mature. cæterisq; remanerᷣ: & in verba Vespesiani adigi libe℞ fuit. Cæterum vt mare tutius Valenti q̄ littora aut vrbes: ita futuri ambiguus: & magis quid vitaret q̄ cui fideret certus: aduersa tēpestate Stechadas massiliensium insulas affertur Ibi eū missæ a paulino lyburnicæ oppressere. Capto Valente cuncta ad victoris opes conuersa: Initio per hispaniā a prima adiutrice legione orto. quæ memoria Othonis infensa Vitellio: decimā quoq; ac sextam traxit. Nec Galliæ contabātur. Et Britanniam inclitus erga Vespesianum fauor q; illic secundæ legioni a Claudio præpositus: & bello clarus egerat non sine motu adiunxit cætera℞ in quibus plæriq; centuriones ac milites a Vitellio prouecti: expertū iam principem anxij mutabāt. Ea discordia & crebris belli ciuilis rumorib9 Britāni sustulere animos: auctore Venusio qui super insitam ferociam & romani noīs odium: proprijs in Carthimāduā reginam stimulis accendebatur. Carthimādua Brigantibus imperitabat: pollēs nobilitate: & auxerat potētiam postq̄ capto per dolum rege Carataco: instruxisse triumphū Claudij Cæsaris videbatᷣ. Inde opes: & re℞ secunda℞ luxus: spreto Venusio. Is fuit maritus: armige℞ eius Vellocatū: in matrimonium regnūq;

accepit. concussa statim flagitio domus. Pro marito studia ciuitatis pro adultero libido reginæ & sæuicia. Igitur venusius accitis auxilijs simul ipsorum Brigantum defectione: in extremum discrimen Carthimāduam adduxit. Tū petita a romanis præsidia & cohortes: alæq; nostrę varijs pręlijs exemere tñ periculo reginam. Regnum Venusio bellum nobis relictum. Turbata per eosdem dies Germania: & socordia ducum & seditione legionum. Externa vi & perfidia sociali prope afflicta romana res. Id bellum cum causis & euētibus: &.n. lōgius prouectum est: mox memorabimus. Mota & dacorum gens: nunq̄ fida: tūc sine metu: abducto e Mœsia exercitu. sed prima rerum quieti speculabantur. vbi flagrare Italiam bello: cūcta inuicem hostilia accepere: expugnatis cohortium alarumq; hybernis: vtraq; Danubij ripa potiebātur. Iamq; castra legionum excindere parabant: ni Mutianus sextam legionem opposuisset: Cremonēsis victoriæ gnarus: ac ne externa moles vtrinq; ingrueret: si Dacus germanusq; diuersi irrupissent. Affuit vt sæpe alias fortuna populi ro. quæ Mutianum viresq; oriētis illuc & quod Cremonæ interim transegimus. Fonteius Agrippa ex Asia procōsul: eam prouinciam annuo imperio tenuerat. Mœsiæ præpositus est: additis copijs e Vitelliano exercitu: quem spargi per prouincias: & externo bello illigari: pars cōsilij pacisq; erat. Nec cæteræ nationes silebant. Subita per pōtum arma barbarum mancipium regiæ quondam classis præfectus mouerat. Is fuit Anicetus Polemonis libertus præpotēs olim: & postq̄ regnum in formam prouinciæ verterat: mutationis impatiens. Igitur Vitellij nomine adscitis gentibus: quæ pontum accolunt: corrupto in spem rapinarū egentissimo quoq; haud tenendę manus auctor. Trapezuntem vetustam admodum ciuitatem a græcis in extremo ponticæ orę conditam subitus irrupit. Cęsa ibi cohors: regium auxilium olim: mox donati ciuitate romana: signa armaq; in nostrum modū desidiam licentiamq; græcorum retinebant. Classis quoque faces intulit: vacuo mari eludens: quia lectissimas lyburnicarum: omnemq; militem Mutianus Bizātium adegerat. Quin & barbari contemptim vagabantur: fabricatis repente nauibus quas cameras vocant. arctis lateribus latam aluum sine vinculo æris aut ferri cōnexam & tumido mari prout fluctus attollitur: sūma nauium tabulis augēt: donec in modū tecti claudātur. Sic inter vndas voluūtur: pari vtrinq; prora & mutabili remigio. qñ hic vel illinc appellere indiscretū & inoxium est. Aduertit ea res Vespesiani aīum: vt vexillarios e legionibus: ducemq; Virdium geminum: spectatæ militiæ deligeret. Ille incōpositum & prædæ cupidine vagum hostem adortus: cogit in naues: effectisq; raptim lyburnicis: assequitur Anicetum in hostio fluminis Cohibi: tutum sub Sedochezorum regis auxilio: quem pecunia donisq; ad societatem perpulerat. Ac primo rex minis armisq; supplicem tueri. Postquam merces proditionis aut bellum ostendebatur: fluxa vt est barbaris fide: pactus Aniceti exitium per fugas tradidit. Belloq; seruili finis impositus. Lætum ea victoria Vespesianū: cunctis super vota fluentibus cremonensis pręlij nuncius in ægypto assequitur. Eo properantius Alexandriam pergit: vt fracto Vitellij exercitu: vrbem quoq; externę opis indigam fame vrgeret. Namq; & africam eodem latere sitam: terra mariq; inuadere parabat: clausis annonæ subsidijs: inopiam ac discordiam hosti facturus. Dum hac totius orbis mutatione: fortuna imperij transit: primus Antonius nequaq̄ pari inocentia post Cremonā agebat: satisfactum bello ratus & cętera ex facili ceu felicitas in tali ingenio: auariciam: superbiam: cæteraq; occulta mala patefecit: Vt captam Italiā persultare. vt suas legiōes colere: oībus dictis factisq; vim sibi ad potentiam struere. vtq; licentia militem imbueret: interfectorum

centurionum ordines legionibus offerebat: Eo suffragio turbidissimus quisq; delecti nec miles in arbitrio ducum: sed duces militari violentia trahebantur. quę seditiosa & corrumpendae disciplinae mox in praedam vertebat: nihil aduentantem Mutianum veritus: quod exitiosius erat q̃ Vespesianum spreuisse. Caeterum propinqua hyeme: & humentibus pado campis: expeditum agmen incedere. Signa aquilęq; victricium legionum: milites vulneribus aut aetate graues: plaeriq; etiam integri Veronae relicti. Sufficere cohortes alaeq;: & e legionibus lecti: profligato iam bello videbantur. Vndecima legio sese adiunxerat initio cōtata. sed ꝓsperis rebus anxia q̄ defuisset. Sex milia dalmataꝝ recens delectus comitabantur. Ducebat Pompeius Siluanus consularis. vis cōsiliorum penes Annium Bassum legionis legatum Is Siluanum socordem bello: & dies rerum verbis terentem: specie obsequij regebat. Ad omniaq; quae agenda forent: quieta cum industria aderat. Ad has copias e classicis rauennatibus legionariam militiam poscentibus: optimus quisq; adsciti. Classem Dalmatae suppleuere. Exercitus ducesq; ad fanum fortunae iter sistunt: de summa rerum contantes: q̄ motas ex vrbe praetorias cohortes audierant: & teneri praesidijs Apeninum rebātur. & ipsos in legione bello attrita inopia & seditiosae militum voces terrebāt: Clauarium: donatiui nomen est: flagitantium: nec pecuniam aut frumētum prouiderant. Et festinatio atq; auiditas prepediebant: dum quae accipi poterāt: rapiuntur. Celeberrimos auctores habeo: tātam victoribus aduersus fas nefasq; irreuerentiam fuisse: vt gregari9 eques occisum a se proxima acie fratrem professus: premium a ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam caedem ius hominum: aut vlcisci ratio belli permittebat. Distulerant tāquam maiora meritum q̃ quae statim exoluerent. nec quicq̄ vltra tradit̄. Caeterum & prioribus ciuium bellis par scelus inciderat. Nam praelio quo apud Ianiculum aduersus Cinnam pugnatum est: Pompeianus miles fratrem suum: dein cognito facinore: seipsum interfecit: vt Sisenna memorat: tāto acrior apud maiores: quod sicut virtutibus gloria: ita flagitijs poenitentia fuit. Sed haec aliaq; ex vetere memoria petita: quotiens res locusq; exempla recti: aut solacia mali poscent: haud absurde memorabimus. Antonio ac ducibus partium praemitti equites: omnemq; Vmbriam explorari placuit: si qua apenini iuga clemētius adirentur: acciri aquilas signaq;: & quiquid Veronae militum foret. Padumq; & mare cōmeatibus compleri. Erant inter duces qui necterēt moras: quippe nimius iam Antonius: & certiora ex Mutiano sperabātur. Namq; Mutianus tam celeri victoria anxius: & ni praesens vrbe potiret̄: expertem se belli gloriaeq; ratus: ad primū & Varum media scriptitabat. Instādum coeptis aut rursus contādi vtilitates edisserens. Atq; ita compositus: vt ex euētu rerum aduersa abnueret: vel prospera agnosceret. Plotium Griphū nuper ab Vespesiano in senatorum ordinē additum: ac legioni praepositū: caeterosq; sibi fidos: apertius monuit. Iiq; omnes de festinatiōe Primi ac Vari sinistre: & Mutiano volentia rescripsere. Quibus epistolis Vespesiano missis: effecerat: vt nō pro spe Antonij cōsilia factaq; eius existimaretur. aegre id pati Antonius: & culpam in Mutianū cōferre: cuius criminatiōibus coaluissent pericula sua: Nec sermōibus temperabat. Immodicus lingua: & obsequij insolēs: litteras ad Vespesianum cōposuit iactātius q̃ ad principē: nec sine occulta in Mutianum insectatiōe. Se pānonicas legiōes in arma egisse. suis stimulis excitos Moesiae duces Sua cōstantia perruptas alpes. occupatam Italiā. Intersepta germanorum Rhetorūq; auxilia. quod discordes dispersasq; vitellij legiōes equestri ꝓcella: mox pe ditum vi: per diē noctēq; fudisset: Id pulcherrimū & sui opis: Casum Cremonae bello

imputandum: Maiore damno plurium vrbium excidijs. Veteres ciuium discordias reipu. stetisse. Non se nuncijs neque epistolis: sed manu & armis Imperatori suo militare: neq; officere glorie eorũ: qui asiam interim composuerint. Illis Mœsiæ pacem: sibi salutem securitatemq; Italiæ cordi fuisse. Suis exhortationibus gallias hispaniasq; validissimam terrarum partem: ad Vespesianum conuersas. Sed cecidisse in irritũ labores: si præmia periculorum soli assequantur: qui periculis non affuerint. Nec fefellere ea Mutianum. Inde graues simultates: quas Antonius simplici9: Mutianus callide. eoq; implacabilius nutriebat. At Vitellius fractis apud Cremonam rebus: nuncios cladis occultans stulta dissimulatione: remedia potius malorum q̃ mala differebat. Quippe confitenti consultantiq; supererãt spes viresq;. Cum e contrario læta omnia fingeret: falsis ingrauescebat. Mirum apud ipsum de bello siletium: prohibiti per ciuitatem sermones: eoq; plures: ac si liceret. vere narraturi: quia vetabantur atrociora vulgauerant. Nec duces hostium augendæ famæ deerant. Captos Vitellij exploratores: circunductosq; vt robora victoris exercitus noscerẽt: remittendo: quos omnis Vitellius secreto percõtatus: interfici iussit. Notabili constantia Cẽturio Iulius agrestis. post multos sermones quibus Vitellium ad virtutem frustra accendebat: perpulit: vt ad vires hostium spectandas. quæq; apud Cremonam acta forent: ipse mitteretur. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentauit: sed mandata Imperatoris suumq; animum professus vt cuncta viseret postulat Missi qui locum prœlij: Cremonæ vestigia: captas legiones ostenderent. Agrestis ad vitellium remeauit: abnuentiq; vera esse quæ afferret: atq; vltro corruptum arguenti: quandoquidem inquit. magno documento opus: nec alius iam tibi aut vitæ aut mortis meæ vsus: dabo cui credas. Atq; ita digressus: voluntaria morte dicta firmauit. Quidam iussu Vitellij interfectum: de fide constantiaq; eadem tradidere. Vitellius vt e somno excitus Iuliũ priscum: & Alphenum varum cum. xiiij. prteorijs cohortibus: & omnibus equitum alis obsidere apeninum iubet. Secuta e classicis legio: tot milia armatorum lecta equis virisq;. si dux alius foret: inferendo quoq; bello satis pollebant. Cæteræ cohortes ad tuendam vrbem. L. Vitellio fratri datæ. Ipse nihil e solito luxu remittens: & diffidentia properus: festinare comitia: quibus consules in multos annos destinabat. Fœdera socijs: Latium externis dilargiri: his tributa dimittere. alios imunitatibus iuuare. deniq; nulla in posterum cura: lacerare Imperium. Sed vulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat. Stultissimus quisq; pecunijs mercabatur. Apud sapientes cassã habebantur: quæ neq; dari: neq; accipi salua rep. poterant. Tandem flagitante exercitu qui Meuaniam insederat: magno senatorum agmine: quorum multos ambitione. plures formidine trahebat: in castra venit: incertus animi: & infidis cõsilijs obnoxius. Cõtionanti: prodigiosum dictu: tantum fœdarum auiũ superuolitauit: vt nube atra diem obtenderet. Accessit dirum omẽ: profugus altaribus taurus: disiecto sacrificij apparatu: longe q̃ vbi feriri hostias mos est: cõfossus. Sed præcipuũ ipse Vitellius ostẽtum erat. Ignarus militiæ: improuidus consilij: quis ordo agminis. quæ cura explorãdi: q̃tus vrgendo trahendoue bello modus: alios rogitans: & ad omnes nuncios vultu quoq; & incessu trepidus: dein tumulentus. postremo tedio castrorum: & audita defectione missenensis classis: romam reuertit: recentissimum quodq; vulnus pauẽs. summi discriminis incuriosus. Nam cum transgredi Apeninum integro exercitus sui robore. & fessos hyeme atq; iopia hostes aggredi in aperto foret: dum dispergit vires: accerimum militem: & vsq; in extrema obstinatum. trucidandum: capiendumq; tra-

didit: peritissimis centurionum dissentientibus. & si cõsulerentur: vera dicturis. Arguere eos intimi amicorum Vitellij ita formatis principis auribus: vt aspera quæ vtilia: nec quicquam nisi iocundum & lesurum acciperet. Sed classem misenensem: tantum ciuilibus discordijs etiam singulorum audacia valet: Claudius Fauentinus centurio per ignominiam a Galba dimissus: ad defectionem traxit: fictis Vespesiani epistolis: precium proditionis ostentãs præerat classi Claudi9 apolinaris neq; fidei constans neque strenuus in perfidiam: & Apinius tiro: prætura functus: ac tum forte Minturnis agens. ducem se defectoribus obtulit: a quibus municipia coloniæq; impulsæ. precipue puteolanorum in Vespesianum studio. Contra Capua Vitellio fida. municipalem emulationem bellis ciuilibus miscebant. Vitellius Claudium Iulianum: Is nuper classem misenensem molli imperio rexerat. permulcendis militum animis: delegit: data ĩ auxilium vrbana cohors: & gladiatores quibus Iulianus præerat. Et collata vtrinq; castra: haud magna contatione Iuliano in partes Vespesiani transgresso: Tarracinam occupauere: mœnibus situq; magisq̃ ipsorum ingenio tutam. Quæ vbi Vitellio cognita: parte copiarum Narniæ cum præfectis prætorij relicta. L. Vitellium fratrem cum sex cohortibus & quingentis equitibus: ingruenti per campaniã bello opposuit. Ipse æger animi: studijs militum & clamoribus populi arma poscentis: refouebatur: dum vulgus ignauum & nihil vltra verba ausurum: falsa specie: exercitus & legiones appellat. Hortantibus libertis: nam amicorum eius q̃to quis clarior minus fidus: vocari tribus iubet. data nomina sacramento adigit. Superfluente multitudine. curam delectus in consules partitur. Seruorum numerum: & pondus argenti senatoribus inducit Equites romani obtulere operam pecuniasq; etiam libertinis idem munus vltro flagitantibus. Ea simulatio officia metu ꝑfecta: verterat in fauorem. Et plæriq; haud perinde Vitelliũ q̃ casum locumq; principatus miserabanẽ: Nec deerat ipse vultu & lahrymis misericordiam elicere. largus ꝓmissis: & quæ natura trepidantium est: immodicus. Quin & Cæsarem: se dici voluit: aspernatus antea. Sed tunc superstitione nominis: & quia in metu consilia prudentium: & vulgi rumor iuxta audiunẽ. Ceterum vt omnia inconsulti impetus cœpta initijs valida: spacio languescunt: dilabi paulatim senatores: equitesq; primo contanter: & vbi ipse non aderat: mox conterriti: mesti ve discrimine: donec Vitellius pudore irriti conatus: quæ non dabantur: remisit. Vt terrorem Italiæ possessa meuania: ac velut renatũ ex integro bellum intulerat. Ita haud dubium erga flauianas partes studiũ: tam pauidus Vitellij discessus addidit. Ereptus Samnis pelignusq; & marsi æmulatione: q; campania præuenisset: vt in nouo obsequio ad cuncta belli munia acres erant. Sed fœda hyeme per transitũ apenini cõflictat9 exercitus & vix quieto agmine niue se eluctãtibus: patuit q̃tum discriminis adeundum foret: ni Vitelliũ retro fortuna vertisset: quæ flauianis ducibus nõ minus sæpe q̃ ratio affuit. obuiũ illic petilium Cerialem habuere: agresti cultu & noticia locorum: custodijs Vitellij elapsum. Propinqua affinitas Ceriali cum vespesiano. nec ipse inglorius militiæ. eoq; inter duces assumptus ẽ. Flauio quoq; Sabino: & Domitiano patuisse effugium: multi tradidere. Et missi ab Antonio nuncij: per uarias fallendi artes penetrabãt locum ac præsidiũ monstrantes. Sabinus inhabilem labori & audaciæ ualetudinem causabaẽ. Domitiano aderat animus: sed custodes a Vitellio additi: q̃q̃ se socios fugæ promitterent: tanq̃ insidiantes timebãtur. Atq; ipse uitellius respectu suarum necessitudinũ: nihil ĩ Domitianum atrox parabat. Duces partium ut Carsulas uenere: paucos ad requiẽ dies sumunt. donec aquilæ signaq; legionum assequerẽtur. Et locus ipse castrorum

placebat. late prospectans: tuto copiaꝝ aggestu: florentissimis pone tergum muni-
cipijs. Simul colloquia cum Vitellianis decem miliũ spacio distantibus. & proditio
sperabat̃. ægre id pati miles & victoriam malle q̃ pacem. ne suas quidem legiones op
periebant̃: vt prædæ q̃ periculorũ socias. Vocatos ad contionẽ Antonius docuit esse
adhuc Vitellio vires: ambiguas si deliberarẽt: acres si desperassent. Initia belloꝝ ciuili
um fortunæ permittenda: Victoriam a consilijs & ratione proficisci. Iam misenẽsem
classem & pulcherrimam Campaniæ oram desciuisse: nec plus e toto terraꝝ orbe reli
quum Vitellio: q̃ quod iter Tarracinã Narniamq; iaceat. Satis gloriæ prœlio cremo
nensi partũ & exitio Cremonæ nimium inuidiæ: ne cõcupiscerent Romã capere poti
us q̃ seruare. Maiora illis præmia & multo maximum decus: si incolumitatem Sena
tui populoq; romano sine sanguine quęsissent. His ac talib9 mitigati animi. Nec mul
to post legiones venere: & terrore famaq; aucti exercitus. Vitellianæ cohortes nuta-
bãt: nullo in bellum adhortãte. multis ad transitionẽ. qui suas centurias turmasq; tra
dere donum victori: & sibi in posterum gratiam certabãt. Per eos cognitũ est Interã-
nam proximis campis præsidio quadringentoꝝ equitũ teneri. Missus exemplo varus
cũ expedita manu: paucos repugnantiũ interfecit. plures abiectis armis veniã petiue
re. quidã in castra refugi: cuncta formidine implebãt: augendo rumoribus virtutem
copiasq; hostiũ: quo amissi pręsidij dedecus lenirent. Nec vlla apud Vitellianos flagi
tij pœna & præmijs defectoꝝ vera fides: ac reliquũ perfidiæ certamen Crebra transfu
gia tribunoꝝ centurionumq;. Nã gregarius miles induruerat pro Vitellio: donec Pri
scus & Alphenus desertis castris ad Vitelliũ regressi: pudore proditionis cũctos exol
uerent. Iisdem diebus Fabius Valens vrbini in custodia interficitur. Caput eius Vitel
lianis cohortibus ostentatum: ne quã vltra spem fouerent. Nã peruasisse in Germani
as Valentẽ: & veteres illic nouosq; exercitus ciere credebant. Visa cæde: in desperatio
nem versi. & flauianus exercitus imane quãtum animo: exitium valentis: vt finẽ belli
accepit. Natus erat valens Anagniæ equestri familia: procax moribus: neq; absurdus
ingenio. Famã vrbanitatis per lasciuiã petere Ludicro iuuenũ sub Nerone velut ex ne
cessitate: mox sponte mimos actitauit: scite magisquã probe. Legatus legionis & fo-
uit Verginium: & infamauit: Fonteium Capitonẽ corruptum: seu quia corrũpere ne
quiuerat. interfecit: Galbæ proditor Vitellio fidus: & alioꝝ perfidia illustratus. Ab-
rupta vndiq; spe Vitellianus miles transiturus in partes. Id quoq; non sine decore: sed
sub signis vexillisq; in subiectos Narniæ campos descẽdere. Flauianus exercitus vt ad
prœlium intentus ornatusq;: densis circa viã ordinib9 adstiterat. Accepti in medium
Vitelliani: & circundatos primus Antonius clemẽter alloquitur. pars Narniæ: pars
Interãnæ subsistere iussi: Relictæ simul e victitricibus legiones. neq; quiescẽtibus gra
ues: & aduersus contumaciã validæ. Non omisere per eos dies primus ac Varus: cre-
bris nũcijs salutem & pecuniã & secreta Campaniæ offerre Vitellio: si positis armis:
seq; ac liberos suos Vespesiano permisisset. In eundẽ modum & Mutianus composu
it epistolas quibus plærũq; fidere Vitellius: ac de numero seruoꝝ: electione lictoꝝ lo
qui tanta torpedo inuaserat animũ vt si principem eum fuisse: cæteri non meminissent
ipse obliuisceretur. At primores ciuitatis Flauium Sabinũ præfectũ vrbis: secretis ser
monibus incitabant: victoriæ famæq; partem capesseret. Esse illi propriũ militem co-
hortium vrbanaꝝ: nec defuturas vigilũ cohortes Seruicia ipsoꝝ fortunã partiũ & om
nia prona victoribus: ne Antonio Varoq; de gloria cõcederet. Paucas Vitellio cohor
tes: & mœstis vndiq; nũcijs trepidas Populi mobilẽ aium: & si se ducẽ præbuisset: eas

dem illas adulationes pro Vespesiano fore. Ipsum Vitellium ne ꝓsperis quidem parem. adeo ruentibus debilitatum. gratiam patrati belli penes eum qui vrbem occupasset. Id Sabino cõuenire: vt Imperiũ fratri reseruaret. Id Vespesiano vt cæteri: post Sabinum haberentur. haud quaq̃ erecto animo eas voces accipiebat inualidus senecta. Erant qui occultis suspitionibus incesserent tanq̃ inuidia & æmulatione fortunam fratris moraretur. Namq; Flauius Sabinus ætate prior: priuatis vtriusq; rebus auctoritate pecuniaq; Vespesianum anteibat. Et credebatur affectam eius fidem præiuuisse: domo agrisq; pignori acceptis. Vnde q̃q̃ manente in speciem concordia: offensarum opera metuebãtur. Melior interpretatio mitem viꝝ abhorrere a sanguine & cædibus Eoq; crebris cum Vitellio sermonibus de pace. ponendisq; per conditionẽ armis: agitare. Sępe domi congressi: postremo in ęde Appollinis vt fama fuit: pepigere. Verba vocesq; duos testes habebãt Cliuium Rufum & Silium Italicum. Vultus procul visentibus notabãtur. Vitellij proiectus & degener. Sabinus non insultans & miseranti propior. Quod si tam facile suorum mentes flexisset Vitellius: q̃ ipse cesserat: icruẽtam vrbem. Vespesiani exercitus intrasset. Cæterum vt quisq; Vitellio fidus: ita pacẽ & conditiones abnuebant: discrimen ac dedecus ostentãtes: & fidem in libidine victoris. Nec tantam Vespesiano superbiam: vt priuatum Vitellium pateretur. ne victos quidẽ laturos. Ita periculum ex misericordia. Ipsum sane senem: & prosperis aduersisq; satiatum. Sed quod nomen quem statũ filio eius Germanico fore: Nũc pecuniam & familiam: & beatos cãpaniæ sinus promitti. Sed vbi imperium Vespesianus inuaserit: non ipsi: non amicis eius non deniq; exercitibus securitatem nisi extincto æmulatore redyturã. Fabium illis Valẽtem captiuũ & casibus dubijs reseruatum: prægrauẽ fuisse: ne dũ primus & Fustus: & specimen partium Mutianus vllam in Vitelliũ nisi occidendi licẽtiam habeant. Non a Cæsare Pompeiũ non ab Augusto Antonium incolumes relictos. Nisi forte Vespesianus altiores spiritus gerat: Vitellij cliẽs: cum vitellius collega claudio foret. Quin vt cẽsuram patris: vt tres cõsulatus: vt tot egregiæ domus honores deceret: desperatione saltem in audaciã accingeret̃. perstare militem superesse studia populi: deniq; nihil atrocius euentuꝝ: q̃ in quod sponte ruãt. Moriẽdum victis: moriendum deditis. Id solum referre: nouissimum spiritũ per ludibrium & cõtumelias effundant: an per virtutẽ. Surdæ ad fortia consilia Vitellio aures. Obruebatur aĩus miseratione curaq; ne pertinacibus armis minus placabilem victorẽ relinqueret coniugi & liberis. Erat illi & fessa ætate parẽs: quæ tñ paucis ante diebus opportuna morte excidiũ domus pręuenit Nihil principatu filij assecuta: nisi luctum & bonam famã. xv. Kal. Ianu. audita defectione legiõis cohortiumq; quæ se Narnię dediderant: paulo amictu palatio digredit̃. mesta circum familia. Simul ferebat̃ lecticula paruulus filius velut in funebrem põpam: Voces populi blandæ & intẽpestiuæ. miles minaci silentio. Nec quisq̃ adeo reꝝ humanaꝝ imemor: quem non cõmoueret illa facies. Romanũ principem & generis humani paulo ante dominũ. relicta fortunæ suæ sede: per populũ per vrbem: exire de imperio. nihil tale viderãt: nihil audierãt. Repẽtina vis dictatorẽ Cæsarem oppresserat. Occultæ Caium insidiæ. nox & ignotũ rus fugam Neronis abscõderãt. Piso & Galba tanq̃ in acie cecidere. In sua cõtione Vitellius: inter suos milites: prospectantibus etiam fœminis: pauca & præsenti mœsticiæ congruentia locutus: cædere se pacis & reip. cã. Retinerent tñ memoriam sui. Fratremq; & cõiugem & innoxiam liberoꝝ ætatem miserarẽtur. Simul filium protẽdẽs: modo singulis mõ vniuersis cõmendans. postremo fletu præpediente: assistẽti cõsuli:

Cecilius simplex erat: exolutum a latere pugionem velut ius necis vitæq; ciuium red-
debat. aspernante consule: reclamantibus qui in contione adstiterant: vt in æde cōcor
diæ positurus insignia imperij domumq; fratris petiturus discessit Maior hic clamor
obsistentiū penatibus priuatis: in palatium vocātiū: iterclusum aliud iter. Idq; solum
qđ in sacra via pergeret patebat: Tum consilij inops in palatium redit. Præuenerat
rumor eiurari ab eo imperium. Scripseratq; Flauius Sabinus chortiū tribunis: vt mi
litem cohiberent. Igit̃ tanquā oīs respu. in Vispesiani sinum cessisset: primores Sena-
tus: & plæriq; equestris ordinis omnisq; miles vrbāus & vigiles: domum Flauij Sabi-
ni compleuere. Illuc de studijs vulgi & minis germanicaꝝ cohortium affert̃ Lōgius
iam ꝓgressus erat: q̃ vt regredi posset: & suo quisq; metu: ne disiectos eoq; minus vali
dos Vitelliani consectarentur: cōtantem in arma impellebant. Sed qđ in eiusmodi
rebus accidit: consilium ab oībus datum est periculum pauci sumpsere. Circa lacū Fū
dani descendentibus qui Sabinum comitabant̃: armatis occurrunt ꝓmtissimi Vitel
lianoꝝ. Modicum ibi prœlium īprouiso tumultu: sed prospeꝝ Vitellianis fuit. Sabi-
nus re trepida: qđ tutissimum e præsentibus: arcem capitolij insedit: milite: & quibus
dam senatoꝝ equitumq;: quoꝝ nomina tradere haud ꝓmtum est: quoniam victore
Vespesiano multi id meritum erga partes simulauere. Subiernnt obsidium etiam fœ
minæ: inter quas maxime insignis Verulana gracilia: neque liberos: neque propin-
quos: sed bellum secuta. Vitellianus miles custodia socordi clausos circumdedit. eo-
q; concubia nocte suos liberos Sabinus & Domitianum fratris filium in capitolium
acciuit. At Sabinus misso per neglecta ad Flauianos duces nuncio: qui circūsideri ip-
sos: nisi subueniret̃: arctas res nunciaret: noctem adeo quietam egit: vt digredi sine no
xa potuerit: Quippe miles Vitellij aduersus pericula ferox: laboribus & vigilius paꝝ
intentus erat. Et hybernus hymber repente fusus: oculos auresq; impediebat. Luce pri
ma Sabinus anteq̃ inuicem hostilia cœptaret: Cornelium Martialem e primipilarib9
ad Vitellium misit: cum mandatis & questu: q̄ pacta turbarent̃. Simulationem ꝓr-
sus & imaginem deponendi imperij fuisse ad decipiendos tot illustres viros. Cur enim
e rostris fratris domum īminentem foro: & irritandis hominū oculis: quam auentinū
& penates vxoris petisset? Ita priuato & omnē principatus speciem vitanti conuenisse.
Contra Vitelliū in palatium: in ipsam imperij arcem regressum. Inde armatū agmen
emissum. stratam innocentium cædibus celeberrimam vrbis partem. ne capitolio qui
dem abstineri. Togatū nempe se: & vnum e senatoribus: dum inter Vespesianū ac Vi
tellium prœlijs legionū captiuitatibus vrbium: deditiōibus cohortium iudicat̃. Iam
Hispanijs Germanijsq; & Britannia desciscentibus: fratrē Vespesiani mansisse in fide:
donec vltro ad cōditiones vocaret̃. Pacem & cōcordiam victis vtilia: victoribus tātū
pulchra esse. Si couentionis pœniteat non se quē perfidia deceperit: ferro peteret: non
filiū Vespesiani vix puberem: quantū occisis vno sene & uno iuuene profici? Iret obui
am legionibus. de summa reꝝ illic certaret: Cætera secūdum euentum prœlij cessura.
Trepidus ad hæc Vitellius: pauca purgādi sui causa respondit: culpam in milite con-
ferrens: cuius nimio ardori imparem esse modestiā suam. Et monuit Martialē: vt per
secretā ædium partē occulte abiret: ne a militibus internūcius inuisæ pacis interficere
tur. Ipse neq; iubēdi neq; vetandi potens: nō iam imperator: sed tātum belli causa erat.
Vix dū regresso in capitolium Martiale: furēs miles aderat: nullo duce: sibi quisq; au
ctor. cito agmine foꝝ & īminentia foro templa prætervecti. Erigūt aciē per aduersum
collē: vsq; ad primas capitolinæ arcis fores. Erāt antiquitus porticus in latere cliui dex

træ subeuntibus. In quaꝝ tectum egressi: saxis tegulisq; Vitellianos deturbabant. neq; illis manus nisi gladijs armatæ: & arcessere tormenta: aut missilia tela: longum videbatur. Faces in ꝓminentem porticum iecere. & sequebantur ignem. ambustasq; Capitolij fores penetrassent: ni Sabinus reuulsas vndiq; statuas decora maioꝝ in ipso aditu vice muri obiecisset. Tum diuersos capitolij aditus inuadunt iuxta lucum asyli: & qua tarpei rupes centum gradibus aditur. Improuisa vtraq; vis. ꝓpior atq; acrior per asylum ingruebat. Nec sisti poterant scandentes per coniuncta ædificia: quę vt in multa pace in altum edita solum capitolij æquabant. Hic ambigitur: ignem tectis oppugnatores iniecerint: an obsessi: quæ crebrior fama est: quo nitentes ac ꝓgressos: depellerent. Inde lapsus ignis in porticus appositas ædibus: mox sustinẽtes fastigium aquilæ vetere ligno traxere flammam: alueruntq;. Sic capitolium clausis foribus indefensum: & indireptum cõflagrauit. Id facinus post conditam vrbem luctuosissimum fœdissimumq; reipublicæ populoq; ro. accidit: nullo externo hoste: propitijs si per mores nostros liceret deis Sedem Iouis optimi maximi auspicato a maioribus pignus imperij cõditam: quam non Porsena dedita vrbe: neq; galli capta temerare potuissent: furore principũ excindi. Arserat & ante Capitolium ciuili bello: sed fraude priuata. Nũc palam obsessum: palam incensum. quibus armorum causis? quo tantæ cladis pretio stetit? pro patria bellauimus. Vouerat Tarquinius priscus rex bello sabino: ieceratq; fundamẽta: spe magis futuræ magnitudinis: q̃ quo modicæ adhuc p. ro. res sufficerẽt. Mox Seruius Tullius socioꝝ studio: deinde Tarquinius superbus capta Suessa Pometia: hostium spolijs extruere. Sed gloria operis libertati reseruata. Pulsis regibus: Horatius Puluillus iteꝝ cõsul dedicauit ea magnificentia: quã imensæ postea po. ro. opes ornarẽt potiusq; augerẽt. Iisdem rursus vestigijs situm ẽ: postq̃ interiecto. ccccxv. annoꝝ spacio. L. Scipione. C. Norbano cõsulibus: flagrauerat. Curã victor Sylla suscepit. neq; tñ dedicauit. hoc solum fœlicitati eius negatũ. Luctatij Catuli nomen inter tãta cæsaꝝ opera: vsq; ad Vitellium mãsit. Ea tũc ædes cremabat᷑. Sed plus pauoris obsessis q̃ obsessoribus ĩtulit. Quippe Vitellianus miles: neq; astu neq; cõstantia ĩter dubia ĩdigebat. Ex diuerso trepidus miles dux segnis: & veluti captus aĩ: nõ lingua nõ auribus cõpetere neq; alienis cõsilijs regi: neq; sua expedire. huc illuc clamorib⁹ hostiũ circũagi. quæ iusserat vetare: quæ vetuerat iubere. Mox qđ in perditis rebus accidit: oẽs precipe: nemo exequi: postremo abiectis armis: fugã & fallendi artes circũspectabant. Irrũpunt Vitelliani: & cũcta sanguine: ferro: flãmisq; miscent. Pauci militariũ viroꝝ: inter quos maxime insignes Cornelius Martialis: Emilius pacẽsis: Caspius niger. Didius Scæua: pugnã ausi obtruncant᷑. Flauium Sabinũ inermẽ neq; fugam cœptantẽ: circũsistunt. & Quintum Atticũ cõsulem: vmbra honoris & suamet vanitate monstratũ: ꝙ edicta in populũ pro Vespesiano magnifica: ꝓbrosa aduersus Vitellium iecerat. Cæteri per varios casus elapsi: quidã seruili habitu: alij fide clientiũ cõtecti & inter sarcinas abditi. Fuere qui excepto Vitellianoꝝ signo: quo inter se noscebant᷑: vltro rogitãtes rñdentesue audaciã pro latebra haberẽt: Domitianus prima irruptiõe: apud æditũu occultatus sollertia liberti lineo amictu: turbę sacricolaꝝ ĩmixtus: ignoratusq;: apud Corneliũ primum paternũ clientẽ: iuxta velabrũ delituit. ac potiẽte reꝝ patre: disiecto æditui cõtubernio: modicũ sacellũ Ioui cõseruatori araq; posuit: casusq; suos in marmore expressit Mox imperiũ adeptus: Ioui custodi tẽplum ingẽs: seq; in sinu dei sacrauit. Sabinus & Atticus onerati catenis: & ad Vitelliũ ducti: nequaq̃ infesto ſmone vultuq; excipiũtur. fremẽtibus q̃ ius cædis: & pręmia nauatę ope petebãt.

Clamore a ꝓximis orto: sordida pars plebis supplicium Sabini exposcit: minas adula
tionesq; miscet. Stantem ꝓ gradibus palatij Vitellium: & preces parantē: peruicere:
vt absisteret. Tum cōfossum cōlaceratumq;: & abscisso capite truncū corpus Sabini ĩ
gemõias rrahunt. Hic exitus viri haud sane spernēdi. Quinq; &.xxx. stipendia in rep.
fecerat. domi militiæq; clarus. Innocētiam iusticiamq; eius nō argueres. Sermonis ni
mius erat. Id vnū septem annis quibus Mœsiā: duodecim qbus præfecturā vrbis obti
nuit: calūniatus ē rumor. In fine vitæ alij segnē: multi moderatū: & ciuium sanguinis
parcū credidere. Quod īter oēs constiterit: ante principatū Vespesiani decus domus
penes Sabinū erat. Cædē eius lætam fuisse Mutiano accepimus. ferebāt plærīq; ēt pa
ci cōsultum: direpta æmulatione inter duos: quoꝝ alter se fratrē Imperatoris: alter cō
sortem Imperij cogitaret. Sed Vitellius cōsulis suppliciū poscenti populo restitit. pla
catus ac velut uicem reddens: q̄ interrogantibus quis capitoliū incendisset: se reū At-
ticus obtulerat. Eaq; confessione: siue aptum tempori mendaciū fuit: inuidiā crimēq;
agnouisse. & a partibus Vitellij amolitus videbat̄. Iisdem dieb9. L. Vitellius positis
apud Feroniam castris: excidio Terracinæ īminebat: clausis illic gladiatoribus remigi
busq; qui nō egredi mœnia: neq; periculum ī aperto audebāt. Præerat vt supra memo
rauimus Iulianus gladiatoribus. Apollinaris remigibus: lasciuia socordiaq; gladiato
rum magis q̄ ducum similes. Nō vigilias agere. non in tuta mœnium firmare: noctu
dieq; fluxi: & amena littoꝝ personātes: in ministeriū luxus dispersis militibus: de bel-
lo tantū inter cōuiuia loquebant̄. Paucos ante dies discesserat Apinius tyro: donisq; ac
pecunijs acerbe per municipia cōquirendis: plus iuidiæ q̄ virium partibus addebat. In
terim ad. L. Vitelliū seruus Verginij Capitonis perfugit. pollicitusq; si præsidiū acci-
peret: vacuā arcem furtim traditurꝰ: multa nocte cohortes expeditas summis monti-
um iugis super caput hostiū sistit. Inde miles ad cædem magisquā ad pugnā decurrit.
sternūt inermes. aut arma capientes. & quosdam somno excitos: cum tenebris: pauo
re: sonitu tubaꝝ: clamore hostili turbarent̄: pauci gladiatoꝝ resistentes: neq; multi ce
cidere. Cæteri ad naues ruebāt: vbi cūcta pari formidine implicabant̄: pmixtis paga-
nis: quos nullo discrimine Vitelliani trucidabāt. Sex lyburnicæ inter primum tumul
tū euasere. In quis præfectus classis Apollinaris. reliquæ in littore captæ: aut nimio ru
entiū onere pressas: mare hausit. Iulianus ad. L. Vitelliū perductus: & verberibus fœ
datus: in ore eius iugulat̄. Fuere qui vxorem. L. Vitellij Triariā incesserint: tanq̄ gla-
dio militari cincta: inter luctū cladesq; expugnatæ Terracinæ: superbe sæueq; egisset.
Ipse laureā gestę ꝓspere rei ad fratrē misit: percōtatus statim regredi se: an pdomādæ
Cāpaniæ insistere iuberet: Quod salutare non mō partibus Vespesiani: sed reip. fuit.
Nā si recens victoria miles & sup insitā peruicaciā secūdis ferox: romam cōtendisset:
haud parua mole certatim: nec sine exitio vrbis foret. Quippe. L. Vitellio q̄uis in fa-
mi inerat industria nec vi tutibus vt boni: sed quo mō pessimus quisq; vitijsq; valebat.
Dū hæc ī partibus Vitellij gerūtur: digressus Narnia Vespesiani exercitus: festos Sa
turni dies Otriculi per ociū agitabat. Causa tā prauæ moræ: vt Mutianum opperirē-
tur. Nec defuere: qui Antonium suspitiōibus arguerent: tā q̄ dolo contātem: post se-
cretas Vitellij epistolas: quibus consulatū & nubilem filiam & dotales opes pretium
proditiōis offerebat. Alij ficta hæc: & in gratiā Mutiani cōposita. Quidā oīum id du
cum cōsilium fuisse: ostētare potius vrbi bellū q̄ inferre: quando validissime cohortes
a Vitellio desciuissent. & abscissis oībus præsidijs cessurus impio: videbat̄. Sed cūcta
festinatione: deinde ignauia Sabini corrupta: qui sumptis temere armis: munitissimā

Capitoli arcem: & ne magnis quidem exercitibus expugnabilẽ: aduersus tris cohortes tueri nequisset. Haud facile quis vni assignauerit culpam: q̃ oĩum fuit. Nã & Mucianus ambiguis epistolis victores morabat̃: & Antonius præpostero obsequio: vel dum tegeret inuidiã crimen meruit: Cæteriq; duces dũ peractum bellum putãt: finẽ eius insigniuere: Ne Petilius quidem Cerialis cũ mille equitibus præmissus: vt transuersis itineribus per agrũ sabinum salaria via vrbẽ introiret: satis maturauerat: donec obsessi Capitolij fama cunctos simul exciret. Antonius per flaminiam ad saxa rubra: multo iam noctis: serum auxilium venit Illic interfectũ Sabinum: conflagrasse capitolium: tremere vrbẽ: mœsta oĩa accepit. plebẽ quoq; & seruitia ꝑ Vitellio armari nũciabatur. Et Petilio cereali equestre prœlium aduersũ fuerat. Nãq; incautum & tãq̃ ad victos ruẽtem: Vitelliani interiectus equiti pedes excepere. Pugnatũ haud procul vrbe inter ædificia hortosq; & anfractus viaꝝ: quæ gnara Vitellianis: in cõperta hostib9 metum fecerant. Neq; oĩs eques concors: adiũctis quibusdam qui nuper apud Narniam dediti: fortunã partium speculabãtur. Capit̃ præfectus alæ Tullius Flauian9. Cæteri fœda iuga cõsternantur: non vltra Fidenas secutis victoribus. Eo successu studia ppl̃i aucta. Vulgus vrbanũ arma cœpit Paucis scuta militaria plures raptis quod cuiq; obuiũ telis: signum pugnæ exposcũt. Agit grates Vitellius. & ad tuẽdam vrbẽ prorũpere iubet. Mox vocato senatu: deligũtur legati ad exercitus: vt prætexto reip. cõcordiam pacemq; suaderẽt. Varia legatoꝝ sors fuit. Qui Petilio ceriali occurrerũt extremum discrimẽ adiere: aspernãte milite conditiões pacis. Vulnerat̃ prætor Arulenus Rusticus: auxit inuidiã super violatum legati ptætorisq; nomẽ: propria dignatio viri. Pallant̃ comites. occidit̃ proximus lictor dimouere turbã ausus: & ni dato a duce præsidio defensi forent: sacrum etiã inter exteras gẽtes: legatorum ius ante ipsa patriæ mœnia: ciuilis rabies vsq; in exitiũ temerasset. æquioribus animis accepti sunt: qui ad Antoniũ venerãt: nõ quia modestior miles: sed duci plus auctoritatis. Miscuerat se legatis Musonius Rufus equestris ordinis: studiũ philosophiæ: & placita stoicoꝝ æmulatus. Ceptabatq; permixtus manipulis bona pacis ac belli discrimina disserens armatos mouere. Id plærisq; ludibrio: pluribus tedio: nec deerãt qui propellerẽt propulcarentq;: ni admonitu modestissimi cuiusq; & alijs minitãtibus: omisisset intẽpestiuam sapiẽtiam. Obuiæ fuere & virgines vestales cũ epistolis Vitellij ad Antoniũ scriptis. Eximi supremo certamine vnũ diem postulabãt: Si morã interiecissent: facilius oĩa conuẽtura. Virgines cũ honore dimissæ Vitellio rescriptũ: Sabini cæde: & incẽdio capitolij dirępta belli cõmercia. Tẽtauit tñ Antonius vocatas ad contionẽ legiões mitigare: vt castris iuxta pontẽ miluiũ positis: postera die vrbẽ ingrederent̃ Ratio cõtandi: ne asperatus prœlio miles: nõ populo: non Senatui: ne templis quidem ac delubris deoꝝ cõsuleret. Sed oẽm prolatationem vt inimicam victoriæ suspectabãt. Simul fulgentia per colles vexilla: quanq̃ imbellis populus sequeretur: speciem hostilis exercitus fecerant. Tripartito agmine pars vt astiterat flaminia via: pars iuxta ripam thyberis incessit. Tertium agmen per salariam collinæ portæ propinquabat: Plebs inuectis equitibus fusa. Miles Vitellian9 trinis & ipse præsidijs occurrit. Prœlia ante vrbem multa & varia: Sed flauianis consilio ducum præstãtibus sæpius prospera. Ii tm̃ conflictati sunt. qui in partem sinistram vrbis ad salustianos hortos per angusta & lubrica viarum flexerant. Superstantes macerijs hortoꝝ Vitelliani ad serum vsq; diem saxis pilisq; subeuntes arcebant. donec ab equitibus qui porta collina irruperant: circũuenirentur. Cõcurrere & in campo martio infestæ acies: Pro flauianis fortuna: & par-

ta totiens victoria. Vitelliani desperatione sola ruebant. & quanq̄ pulsi rursus in vrbe congregabantur. Aderat pugnantibus spectator populus: vtq; in ludicro certamine: hos modo: rursus illos clamore & plausu fouebat: quotiens pars altera inclinasset ab-ditos in tabernis: aut si quam in domum perfugerant: erui iugulariq; expostulantes: parte maiore prædæ potiebantur. Nam milite ad sanguinem & cædes obuerso: spolia in vulgus cędebant. Sæua ac deformis vrbe tota facies. alibi pręlia & vulnera. alibi bal neæ popinæq;. Simul cruor & strues corporum iuxta scorta: & scortis miles: quātum in luxurioso ocio libidinum: quicquid in acerbissima captiuitate scelerum: ꝓrsus vt eā dem ciuitatem & furere crederes & lasciuire. Cōflixerant ante armati exercit9 in vrbe: bis. L. Sylla: semel Cinna victoribus. nec tunc minus crudelitatis. nunc inhumana se-curitas: & ne minimo quidem temporis voluptates intermissæ. Velut festis diebus id quoq; gaudium accederet: exultabāt. Fruebātur nulla partium cura: malis publicis lę ti. Plurimum molis in oppugnatione castrorum fuit: quæ acerrimus quisq; vt nouissi mam speciem retinebant. Eo itentius victores: præcipuo veterum cohortium studio: cuncta validissimaꝝ vrbium excidijs reperta: Simul admouent testudinem: tormēta: aggeres: facesq; quicquid tot prœlijs laboris ac periculi hausissent: opere illo consuma ri clamitātes. Vrbem Senatui: ac populo Romano templa dijs reddita. ꝓprium esse militis decus in castris: Illam patriam: illos penates: ni statim recipiantur noctem in armis agendam Contra Vitelliani quamq̄ numero factoq; dispares: inquietare victo riam: morari pacem domos arasq; cruore fedar̄. Suprema victis solacia complectebā tur. Multi semianimes super turres & ꝓpugnacula mœnium expirauere. Conuulsis portis: reliquus globus obtulit se victoribus. & cecidere omnes contrarijs vulneribus versi in hostē. Ea cura ēt morientibus decori exitus fuit. Vitellius capta vrbe: per auer sam palatij partem Auentinū in domum vxoris sellula deferṫ: Vt si diem latebra vita uisset: Terracinam ad cohortes fratremq; perfugeret. Dein mobilitate ingenij: & quæ natura pauoris est: cum omnia metuenti præsentia maxime displicerent: in palatiū re grediṫ: vastum desertumq;: dilapsis etiam infimis seruitioꝝ: aut occursum eius decli-nantibus. Terret solitudo: & tacentes loci. temptat clausa. inhorrescit vacuis. fessusq; misero errore: & pudenda latebra semet occultās: ab Iulio placito tribuno cohortis ꝓ trahitur. Vinctæ pone tergum manus. laniata veste: fœdum spectaculum ducebaṫ: multis increpantibus: nullo illachrymāte. deformitas exitus misericordiā abstulerat. Obuius e germanicis militibus. Vitellium īfesto ictu per iram: vel quo maturius lu-dibrio eximeret: an tribunum appetierit: in incerto fuit: aurem tribuni amputauit: ac statim confossus est. Vitellium infestis mucronibus coactū: mō erigere os: & offerre contumelijs: nunc cadentes statuas suas: plærunq; rostra: aut galbæ occisi locū cōtue ri postremo ad gemonias vbi corpus Flauij Sabini iacuerat: propulere: Vna vox non degeneris animi excepta: cum tribuno insultanti: se tn̄ imperatorem eius fuisse respon dit. Ac deinde ingestis vulneribus cōcidit. Et vulgus eadem prauitate insectabatur in terfectum: qua fouerat viuentem: Pater illi. L. Vitellius: nam septimum & quinqua-gesimum ætatis annum explebat: consulatum: sacerdotia: nomenq; inter primores: nulla sua industria sed cūcta patris claritudine adeptus. Principatū eidē tulere qui ip-sum nō nouerant. Studia exercitus raro cuiquā bonis artibus quęsita: perinde affuere q̄ huic per ignauiam. Inerat tn̄ simplicitas ac liberalitas: quæ ni adsit modus: in exitiū vertūtur. Amicicias dū magnitudine muneꝝ: non constātia moꝝ cōtinere putat: me ruit magisq̄ habuit reipublicæ haud dubie intererat Vitelliū vinci. Sed imputare per-

fidiam non possunt: qui Vitellium Vespesiano prodidere: cum a Galba desciuissent Præcipiti in occasum die: ob pauorem magistratuum senatorumq; qui dilapsi ex vrbe aut per domos clientium semet occultabant: vocari senatus non potuit. Domitianum postq̃ nihil hostile metuebatur: ad duces partium progressum: & Cæsarem con salutatum: miles frequens: vtq; erat in armis: in paternos penates deduxit.

Libri.xix.Finis.

CORNELII TACITI ACTORVM DIVRNALIVM HITSORIAE AVGVTSAE LIBER VICESIMVS INCIPIT.

i Nterfecto Vitellio bellum magis desierat: q̃ pax cœperat. Armati per vrbem victores implacabili odio victos consectabantur plenæ cædibus viæ. crueta fora templaq; passim trucidatis: vt quenq; sors obtulerat. Ac mox augescente licentia: scrutari. ac protrahere abditos. si quem procerũ habitu & iuuenta prospexerant: obtruncare: nullo militum aut populi discrimine: quæ sæuicia recentibus odijs sanguine explebatur. Dein verterat in auariciam. Nihil vsq̃ secretũ aut clausum sinebant. Vitellianos occultari simulantes. Initium id perfringendarũ domuum: vel si resisteret causa cædis. Nec deerat egētissimus quisq; ex plebe & pessimi seruitiorũ prodere vltro dies dominos. alij ab amicis mōstrabantur. Vbiq; lamēta cōclamationes. Et fortuna captæ vrbis: adeo vt Othoniani Vitellianiq; militis inuidiosa antea petulātia desyderaretur. Duces partiũ accendēdo ciuili bello acres: temperandæ victoriæ impares. Quippe in turbas & discordias pessimo cuiq; plurima vis. pax & quies bonis artibus indigent. Nomen sedemq; Cæsaris. Domitianus acceperat: nōdum ad curas intētus: sed stupris & adulterijs filiũ principis agebat. Præfectura prætorij penes Arriũ Varũ. Sũma potentiæ in primo Antonio Is pecuniam familiaq; e principis domo. quasi cremonēsem prædam rapere. Cæteri modestia vel ignobilitate: vt in bello obscuri: ita præmiorũ expertes. Ciuitas pauida & seruitio parata occupari redeũtem Tarracina. L. Vitellium: cum cohortibus: extinguiq; reliqua belli postulabat. Præmissi Ariciam equites: Agmen legionũ intra bouillas stetit. Nec contatus est Vitellius: seq; & cohortes arbitrio victoris permittere. Et miles infœlicia arma aut minus ira: q̃ metu abiecit. Longus deditorũ ordo: septus armatis per vrbē incessit. Nemo supplici vultu: sed tristes & truces: & aduersum plausus ac lasciuiā insultantis vulgi īmobiles: paucos erumpere ausos circũiecti pressere. Cæteri in custodiam conditi. Nihil quisq̃ locutus indignum: & q̃q̃ inter aduersa salua virtutis fama. Dein. L. Vitellius interficitur: par vitijs fratris. in principatu eius vigilantior. nec perinde prosperis socius: q̃ aduersis abstractus. Iisdem diebus. L. Bassus cum expedito equite: ad componendam campaniam mittitur: discordibus municipiorum animis: magis inter semet: q̃ cōtumacia aduersus principem. Viso milite: quies & minoribus colonijs impunitas. Capuæ legio tertia hyemādi causa locatur. & domus illustres afflictæ: cum contra Tarracinēses nulla ope iuuarentur. tāto procliuius est iniuriæ q̃ beneficio vicem exoluere: quia gratia oneri: vltio in quæstu habet. Solatio fuit seruus Vergenij capitonis: quem proditorem Tarracinensiũ diximus: patibulo affixus: in ijsdem annulis quos acceptos a Vitellio gestabat. At Romæ senatus cũcta principibus solita: Vespesiano decernit. lætus & spei certus: quippe sũpta per gallias hispaniasq; ciuilia arma. motis ad bellũ Germanis: mox Illyricos postq̃ ægyptũ

Iudeam Syriamq; & omnis prouincias: exercitusq; lustrauerant velut expiato terrarũ
orbe: cœpisse finem videbantur. Addidere alacritatem Vespesiani litteræ: tanquã ma
nente bello scriptæ: ea prima specie forma: cæterum vt princeps loquebatur. Ciuilia de
se & rep. egregia: nec senatus obsequium deerat. Ipsi consulatus cum Tito filio: prætu
ra Domitiano & consulare Imperium decernuntur. Miserat & Mutianus epistolas ad
senatum: quæ materiam sermonibus prebuere. Si priuatus esset: cur publice loquere-
tur? potuisse eadem paucos post dies loco sententiæ dici. Ipsa quoq; insectatio in Vi-
tellianos sera & sine libertate. Id vero erga rem pu. superbum: erga principem contu-
meliosum quod in manu sua fuisse Imperium: donatumq; Vespesiano iactabat. Cæterũ
inuidia ĩ occulto: adulatio in aperto erãt. Multo cum honore verborum Mutiano tri
umphalia de bello ciuili data. Sed in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur pri-
mo Antonio consularia: Cornelio Fusco & Arrio Varo prætoria insignia. Mox deos
respexere. Restitui capitolium placuit. Eaq; omnia Valerius Asiaticus cõsul designa
tus censuit. Cæteri vultu manuq;: pauci quibus conspicua dignitas: aut ingenium adu
latione exercitum: compositis orationibus assentiebantur. Vbi ad Heluidium priscũ
prætorem designatum ventum: prompsit sententiam: vt honorificam in bonum prin-
cipem. Falsa aberant: & studijs senatus attollebantur. Isq; præcipuus illi dies magnæ
offensæ initium: & magnæ gloriæ fuit. Res poscere videtur: quia iterum in mentionẽ
incidimus viri sæpius memorandi: vt vitam studiaq; eius & quali fortuna sit vsus pau
cis repetam: Heluidius priscus regione Italiæ: Tarracinæ municipio: Cluuio patre q
ordinem primi pilli duxisset. ingenium illustre altioribus studijs iuuenis admodum
dedit: non vt plæriq; vt nomine magnifico segne ocium velaret: sed quo firmior aduer
sus fortuita: remp. capesseret. doctores sapientiæ secutus est: qui sola bona quæ hone-
sta: mala tãtum quæ turpia: nobilitatem cæteraq; extra animum: neq; bonis neq; ma
lis anumerãt. Quæstorius adhuc a Peto Thrasea gener delectus: e moribus soceri ni
hil æq; ac libertatem hausit: ciuis senator: maritus: gener: amicus: cunctis vitæ officijs
æquabilis: opum contemptor: recti peruicax: constans aduersus metꝰ Erant quibus
appetentior famæ videretur: quando etiam sapientibus cupido gloriæ nouissima exui
tur. Ruina soceri: in exilium pulsus vt Galbæ principatu redijt: Marcellum Epriũ de
latorem Thraseæ accusare aggreditur. Ea vltio. incertum maior an iustior: senatum
in studia diduxerat. Nam si caderet Marcellus agmen reorum sternebatur. Primo mi
nax certamen: & egregijs vtriusq; orationibus testatum. Mox dubia voluntate Gal-
bæ: multis senatorum deprecantibus omisit Priscus: varijs: vt sunt hominum inge-
nia sermonibus: moderationem laudantium: aut constantiam requirentium: Cæte
rũ eo senatus die quo de Imperio Vespesiani censebant. placuerat mitti ad principem
legatos. hinc inter Heluidium & Eprium acre iurgium. Priscus eligi nominatim a ma
gistratibus iuratis: Marcellus vrnam postulabat: quæ consulis designati sententia fue
rat. Sed Marcelli studium propriꝰ rubor excitabat: ne alijs electis posthabitus crede
retur. Paulatimq; per altercationem ad continuas & infestas orationes prouecti sunt.
quærente heluidio: quid ita Marcellus iudicium magistratuum pauesceret? esse illi pe
cuniam & eloquentiam: quis multos anteiret: ni memoria flagitiorum vrgeret. Sor-
te & vrna mores non discerni. suffragia & existimationem senatus reperta: vt cuiuscu-
iusq; vitam famam penetrarent. pertinere ad vtilitatem reip. pertinere ad Vespesiani
honorem. occurrere illi quos innocentissimos senatus habeat. qui honestis sermoni-
bus aures Imperatoris imbuant. Fuisse Vespesiano amiciciam cum Thrasea: So-

rano: Senetione. quorum accusatores etiam si puniri non oporteat: ostentari non debere. hoc senatus iudicio velut admoneri principem: quos probet: quos reformidet: Nullum maius boni Imperij instrumētum: q̄ bonos amicos esse. Satis Marcello q̄ Neronem in exitium tot innocentium impulerit. Frueretur præmijs & impunitate. Vespesianum melioribus relinqueret. Marcellus non suam sententiā impugnari: sed consulem designatum censuisse dicebat. Sed vetera exempla: quæ sortem legationibus posuissent ne ambitioni aut inimicicijs locus foret. Nihil euenisse cur antiquitus instituta exolescerent. aut principis honor in cuiusq̄ contumeliam verteretur. sufficere omnes obsequio Id magis vitandum ne peruicacia cuiusq̄ irritaretur animus nouo principatu suspensus: & vultus quoq; ac sermones omnium circumspectans. Se meminisse temporum quibus natus sit: quam ciuitatis formam patres auiq; instituerint vlteriora mirari: præsentia sequi: bonos Imperatores voto expetere. qualescunq; tolerare. Non magis sua oratione Thraseam q̄ iudicio senatus afflictum. Sæuiciam Neronis per huiusmodi imagines illuxisse: nec minus sibi anxiam talem amiciciam q̄ aliis exilium. Deniq; constantia: fortitudine Catonibus & Brutis æquaretur Heluidius Se vnum esse ex illo senatu qui simul seruierit. Suadere etiam prisco: ne supra principem scanderet. ne Vespesianum senem: triumphalem: iuuenum liberoꝝ patrem: preceptis coerceret: Quomō pessimis Imperatorib⁹ sine fine dominationē: ita q̄uis egregijs modum libertatis placere. Hæc magnis vtrinq; contentionibus iactata: diuersis studijs accipiebantur. Vicit pars quæ sortiri legatos malebat: etiam medijs patrū annitentibus retinere morem. Et splendidissimus quisq; eodem inclinabat: metu inuidię si ipsi eligerentur. Secutum aliud certamen. prætores ærarij: nam tū a prætoribns tractabatur ærarium publicam paupertatē questi: modum impensis postulauerant. Eā curam cōsul designatus ob magnitudinem oneris: & remedij difficultatē. principi reseruabat. Heluidius arbitrio senatus agendū censuit. Cum prorogarent sētētias consules. Vulcatius Tertulinus tribunus plebis intercessit: ne quid super tāta re principe absente statueretur. Censuerat heluidius: vt Capitolium publice restitueret̄: adiuuaret Vespesianus. Eam sniam modestissimus quisq; silentio: deinde obliuio trāsmisit. Fuere qui & meminissent. Tum inuectus est Musonius Rufus in publium celerem a quo Baream soranū falso testimonio circūuentum arguebat. Ea cognitione renouari odia accusationū videbātur. Sed vilis & nocens reus protegi nō poterat. Quippe sorani sancta memoria: Celer professus sapiētiam: dein testis in Bareā proditor: corruptorq; amiciciæ: cuius se magistrū ferebat. Proximus dies causæ destinatur. Nec tam Musonius aut Publius: q̄ Priscus & Marcellus cæteriq; motis apulationibus animis expectabātur. Tali reꝝ statu: cum discordia inter partes: ira apud victos: nulla in victoribus auctoritas: nō leges: non principes in ciuitate essent: Mutianus vrbē ingressus cūcta simul in se traxit: fracta primi Antonij Variq; Arij potentia: male dissimulata in eos Mutiani iracūdia: q̄uis vultu tegeret̄. Sed ciuitas rimandis offensis sagax: verterat se: trāstuleratq;. Ille vnus ambiri: coli: nec deerat ipse stipat⁹ armatis: domos hortosq; ꝑmutās: apparatu: incessu: excubijs: vim prīcipis cōplecti: nomē remittere. Plurimū terroris intulit cædes Calphurnij Galeriāi. Is fuit filius. C. Pisonis nihil ausus: sed nomē isigne: & decora ipsi iuuēta: rumore vulgi celebrabāt̄. Erātq; in ciuitate adhuc turbida: & nouis sermonibus læta: q principatus inanē ei famā circūdaret. Iussu Mutiani custodia militari cinctus: ne i ipsa vrbe cōspectior mors foret: ad q̄dragesi

mum ab vrbe lapidem via appia fuso per venas sanguine extinguitur. Iulius priscus praetoriarum sub Vitellio cohortiū praefectus: seipsum interfecit: pudore magisq̄ necessitate. Alphenus Varus ignauiae infamiaeq; suae superfuit. Asiaticus enim: Is libertus: malam potentiam seruili supplicio expiauit. Iisdem diebus crebrescentem cladis Germanicae famam nequaquam moesta ciuitas excipiebat caesos exercitus: capta legionum hyberna: desciuisse Gallias: non vt mala loquebātur. Id bellum quibus causis ortum quanto: externarum sociarumq; gentium motu flagrauerit: altius expediam. Bataui donec trans Rhenum agebant: pars Cathorum seditione domestica pulsi: extrema gallicae orae vacua cultoribus: simulq; insulam inter vada sitam occupauere: quam mare occeanum a fronte: rhenus amnis tergum ac latera circumluit: nec opibus romanis societate validiorum attriti: Viros tantum armaq; Imperio ministrāt. diu germanicis bellis exerciti: mox per Britāniam gloria transmissis illuc cohortibus quas vetere instituto nobilissimi popularium regebant. Erat & domi delectus eques praecipuo nandi studio arma equosque retinens: integris turmis: rhenum perrumpere. Iulius Paulus & Claudius ciuilis: regia stirpe: multo caeteros anteibant. Paulum Fonteius capito falso rebellionis crimine interfecit. Iniectae ciuili cathenae missusq; ad Neronem & a Galba absolutus: sub Vitellio rursus discrimen adit: flagitante supplicium eius exercitu. Inde causae iraę: spesq; ex malis nostris. Sed ciuilis vltra quam barbaris solitum: ingenio solers. & Sertorium se aut hānibalem ferens: simili oris dehonestamento: ne vt hosti obuiam iretur: si a po. ro. palam desciuisset: Vespesiani amicitiam studiumq; partium praetendit: missis sane ad eum primi Antonij litteris: quibus auertere accita a Vitellio auxilia: & tumultus germanici specie: retentare legiones iubebatur. Eadem Ordeonius Flaccus praesens monuerat: inclinato in Vespesianū animo: & reipublicae cura: cui excidium aduentabat: si redintegrādum bellum: & tot armatorum milia Italiam irrupissent. Igitur ciuilis desciscendi certus: occultato adhuc altiore consilio caetera ex euentu iudicaturus: nouare res hoc modo coepit. Iussu Vitellij Batauoꝝ iuuentus ad delectum vocabatur: quem suapte natura grauem: onerabant ministri auaricia ac luxu: senes aut inualidos conquirēdo quos precio dimitterēt rursus impuberes sed forma conspicui: & est plerisq; procera puericia: ad stuprū trahebantur. Hinc inuidia: & cōpositi seditionis auctores: perpulere vt delectū abnuerent. Ciuilis primores gētis. & promptissimos vulgi specie epularꝫ. sacrum in nemus vocatos vbi nocte ac laeticia incaluisse videt: a laude gloriaq; gentis orsus iniurias & raptus: & caetera seruitij mala enumerat. Neq;. n. societatem vt olim: sed tanquam mancipia haberi: quando legatū graui quidem comitatu: & superbo cum Imperio venire: tradi se praefectis centurionibusq;. quos vbi spolijs: & sanguine expleuerint: mutari exquiriq; nouos sinus: & varia praedandi vocabula. Instare delectum: quo liberi a parentibus: fratres a fratribus velut supremū diuidantur. Nunquam magis afflictam rem romanam. nec aliud in hybernis quam praedam & senes: Attollerent tm̄ oculos & inania legionum nomina: ne pauescerent. Esse sibi robur peditū equitumq;. Cōsanguineos germanos: gallias idem cupientes: Ne romanis quidem ingratū id bellum: cuius ambiguā fortunam Vespesiano imputaturos: victorię rationē non reddi. Magno cū assensu auditus: barbaro ritu & patrijs execratōibus vniuersos adigit. Missi ad Caninefates qui consilia sociarent. Ea gens partem insulae colit origine: lingua: virtute: par Batauis numero superātur. Mox occultis nuncijs pellexit Britannica auxilia: Batauorum

cohortes missas in Germaniam: vt supra rettulimus: ac tum Magōtiaci agētes. Erat in Caninefatibus stolidæ audaciæ Brēno claritate natalium insigni. pater eius multa hostilia ausus. Caianarum expeditionum ludibrium impune spreuerat. Igitur ipso re bellis familiæ omine placuit. Impositusq; scuto more gentis & sustinentium humeris vibrat9: dux deligitur. Statimq; accitis frisijs: transrhenana gens est: duarum cohortium hyberna proximo occupato occeano irrumpit. Nec præuiderant impetum hostium milites: nec si præuidissent: satis virium ad arcendum erat. Capta igitur & direpta castra. dein vagos & pacis modo effusos lixas negociatoresq; romanos inuadunt. Simul excidijs castellorum imminebant: quæ a præfectis cohortium incensa sunt: quia defendi nequibant. Signa vexillaq; & quod militum in superiore insulæ parte congregantur: duce Aquilio primipilari. Nomen magis exercitus quam robur quippe viribus cohortis adductis Vitellius e proximis Neruiorum Germanorumq; pagis: segnem numerum armis onerauerat. Ciuilis dolo grassandū ratus: incusauit vltro præfectos: quod castella deseruissent: Se cum cohorte cui præerat: Caninefatem tumultum oppressurum. Illi sua quisq; hyberna repeterent. Subesse fraudem consilio: & dispersas cohortes facilius opprimi: nec Brenonem ducem eius belli sed Ciuilem esse patuit: erumpentibus paulatim indicijs: quæ Germani læta bello gens: non diu occultauerant. Vbi insidiæ parum cessere: ad vim transgressus. Caninefates frixios Batauos proprijs cuneis componit: directa ex diuerso acies haud procul a flumine rheno: & obuersis in hostem nauibus: quas incensis castellis illuc appulerant: nec diu certato. Tūgrorum cohors signa ad ciuilem trastulit. Perculsiq; milites improuisa proditione a socijs hostibusq; cedebantur. Eadem etiam nauibus perfidia. Pars remigum e Batauis tanquam imperitia officia nautarum propugnatorumq; impediebant. Mox contra tendere: & pupes hostili ripæ obijcere ad postremum gubernatores Centurionesq; nisi eadem volentis trucidant: donec vniuersa quattuor & viginti nauiū classis trāsfugeret: aut caperetur. Clara ea victoria in præsens: in posterum vsui: armaq; & naues quibus indigebant adepti. Magna per Germanias galliasq; fama: libertatis auctores celebrabantur. Germaniæ statim misere legatos auxilia offerentes. Galliarum societatem Ciuilis arte donisq; affectabat: captos cohortium præfectos suas in ciuitates remittendo: Cohortibus abire an manere mallent: data potestate: manentibus honorata militia digredientibus spolia romanorum offerebantur. Simul secretis sermonib9 admonebat: malorum quæ tot annis perpessi: miseram seruitutem falso pacem vocarent. Batauos q̄q̄ tribunorum expertes: arma contra cōmunes dominos cœpisse. Prima acie fusum victumq; romanum. quid si galliæ iugum exuant? q̄tum in Italia reliquum? prouinciarum sanguine prouincias vinci: ne vindicis aciē cogitarent Batauo equite protritos æduos: Aruernosq;. fuisse inter Verginij auxilia Belgas. Vereq; reputantibus Galliā suismet viribus concidisse. Nunc easdē oīum partes: addito si quid militaris disciplinæ in castris romanorum viguerit: Esse secum: veteranas cohortes: quibus nuper Othonis legiones procubuerint. Seruirent Syria Asiaq; & Suetus regibus oriēs multos adhuc in Gallia viuere ante tributa genitos. Nuper certe cæso Quintilio Varo. pulsam e Germania seruitutem. Nec Vitellium principem sed Cęsarem Augustū bello prouocatum. Libertatem natura etiam mutis animalibus datam. Virtutem proprium hominis bonū. Deos fortioribus adesse. Proinde arriperent vacui occupatos: integri fessos: dum alij Vespesianū: alij Vitelliū foueāt. patere locū aduersus vtrūq;.

Sic in Gallias Germaniasque intentus: si destinata prouenissent: Validissimarum di
tissimarumque nationum regno imminebat. At Flaccus Ordeonius primos Ciuilis
conatus per dissimulationem aluit. Vbi expugnata castra: deletas cohortes: pulsum
Batauorum insula Romanum nomen: trepidi nuncij afferebant: Munium Lupercũ
legatum: Is duarum legionum: hybernis præerat: egredi aduersus hostem iubet. Lu
percus legionarios: e præsentibus Vbios: e proximis Treuirorum equites: haud lon-
ge agentis: raptim transmisit: addita Batauorum ala: quæ iam pridem corrupta fidẽ
simulabat: vt proditis in ipsa acie Romanis: maiore pretio fugeret. Ciuilis captarum
cohortium signis circũdatus vt suo militi recens gloria ante oculos: & hostes memo-
ria cladis terrerentur: matrem suam sororesq; simul omnium coniuges paruosq; libe
ros consistere a tergo iubet: hortamenta victoriæ: vel pulsis pudorem. vt virorum cã
tu: fœminarum vlulatu sonuit acies: nequaquam par a legionibus cohortibusq; reddi
tur clamor. Nudauerat sinistrum cornu Batauorum ala transfugiẽs: statimq; in nos
versa. Sed legionarius miles: quanquam rebus trepidis: arma ordinesque retinebat.
Vbiorum Treuirorumq; auxilia fœda fuga dispersa: totis campis pallantur. Illuc in
cubuere Germani: & fuit interim effugium legionibus in castra: quibus veterum no-
men est. Præfectus alæ Batauorum Claudius Labeo oppidano certamine æmulus ci
uili: ne interfectus inuidiam apud populares: vel si retineretur: sæmina discordiæ præ
beret: in Frisios aduehitur. Iisdem diebus Batauorum & Caninefatium cohortes: cũ
iussu Vitellii in vrbem pergerent missus a Ciuile nuncius assequitur. Intumuere sta-
tim superbia ferociaq;: & precium itineris donatiuum: duplex stipẽdium augeri equi-
tum numerum: promissa sane a Vitellio postulabant non vt assequerentur: sed cau-
sam seditioni. Et Flaccus multa concedendo: nihil aliud effecerat: quam vt acrius ex-
poscerent: quæ sciebant negaturum. Spreto Flacco inferiorem Germaniam petiuere:
vt Ciuili iungerentur. Ordeonius adhibitis tribunis centurionibusq;: consultauit: nũ
obsequium abnuentes vi coerceret. Mox insita ignauia: & trepidis ministris: quos am
biguus auxiliorum animus: & subito delectu suppletæ legiones angebant: statuit cõ-
tinere intra castra militem. Dein penitentia: & arguentibus ipsis qui suaserant tanquã
secuturus: scripsit Herennio Gallo legionis primæ legato: qui Bonnam optinebat: vt
arceret transitu Batauos. se cum exercitu tergis eorum hæsurum. Et opprimi pote-
rant: si hinc Ordeonius inde Gallus motis vtrinq; copijs: medios clausissent. Flaccus
omisit inceptum. alijsq; litteris Gallum monuit: ne terreret abeuntes. Vnde suspitio
sponte legatorum excitari bellum. Cunctaq; quę acciderant aut metuebantur non in
ertia militis neq; hostium vi: sed fraude ducum euenire. Bataui cum castris Bonnensi-
bus propinquarent: pręmisere: qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerẽt.
Nullum sibi bellum aduersus Romanos: pro quibus totiens bellassent. Longa atq;
irrita militia fessis: patriæ atq; ocij cupidinem esse. Si nemo obsisteret: innoxium iter
fore. Sin arma occurrant: ferro viam inuenturos: Contantem legatum milites perpu
lerant fortunam prœlij experiretur. Tria milia legionariorum: & tumultuariæ Belga
rum cohortes: simul paganorum lixarumq; ignauia: sed procax ante periculum ma-
nus: omnibus portis erumpunt: vt Batauos numero impares circunfundant. Illi ve-
teris militiæ memores in cuneis congregantur: densi vndiq;: & frontem tergaq; ac la-
tus tuti. Sic tenuem nostrorum aciem perfringunt. Cædentibus Belgis pellitur legio.
& vallum portasq; trepidi petebãt. Ibi plurimum cladis: cumulatæ corporibus fossę.

nec cæde tantum & vulneribus: sed ruina: & suis plærique telis interiere. Victores colonia Agrippinensium vitata: nihil cætero in itinere hostile ausi: Bonense prœlium excusabant: tanquam petita pace: postquam negabatur: sibimetipsi consuluissent. Ciuilis aduentu veteranarum cohortium: iusti iam exercitus doctor: sed consilij ambiguus: & vim romanam reputans: cunctos qui aderant: in verba Vespesiani adigit. Mittitq; legatos ad duas legiones: quæ priore acie pulsæ: in vetera castra concesserant: vt idem sacramētum acciperent. Redditur responsum: neq; proditoris: neq; hostium se consilijs vti. Esse sibi Vitellium principem: pro quo fidem & arma vsq; ad supremum spiritum retēturos: Proinde perfugus Batauus arbitrum rerum romanarum ne ageret: sed meritas sceleris pœnas expectaret. Quę vbi relata Ciuili: incensus ira: vniuersam Batauorum gentem in arma rapit. Iunguntur Bructeri Tencteriq;: & excita nuncijs Germania ad prædam famamq;. Aduersus has concurrentis belli minas: legati legionum Munius Lupercus & Numisius Rufus. vallum murosq; firmabāt: subuersa lōgæ pacis opera: haud ꝓcul castris in modum municipij extructa: ne hostibus vsui forent. Sed parum prouisum: ni copiæ in castra conueherentur: rapi permisere. Ita paucis diebus per licentiam absumpta sunt: quæ aduersus necessitates in longum suffecissent. Ciuilis medium agmen cum robore Batauorum obtinens: vtrāq; Rheni ripā: quo truculentior visu foret: germanorum cateruis complet: assultante per campos equite. Simul naues in aduersum amnem agebantur. hinc veteranarum cohortium signa: Inde depromptæ siluis lucisq; ferrrum imagines: Vt cuiq; genti inire prœlium mos est: iusta belli ciuilis: externiq; facie obstupefecerant obsessos: & spem oppugnātium augebat amplitudo valli: quod duabus legionibus situm: vix quinq; milia armatorū romanorum tuebantur. Sed lixarum multitudo turbata pace illuc cōgregata: & bello ministra aderat. Pars castrorum in collem leniter assurgens. pars æquo adibatur: quippe illis hybernis obsideri premiq; Germanias Augustus crediderat. neq; unquā id malorum ut oppugnatum vltro legiones nostras venirent. Inde non loco neq; munimentis labor additus. Vis & arma satis placebant. Bataui transrhenanique: quo discreta virtus manifestius spectaretur: sibi quæq; gens consistunt: eminus lacessentes. Post vbi plæraq; telorum turribus pinnisq; mœnium irrita hærebant: & desuper saxis vulnerabantur: clamore atq; impetu inuasere vallum: appositis plæriq; scalis: alij per testudinem suorum. Scandebant iam quidam: cum gladijs & armorum incussu præcipitati: sudibus & pilis obruuntur. Præferoces initio: & rebus secundis nimij. Sed tū prædæ cupidine: aduersa quoq; tollerabant. Machinas etiam insolitum sibi ausi. nec vlla ipsis sollertia: perfugæ captiuique docebant struere machinas in modum pontis: mox subiectis rotis propellere: vt alij superstantes: tanquam ex aggere prœliarentur. pars intus occulti: muros subruerēt. Sed excussa balistis saxa strauere informe opus. & crates vineasq; parantibus adactæ tormētis ardentes hastę: vltroq; ipsi oppugnatores ignibus petebantur. donec desperata vi verterent consilium ad moras: haud ignari paucorum dierum inesse alimēta: & multū imbellis turbę. Simul ex inopia proditio: & fluxa seruitiorum fides: ac fortuita belli sperabātur. Flaccus interi cognito castrorum obsidio & missis per gallias q auxilia cōcirēt: lectos legiōibus Dillio Voculæ duodeuicesimæ legiōis legato tradit: vt q̄ maximis ꝑ ripā itineribus celeraret. Ipse pauidus torpere iuisus militib9: neq;.n. ambigue ꝑmebāt: Emissas a Magōtiaco Batauorum cohortes: dissimulatos ciuilis conat9: adsciri in societatē germāos. Nō primi Antonij: neq; Mutiani ope Vespesianū magis adoleuisse. apta odia: armaq; palā depelli: Fraudē & dolū ob-

scura: eoq; ineuitabilia. Ciuilem stare contra. struere aciem. Ordeonium e cubiculo & lectulo iubere quicquid hosti cōducat. Tot armatas fortissimorum virorum manus: vnius senis valitudine regi. Quin poti9 interfecto traditore: fortunam virtutemq; su am malo omine exoluerent. his inter se vocibus insistentes: flāmauere insuper allatæ a Vespesiano litteræ: quas Flaccus: quia occultari nequibant: pro contione recitauit. Vinctosq; qui attulerant: ad Vitellium misit. Sic mitigatis animis. Bōnam hyberna primæ legionis ventum. Infensior illic miles culpam cladis in Ordeonium vertebat: Eius iussu directam aduersus Batauos aciem: tanq̄ a Magontiaco legiones sequeren tur. Eiusdem proditione cæsos: nullis superueniētibus auxilijs. Ignota hæc cæteris ex ercitibus: neq; imperatori suo nunciari cum accursu tot prouinciarum extingui repēs perfidia potuerit. Ordeonius exemplaria omnium litterarū: quibus per Gallias Bri tanniamq; & hispanias auxilia orabat: exercitui recitauit: instituitq; pessimum facin9 vt epistolæ Aquiliferis legionum traderentur: a quis ante militi q̄ ducibus legebātur Tum e seditiosis vnum vinciri iubet: magis vsurpandi iuris causa: q̄ quia vnius culpa foret. Motusq; Bōna exercitus: in coloniam agrippinensem affluentibus auxilijs gal lorum: qui primo rem romanam enixe iuuabant: Mox valescentibus Germanis: plæ ræq; ciuitates aduersum nos armatæ spe libertatis: & si exuissent seruitiū cupidine im peritandi. Gliscebat iracundia legionū. nec terrorem vnius militis vincula indiderāt. quin idem ille arguebat vltro conscientiam ducis: tanq̄ nuncius inter ciuilem Flaccū q; falso crimine testis veri opprimeretur. Conscendit tribunal vocula mira constantia præhensumq; militem ac vociferantem: duci ad supplicium iussit. Et dum mali pauēt optimus quisq; iussis paruere. exin consensu ducem voculam poscentibus: Flaccus sū mam rerum ei permisit. Sed discordes animos multa efferebant. Inopia stipendij: fru mentiq;: & simul delectū tributaq; gallię aspernantes. Rhenus incognita illi cælo sic citate: vix nauium patiens. acti cōmeatus. dispositæ per omnem ripam stationes: quę Germanos vado arcerent. Eademq; de causa minus frugum: & plures qui consume rent. Apud imperitos prodigij loco accipiebatur: ipsa aquaꝝ penuria: tanquam nos amnes quoq;: & vetera imperij munimenta desererent. quod in pace fors seu natura: tunc fatum & ira dei vocabatur. Ingressis Nouesium tertiadecima legio cōiungitur. Additus voculæ in partem curarum herennius gallus legat9. nec ausi ad hostem per gere loco Gelduba nomen est: castra fecere. Ibi struenda acie: muniendo vallandoq;: & cæteris belli meditamentis militem firmabant. Vtq; præda ad virtutem incendere tur: in proximos Gugernorum pagos: qui societatem ciuilis acceperāt: ductus a Vo cula exercitus. Pars cum Herennio gallo permāsit. Forte nauem haud procul castris frumento grauem: cum per vada hæsisset: Germani in suam ripam trahebant. Nōn tulit gallus. misitq; subsidio cohortem auctus est germanorum numerus. paulatim q; aggregantibus se auxilijs acie certatum. Germani multa cum strage nostrorum na uem arripiunt. Victi: quod tum in morem verterat: non suam ignauiam: sed perfidi am legati culpabant. Protractum e tentorio scissa ueste: uerberato corpore: quo præ cio: quibus conscijs prodidisset exercitum: dicere iubent. Redit in Ordeonium inui dia. Illum auctorem sceleris: hunc ministrum uocant. Donec exitium minitantibus exterritus: proditionem & ipse Ordeonio obiecit. Vinctusq; aduentu demum Vocu læ exoluitur. Is postera die auctores seditionis morte affecit. Tanta illi exercitui diuer sitas inerat: licentiæ patientiæq;: haud dubie gregarius miles Vitellio fidus: Splendi dissimus quisq; in Vespesianum proni. Inde scelerum ac suppliciorꝝ uices. & mixtus

obsequio furor: vt cõtineri nõ possent: qui puniri poterant. At Ciuilẽ immensis actib9 vniuersa Germania extollebat: societate nobilissimis obsidũ firmata. Ille ut cuiq; ꝓximum: vastari Vbios treuirosq; & alia manu Mosam amnem transire iubet: vt Menapios & Morinos & extrema galliaꝝ quateret. Actæ vtrobiq; prædę. Infestius ĩ Vbijs: quos genus germanicæ originis eiurata patria: romanoꝝ nomine agrippinẽ̃ses vocarent. Cesæ cohortes eoꝝ in vico Marcoduro incuriosius agentes: quia ꝓcul ripa aberant. Nec quieuere Vbij: quominus prędas e Germania peterẽt. primo ĩpune. dein circunueñti sunt: per oẽ id bellũ meliore vsi fide q̃ fortuna. Contusis Vbijs grauior & successu reꝝ ferocior Ciuilis: obsidium legionum vrgebat: intẽtis custodijs: nequis occultus nuncius venientis auxilij penetraret. Machinas molemq; opeꝝ Batauis delegat: Transrhenanos prœlium poscentis: ad scindendum vallum ire: detrusosq; redintegrare certamen iubet. Superante multitudine: & facili dãno: ne finem quidem labori nox attulit. Congestis circum lignis: accensisq; simul epulãtes: vt quisq; vino incaluerat: ad pugnam temeritate inani ferebant᷑. Quippe ipsoꝝ tela per tenebras vana. Romani conspicuam barbaroꝝ aciem: & siquis audacia aut insignibus effulgens: ad ictum destinabant. Intellectũ id ciuili & restincto igne: misceri cuncta tenebris & armis iubet. Tum vero strepitus dissoni: casus incerti. neq; feriendi: neq; declinandi ꝓuidentia. Vnde clamor acciderat: circũagere corpora: tendere arcus: nihil ꝓdesse virtus: fors cuncta turbare. & ignauoꝝ sæpe telis fortissimi cadere. Apud germanos incõsulta ira. Romanus miles periculorum ignarus ferratas sudes: grauia saxa nõ forte iaciebat. Vbi sonus molientiũ: aut appositæ scalæ hostẽ in manus dederant: propellere vmbone: pilo sequi: multos in mœnia egressos pugiõibus fodere. Sic exhausta nocte: nouam aciẽ dies aperuit. Eduxerant Bataui turrim duplici tabulato quã prætoriæ portæ: Is æquissimus locus ꝓpinquatẽm: promoti contra validi asseres: & incussæ trabes perfregere multa superstantiũ pernicie. Pugnatũq; ĩ perculsos subita & ꝓspera eruptione. Simul a legionarijs peritia & arte præstantibus: plura struebant᷑. Præcipuum pauorem intulit suspensum & nutans machinamentum. quo repente demisso: præter suoꝝ ora: singuli pluresue hostium sublime rapti: verso pondere intra castra effundebant᷑. Ciuilis omissa oppugnandi spe: rursus per ocium assidebat: nuncijs ꝓmissis fidem legionum conuellens. Hæc in Germania ante cremonensẽ prœlium gesta. cuius euentum litterę Primi Antonij docuere: addito Cecinæ edicto. Et præfectus cohortis euictus Alpinius montanus fortunam partium præsens fatebat᷑. Diuersi hinc motus animoꝝ. Auxilia e Gallia: quis nec amor nec odium in partes: militiæ sine affectu: hortãtibus præfectis: statim a Vitellio desciscunt: Vetus miles contabat᷑. Sed adigẽte Ordeonio Flacco: instantibus tribunis dixit sacramentum: nõ vultu neq; aĩo satis affirmans: Et cum cætera iurisiurandi verba cõciperent: Vespesiani nomen hæsitantes: aut leui murmure: & plærunq; silentio trãsmittebant. Lectæ deinde ꝓ cõtione epistolæ Antonij ad ciuilem: suspitiones militum irritauere tanq̃ ad socium partium scriptæ: & de germanico exercitu hostiliter. Mox allatis Geldubam in castra nuncijs: eadẽ dictam factaq;: Et missus cũ mandatis Montanus ad ciuilem: vt absisteret bello neue externa armis falsis velaret. Si Vespesianũ iuuare aggressus foret: satisfactum cœptis. Ad ea Ciuilis primo callide: post vbi videt Montanum praeferocem ingenio. paratũq; in res nouas orsus a questu periculisq; quę per quinq; & viginti annos ĩ castris romanis exhausisset: Egregium inquit pretium laboris cœpi: necẽ fratris: & vincula mea: & sæuissimas huius exercitus voces quib9 ad supplicium petitus: iuregentium pœnas reposto. vos aut

treuiri cæteræq; seruientium animæ: qd' pretium effusi totiens sanguinis expectatis?
nisi ingratam militiam: immortalia tributa virgas: secures: & dominoꝝ ingenia? En
ego præfectus vnius cohortis: & Caninefates Batauiq; exigua galliaꝝ portio: vana il-
la castroꝝ spacia excidimus: vel septa ferro fameq; pmimus. Deniq; ausos aut libertas
sequetur: aut victi idem erimus. Sic accensum: sed moliora referre iussum dimittit. Il
le vt irritus legationis redit: cætera dissimulans: quæ mox erupere. Ciuilis parte copia
rum retenta: Veteranas cohortes: & quod e germanis maxime promptum: aduersus
Voculam exercitumq; eius mittit. Iulio Maximo & Claudio victore sororis suæ filio
ducibus. Rapiunt in trāsitu hyberna alę Asciburgij sita: adeoq; improuisi castra inuo
luere: vt non alloqui: nō pandere aciem: vocula potuerit. Id solum vt in tumultu mo-
nuit: subsignano milite media firmare. auxilia passim circumfusa sunt. Eques proru-
pit: exceptusq; cōpositis hostium ordinibus: terga in suos vertit. Cedes inde non proe
lium. Et Neruiorū cohortes metu seu perfidia latera nostrorum nudauere. Sic ad le-
giones peruentum. quæ amissis signis intra vallum sternebantur. Cum repente nouo
auxilio fortuna pugnæ mutatur. Vasconum lectæ a Galba cohortes: ac tum accitæ:
dum castris propinquant: audito prœliantium clamore: intentos hostis a tergo inua
dunt. latioremq; q̄ pro numero terrorem faciunt: alijs a Nouesio: alijs a Maguntia-
co vniuersas copias aduenisse credentibus. Is error romāis addit animos: & dum alie-
nis viribus confidunt: suas recepere. Fortissimus quisq; e Batauis: q̄tum peditum erat:
funduntur. eques euasit: cum signis captiuisq;: quos prima acie corripuerant: Cesorū
eo die ī partibus nostris maior numerus: & imbellior e germāis ipsa robora. Dux vter
q; pari culpa meritus aduersa: prosperis defuere. Nam ciuilis si maiorib⁹ copijs īstru
xisset aciem: circum iri a tam paucis cohortib⁹ nequisset. castraq; perrupta excidisset.
Vocula nec aduentum hostium explorauit. eoq; simul egressus victusq;. dein victo-
riæ parum confisus. tritis frustra diebus: castra in hostm mouit: quem si statim impel
lere: cursumq; rerum sequi maturasset: soluere obsidium legionum eodē impetu po-
tuisset. Tentauerat interim ciuilis obsessorum animos: tanq̄ perditæ apud romanos
res: & suis victoria prouenisset. Circunferebantur signa vexillaq; ostentati etiam capti
ui. exiquibus vnus egregium facinus ausus: clara voce gesta patefecit. Confossus illic
a germanis Vnde maior indici fides. Simul vastatione incendijsq; flagrātium villaꝝ:
venire victorem exercitum intelligebatur. In conspectu castrornm constitui signa: fos
samq;. & vallum circundari vocula iubet. Vt depositis impedimentis sarcinisq; expedi
ti certarent. Hinc in ducem clamor pugnam poscentium & minari asseuerant. Ne tē-
pore quidem ad ordinadam aciem capto incompositi fessiq; prœlium sumpsere: Nā
ciuilis aderat: non minus vitijs hostium q̄ virtute suoꝝ fretus. Varia apud romanos
fortuna: & seditiosissimus quisq; ignau⁹. quidam recentis victoriæ memores: retinere
locum: ferire hostem: seq; & proximos hortari. Et redintegrata acie: manus ad obses-
sos tendere: ne tempori deessent. Illi cuncta e muris cernentes. omnibus portis prorū
punt. Ac forte ciuilis lapsu equi prostratus. Credita per vtrunq; exercitum fama. vul-
neratum aut interfectum: in mane q̄tum suis pauoris: & hostibus alacritatis indidit.
Sed vocula omissis fugientium tergis: vallum turresq; castrorum augebat: tanq̄ rur-
sus obsidium immineret. corrupta totiens victoria. non falso suspect⁹ bellum malle.
Nihil ęq; exercitus nostros q̄ egestas copiarum fatigabat. Impedimenta legionum cū
imbelli turba Nouesium missa: vt inde terrestri itinere frumentum adueherent. Nam
flumine hostes potiebantur primum agmen securum incessit: nundum satis firmo ci

uile: qui rursus missos Nouesium frumentatores: datasq; in præsidium cohortes ve-
lut multa pace ingredi accepit: rarum apud signa militem: arma in uehiculis: cunctos
licentia vagos: cōpositus inuadit: præmissis qui pontes & viarum angusta insiderent:
Pugnatum longo agmine: & incerto marte: donec prœlium nox dirimeret. Cohortes
geldubam perrexere: manentibus vt fuerant castris: quæ relictorum illic militum præ
sidio tenebantur. Non erat dubium q̄tum i regressu discriminis adeundum foret: fru
mentatoribus onustis pauculisq;. Addit exercitui suo Vocula mille delectos e quin-
ta & quartadecima ligionibus apud vetera obsessis indomitum militem & ducibus in
fensum. Pluresquam iussum erat profecti: palam in agmine fremebant: non se vltra fa
mem insidias legatorum toleraturos. At qui remanserant: desertos se adducta parte
legionum querebantur. Duplex hic seditio: alijs reuocantibus Voculam. alijs redire
in castra abnuentibus. Interim ciuilis vetera circunsedit. Vocula Geldubam: atq; in-
de Nouesium concessit. Ciuilis capit Geldubam. Mox haud procul Nouesio: eque-
stri prœlio prospere certauit. Sed miles secundis aduersisq; perinde in exitium ducum
accendebatur. Et aduentu quintanorum quintadecimanorumq; auctæ legiones dona
tiuum exposcunt: comperto pecuniam a Vitellio missam. Nec diu contatus Ordeo-
nius: nomine Vespesiani dedit. Idq; præcipuum fuit seditionis alimentum. Effusus in
luxum & epulas: & nocturnos cœtus: veterem in Ordeonium irā renouauit. Nec vl-
lo legatorum tribunorumue obsistere auso: quippe omnem pudorē nox ademerat:
protractum e cubili interficiunt. Eadem in Voculam parabantur: nisi seruili habitu:
per tenebras ignoratus euasisset. Vbi sedato impetu: metus redijt. Centuriones cum
epistolis ad ciuitates galliarum misere: auxilia ac stipēdia oraturos. Ipsi vt est vulgus
sine rectore præceps: pauidum socors: aduentante Ciuile: raptis temere armis: ac sta-
tim omissis: in fugam vertuntur. Res aduersæ discordiam pepererre ijs qui e superiore
exercitu erant: causam suam dissociantibus Vitellij tamen imagines i castris. & per ꝓ
ximas Belgarum ciuitates repositæ: cum iam Vitellius occidisset. Dein mutati in pœ
nitentiam primani quartaniq;: & duodeuicesimani Voculam sequūt̃: apud quem re-
sumpto Vespesiani sacramento: ad liberandum Magontiaci obsidium ducebantur.
Discesserant obsessores: mixtus cactis: Vsipijs Mattiacis exercitus: sacietate prædæ.
nec incruentati. Ita dispersos & nescios miles noster inuaserat. Quin & loricam vallū-
q; per fines suos Treuiri struxere. magnisq; inuicem cladibus cum Germanis certabāt.
donec egregia erga populum romanum merita: mox rebelles fœdarent. Interea Ves-
pesianus iterum ac Titus consulatum absentes inierūt: mœsta & multiplici mœtu sus
pensa ciuitate: quæ super instantia mala: falsos pauores induerat: desciuisse Africam:
res nouas moliente. L. Pisone. Is præerat prouinciæ: nequaq̄ turbidus ingenio. Sed q̄a
naues sæuicia hyemis prohibebantur. Vulgus alimenta in dies mercari solitum: cui
vna ex rep. annonæ cura: clausum littus: retineri commeatus: dum timet credebat: au-
gentibus famam Vitellianis: qui studium partium nundum posuerant: nec victorib9
quidem ingrato rumore quorum cipiditates externis quoq; bellis inexplebiles: nulla
unq̄ ciuilis victoria saciauit. Kal. Ian. i senatu quem Iulius Frontinus prætor vrbanus
vocauerat: legatis exercitibusq;: ac regibus laudes gratesq; decretæ: Et. T. Iuliano præ
tura: q transgredientem in partes Vespesiani legionem deseruisset: ablata vt in Ploti-
um Griphum transferretur. Hormo dignitas equestris data: Et mox eiurante Fronti-
no: Cæsar Domitianus præturam cœpit. Eius nomen epistolis edictisq; præferebat̃.
Ius penes Mutianum erat: nisi quod plæraq; Domitianus instigantibus amicis: aut

propria libidine audebat. Sed præcipuus Mutiano metus ē primo Antonio: Varoq;
Ario: quos recentes clarosq; rerum fama: ac militum studijs: etiam populus fouebat:
quia in neminem vltra aciem sæuierāt. Et ferebatur antonius Scribonianum crassum:
egregijs maioribus: & fraterna imagine fulgentem: ad capessendam remp. hortatus:
haud defutura consciorum manu: ni Scribonianus abnuisset: ne paratis quidem cor-
rumpi facilis: adeo metuens incerta. Igitur Mutianus quia propalam opprimi Anto
nius nequibat: multis in senatu laudibus cumulatum: secretis promissis onerat: Cite-
riorem hispaniam ostentans discessu Cluuij Rufi vacuam: simul amicis eius tribuna-
tus præfecturasq; largitur. Dein postq̄ inanem animum spe: & cupidine impleuerat:
Vires abolet: dimissa i hyberna legione septima: cuius flagrantissimus in Antonium
amor. Et tertia legio: familiaris Arrio Varo miles: in Syriam remissa. Pars exercitus
in germanias ducebatur. Sic egesto quicquid turbidum: redit vrbi sua forma legesq; &
munia magistratuum. Qua die senatum ingressus est Domitianus: de absentia patris
fratrisq; ac iuuenta sua pauca & modica disseruit decorus habitu: & ignotis adhuc mo
ribus: crebra oris confusio pro modestia accipiebatur. Referente Cæsare de restituen-
dis Galbæ honoribus: Censuit Curtius Montanus: vt Pisonis quoq; memoria celebra
retur. Patres vtrunq; iussere. de Pisone irritum fuit. Tum sorte ducti: per quos redde-
rentur bello rapta: quiq; æra legum vetustate delapsa: noscerent: figerentq;: & qui fa-
stos adulatione temporum fœdatos exhonerarent modumq; publicis impensis face-
rent. Redditur Tertio Iuliano prætura. postq̄ cognitus est ad Vepesianum confugis-
se. Gripho honor mansit. Repeti inde cognitionem inter Musonium Rufum &. P. Ce
lerem placuit. damnatusq; publius. & Sorani manibus satisfactum. Insignis publica
seueritate dies: ne priuatim quidem laude caruit. Iustum iudicium explesse Musonius
videbatur. Diuersa fama Demetrio Cynicam sectam ꝓfesso: q̄ manifestum reum am
bitiosius q̄ honestius defendisset. Ipsi Publio animus in periculis: neq; oratio suppedi
tauit. Signo vltionis in accusatores dato: petit a Cæsare Iunius Maricus: vt commen-
tariorum principalium potestatem senatui faceret: per quos nosceret: quem quisq; ac
cusandum poposcisset. Consulendum tali super re princeps respondit. Senatus incho
antibus primoribus: iusiurandum concœpit: quo certatim omnes magistratus: cæte
ri vt sententiam rogabantur: deos testes aduocabant: nihil ope sua factum quo cuius-
quam salus lederet. neq; se præmium aut honorem ex calamitate ciuium cœpisse. tre-
pidis & verba iurisiurandi per varias artes mutantibus quis flagitij conscientia inerat.
Probabant religionem patres: periurium arguebant. Eaq; velut Censura in Sariole-
num Voculam & Nomium actianum & Cestium seuerum acertime icubuit: crebris
apud Neronem delationibus famosos. Sariolenum & recens crimen vrgebat: q̄ apud
Vitellium molitus eadem foret: nec destitit senatus manus intentare Voculæ: donec
curia excæderet. Ad pactium Africanum trāsgressi: eum quoq; proturbant: tanquam
Neroni Scribonianos fratres concordia opibusq; insignes: ad exitium monstrauisset.
Africanus neq; fateri audebat: neq; abnuere. In Vibium Crispum cuius fatigabatur in
terrogationibus: vltro conuersus: miscendo quæ defendere nequibat: societate culpæ
inuidiam declinauit. Magnam eo dei pietatis eloquentiæq; famam Vipsanus Messal
la adeptus est: nondum senatoria ætate: ausus ꝓ fratre Aquilio regulo deprecari. Re
gulum subuersa Crassorum & Orphiti domus in summum odium extulerat. Spon-
te ex. S. con. accusationem subisse iuuenis admodum: nec depellendi Periculi sed i spē
potentiæ videbatur. Et Sulpitia prætextata Crassi vxor: quattuorq; liberi: si cognosce

ret senatus: Vltores aderant: Igitur Messalla non causam neq; rerum tueri. Sed periculis fratris semet opponens: flexerat quosdam. Occurrit truci oratiõe: Curtius Mõtanus: eousq; progressus: Vt post cædem Galbæ: datam interfectori Pisonis pecuniam a Regulo: appetitum morsu Pisonis caput obiectaret. Hæc certe inquit Nero nõ coegit. nec dignitatem. aut ista lucem sæuicia redemisti. Sane toleremus istorum defensiones: qui perdere alios quam periclitari ipsi maluerũt: Te securum. reliquerat exul pater: & diuisa inter creditores bona. nondum honorum capax ætas: nihil quod ex te concupisceret Nero: nihil quod timeret: libidine sanguinis & hiatu præmio℞: Ignotum adhuc ingenium: & nullis defensionibus expertum: cæde nobili imbuisti: cum ex funere reip. raptis consularibus spolijs: septuagies sestertio signatus: & sacerdotio fulgens: innoxios pueros: illustre senes: cõspicuas fœminas: eadem ruina prosterneres: cũ segniciam Nerõis incusares: quod per. singulas domos seq;: & delatores fatigaret. posse vniuersum senatum vna voce subuerti. Retinete patres conscripti & reseruate hominem tam expediti consilij. vt omnis ætas instructa sit. Et quomodo senes nostri Marcellum Crispum. Iuuenes regulum imitentur. Inuenit etiam ęmulos infelix nequitia quid si floreat: Vigeatq;? Et quem adhuc quæstorium offendere non audemus: prætorium: & consularem visuri sumus? An Neronem extremum dominorum putatis? Idem crediderant qui Tyberio: qui Caio superstites fuerunt: cum interim intestabilior & sæuior exortus est. Non timemus Vespesianum. Ea principis ætas. ea moderatio. Sed diutius durant exempla quam mores. Elanguimus patres conscripti: nec iã ille senatus sumus: qui occiso Nerone: delatores & ministros more maiorum puniendos flagitabat. Optimus est post malum principem dies primus. Tanto cum assensu senatus auditus est Montanus: vt spem caperet Heluidius: posse etiam Marcellũ prosterni. Igitur a laude Cluuij Rufi orsus: qui perinde diues & eloquẽtia clarus: nulli vnquam sub Nerone periculum facessisset: crimine simul exemploq; Eprium vrgebat: ardentibus patrum animis quod vbi sensit Marcellus: velut excedẽs curia: Imus inquit Prisce & relinquimus tibi senatum tuum. Regna præsente Cæsare. Sequebatur Vibius Crispus ambo infensi: vultu diuerso. Marcellus minacibus oculis. Crispus renidens: donec accursu amicorum retraherentur. Cum glisceret certamen: hinc multi boniq;: Inde pauci & validi pertinacibus odijs tenderent: consumptus per discordiam dies proximo senatu: inchoante Cæsare de abolendo dolore: iraq; & priorum temporum necessitatibus censuit Mutianus prolixe pro accusatoribus. Simul eos qui cœptã dein omissam actionem repeterent: monuit sermone molli: & tanqum rogaret. Patres cœptatam libertatem: Postquam obuiam itum omisere Mutianus ne sperni senatus iudicium: & cunctis sub Nerone admissis data impunitas videretur: Octauium Sabinum Sagittam & Antistium Sosianum senatorij ordinis: egressos exilium in easdẽ insulas redegit. Octauius pontiam postumiam stupro cognitam: & nuptias suas abnuentem impotens amoris interfecerat: Sosianus prauitate morum: multis exitiosus Ambo graui senatusconsulto damnati pulsiq;: q̃uis concesso alijs reditu: in eadem pœna retenti sunt. Nec ideo lenita erga Mutianum inuidia. Quippe Sosianus ac Sagitta: viles etiam si reuerterentur. Accusatorum ingenia & opes. & exercita malis artibus potentia timebantur. Reconciliauit paulisper studia patrum habita in senatu cognitio secundum veterem morem Manlius patricius ordinis senatorij: pulsatum se in colonia Senensi cœtu multitudinis: & iussu magistratuum querebatur. nec finem iniuriæ hic stetisse: Planctum & lamenta & supremo℞ imaginem pręsenti sibi circundata:

cum contumelijs & probris: quæ in senatum vniuersum iacerentur. Vocati qui arguebantur. Et cognita causa in conuictos vindicatum. Additumq; S.C. quo Senesium plebes modestiæ admoneretur. Iisdem diebus Antonius Flamma Cyrensib9 damnatur lege repetundarum: & exilio ob sæuiciam. Inter quę militaris seditio prope exarsit. Prætorianam militiam repetebant a Vitellio dimissi pro Vespesiano congregati. & lectus in eandem spem e legionibus miles: promissa stipendia flagitabat. Ne vitelliani quidem sine multa cæde pelli poterant. Ingressus castra Mutianus: quo rectius stipēdia figulorum spectaret: suis cum insignibus armisq; victores constituit: modicis iter se spacijs discretos: Tum Vitelliani quos apud Bouillas in deditionem acceptos memorauimus: cæteriq; per vrbem: & vrbi vicina conquisiti: producuntur prope intecto corpore. Eos Mutianus diduci & germanicum Britannicumq; militem: ac si qui aliorum exercituum: sepatim assistere iubet. Illos prim9 statim aspectus obstupefecerat: cum ex diuerso velut aciem telis & armis trucem: semet clausos nudosq; & illuuie deformes aspiceret. Vt vero huc illuc distrahi cepere: metus per omnes: & præcipua germanici militis formido: tanquam ea seperatione ad cædem destinaretur prensare commanipularium pectora ceruicibus iniecti: suprema oscula petere: ne desererentur soli: neu in pari causa disparem fortunam paterentur. Modo Mutianum: modo absentem principem: postremum cælum ac deos obtestari: donec Mutianus cunctos eiusdem sacramenti. eiusdem imperatoris milites appellans: falso timori obuiam iret. Namq; & victor exercitus clamore lachrymas eoꝝ iuuabat. Isq; finis illa die. Paucis post diebus alloquentem Domitianum firmati iam excæpere. Spernunt oblatos agros. militiam & stipendia orant Preces erant: sed quibus contradici nō posset. Igitur in prætorium accepti. Dein quibus ætas & iusta stipendia: dimissi cum honore. alij ob culpam. Sed carptim ac singuli: quo tutissimo remedio cōsensus multitudinis extenuatur. Cęterum vera ne pauperie: an vti videretur: actum ī senatu: vt sexcenties sestertium a priuatis mutuum acciperet. Propositusq; ei curæ Pompeius Siluanus. Nec multo post necessitas abijt. siue omissa simulatio Abrogati inde legem ferente Domitiano cōsulatus quos Vitellius dederat. Funusq; censorium Flauio Sabino ductum: magna documenta instabilis fortunæ: summaq; etiam miscentis. Sub idem tempus. L. Piso proconsul interficitur. ea de cæde: q̄ verissime expediā: si pauca supra petiero ab initio causisq; talium facinorum non absurda. Legio in Africa auxiliaq; tutandis imperij finibus sub diuo Augusto Tyberioq; principibus: proconsuli parebant. Mox. C. Cæsar turbidus animi: ac. M. Syllanum obtinentem Africam metuens: ablatam proconsuli legionem: misso in eam rem legato tradidit. æquatus iter duos beneficiorum numerus: & mixtis vtriusq; mandatis: discordia quæsita auctaq;. Prauo certamine legatorū ius adoleuit: diuturnitate officij: vel quia minoribus maior æmulandi cura. Proconsulū splendidissimus quisq; securitati magis quam potentiæ consulebant. Sed tum legionem in Africa regebat Valerius festus: sumptuosæ adolescentiæ: neq; modica cupiēs: sed affinitate Vitellij anxius. Is crebris sermonibus tentauerit ne Pisonem ad res nouas: an tentanti restiterit incertum: quoniam secreto eorum nemo affuit & occiso Pisone plæriq; ad gratiam interfectoris inclinauere. Nec ambigitur prouinciam & militē alienato erga Vespesianum animo fuisse. & quidam e vitellianis vrbe profugi: ostentabant pisoni nutantes gallias paratam germaniam: pericula ipsius & in pace suspecta tutius bellum. Inter quæ Claudius Sagitta præfectus alæ petrinæ: prospera nauigatione præuenit Papirium centurionem a Mutiano missum: asseuerauitq; mandata in

terficiendi Pisonis centurioni data. Cecidisse Galerianum consobrinum eius generum q;. Vnam in audacia spem salutis. Sed duo itinera audendi: seu malet statim arma: seu petita nauibus Gallia: ducem se Vitellianis exercitibus ostenderet. Nihil ad ea mo to Pisone: centurio a Mutiano missus: vt portum Carthaginis attigit: magna voce: læ ta Pisoni omnia: tanquã principi continuare. obuios & subitæ rei miraculo attonitos: vt eadem adstreperent: hortari vulgus credulum ruere in forum. præsentiam Pisonis exposcere. Gaudio clamoribusq; cuncta miscebant: indulgentia viri: & adulandi libi dine. Piso indicio Sagittæ: vel insita modestia: non in publicum egressus ē. neq; se stu dijs vulgi permisit. Centurionemq; percontatus: postquam quæsitum sibi crimen cæ demq; comperit: animaduerti in eum iussit: haud perinde spe vitæ: q̃ ira in percussorẽ. q; idem ex interfectoribus Clodij Macri: cruentas legati sanguine manus: ad cædem proconsulis rettulisset. Anxio deinde edicto Cartaginensibus increpitis: ne solita qui dem munia vsurpabat: clausus intra domum: ne qua motus noui causa vel forte orire tur. Sed vbi festo consternatio vulgi: centurionis supplicium. veraque & falsa more fa mæ in maius innotuere: equites in necem Pisonis mittit. Illi raptim vecti: obscuro ad huc cœptę lucis: domum proconsulis irrumpunt: districtis gladijs: & magna pars Pi sonis ignari: q; pœnos auxiliares maurosq; in eam cædem delegerat: haud procul cubi culo obuium forte seruũ: quisnam & vbi esset Piso interrogauere. Seruus egregio mẽ dacio se Pisonem esse respondit. ac statim obtrũcatur. nec multo post Piso interficitur Namq; aderat qui nosceret Bebius Massa e procuratoribus Africæ: iam tunc optimo cuiq; exitiosus: & in causas malorum quæ mox tulimus: sæpius rediturus. Festus Ad rumento vbi speculabundus substiterat: ad legionem tendit: præfectumq; castrorum Cetronium Pisanum vinciri iussit: proprias ob simultates: sed Pisonis satellitem voca bat. milites q; & centuriones quosdam punit. alios pręmijs affecit. neutrum ex merito: sed vt obrepsisse bellum crederetur. Mox Ophensium leptitanorumq; discordias cõ ponit. quæ raptu frugum & pecorum inter agrestes: modicis principijs: iam per arma atq; acies exercebantur. Nam populus Ophensis multitudine inferior. Garamantas exciuerat gentem indomitam: & inter accolas latrocinijs facundam. Vnde arctæ Le ptitanis res: lateq; vastatis agris: intra mœnia trepidabant: donec interuentu cohorti um alarumq; fusi Garamantes. & recepta omnis præda: nisi quam vagi per inaccessa mapalium vlterioribus vendiderant. At Vespesiano post cremonensem pugnam: & prosperos vndiq; nuncios: cecidisse Vitellium multi cuiusq; ordinis pari audacia for tunaq; hybernum mare aggressi: nunciauere. Aderant legati regis Vologesi quadra ginta parthorum equitum milia offerentes: Magnificum lætumq; tantis sociorum auxilijs ambiri. neq; indigere. Gratiæ Vologeso actæ. Mandatumq; vt legatos ad se natum mitteret. & pacem esse sciret. Vespesianus in Italiam resq; vrbis intentus aduer sam de Domitiano famam accipit: tanquam terminos ætatis: & concessa filio egrede retur. Igitur validissimam exercitus partem Tito tradit: ad reliqua iudaici belli perpe tranda. Titum antequam digrederetur: multo apud patrem sermone orasse dicebat. ne criminantium nuncijs temere accenderetur. Integrumq; se ac placabilem filio præ staret. Non legiones: non classes: proinde firma imperij munimenta: quam numerũ liberorum. Nam amicos tempore: fortuna: cupidinibus aliquando: aut erroribus im minui: trãsferri: desinere: suum cuiq; sanguinẽ indiscretum: sed maxime principibus: quorũ prosperis & alij fruantur: aduersa adiunctissimos pertineant. Ne fratribus qui dem mansuram concordiam: ni pater exemplum præbuisset. Vespesianus haud eque

Domitiano mitigatus: quam Titi pietate gaudens: bono esse animo iubet: belloq; & armis rempublicam attolleret. Sibi pacem domumq; curæ fore. Tum celerrimas na uium frumento honustas: sæuo adhuc mari committit. Quippe tãto discrimine vrbs nutabat: vt decem haud amplius dierum frumentum in horreis fuerit: cum a Vespe siano commeatus subuenere. Curam restituendi Capitolij in. L. Vestinũ confert: eque stris ordinis virum: sed auctoritate famaq; inter proceres. Ab eo contracti aruspices monuere: vt reliquiæ prioris delubri in paludes aueherentur: templum ijsdem vestigi is sisteretur. Nolle deos mutari veterem formam. vndecimo Kalendas Iulias: serena luce spacium omne quod templo dicabatur: euinctum vittis coronisq;. Ingressi mili tes quibus fausta omina felicibus ramis. dein virgines Vestales cum pueris puellisq; patrimis matrimisq;. a quatrimis & fontibus omnibusq; hausta pluere. Tum Helui dius priscus prætor: præeunte Plauto heliatio pontifice: lustrata boue taurisq; area: & secundum cespitem redditis extis: Iouem: Iunonem: Mineruam: præsidesq; imperij deos precatus vti cœpta prosperarent: sedesq; suas pietate hominum inchoatas: diui na ope attollerent: Vittas quibus ligatus lapis: innexiq; funus erant contigit. Simul cæteri magistratus: & sacerdotes & senatus: & eques: & magna pars populi: studio lę ticiaq; connixi: saxum ingens traxere: passimq; iniectæ fundamentis argenti auriq; sti pes: & metallorum primiciæ nullis fornacibus victæ: sed vt gignunť. Prædixere arus pices ne temeraretur opus saxo auroue in aliud destinato. Altitudo ędibus adiecta. Id solum religio annuere: & prioris templi magnificentiæ defuisse creditum: quo tãta vis hominum retinenda erat. Audita interim per Gallias Germaniasq; mors Vitellij du duplicauerat bellum. Nam Ciuilis omissa dissimulatione: in populum romanũ rue re. Vitellianæ legiões vel externum seruitium q̃ Imperatorẽ Vespesianum malle. Gal li sustulerant animos: eandem vbiq; exercituum nostroꝝ fortunam rati: Vulgato ru more a Sarmatis Dacisq; Mœsica ac Pannonica hyberna circunsideri. Paria de Britã nia fingebantur. Sed nihil æq; q̃ incendium capitolij: vt finem imperij adesse crederẽt: impulerat Captam olim a Gallis vrbem: sed integra Iouis sede: mansisse Imperium. Fatali nunc igne: signum cælestis iræ datum. & possessionem rerum humanarum: trã salpinis gentibus portendi: superstitione vana Druydæ canebãt. Incesseratq; fama: pri mores Galliarum ab Othone aduersus Vitellium missos: antequam digrederentur: pepigisse: ne deessent libertati: si populum romanum: continua bellorum ciuilium se ries: & in interna mala fregissent. Ante Flacci Ordeonij cædem: nihil prorupit: quo cõ iuratio intelligeretur. Interfecto Ordeonio: commeauere nuncij inter Ciuilem Classi cumq; præfectum alæ Treuirorum. Classicus nobilitate opibusq; anteibat alios. Re gium illi genus. & pace belloq; clara origo. Is se e maioribus suis hostis populi ro. q̃ so cius iactabat. Miscuere sese Iulius tutor: & Iulius Sabinus: hic treuir: hic lingon. Tu tor ripæ Rheni a Vitellio præfectus Sabinus super insitam vanitatẽ: falsæ stirpis glo ria ĩcedebať Proauiam suam diuo Iulio per gallias bellanti: corpore atq; adulterio pla cuisse. hi secretis sermonibus: animos cæterorum scrutari. vbi quos idoneos rebantur: conscientia obstrinxere: in colonia agrippinensi in domum priuatam conueniunt. Nã publice ciuitas talibus inceptis abhorrebat. Attamen interfuere quidã Vbioꝝ Turin gorumq;. Sed plurima vis penes Treuiros ac Lingonas. nec tulere moras cõsultandi. Certatim ꝓclamãt: furere discordijs populũ ro. Cæsas legiones: vastatã Italiam capi tũ maxime vrbẽ. Oẽs exercitus suis queq; bellis destineri. Si alpes præsidijs firmenť: coalita libertate: despecturas gallias: quẽ viriũ suaꝝ terminũ velint. Hæc dicta pariter

ꝓbataq; de reliquijs Vitelliani exercitus dubitauere. Plæriq; interficiendos cēsebant: turbidos: infidos: sanguine ducū pollutos. Vicit ratio parcendi: ne sublata spe veniæ: pertinacia accenderētur. Aliciendos potius in societatem: legatis tm̄ legionum interfectis: cæteꝶ vulgus consciētia sceleꝶ: & spe impunitatis: facile accessuꝶ. Ea primi cōcilij forma: Missiq; per Gallias concitores belli. Simulatum ipsis obsequiū: quo icautiorem Voculam opprimerent. Nec defuere qui Voculæ nunciarēt. Sed vires ad coercendum deerant: infrequētibus infidisq; legiōibus. Inter ambiguos milites: & occultos hostes: optimum e præsentibus ratus: mutua dissimulatiōe: & issdem quibus petebatur artibus grassari: in coloniam agrippinensem descendit. Illuc Claudius Labeo quem captū & extra cōmentum amādatum in phrysios diximus: corruptis custodibus perfugit. pollicitusq;: si præsidium daretur: iturū in Batauos. & potiorē ciuitatis partē ad societatē romanam retractuꝶ. Accepta peditum equitūq; modica manu: nihil apud Batauos ausus: quosdam Neruioꝶ Betasiorūq; i arma traxit. Et furtim magisq̄ bello Canincphates Marsacosq; icursabat. Vocula galloꝶ fraude illectus: ad hostem contendit. Nec procul veteribus aberat: cum classicus ac Tutor per speciē explorandi pregressi: cum ducibus germanoꝶ pacta firmauere. Tumq; primum discreti a legionibus: proprio vallo castra sua circundant: obtestante Vocula: non adeo turbatam ciuilibus armis rem romanam: vt treuiris etiam lingōibusq; despectui sit. Super esse fidas prouincias: victores exercitus. fortunam imperij: & vltores deos. Sic olim Sacrouirum & heduos: nuper vindicem galliasq; singulis prœlijs concidisse. Eadem rursus: omina: eadem fata: ruptores fœderum expectarent. Melius diuo Iulio: diuoq; Augusto notos eorum animos. Galbam & infracta tributa hostiles spiritus induisse. Nūc hostes quia molle seruitium. Cū spoliati exutiq; fuerit: amicos fore. Hæc ferociter locutus: postquam perstare in perfidia Classicum Tutorēq; videt: verso itinere Nouesium concedit: Galli duum milium spacio distantibus campis consedere. Illuc commeantium Centurionum militumq; emebantur animi: vt flagitium incognitum: romanus exercitus in externa verba iurarent. pignusq; tanti sceleris: nece aut vinculis legatorum daretur. Vocula quanquam plæriq; fugam suadebant: audēdum ratus: vocata contione: in hunc modum disseruit. Nunquam apud vos verba feci: aut ꝓ vobis sollicitior: aut pro me securior. Nam mihi exitium parari libens audio. Mortēq; in tot malis hostium. vt finem miseriarum expecto. Vestri me pudet miseretq;: aduersus quos: non prœlium & acies parantur: Id enim fas armorum: & ius hostium: Bellum cum populo romano. vestris se manibus gesturum classicus sperat. Imperiumque & sacramentum galliarum ostentat. Adeo nos: si fortuna in præsens virtusq; deseruit: etiam vetera exempla deficiunt? quotiens romanæ legiones perire preoptauerit: ne loco pellerentur? Socij sæpe nostri excindi vrbes suas: seq; cum coniugib9 ac liberis cremari pertulerunt? Neq; aliud pretium exitus: q̄ fides famaq; Tolerant nūc maxime inopiam obsidiumq; apud vetera legiones: nec terrore aut promissis demouentur? Nobis super arma & viros & egregia castroꝶ munimenta: frumentum & cōmeatus quamuis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donatiuo sufficit quod siue a Vespesiano: siue a Vitellio datum interpretari mauultis: ab imperatore certe romano accepistis. Tot bellorum victores apud Geldubam: apud vetera: fuso totiens hoste: si pauetis aciem. indignum id quidem. Sed est vallum: muriq; & trahendi artes: donec e proximis prouincijs auxilia exercitusq; concurrant. Sane ego displiceam. Sūt alij legati: tribuni: centurio deniq; aut miles: ne hoc prodigium toto terrarū orbe vul

getur: vobis satellitibus Ciuilem & classicum Italiam inuasuros. An si ad mœnia vrbis Germani galliq; duxerint: arma patriæ inferetis? Horret aius tāti flagitij imagine Tutori treuiro agentur excubiæ? Signū belli Batauus dabit? & Germanoꝝ cateruas supplebitis? quis deinde sceleris exitus? Cū romanæ legiones cōtra direxerint: transfugæ e transfugis: & ꝓditores e proditoribus inter recēs & vetus sacramentū inuisi deis errabitis? Te Iupiter optime maxime: quem per octingentos viginti annos tot triumphis coluimus: te quirine romane parens vrbis precor veneror q;. Vt si vobis non fuit cordi. me duce hæc castra incorrupta & intemerata seruari: ac certe pollui fœdariq; a Tutore & Classico ne sinatis. Militibus romanis aut innocentiā detis: aut maturā & sine noxa pœnitētiam. Varie excœpta oratio īter spē metumq; ac pudorē. Digressum Voculam & de supremis agitantem: liberti seruiq; prohibuere fœdissimā mortē sponte præuenire. Et Classicus misso Emilio: Longino: desertore primæ legionis: cædem eius maturauit. Herennium & Numisium legatos vinciri: satis visum. Dein sumptis romani Imperij insignibus: in castra venit. Nec illi q̄q̄ ad omne facinus durato: verba vltra suppeditauere: q̄ vt sacramentū recitaret. Iurauere qui aderant ꝓ Imperio galliarum. Interfectorem voculæ altis ordinibus: cæteros vt quisq; flagitiū nauauerat: præmijs attollit. Diuisæ inde inter Tutorem & classicum curæ. Tutor valida manu circūdatos Agrippinenses: q̄tumq; militum apud superiorē rheni ripam: in eadē verba adigit: occisis Magontiaci tribunis: pulso castroꝝ præfecto: qui detrectauerant. Classicus corruptissimū quemq; e deditis pergere ad obsessos iubet veniam ostentantes si p̄sentia sequerentur: aliter nihil spei. Famē ferrumq; & extrema passuros. Adiecere qui missi erāt exemplum suum. Obsessos hinc fides: īde egestas: inter decus ac flagitiū distrahebant. Cōtātibus solita insolitaq; alimenta deerāt. absumptis iumētis equisq; & cæteris animalibus: quę profana fœdaq; in vsum necessitas vertit. Virgulta postremo & stirpes & internatas saxis herbas vellentes: miseriaꝝ patientiæq; documentū fuere: donec egregiam laudē fine turpi macularent: missis ad ciuilē legatis: vitam orantes. Neq; ante preces admissæ: q̄ in verba galliaꝝ iurarent. Tum pactus prædā castrorū: dat custodes: qui pecuniam: calones: sarcinas retentarent: aut qui ipsos leues abeūtes prosequerentur. Ad quintū fere lapidem cohorti germani: incautū agmen aggrediūtur. Pugnacissimus quisq; in vestigio: multi pallātes occubuere. Cæteri retro in castra perfugiunt: querente sane Ciuile & increpante Germanos: tanq̄ fidem per scelus abrūperent. Simulata ea fuerint: an retinere sęuiētes nequiuerit: parū affirmatur. Direptis castris: faces inijciunt. Cunctosq; qui prœlio superfuerāt: incēdium hausit. Ciuilis barbaro voto post cœpta aduersus romanos arma: propexum rutilatumq; crinē patrata demū cæde legionum: deposuit. Et ferebatur paruulo filio quosdā captiuoꝝ: sagittis iaculisq; puerilibus figendos obtulisse. Cæteꝝ neq; se neq; quemq̄ Batauū in verba galliarum adegit. fisus germanoꝝ opibus. Et si certādum aduersus Gallos de possessiōe rerum foret: inclytus fama & potior Munius lupercus legatus legiōis inter dona missus Velledæ. Ea virgo nationis Bruteræ late imperitabat: vetere apud Germanos more: quo plærasq; fœminaꝝ fatidicas. & augescente superstitione arbitrentur deas. Tūcq; Velledæ auctoritas adoleuit. Nam prosperas germanis res: & excidium legionū prędixerat. Sed Lupercus in itinere interfectus. Pauci centurionum tribunorumq; in gallia geniti reseruantur: pignus societatis cohortium: alaꝝ: legionum: hyberna subuersa cremataq;: ijs tantū relictis quæ Magōtiaci ac Vindonisse sita sunt. Legio. xiij. cum auxilijs simul deditis: a Nouesio in Coloniam Treuirorum transgredi iubetur:

præfinita die intra quam castris excederet: medium omne tẽpus per varias curas egere. Ignauissimus quisq; cæsorum apud vetera exemplo pauentes: melior pars rubore & infamia: quale illud iter: quis dux viæ: & omnia in arbitrio eorũ quos vitæ necisq; dominos fecissent. Alij nulla dedecoris cura: pecuniam aut carissima sibimet ipsi circundare. Quidã expedire arma: telisq; tanq̃ in aciem accingi. Hæc meditantibus aduenit proficiscendi hora expectatione tristior. Quippe intra vallum deformitas haud perinde notabilis. detexit ignominiam campus & dies. Reuulsæ Imperatorũ imagines: innexa signa: fulgentibus hinc inde gallorum vexillis: silens agmen: & velut lõgæ exequiæ. Dux claudius Sanctus effoso oculo: dirus ore: ingenio debilior. Duplicat̃ flagitium: postquam desertis bonnensibus castris: altera se legio miscuerat. Et vulgata captarum legionum fama: cuncti qui pauloante romanorũ nomen horrebãt: procurrentes ex agris tectisq; & vndiq; effusi: insolito spectaculo nimium fruebantur. Non tulit ala picentina gaudium insultantis vulgi: Spretisq; Sancti promissis: aut minis: Maguntiacum abeunt. ac forte obuio interfectore Voculæ Longino: coniectis in eũ telis initium exoluendæ in posterum culpæ fecere. Legiones nihil mutato itinere. ante mœnia Treuirorũ considunt. Ciuilis & Classicus rebus secundis sublati: an coloniam agrippinensem diripiendam exercitibus suis permitterent: dubitauere: sæuicia ingenti & cupidine prædæ ad excidium ciuitatis trahebãtur. Obstabat ratio belli: & nouum Imperium incohantibus vtilis clementiæ fama. Ciuilem etiam beneficij memoria flexit: q filium eius primo rerũ motu in colonia Agrippinensi deprehensum: honorate custodierant. Sed transrhenanis gentibus inuisa ciuitas opulentia auctuq; Neq; alium finem belli rebantur. q̃ si promiscua ea sedes omnibus germanis foret: aut disiecta Vbios quoq; dispersisset. Igitur Tencteri rheno discreta gens: missis legatis: mãdata apud concilium agrippinensiũ edi iubent: quæ ferocissimus e legatis in hunc modum protulit. Redisse vos in corpus nomenq; Germaniæ: cõmunibus deis: sed præcipuo deorũ Marti grates agimus: Vobisq; gratulamur: q tandẽ liberi inter liberos eritis. Nam ad hunc diem flumina ac terras: & cælum quodãmodo ipsum clauserant romani: vt colloquia congressusq; nostros arcerent. Vel quod cõtumeliosius est viris ad arma natis: inermes ac prope nudi sub custode & precio coiremus. Sed vt amicicia societasq; nostra in æternũ rata sint: postulamus a vobis: muros coloniæ munimẽta seruitij detrahatis. etiam fera animalia si clausa teneas. virtutis obliuiscũtur. Romanos omnes in finibus vestris trucidetis. haud facile libertas & domini miscentur. Bona interfectorũ in medium cedant: nequis occulere quicq̃: aut segregare causam suã possit. Liceat nobis vobisq; vtrãq; ripam colere: vt olim maiorib9 nostris: quõ lucem diemq; oĩbus hoĩbus: ita omnes terras fortibus viris natura aperuit. Instituta cultumq; patrium resumite: abruptis vectigalibus. quibus romani plus aduersus subiectos q̃ armis valent. Sincerus & integer: & seruitutis oblitus populus: aut ex equo agetis: aut alijs imperitabitis: Agrippinẽses sũpto consultandi spacio: qñ neq; subire conditiones metu futuri: neq; palam aspernari conditio præsens sinebat: in hunc modum respondent. Quæ prima libertatis facultas data ẽ: auidius q̃ cautius sumpsimus. Vt vobis cæterisq; germanis cõsanguineis nostris iungeremur. Muros ciuitatis cõgregantibus se tũ maxime romanorũ exercitibus: augere nobis q̃ diruere tutius ẽ. Si qui ex Italia aut ꝓuincijs alienigenæ in finibus nostris fuerant: eos bellum assumpsit: vel in suas quisq; sedes refugere. Deductis olim & nobiscum per connubium sociatis: quiq; mox ꝓuenere: hæc patria est. Nec vos adeo iniquos estimamus: vt interfici a nobis parentes: fra-

tres: liberos nostros velitis Vectigal & onera cōmertioꝝ resoluimus. Sint transitus incustoditi: sed diurni & inermes: donec noua & recentia iura in vetustatem & consue tudinem vertātur. Arbitrum habebimus Ciuilem & Velledam: apud quos pacta sā cientur. Sic lenitis Tencteris legati ad Ciuilem & Velledā missi cū donis: cūcta ex vo luntate agrippinensiū perpetrauere. Sed coram adire. alloquiq; Velledā negatū. Ar cebātur aspectu: quo venerationis plus inesset: Ipsa edita in turre delectus e ꝓpinquis cōsulta respōsaq; vt internūcius numinis portabat. Ciuilis societate Agrippinensiū au ctus: proximas ciuitates affectare aut aduersantibus bellum inferre statuit. Occupa tisq; Sunicis & iuuentute eoꝝ per cohortes cōposita: quo minus vltra pergeret. Clau dius Labeo Bethasiorum Turingorūq; & Neruioꝝ tumultuaria manu restitit: fret⁹ loco. quia pontem Mosæ fluminis anteceperat. Pugnabaturq; in angustijs ambigue: donec germani tranātes terga labeonis inuasere. Simul ciuilis ausus an ex composito intulit se agmini Tungroꝝ: & clara voce: Nō ideo inquit bellū sūpsimus: vt Bataui & Treuiri gētibus imperēt. Procul hæc a nobis arrogātia: accipite societatē: transgredi or ad vos. seu me ducē: seu militē mauultis. Mouebat̃ vulgus: cōdebātq; gladios: cū cāpanus ac Iuuenalis ex primoribus Turingoꝝ: vniuersā ei gētē dedidere. Labeo an teq̄ circūueniret̃ ꝓfugit. Ciuilis Bethasios quoq; ac Neruios ī fidē acceptos copijs su is adiūxit: vigēs reꝝ ꝑculsis ciuitatū aīs: vel spōte iclinātibus. Interea Iulius Sabinus ꝓiectis fœderis romani monimentis. Cæsarē se salutari iubet. Magnāq; & icōditā po pulariū turbā in Sequanos rapit: cōterminā ciuitatē & nobis fidam. Nec Sequani de trectauere certamē. Fortuna meliorib⁹ affuit. Fusi lingones. Sabinus festinatū temeř bellū: pari formidie deseruit. Vtq; famā exitij sui faceret. Villā ī quā ꝓfugerat: crema uit illic volūtaria morte interisse credit⁹. Sed q̄bus artibus latebrisq; vitā ꝑ nouē mox annos traduxerit: simul amicoꝝ eius cōstantiā. & insigne epponinæ vxoris exemplū suo loco reddemus. Sequanoꝝ ꝓspera acie belli iꝑetus stetit. Resipiscere paulatim ciuitates fasq; & fœdera respicere: pricipibus Remis: qui ꝑ gallias edixere: vt missis le gatis in cōe cōsultarēt: libertas an pax placeret. At romæ cūcta in deterius audita Mu tianū angebāt. nequāq̄ egregij duces: Iā. n. Gallum anniū & Petiliū cerialē delegerat: sūmam belli paꝝ tolerare. Nec relinquēda vrbs sine rectore. Et Domitiani indomitæ libidines timebant̃ suspectis vti diximus primo Antonio: Varoq; Arrio. Varus præ torianis præpositus: vim atq; arma retinebat. Eū Mutianus pulsum loco: ne sine sola tio ageret: annonæ præfecit. Vtq; Domitiani animū Varo haud alienū deliniret: Ar retinū Clementē domui Vespesiani ꝑ affinitatē innexū: & gratissimū Domitiano prę torianis præposuit: patrē eius sub Caio Cæsare egregie functū ea cura dictitās. Lætū militibus idē nomē. atq; ipsū q̄q̄ senatorij ordinis ad vtraq; munia sufficere. Assumū tur e ciuitate clarissimus quisq; & alij per ambitionē: simul Domitianus Mutianusq; accingebant̃ dispari aīo. Ille spe ac iuuēta ꝓperus: hic moras nectēs: quis flagrātē re tineret: ne ferocia ætatis: & prauis impulsoribus si exercitū inuasisset: paci belloq; ma le cōsuleret. Legiones victrices. vi. &. xviij. Vitellianaꝝ vna & vicesima: e recēs conscri ptis secūda pœninis Coctianisq; alpib⁹: pars mōte graio traducunt̃. xiiij. legio e Britā nia. iij. ac prima ex hispania accitæ. Igit̃ venietis exercit⁹ fama: & suopte igenio ad mi tiora inclinantes galliaꝝ ciuitates: in Remos cōuenere. Treuiroꝝ legatio illic opperie bat̃. acerrimo instinctore belli Tullio Valentino. Is meditata orōne: cuncta magnis Impijs obiectari solita: cōtumeliasq; & inuidiā in po. ro. effudit: turbidus miscēdis se ditiōibus: & plærisq; gratus vecordi facūdia. At Iulius auspex e primoribus Remoꝝ

vim romanam: pacisq; bona dissertans: & sumi bellum et ab ignauis strenuissimi cuiusq; periculo geri: Iamq; super caput legiões: sapientissimũ quẽq; reuerẽtia fideq;. Iu niores periculo a metu cõtinuit Et Valẽtini animũ laudabant. cõsilium auspicis seq̃bant. Constat obstitisse Treuiris lingonibusq; apud Gallias: q vindicis motu cũ verginio steterant. Deterruit plærosq; puinciaʀ æmulatio q bello caput: vnde vis auspiciũq; peteretur: quã si cũcta puenissent: sedẽ Imperio legerẽt. Nõdũ victoria iam discordia erat. Alijs fœdera: quibusdã opes viresq;: aut vetustatem originis periuriaq; iactãtibus. tedio futuroʀ: præsentia placuere. Scribunt ad Treuiros epistolæ nõie galliaʀ: vt abstinerent armis impetrabili venia: & paratis deprecatorib9 si pœniteret. Restitit idem Valẽtinus. obstruxitq; ciuitatis suæ aures. haud perinde instruẽdo bello intẽtus: q̃ frequens contiõibus. Igit̃ nõ Treuiri neq; lingões: cæteræue rebelliũ ciuitates p magnitudine suscepti discriminis agere. Ne duces quidẽ in vnũ cõsulere. Sed Ciuilis auia Belgaʀ circũibat: dũ Claudiũ labeonẽ cape aut exturbare nititur. Classicus segne pleruq; ociũ trahẽs: velut parto impio fruebat. Ne tutor quidẽ maturauit supiorẽ Germaniæ ripã & ardua alpiũ pręsidijs claudere. Atq; interim vna &. xx. legio Vindonissa. Sextilius fœlix cũ auxilijs cohortibus per Rhetiã irrupere. Accessit ala singulariũ: excita olim a Vitellio: deinde in partes Vespeniani trãgressa. Præerat Iulius Briganticus: sorore ciuilis genitus: vt ferme acerrima pximorum odia sunt: inuisus auũculo infensusq;. Tutor Treuiroʀ copias recenti Vangionũ: Caracatiũ: Tribocoʀ lectu auctas: veterano pedite atq; equite firmauit: corruptis spe: aut metu subactis legionarijs. qui primo cohortẽ præmissam a Sextilio felice interficiunt. Mox vbi duces exercitusq; ro. ppinquabãt: honesto trãsfugio rediere: secutis Tribocis Vangionibus q; & Caracatibus. Tutor Treuiris comitãtibus. vitato Magõtiaco Bingiũ concessit: fidẽs loco: qa pontẽ Nauas fluminis abrupabat. Sed incursu cohortiũ quas Sextilius ducebat: & repto vado: pditus fususq;. Ea clade perculsi Treuiri. & plebes omissis armis p agros pallat. quidã principũ: vt primi posuisse bellũ viderẽt in ciuitates quę societatẽ ro. non exuerãt: perfugerũt. Legiões a Nouesio Bonnaq; in Treuiros vt supra memorauimus: traductæ: se ipsas in verba vespesiani adigũt. hæc valentino absẽte gesta. qui vbi aduentabat furẽs cũctaq; rursus in turbas & exitiũ conuersurus: legiões in Mediomatricos sociã ciuitatem abscessere Valẽtinus ac Tutor in arma Treuiros retrahũt: occisis herẽnio ac Numisio legatis: quo minore spe veniæ cresceret uinculum sceleris. Hic belli status erat: cũ Petilius Cerialis Magõtiacum uenit: eius aduẽtu erectæ spes. Ipse pugnæ auidus: & cõtemnẽdis q̃ cauendis hostibus melior: ferocia uerboʀ militem incendebat: ubi primũ congredi licuisset: nullam prœlio morã factur9. Delectus per Galliã habitos in ciuitates remittit: ac nunciare iubet sufficere Imperio legiões socij ad munia pacis redirẽt: securi uelut confecto bello: quod romanæ man9 excepissent. Auxit ea res galloʀ obsequiũ Nã recepta iuuentute: facilius tributa tolerauere: proniores ad officia quod spernebant. At Ciuilis & Classicus ubi pulsum Tutorem. cæsos Treuiros: cũcta hostibus pspera accepere: trepidi ac pperãtes: dũ dispsas suoʀ copias conducũt crebris interim nũcijs Valentinũ monuere: ne summæ rei piculũ faceret. Eo rapidius Cerialis missis in mediomatricos: qui breuiore itiner legiões in hostẽ uerterẽt: cõtracto quod erat militũ Magõtiaci: q̃tumq; secũ trãsuexerat. Tertijs castris Rigodulũ uẽit: quẽ locũ magna Treuiroʀ manu Valẽtinus isederat: mõtib9 & Mosella amne septũ. & addiderat fossas obicesq; saxoʀ. Nec deterruere ea munimẽta ro. ducẽ quo minus peditẽ prũpere iuberet: equitũ aciẽ in collẽ erigeret: spreto

hoste: quẽ temere collectũ haud ita loco iuuari: vt nõ plus suis in virtute foret. Paulũ moræ in assensu dũ missilia hostiũ præuehunt᷑. Vt ventũ ad manus: deturbati ruinæ mõ præcipitant᷑. Et pars equitũ ęqoribus iugis circũuecta: nobilissimos belgaꝝ in qs ducẽ Valẽtinũ cœpit. Cerialis postero die coloniã Treuiroꝝ ingressus ẽ: auido milite eruẽdæ ciuitatis. hãc eẽ classici. hãc tutoris patriã hoꝝ scelere: clausas cæsasq; legiões. Quid tñ cremonã meruisse: quã e gremio Italiæ raptã: quia vni⁹ noctis morã victoribus attulerit? Stare in cõfinio germaniæ integrã sedẽ: spolijs exercituũ & ducũ cædibus ouãtẽ. Redigeret prædã in fiscũ. Ipsis sufficere ignes: & rebellis coloniæ ruinas: qbus tot castroꝝ excidia pẽsarentur. Cerialis a metu ĩfamiæ si licẽtia sæuiciaq; imbuere militẽ crederet᷑: pressit iras. & paruere posito ciuili bello ad externa modestiores. Cõuertit inde aĩos accitaꝝ e Mediomatricis legionũ miserabilis aspectus. Stabãt cõsciẽtia flagitij mœstę: fixis ĩ terrã oculis Nulla iter coeũtes exercitus cõsalutatio neq; solãtibus hortãtibusue respõsa dabãt. Abditi per tẽtoria & lucẽ ipsã vitãtes: nec ꝓinde piculũ aut metus q̄ pudor ac dedecus obstupefecerat: attonitis ẽt victoribus: q vocẽ ꝑcesq; adhibere non ausi: lachrymis ac silẽtio veniã poscebãt. donec Cerialis mulceret aĩos: fato acta dictitans: quæ militũ ducumue discordia vel fraude hostiũ euenissent. Primum illoꝝ stipendioꝝ & sacramẽti diem haberent. Prioꝝ facinoꝝ neq; imperatorem: neq; se meminisse. Tũc recepti in eadẽ castra: & edictũ per manipulos: nequis in certamine iurgione seditionẽ aut cladẽ cõmilitõi obiectaret Mox Treuiros ac Lingonas: ad contionem vocatos: ita alloquit᷑. Neq; ego vnq̄ facũdiam exercui & po. ro. virtutem armis affirmaui. Sed quia apud vos verba plurimũ valẽt: bõaq; ac mala nõ sua natura: sed vocibus seditiosoꝝ estimant᷑ statui pauca disserere quæ ꝓfligato bello vtilius sit vobis audisse: q̄ nobis dixisse. Terrã vestrã cæterorũq; galloꝝ ingressi sunt duces impatoresq; ro. nulla cupidine: sed maioribus vestris inuocãtibus: quos discordiæ vsq; ad exitiũ fatigabant: & acciti auxilio germani socijs pariter atq; hostibus seruitutem ĩposuerãt. quot prœlijs aduersus cymbros Teutonosq;: q̄tis exercituum nostrorũ laboribus quoue euẽtu germanica bella tractauerimus: satis claꝝ. Nec ideo rhenũ insedimus vt Italiã tueremur: sed nequis alius Ariouistus regno galliaꝝ potiret᷑. An vos cariores Ciuili Batauisq; & trãsrhenanis gentibus creditis: q̄ maiorib⁹ eoꝝ patres auiq; uestri fuerunt? Eadẽ semper cã germanis transcẽdendi in gallias: libido atq; auaricia: & mutandę sedis amor: vt relictis paludibus & solitudinibus suis: fecundissimũ hoc solum: vosq; ipsos possiderẽt Cæteꝝ libertas & speciosa noĩa prætexunt᷑. nec quisq̄ alienũ seruitium: & dominationẽ sibi cõcupiuit: vt nõ eadẽ ista vocabula usurparet. Regna bellaq; per gallias semꝑ fuere: donec in nostroꝝ ius cõcederetis. Nos quãq̄ totiens lacessiti: iure uictoriæ id solũ uobis addidimus: quo pacem tueremur: Nã neq; quies gentiũ sine armis: neq; arma sine stipẽdijs: neq; stipẽdia sine tributis haberi queunt. Cætera in cõi sita sunt. Ipsi plærũq; legionibus nostris præsidetis. Ipsi has aliasq; ꝓuincias regitis. Nihil sepatum clausũue. & laudatorũ principũ usus ex ęquo quãuis ꝓcul agentibus. Sæui ꝓximis ingruunt. quõ sterilitatẽ aut nimios hymbres & cętera naturæ mala: ita luxũ uel auariciã dominãtium tolerate. Vitia erunt donec hoĩes. sed neq; hæc cõtinua: & melioꝝ interuẽtu pensant᷑: nisi forte Tutore & Classico regnantibus: moderatius imperiũ spatis: aut minoribus q̄ nunc tributis: parabant᷑ exercitus: quibus germani britãniq; arceant᷑. Nã pulsis quod dij ꝓhibeant: romanis: quid aliud quã bella oĩum inter se gentiũ existent? octingentoꝝ annoꝝ fortuna disciplinaq; cõpages hæc coaluit: quæ cõuelli sine exitio conuellentium non põt. Sed uobis maximum

discrimen: penes quos aurꝫ & opes: præcipuæ belloꝝ causæ. Proinde pacem & vrbem quam victi victoresq; eodẽ iure obtinemus: amate: colite. Moneant vos vtriusq; fortunę documẽta: ne cõtumaciam cũ pernicie q̃ obsequium cũ securitate malitis. Tali oratione grauiora metuẽtes: composuit: erexitq;. Tenebãtur victore exercitu Treuiri: cũ Ciuilis & Classicus misere epistolas ad cerialem: quaꝝ hęc sentẽtia fuit. Vespesianum q̃q̃ nuncios occultarent: excessisse vita. Vrbẽ atq; Italiam interno bello consumptam Mutiani & Domitiani vana & sine virib9 noĩa. Si Cerialis imperiũ galliaꝝ velit ipsos finibus ciuitatũ suaꝝ cõtentos. Si prœlium mallet: ne id quidẽ abnuere. Ad ea Cerialis Ciuili & Classico nihil. eũ qui attulerat ipsas ep̃las: ad Domitianũ misit. Hostes diuisis copijs aduenere vndiq;. Plæriq; culpabant Cerialẽ passum vngi quos discretos ĩtercipere licuisset. Romanus exercitus castra: fossa valloq; circũdedit: quis temere antea in tutis cõsederat. Apud germanos diuersis sentẽtijs certabaẗ. Ciuilis opperiẽdas transrhenanoꝝ gentes: quaꝝ terrore fractæ po. ro. vires obtereręẗ. Gallos quid aliud q̃ prædã victoribus? & tñ quod roboris sit Belgas secũ palam: aut voto stare. Tutor cõtatione crescere rem romanã affirmabat: coeuntibus vndiq; exercitibus: transuectã a Britãnia legionẽ: accitas ex hispania: aduentare ex Italia: nec subitũ militẽ sed veterẽ expertũq; belli. Nã germanos qui ab ipsis sperẽtur: nõ iuberi: nõ regi: sed cũcta ex libidine agere. pecuniamq; ac dona: quis solis corrumpanẗ: maiora apud ro. & neminem adeo in arma promptũ: vt nõ idem pretium quietis q̃ p̃iculi malit ꝙ si statim cõgrediantur: nullas esse Ceriali nisi ex reliquijs germani exercitus legiones: fœderibus galliarum obstrictas. Idq; ipsum ꝙ incõditam nuper Valentini manum cõtra spem suã fuderint: alimentũ illis duciq; temeritatis. Ausuros rursus vẽturosq; in manus. non imperitia militũ: sed adolescẽtuli verba & contiões q̃ ferꝝ & arma meditãtis. Sed ciuilis & Classici quos vbi aspexerint: rediturã in aĩos formidinẽ: fugam famẽq; ac totiens captis precariam vitã. neq; Treuiros aut Lingonas beniuolentiã cõtineri: resũpturos arma: vbi metus abscesserit. Diremit consilioꝝ diuersitatẽ: approbata Tutoris sentẽtia Classicus. statimq; exequũtur. media acies vbijs Lingonibusq; data. dextro cornu cohortes Batauoꝝ sinistro Bructeri Tẽcteriq;. pars mõtibus: alij viã inter: Mosellamq; flumẽ: tam improuisa assiluere: vt in cubiculo ac lectulo Cerialis: neq;. n. noctem ĩ castris egerat: pugnari simul. vinciq; suos audierit: increpans: pauorem nunciãtium: donec vniuersa clades in oculis fuit. Perrupta legionum castra: Fusi equites: medi9 Mosellæ pons: qui vlteriora coloniæ annectit: ab hostibus insessus. Cerialis turbidis reb9 intrepidus: & fugientes manu retrahens: intecto corpore promptus inter tela felici temeritate: & fortissimi cuiusq; accursu: recupatum põtem electa manu firmauit. Mox in castra reuersus pallãtes captaꝝ apud Nouesium Bõnamq; legionum manipulos: & raꝝ apud signa militem: ac prope circũuentas aquilas videt: Incensus ira: non Flacum inquit: non voculam deseritis. Nulla hic proditio. neq; aliud excusandũ habeo: q̃ ꝙ vos gallici fœderis oblitos prædixerim: memoriam romani sacramẽti tenere credidi. Annumerabor Numisijs & Herennijs: ut omnes legati uestri: aut militum manibus: aut hostium ceciderint. Ite nunciate Vespesiano: vel quod propius est Ciuili & Classico: relictum a vobis in acie ducem. venient legiones: quæ neq; me inultum: neq; vos impunitos patiantur. uera erant. & a tribunis præfectisq; eadem ingerebanẗ Consistunt per cohortes & manipulos. neq;. n. poterat patescere acies effuso hoste: & impedientibus tentorijs sarcinisq;: cum intra vallum pugnaretur.. Tutor & classicus ciuilis suis quisq; locis pugnam ciebant: gallos pro libertate: Batauos pro gloria: Ger-

manos ad prædam instigantes. Et cuncta pro hostibus erant: donec legio. xxj. patentiore q̃ cæteræ spacio conglobata: sustinuit ruentes mox impulit. nec sine ope diuina: mutatis repente aïs: terga victores vertere. Ipsi territos se cohortium aspectu ferebãt: quæ primo impetu disiectæ: sũmis rursus iugis congregabãtur: ac speciem noui auxilij fecerant. Sed obstitit vincentibus prauum inter ipsos certamẽ. hoste omisso spolia consectandi. Cerialis vt in curia properes afflixit: ita constãtia restituit. Secutusq; fortunam castra hostium eodẽ die capit excinditq;. Nec in longũ quies militi data. Orabant auxiliũ agrippinenses: offerebantq; vxorem ac sororem ciuilis: & filiam classici: relicta sibi pignora societatis. atq; interim dispersos in domibus Germanos trucidauerant. Vnde metus: & iustę preces inuocantium: antequam hostes reparatis virib9: ad spem: vel ad vltionem accingerẽtur. Namq; & Ciuilis illuc intenderat: non inualidus: flagrantissima cohortium suarum integra manu: & e Cauchis phrysijsq; composita: Calbiaci in finibus agrippinensium agebat. Sed tristis nuncius auertit: deletam cohortem dolo Agrippinensium: qui largis epulis vinoq; sopitos germanos: clausis foribus igne iniecto cremauere. Simul Cerialis propero agmine subuenit. Circũsteterat Ciuilem & alius metus: ne quartadecima legio: adiuncta Britannica classe: afflictaret Batauos: qua oceano ambiuntur. Sed legionem terrestri itinere Fabius priscus legatus in Neruios Turingosq; duxit. Eæq; ciuitates in ditionem acceptæ. Classem vltro Caninefates aggressi sunt. maiorq; pars nauium depressa aut capta. Et Neruiorũ multitudinem sponte cõmotam: vt pro romanis bellum capesseret: ijdem Caninefates fudere. Classicus quoq; aduersus equites Nouesium a Ceriale præmissos: fm prœlium fecit. quæ modica: sed crebra damna: famam victoriæ nuper partæ lacerabant. Iisdem diebus Mutianus Vitellij filium interfici iubet: mansuram discordiam obtendens: ni fœmina belli restinxisset. Neq; Antonium primũ adsciri inter comites a Domitiano passus est: fauore militum anxius: & superbia viri: æqualium quoq; adeo superiorũ intolerantis. Profectus ad Vespesianum Antonius: vt non ꝓ spe sua accipit: ita neq; auerso imperatoris animo. Trahebatur in diuersa: hinc meritis Antonij: cui9 ductu confectum haud dubie bellum erat: Inde Mutiani epistolis. Simul cęteri vt in festũ tumidumq; insectabãtur: adiunctis prioris vitæ criminibus. neq; ipse deerat arrogantia vocare offensas: nimius cõmemorandis quæ meruisset. Alios vt imbelles: Cecinam vt captiuum ac dediticiũ increpat. Vnde paulatim leuior: viliorq; haberi: manente tñ in speciẽ amicicia Per eos menses quibus Vespesianus Alexandriæ statos estuus flatib9 dies & certa maris oppiebat: multa miracula euenere: quis e cælis fauor & quædam in Vespesianum inclinatio numinum ostẽderet. ex plebe Alexandrina: q̃dam oculorum tabe notus: genua eius aduoluit: remedium cæcitatis exposcens: gemitu: monitu serapidis dei quem dedita superstitionibus gens ante alios colit. precabaturq; principem: vt genas & oculorum orbes dignaret respergere oris excremento. Alius manu æger: eodem deo auctore: vt pede ac vestigio Cæsaris calcaretur orabat. Vespesianus primo irridere: aspernari: atq; illis instantibus: modo famam Vanitatis metuere: modo obsecrationes ipsorum: & vocibus adulantium ĩ spem induci: postremo estimari a medicis iubet: an talis cæcitas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici varie disserere. Huic nõ exesam vim luminis: & rediturum si pellerentur obstãtia. Illi elapso in prauum artus: si salubris uis adhibeatur: posse intregrari. Id fortasse cordi deis: & diuino ministerio principem electum: deniq; peracti remedij gloriam penes Cæsarẽ: irriti ludibriũ penes miseros fore. Igit Vespesianus cũcta fortunæ

suæ patere ratus: nec quicq̃ vltra incredibile: læto ipſe vultu: erecta quæ aſtabat multi tudine: iuſſa exequit̃. Statim cõuerſa ad vſum manus: ac cæco reluxit dies. V trunq; q interfuere: nũc quoq; memorant: poſtq̃ nullum mendacio precium. Altior ide Veſpe ſiano cupido adeundi ſacram ſedẽ: vt ſuper rebus Imperij cõſuleret. Arceri templo cũ ctos iubet. atq; ingreſſus: intentuſq; numini: reſpexit pone tergum: e primoribus ægy ptioꝝ nomine Baſilidem quem ꝓcul Alexandria plurium dieꝝ itinere: & ægro corpo re detineri haud ignorabat. Percontat̃ ſacerdotes nũ illo die Baſilides templum iniſ ſet. percontat̃ obuios: num in vrbe viſus ſit. deniq; miſſis equitibus: explorat illo tem poris momento octoginta milibus paſſuum abfuiſſe. Tunc diuinam ſpeciem & vim reſponſi: ex nomine Baſilidis interpretatus ẽ. Origo dei nundum noſtris auctoribus celebrata ægyptioꝝ antiſtes ſic memorant. Ptolomeo regi. qui Macedonum primus ægypti opes firmauit: cum alexandriæ recens conditæ mœnia templaq; & religiones adderet: oblatum per quietem decor eximio & maiore q̃ humana ſpecie iuuenem: qui moneret: vt fidiſſimis amicoꝝ in pontum miſſis: effigiem ſuam acciret. Lætum id re gno magnamq; & inclytam ſedem fore: quæ excœpiſſet. Simul viſum eundem iuue nem in cælum igne plurimo attolli. Ptolomeus omine & miraculo excitus: ſacerdoti bus ægyptioꝝ quibus mos talia intelligere: nocturnos viſus aperit. Atq; illis ponti & externoꝝ parum gnaris. Timotheum athenienſem e gente Eumolpidaꝝ: quem vt an tiſtitem cerimoniarum eleuſi exciuerat: quę nam illa ſuperſtitio: quod numen interro gat. Timotheus quæſitis qui in pontum meaſſent: cognoſcit vrbem illic Synopem: nec procul templum vetere inter acolas fama Iouis ditis. Namq; & muliebrem effigi em: aſſiſtere: quam plęriq; ꝓſerpinam vocent. Sed ptolomeus vt ſunt ingenia regum: pronus ad formidinem: vbi ſecuritas redijt: voluptatum q̃ religionũ appetens: negli gere paulatim: aliaſq; ad curas animum vertere: donec eadẽ ſpecies terribilior iam: & inſtantior: exitium ipſi regnoq; denunciaret: ni iuſſa patrarent̃ Tum legatos & dona Scydrothemidi regi. Is tunc Synopẽſibus imperitabat: expediri iubet. præcepitq; na uigaturis. vt Pythium apollinem adeant. Illis mare ſecũdum: Sors oraculi haud am bigua. Irent ſymulacrumq; patris ſui reuerent: ſororis relinquerent. Vt Synopem ve nere: munera: preces: mandata regis ſui Scydrothemidi allegant: qui diuerſus animi: modo numen pauſcere. modo minis aduerſantis populi terreri. Sæpe donis promiſ ſiſq; legatoꝝ flectebatur. Atq; interim triennio exacto: ptolomeus non ſtudium non preces omittere. Dignitatem legatoꝝ numeꝝ nauium: auri pondus augebat. Tum minax facies Scydrothemidi offertur: ne deſtinata deo vltra moraretur. Contantem varia pernicies: morbiq; & manifeſta cæleſtium ira: grauiorq; in dies fatigabat. Aduo cata cõtione: iuſſa Numinis: ſuos ptolomeiq; viſus: ingruentia mala exponit. Vulg⁹ aduerſari regem inuidere ægypto. ſibi metuere templũq; circumſedere. Maior hinc fa ma tradidit: deum ipſum appulſas littori nauis ſponte conſcẽdiſſe. Mirum ide dictu: tertio die tantum maris emenſi: alexãdriam appelluntur. Templum pro magnitudi ne vrbis extructum loco cui nomen Rhacotis fuerat. Illic ſacellum Serapidi atq; Iſi di antiquitus ſacratum. Hæc de origine & aduentu dei celeberrima. Nec ſum ignarus eſſe quoſdam qui Seleucia vrbæ Syriæ accitum: regnãte ptolomeo: quẽ tertia ætas tu lit. Alij auctorẽ eundem ptolomeum: ſedem ex qua tranſierit: Memphim perhibẽt: i clytam olim: & veteris ægypti columen. Deũ ipſum multi æſculapium ꝙ medeatur ægris corporibus: quidam Oſyrim: antiquiſſimum illis gentibus numen: plæriq; Io uem: vt rerum omnium potentem: plurimi ditem patrẽ: inſignibus quæ in ipſo mani

festa: aut per ambages coniectant. At Domitianus Mutianusq; anteq alpibus ꝓpinquarent: prosperos rerꝫ in Treuiris gestarꝫ nuncios accepere. Præcipua victoriæ fides: dux hostium Valentinus: nequaq abiecto aīo: quos spiritus gessisset: vultu ferebat. Auditus ideo tm̄: vt nosceretur ingenium eius: damnatusq; inter ipsum suppliciū exprobranti cuidā patriam eius captā: accipere se solatium mortis respondit. Sed Mutianus quod diu occultauerat: vt recens exprompsit. qm̄ benignitate deum fractæ vires hostiū forent: parꝫ decore Domitianū confecto prope bello alienæ gloriæ interuētuꝫ. Si status Imperij. aut salus galliarꝫ in discrimen verteretur: debuisse Cæsarem in acie stare. Caninefates Batauosq; minoribus ducibus delegādos. Ipse lugduni vim fortunamq; principatus e proximo ostentare: nec paruis periculis imixtus & maioribus nō defuturus. Intelligebātur artes: sed pars obsequij in eo ne depræhēderētur. Ita lugdunum ventū. Vnde credit̄ Domitianus occultis ad Cerialem nuncijs: fidē eius tētauisse: an præsenti sibi exercitū imperiūq; traditurꝰ foret: qua cogitatiōe bellum aduersus patrem cogitauerit: an opes viresq; aduersus fratrē in incerto fuit. Nam Cerialis salubri tēperamento elusit vt vana pueriliter cupiētem Domitianus sperni a senioribus iuuentā suam cernens: modica quoq; & vsurpata antea: munia Imperij omittebat. Simul simplicitatis ac modestiæ imagine: in altitudinē conditus: studiumq; litterarꝫ & amorē carminū simulans: quo velaret animū: & fratris æmulationi subduceret cuius disparem mitioremq; naturā: contra interprætabatur. Finis. xx. Libri.

CORNELII TACITI ACTORVM DIVRNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE LIBER. XXI. INCIPIT.

Iusdem Anni principio Cæsar Titus perdomādæ Iudeæ delectus a patre. & prœliātis vtriusq; rebus militia clarus: maiore tum vi famaq; agebat: certātibus prouinciarꝫ & exercituum studijs: atq; ipse vt superior sui iam crederet̄ decorꝫ se promptūq; in armis ostendebat: comitate & alloquijs officia ꝓuocans. Ac plærūq; in opere: in agmine gregario militi mixtus: incorrupto ducis honore. Tres tum in Iudea legiones: quinta & decima: & quintadecima: Vetꝰ Vespesiani miles excepere. Tradidit e Syria duodecimā: & abductos alexandria duo & vicesimanos tertianosq;. Comitabātur viginti sociæ cohortes: octo equitū alæ. Simul agrippa Sohemiusq; reges: & auxilia regis Antiochi: validaq;: & solito inter accolas odio infensa Iudeis arabū manus. Multi quos vrbe atq; Italia sua queq; spes acciuerat: occupādi principem adhuc vacuū. His cum copijs fines hostiū ingressus: cōposito agmine cūcta explorās paratusq; decernere: haud procul hierosolimis castra facit. Sed quia famosæ vrbis supremū diem tradituri sumus: congruēs videtur primordia eius aperire. Iudeos Cræta isula profugos: nouissima libyæ insedisse memorāt qua tēpestate Saturnus vi Iouis pulsus: cæsserit regnis. Argumentū e nōie petit̄. Inclytum in creta Idē mōtem. Accolas Ideos aucto in barbarꝫ morē cognomēto: Iudeos vocitari: quasi Ideos. quidā regnāte Iside exundantē per ægyptū multitudinē ducibus hierosolimo ac Iuda ꝓximas in terras exoneratā. Plęriq; Ethyopū prolē quos rege Cepheo metus atq; odiū mutare sedes perpulerit. Sūt qui tradūt assyrios cōuenas: indigū agroꝝ populū: parte ægypti potitos: mox ꝓprias vrbes hebreasq; terras: & ꝓpiora Syriæ coluisse. Clara alij Iudeoꝝ initia. Solimos carminibus homeri celebratā gentē: conditā vrbē hierosolimā nomine suo fecisse: Plurimi auctores cōsentiunt. orta per ægyptum tabe: quæ

corpora fœdaret: regem Bocchorim adito hāmonis oraculo remediū petentem: purgare regnum: & id genus hominū & inuisum deis alias i terras auehere iussum. Sic cōquisitū collectumq; vulgus postq̄ vastis locis relictū sit: cæteris per lachrymas torpētibus. Mosen vnū exulum monuisse: nequam deo℞ hominumue opē expectarent: ab vtrisq; deserti: sed sibimet vt duci cælesti crederent: primo cuius auxilio credentes: præsentes miserias pepulissent. Assensere. atq; oīum ignari fortuitū iter incipiūt. Sed nihil æque q̄ inopia aquæ fatigabat. Iamq; haud ꝑcul exitio totis campis ꝓcubuerant: cū grex asino℞ agrestium e pastu in rupē nemore opacam cōcessit. Secutus moses coniectura herbidi soli: largas aqua℞ venas aperit. Id leuamen: & continuum sex die℞ iter emensi: septimo pulsis cultoribus: obtinuere terras i quibus vrbs & tēplū dicata sunt. Moses quo sibi in poste℞ gentē firmaret: nouos ritus contrariosq; cæteris mortalibus indidit. Profana illic oīa: quæ apud nos sacra. Rursum cōcessa apud illos quæ nobis incesta. Effigiem animalis quo monstrāte errorem sitimq; depulerant: penetrali sacrauere. Cæso ariete velut in contumeliā hāmonis. Bos quoq; immolat᷑: quem ægyptij apin colunt. Sue abstinent: memoria cladis: qua ipsos scabies quondā turpauere: cui id animal obnoxium. Longam olim fāmē crebris adhuc ieiunijs fatent᷑: Et rapta℞ frugū argumentū: panis iudaicus nullo fermento retinet. Septimo die ocium placuisse ferunt. quia is finem labo℞ tulerit. Dein blādiente iertia septimū quoq; annū ignauiæ datū. Alij honorē eum Saturno haberi: seu principia religionis tradētibus iudeis: quos cum Saturno pulsos: & cōditores gētis accepimus: seu ꝙ de septē syderibus quis mortales regunt᷑: altissimo orbe & præcipua potētia stella Saturni ferat᷑: ac plærisq; cælestium vim suā & cursum septimos per numeros cōmeare hij ritus quoquomō iducti antiquitate defendunt᷑. cętera istituta sinistra: fœda prauitate valuere. Nam pessimus quisq; spretis religionibus patrijs: tributa & stipes illuc cōgerebant. Vnde auctę Iudeo℞ res. Et qa apud ipsos fides obstinata: misericordia in ꝓmptu: sed aduersus omnes alios hostile odiū: separati epulis: discreti cubilibus: ꝓiectissima ad libidinē gens: aliena℞ concubitu abstinent. Inter se nihil illicitū. Circuncidere genitalia instituere: vt diuersitate noscant᷑. Transgressi in morē eo℞ idem vsurpant. nec quicq̄ prius imbuunt᷑: q̄ cōtemnere deos: exuere patriam: parētes: liberos: fratres: vilia habere. Augendæ tñ multitudini cōsulit᷑. Nam & necare queq̄ ex agnatis nefas. animasq; prœlio aut supplicijs perēpto℞ æternas putant. Hinc generandi amor & moriendi contēptus. Corpora cōdere q̄ cremare e more ægyptio. Eadēq; cura & de infernis: & persuasio cælestiū. Cōtra ægyptij plæraq; animalia effigiesq; cōpositas venerant᷑. Iudei mente sola: vnumq; numen intelligunt. ꝓphanos qui deū imagines mortalibus materijs in species hominū effingant. Summū illud & eternum: neq; mutabile: neq; interitu℞. Igit᷑ nulla symulachra vrbibus suis: ne dū templis sunt. Nō regibus hæc adulatio: non cæsaribus honor. Sed quia sacerdotes eo℞ tibia timpanisq; concinebant: hedera vinciebant᷑: Vitisq; aurea tēplo repta: libe℞ patrem coli domitorē orietis. quidā arbitrati sunt. nequaq̄ cōgruentibus institutis. Quippe liber festos lætosq; ritus posuit. Iudeo℞ mos absurdus sordidusq;. Terra finesq; qua ad orientē vergūt: arabia terminant᷑. a meridie ægyptus obiacet. ab occasu phenices & mare. Septētrionē e latere Syriæ longe prospectāt. Corpora hominū salubria: & ferētia labo℞. rari hymbres. vber solū. Exuberāt fruges nostrū ad morē. Preterq; eas balsamū & palmæ. palmetis ꝓceritas & decor. Balsamū modica arbor. vt qsq; ramus intumuit. si vim ferri adhibeas: pauent. venæ fragmine lapidis aut testa aperiunt᷑. humor in vsu medentiū ē. Pręcipuū mōtiū libanū erigit mi℞ dictu

tantos inter ardores opacum fidumq; niuibus. Idem amne Iordanē malit funditq;. Nec Iordanes pelago accipitur. Sed vnum atq; alterū lacum ĩteger perfluit. tertio retinetur. Lacus ĩmenso habitu specie maris: sapore corruptior: grauitate odoris accolis pestifer: neq; vēto impellitur: neq; pisces aut suetas aquis volucres patit̃. Incertum vnde: superiacta vt solido feruntur. periti imperitiq; nandi perinde attollunt̃. Certo anni tēpore bitumen egerit: cuius legēdi vsum: vt cæteras artes experientia docuit. Ater suapte natura liquor & sparso aceto cōcretus innatat. hūc manu captū quibus ea cura in summa nauis trahunt. Inde nullo iuuāte influit: oneratq; donec abscindas Nec abscindere ære ferroue possis: fugit cruorem vestemq; infectā sanguine: quo fœminæ per mēses exoluuntur. Sic veteres auctores: Sed gnari locoꝝ tradunt vndantes bitumine moles pelli: manuq; trahi ad littus: Mox vbi vapore terræ vi solis inaruerint: securibꝰ cuneisq; vt trabes aut saxa discindi: haud ꝓcul inde campi quos ferūt olim vberes: magnisq; vrbibus habitatos: fulminis iactu arsisse: Et manere vestigia: terrāq; specie torridam: vim frugiferā perdidisse. Nā cuncta sponte edita: aut manu sata: siue herbas tenus aut flores: seu solitā in speciē adoleuere: atra & inania velut ĩ cinerē vanescunt: Ego sicut Iudaicas quondā vrbes igne cælesti flagrasse cōcesserim: ita halitu lacus ĩfici terrā corrūpi superfusum spiritū: eoq; fœtus segetū & autumni putrescere reor: solo cæloq; iuxta graui: Et bellus amnis iudaico mari illabit̃ circa cuius os cōiectæ arenæ admixto vitro in Vitꝝ excoquunt̃: modicū id littus: & egerētibus inexhaustū: Magna pars Iudeæ vicis dispergit̃: habēt & oppida: hierosolima gentis caput: Illic ĩmensæ opulentiæ tēplum: & primis munimētis vrbs: dein iugis tēplum intimis clausum: ad fores tātum Iudeo aditus: Limine præter sacerdotes arcebant̃: dū asyrios penes Medosq; & persas oriēs fuit: despectissima pars seruientiū postq̃ Macedones præpotuere: rex Antiochus demere supstitionē. & mores græcoꝝ dare adnixus: quo minus teterrimā gentem ĩmelius mutaret: Parthoꝝ bello ꝓhibitus est. Nā ea tēpestate Arsaces desciuerat Tum Iudei Macedonibus ĩualidis: parthis nundū adultis: & Romani ꝓcul aberant: sibi ipsi reges ĩposuere. qui mobilitate vulgi expulsi: resumpta per arma dominatione: fugas ciuiū vrbiū euersiones. fratꝝ: coiugum: parentū neces: aliaq; solita regibus ausi: superstitionē fouebant: qa honor sacerdotij firmamentū potētiæ assumebat̃. Romanoꝝ primus. Cn. Pom. Iudeos domuit Tēpluq; iure victoriæ ĩgressus ē. Inde vulgatū nullas intus deū effigies. Vacuā sedē: & inania archana. Muri hierosolimoꝝ diruti delubrū māsit. Mox bello ciuili interno: postq̃ in ditionē. M. Antonij ꝓuinciæ cæsserant: rex parthoꝝ pacorus Iudea potitus: interfectusq; a. P. Vētidio: & Parthi trās euphratē redacti Iudeos. C. Sosius subegit. Regnū ab Antonio herodi datū victor Augustus auxit. Post mortē herodis: nihil expectato Cæsare Symon quidā regiū nomē ĩuaserat. Is a Quintilio varo obtinēte Syriā punitus: & gentē cohercitā liberi herodis tripartito rexere. Sub Tyberio quies. dein iussi a. C. Cæsare effigiē eius ĩ tēplo locare. arma potius sumpsere. quē motū Cæsaris mors diremit. Claudius defunctis regibꝰ: aut ad modicū redactis: Iudeā ꝓuinciā equitibus romanis: aut libertis pmisit. e quibus fœlix p oēm sæuiciā ac libidinē: ius regiū seruili ingenio exercuit. Drusilla cleopatræ & Antonij nepte in matrimoniū accepta: vt eiusdē Antonij fœlix ꝓgener. Claudius nepos esset. durauit tñ patiētia Iudeis vsq; ad Gessiū floꝝ procuratorē. Sub eo bellū ortū: & cōprimere reos cœptantē Cestiū gallū Syriæ legatū varia prœlia ac sæpius aduersa excœpe. Qui vbi fato aut tedio occidit: missu Neronis Vespesianus fortuna famaq; & egregijs ministris: iter duas æstates: cūcta cāpoꝝ: oēsq; præter hierosolima

vrbes: victore exercitu tenebat. Proximus annus ciuili bello intetus qtum ad Iudeos per ociū trāsijt. pace per Italiā parata: & externæ curæ rediere. Augebat iras: q soli Iudei nō cessissent. Simul manere apud exercitus Titū: ad oēs principatus noui euentus casusue vtile videbat᷑. Igit᷑ castris vti dixim9: ante mœnia hierosolimoꝝ positis: instructas legiones ostētauit. Iudei sub ipsos muros struxere aciē rebus secūdis longius ausuri: & si pellerent᷑ parato perfugio. Missus in eos eques cū expeditis cohortib9 ambigue certauit. Mox cessere hostes & sequētibus diebus crebra ꝓ portis prœlia serebāt: donec assiduis dānis ītra mœnia pellerent᷑. Romani ad oppugnandū versi: neq;.n. dignū videbat᷑ famē hostiū operiri: poscebātq; ꝑicula: pars virtute: multi ferocia & cupidine præmioꝝ. Ipsi Tito roma & opes: voluptatesq; ante oculos: ac ni statim hierosolima cōcideret: morari videbant᷑. Sed vrbē arduā situ opera molesq; firmauerāt: quis vel plana satis munirent᷑. Nā duos colles in imēsum editos claudebāt muri per artem obliqui: aut ītrorsus sinuati: vt latera oppugnātiū ad ictus patescerēt. Extrema rupis abrupta: & turres vbi mōs iuuisset: ī sexaginta pedes: īter deuexa: ī cētenos quoq; attollebant᷑: mira specie: ac ꝓcul intuētibus pares. Alia ītus mœnia regiæ circūiecta. Cōspicuoq; fastigio turris Antonia: in honorē. M. Antonij ab Herode appellata. Tēplū in modū arcis ꝓprijq; muri labore & opa: ante alios: ipsę porticus quis tēplū ambiebat᷑: egregiū ꝓpugnaculū. Fons perēnis aquæ cauati sub terra mōtes. & piscinæ cisternæq; seruādis hymbribus. pręuiderāt cōditores ex diuersitate moꝝ crebra bella. Inde cūcta quis aduersus longū obsidiū: & a Pōpeio expugnatis: metus atq; vsus plæraq; mōstra uere. Atq; per auariciā claudianoꝝ tēpoꝝ: empto iure muniēdi: struxere muros in pace: tāq ad bellū: magna colluuie: & cæteraꝝ vrbiū clade aucti. Nā peruicacissimus qs q; illuc perfugerat: eoq; seditiosius agebāt. tres duces. totidē exercitus. extrema & latissima mœniū Symo: mediā vrbē Iohānes quē & Barbagiorā vocabant: Tēplū Eleazarus firmauerat. Multitudine & armis Iohannes ac Symo: Eleazarus loco pollebat. Sed prœlia: dolus īcēdia īter ipsos: & magna vis frumēti ambusta. Mox Iohānes missis per speciē sacrificādi: q Eleazaꝝ manūq; eius obtruncarēt: tēplo potit᷑. Ita ī duas factiones ciuitas discessit: donec ꝓpinquātibus ro. bellū externū cōcordiā pararet. Euenerāt ꝓdigia quæ neq; hostijs: neq; votis piare fas hēt gens: superstitōi obnoxia: religionibus aduersa. visæ per cælū cōcurrere acies: rutiliana arma: & subito nubiū igne collucere tēplū. Expassæ repēte delubri fores: & audita maior humana uox: excedere deos. Simul ingēs motus excedentiū: quæ pauci in metu trahebāt. Plurib9 ꝑsuasio inerat: antiqs sacerdotū litteris cōtineri: eo ipso tpe fore: vt valesceret oriēs: ꝓfectiq; Iudea rerū potirētur. quæ ambages Vespesianū ac Titū prædixerāt. Sed uulgus more humanæ cupidinis: sibi tantā fatoꝝ magnitudinē interprætati. ne aduersis qdē ad vera mutabant᷑. Multitudinē obsessoꝝ oīs ætatis: virilis ac muliebris sex9 Ducētamilia fuisse accepim9. Arma cūctis: q ferre possent: Et plures q̄ ꝓ numero audebāt: Obstinatio uiris fœminisq; par. Ac si trāsferre sedes cogerent᷑: maior vitæ metus q̄ mortis. Hanc aduersus urbē gentēq; Cęsar Titus: qn̄ impetū & subita belli locus abnueret aggerib9 vineisq; certare statuit Diuidunt᷑ legiōibus munia. & quies prœlioꝝ fuit: donec cūcta expugnādis viribus reperta apud ueteres: aut nouis īgenijs strueret᷑. At Ciuilis post malā in treuiris pugnā: repato per germaniā exercitu: apud vetera castra cōsedit. tut9 loco: & vt memoria ꝓsperaꝝ illic reꝝ augesceret barbaroꝝ animi. Secutus ē eodē Cerialis duplicatis copijs: aduētu secūdæ & .xvi. & .xiiij. legionū. Cohortesq; & alæ iāpridē accitę post victoriā ꝓperauerāt. Neuter ducū cōtator. Sed arcebat latitudo cāpoꝝ

ſuopte ingenio humentium. Addiderat Ciuilis obliquã in rhenum molem. cuius obie
ctu reuolutus amnis: adiacẽtibus ſuperfunderet᷑. Ea loci forma ĩcertis vadis ſubdola
& nobis aduerſa. Quippe miles ro. armis grauis: & nãdi pauidus: germanos flumini
bus ſuetos leuitas armoꝝ: & ꝓceritas corpoꝝ attollit. Igit᷑ laceſſentibus Batauis fero
ciſſimo cuiq; noſtroꝝ cœptũ certamen: deinde orta trepidatio cũ præaltis paludibus
arma equiq; haurirent᷑: germani notis vadis perſultabãt: omiſſa plerũq; fronte: latera
ac terga circunueniẽtes: Neq; vt in pedeſtri acie cominus certabat᷑: ſed tanq̃ nauali pu
gna: vagi ĩter vndas: aut ſi qd ſtabile occurrebat: totis illic corporibus nitentes: vulne
rati cũ integris: periti nãdi cũ ignaris: in mutuã perniciẽ ĩplicabant᷑: Minor tñ q̃ ꝓ tu-
multu cædes: qa non auſi egredi paludẽ germani in caſtra rediere: Eius prœlij euẽtus
vtrumq; ducẽ diuerſis aĩ motibus ad maturandũ ſummæ rei diſcrimẽ erexit: Ciuilis in
ſtare fortunæ: Cerialis abolere ignominiã: Germani ꝓſperis feroces: Romanos pudor
excitauerat: Nox apud barbaros cãtu aut clamore: noſtris per irã & minas acta: Po-
ſtera luce Cerialis equite & auxiliarijs cohortibus frontẽ explet: In ſecunda acie legiões
locatę: Dux ſibi delectos retinuerat ad ĩprouiſa: Ciuilis haud porrecto agmine: ſed cu
neis aſtitit: Batauí Cugerniq; ĩ dextro leua ac ꝓpiora fluminis trãſrhenãi tenuere: Ex-
hortatio ducũ: nõ more cõtionis apud vniuerſos: ſed vt quoſq; coꝝ aduehebant᷑: Ceria
lis veterẽ ro. nois gloriã: antiq̃s recẽteſq; victorias: vt pfidũ: ignauũ victũ hoſtẽ: ĩ æter
nũ excinderẽt: vltiõe magiſq̃ prœlio opus eẽ. Pauciores nuper cũ pluribus certaſſe: at
tñ fuſos germanos q[d] roboris fuerit. Supereſſe q̃ fugam aĩs: qui vulnera tergo ferãt.
Proprios inde ſtimulos legiõibus admouebat domitores Britãniæ quartadecimanos
appellãs. principẽ galbã ſextæ legiõis auctoritate factũ. Illa primũ acie ſecũdanos no
ua ſigna: nouãq; aquilã dicaturos. Hinc præuectus ad Germanicũ exercitũ manus tẽ
debat: vt ſuã ripã ſua caſtra ſanguine hoſtiũ recuperarẽt. Alacrior oĩum clamor: quis
vel e longa pace prœlij cupido: vel feſſis bello pacis amor: præmiaq; & quies ĩ poſteꝝ
ſperabant᷑. Nec Ciuilis ſilentẽ ſtruxit aciẽ: locũ pugnæ teſtẽ virtutis ciẽs: Stare germa
nos Batauoſq; ſuper veſtigia gloriæ: cineres oſſaq; legionũ calcãtes. Quocũq; oculos
romanus intẽderet: captiuitatẽ: cladẽq; & dira oĩa obuerſari. Ne terrerent᷑ vario treui
rici prœlij euẽtu: ſuã illic victoriã germãis obſtitiſſe: dũ omiſſis telis. præda man⁹ ĩpe
diunt. Sed cũcta mox ꝓſpera & hoſti cõtraria eueniſſe quæ ꝓuideri aſtu ducis opor-
tuerit. præuidiſſe: cãpos madẽtes: & ipſis gnaros. paludes hoſtibus noxias. Rhenũ &
germãiæ deos ĩ aſpectu: quoꝝ numĩe capeſſerẽt pugnã: cõiugũ parẽtũ: patriæ memo
res. Illũ diẽ aut gl̃ioſiſſimũ ĩter maiores: aut ignominioſũ ap[d] poſteros fore vbi ſono
armoꝝ tripudijſq;: ita illis mos: approbata ſũt dicta: ſaxis glãdibuſq; & cæteris miſſi
lib⁹ p̃liũ ĩcipit᷑. neq; nr̃o milite paludẽ ĩgrediẽte & germãis ut eluderẽt laceſſẽtib⁹. Ab
ſũptis q̃ iaciũt᷑: & ardeſcẽte pugna: ꝓcurſũ ab hoſte ĩfeſti⁹ ĩmẽſis corpibus: & p̃lõgis
haſtis. Fluitãtẽq; militẽ eminus fodiebãt. ſimul e mole quã eductã ĩ rhenũ rettulim⁹.
Bructeroꝝ cuneus trãſnatauit Turbata ibi res. & pellebat᷑ ſociaꝝ cohortiũ acies: cũ le
giones pugnã excipiũt: ſuppreſſaq; hoſtiũ ferocia. prœliũ exequat᷑. Inter q̃ perfuga Ba
tauus adijt Cerialẽ: terga hoſtiũ ꝓmittẽs ſi extremo paludis eques mitteret᷑. Solidũ
illa: & Cugernos qbus cuſtodia obueniſſet: paꝝ intẽtos. Duæ alæ cũ perfuga miſſæ ĩ
cauto hoſti circũfundũtur. quod vbi clamore cognitũ legiões a frõte ĩcubuere. pulſiq;
germani: rhenũ fuga petebãt. Debellatũ eo die foret: ſi ro. claſſis ſeq maturaſſet. Ne
eques quidẽ ĩſtitit: repẽte fuſis hymbribus: & ꝓpinqua nocte. Poſtera die. xiiij. legio ĩ
ſuperiorẽ ꝓuinciã Gallo annio miſſa: Cerialis exercitũ. x. ex hiſpania legio ſuppleuit.

Ciuili chaucorum auxilia venere: non tamen ausus oppidum Batauorum armis tueri. Raptis quæ ferri poterant: cæteris iniecto igni. in insulã cõcessit: gnarus deesse naues efficiẽdo ponti: neq; exercitum ro. aliter transmissurum. quin & diruit molẽ a Druso germanico factam. Rhenumq; pro alueo in galliam ruentem disiectis quæ morabant̃ effudit. Sic velut ablato amne tenuis alueus insulam iter germanosq; cõtinentium terrarum speciẽ fecerat. Transiere rhenũ Tutor quoq; & Classicus: & centũ. xiij. Treuirorum senatores: in quibus fuit Alpinus montanus: quẽ a primo Antonio missum in Gallias superius memorauimus. Comitabat̃ eum frater. D. Alpinus. Simul cæteri miseratione ac donis auxilia cõcibant: inter gẽtes periculorum auidas. Tantũq; belli superfuit: vt pręsidia cohortium: alarum: legionũ modicis villis quadripartita inuaserint. Decimã legionem Arenaci: secundam Batauoduri & Grinnes Vadamq; cohortiũ alarumq; castra: Ita diuisis copijs: vt ipse & verax sorore eius genitus. Classicusq; ac. Tutor suam quisq; manum traherent. Nec oĩa patrandi fiducia: sed multa ausis aliqua ĩ parte fortunam affore. Simul Cerialem: neq; satis cautum: & pluribus nuncijs huc illuc cursãtẽ: posse medio ĩtercipi. Quibus obuenerant castra decumanorum: oppugnationem legionis arduã rati: egressum militẽ & cedendis materijs operatum turbauere: occiso præfecto castrorum & quinq; primoribus centurionum: paucisq; militibus. Cæteri se munimẽtis defendere. Et interim germanorum manus Batauoduri irrumpere inchoatũ pontem nitebant̃. Ambiguum prœliũ nox diremit. plus discriminis apud Grinnes Vadamq;. Vadam Ciuilis: Grinnes classicus oppugnabãt. nec sisti poterant: ĩterfecto fortissimo quoq;: In quis Briganticus præfectus alæ ceciderat. quẽ fidum romanis & Ciuili auunculo ĩfensum diximus. Sed vbi Cerialis cum delecta equitũ manu subuenit: versa fortuna. Præcipites germani ĩ amnem agunt̃. Ciuilis dũ fugientes retẽtat: agnitus: petitusq; telis: relicto equo: transnatauit. Idẽ germanis effugiũ. Tutorem Classicumq; appulsæ lintres vexere. Ne tũ quidẽ romana classis pugnæ affuit. & iussum erat. Sed obstitit formido & remiges per alia militiæ mũia dispersi. Sane Cerialis parum tp̃is ad exequẽda ĩperia dabat: subitus cõsilijs: sed euentu clarus. Aderat fortuna ẽt: vbi artes defuissent hinc ipsi exercituiq; minor cura disciplinæ. Et paucos post dies quanq̃ periculum captiuitatis euasisset: ĩfamiam nõ vitauit. Profectus Noucsiũ Bõnamq; ad visenda castra: quæ hyematuris legionibus erigebant̃: nauibus rẽ eabat disiecto agmine: in curiosis vigilijs: Animaduersum id germanis: & ĩsidias cõposuere. Electa nox atra nubibus: & pro amne rapti: nullo prohibente vallum ineunt. Prima cædes astu adiuta: ĩcisis tabernaculorum funibus. suismet corijs coopertos trucidabant: aliud agmen turbare classem: inijcere vincla: trahere pupes. Vtq; ad fallendũ silentio: ita cœpta cæde: & quo plus terroris adderent: cũcta clamoribus miscebant. Romani vulneribus exciti: quærũt arma: ruũt per vias: pauci ornati militariter: plærique circũ brachia torta veste & strictis mucronibus. dux semisomnis ac prope intectus: errore hostiũ seruat̃. Nãq; prætoriã nauem: vexillo insignem illic ducẽ rati abripiunt. Cerialis alibi noctẽ egerat: vt plærique credidere ob stuprũ Claudiæ sacratæ mulieris. vbi & vigiles flagitiũ suũ ducis dedecore accusabant: tanquã iussi silere: ne quietem eius turbarent. Ita intermisso signo: & vocib9: se quoq; in somnum lapsos Multa luce reuecti hostes captiuis nauibus: prætoriam triremẽ flumine Impia: domum Velledæ traxere. Ciuilem cupido incessit: naualem aciem ostentandi. Complet quod biremium: quæq; simplici ordine agebant̃. Adiecta ingens lintriũ uis: ad tricenos quadragenosq; ceu armamẽta lyburnicas soli haud indecore pro velis iuuabant. Spacium uelut ęquoris electum: quo Mo

sæ flum:nis amnem Rhenus oceano affundit. Causa instruendæ classis: super insitam genti vanitatem: vt eo terrore cõmeatus gallia aduentantes itercipere nt. Cerialis mira culo magisq̃ metu direxit classem: numero iparem: vsu remigum: gubernato℞ arte: nauium magnitudine potiorem. Is flumine secũdo Illi vento agebant͛. Sic ꝑuecti ten tato telo℞ iactu dirimunt͛. Ciuilis nihil vltra ausus: transrhenũ cõcessit. Cerialis insulã Batauo℞ hostiliter populatus: agros villasq; Ciuilis: intactos nota arte ducũ sinebat: cũ iterim fluxu autumni: & crebris pluuialibus hymbribus superfusus amnis palustrẽ humilemq; insulã in faciẽ stagni oppleuit. Nec classis aut cõmeatus aderant. Castraq; in plano sita vi fluminis deferebant͛. Potuisse tũc opprimi legiões: & voluisse germa- nos: sed dolo a se flexos iputauit Ciuilis. Neq; abhorret vero. qñ paucis post dieb9 de ditio insecuta ẽ. Nã Cerialis per occultos nuncios Batauis pacẽ: Ciuili veniã ostentãs: Velledam ꝓpinquosq; monebat: fortunã belli tot cladib9 aduersam: opportuno er- ga populũ romanũ merito mutare. Cæsos Treuiros: receptos Vbios. ereptã Batauis patriã neq; aliud Ciuilis amicicia peractũ: q̃ vulnera fugas: luctus: exulẽ eum & extor rem: recipientib9 oneri: & satis peccauisse ꝙ totiens Rhenũ transcẽderint. Si qd vltra moliant͛: inde iniuriã & culpã: hinc vltionem & deos fore Miscebant͛ minis ꝓmissa: & concussa transrhenano℞ fide: inter Batauos quoq; sermones orti: non ꝓrogandam vltra ruinam. nec posse ab vna natione totius orbis seruitiũ depelli. quid perfectũ cęde & incendijs ligionũ: nisi vt plures validioresq; accirentur͛. Si Vespesiano bellum naua uerint: Vespesianum re℞ potiri. Sin populũ romanũ armis ꝓuocent: quotam partẽ generis humani Batauos esse͛. Respicerent Rhetos Noricosq;: & cętero℞ onera socio rum. Sibi non tributa: sed virtutes & viros indici. Proximũ id libertati. Et si domino℞ electio sit. honestius pricipes romano℞: q̃ germano℞ fœminas tolerari. Hęc vulgus. Proceres atrociore Ciuilis rabie: semet in arma trusos. Illum domesticis malis: excidi um gentis opposuisse: Tunc infensos Batauis deos: cũ obsiderent͛ legiones: interficerẽ tur legati. bellũ vni necessarium: ferale ipsis sumeret͛. Ventum ad extrema ni resipisce re incipiant. & noxij capitis pœna: penitentiam fatcant͛. Non fefellit Ciuilem ea incli- natio: & præuenire statuit: super tedium malo℞: ẽt spe vitæ: quæ plærumq; magnos animos infringit. Petito colloquio: scindit͛ Nabaliæ fluminis pons. In cuius abrupta ꝓgressi duces. Ciuilis ita cœpit. Si apud Vitellij legatũ defenderet: neq; facto meo ve nia: neq; dictis fides debebat͛. Cuncta iter nos inimica. hostilia ab illo cœpta a me au- ta erãt. Erga Vespesianũ vetus mihi obseruãtia: & cũ priuatus esset: amici vocabamur Hoc primo Antonio notũ: cuius epistolis ad bellũ accitus sum: ne germanicæ legiões & gallica iuuentus alpes trãscenderẽt. Quæ Antonius absens Flaccus præsens mone bat: arma in germania moui: quæ mutianus i Syria: Aponius in Mesia: Fabianus in Pannonia.

Finis. xxi. Libri.

CORNELII TACITI ILLVSTRISSIMI HISTORICI DE SITV MO RIBVS ET POPVLIS GERMANIAE LIBELLVS AVREVS.

g

Ermania omnis a Gallis rhætijsq; & pãnonijs: rheno & Danubio fluminibus: a sarmatis dacisq; mutuo metu aut mõtibus separat͛. Cætera oceanus ambit latos sinus & insularum immensa spacia cõ plectens: Nuper cognitis quibusdã gentibus: ac regibus: quos bel lum aperuit. Rhenus rhæticarum alpium iaccesso ac præcipiti ver tice ortus: modico flexu in occidentem versus septentrionali occa-

no miſcetur Danubius molli & clementer edito montis. Arbonæ iugo effuſus plures populos adit: donec in ponticū mare ſex meatibus erūpit. Septimū enim os paludibus hauritur. Ipſos Germanos indigenas crediderim: minimeq; aliaꝝ gentiū aduentibus & hoſpitijs mixtos: quia nec terra olim: ſed claſſibus aduehebant̄ qui mutare ſedes quærebant: & īmenſus vltra (vtq; ſic dixerim) aduerſus oceanus raris ab orbe nr̄o nauibus adit̄. Quis porro p̄ter periculū horridi & ignoti maris. Aſia aut Africa aut Italia relicta Germaniā peteret. informem terris aſperā cælo triſtem cultu aſpectuq;: niſi ſi patria ſit: celebrant carminibus antiquis (quod vnū apud illos memoriæ & annalium genus ſit) Tuiſtonē deum terra editū & filium Mānum originē gentis cōditoriſq;. Māno tris filios aſſignant: equoꝝ noībus proximi Oceano Inga euones: Medij Hermiones: Cæteri Iſta euones vocent̄. Quidam aūt licētia vetuſtatis pluris deo ortos: pluresq; gentis appellationes: Marſos: Gābriuios: Sueuos: Vandalos affirmāt: Eaq; vera & antiqua noīa Cæteꝝ Germaniæ vocabulū recens: & nuper additū: quoniam qui primi Rhenū transgreſſi Gallos expulerint ac nunc Tungri: nūc Germani vocati ſint. Ita nationis nomē: non gētis eualuiſſe paulatim: vt oēs primum a victore ob metū: mox a ſeipſis inuento noīe Germani vocarētur. Fuiſſe apud eos & Herculē memorant: Primumq; oīum virorum fortiū ituri in p̄lia canunt. Sūt illis hæc quoq; carmina: quorum relatu: quem Baritum vocant: accendunt aīos: futuræq; pugnæ fortunam ipſo cantu augurantur: Terrēt enim: trepidantue: prout ſonuit acies. Nec tā voces illæ q̄ virtutis concentus videntur. Affectat̄ p̄cipue aſperitas ſoni. & fractum murmur obiectis ad os ſcutis: quo plenior & grauior vox repercuſſu ītumeſcat. Cæterum & Vlyxem quidā opinantur longo illo & fabuloſo errore in hunc oceanum delatum adiſſe Germaniæ terras. Aſciburgiumq;. quod in ripa Rheni ſitum hodie incolitur ab illo conſtitutum nominatumq;.

Aram quinetiam Vlyxi cōſecratā adiecto laertæ patris noīe eodē loco olim repertā. monumentaq; & tumulos quoſdam græcis litteris inſcriptos in confinio Germaniæ Rhætiæq; adhuc extare. q̄ neq; confirmare argumētis: neq; refellere in aīo eſt. Ex ingenio ſuo quiſq; demat: vel addat fidē. Ipſe eoꝝ opinionibus accedo: qui Germaniæ populos nullis alijs aliaꝝ nationū connubijs infectos ꝓpriā: & ſinceram & tantū ſui ſimilem gentē extitiſſe arbitrant̄. Vnde habitus quoq; corpoꝝ q̄q̄ in tanto hoīum nūero idem: oībus truces & cærulei oculi: rutilæ comæ: magna corpora: & tantū ad ipetum valida. laboris atq; opeꝝ non eadē patiētia. minimeq; ſitim æſtumq; tolerare: frigora atq; ināediā cælo ſolouе aſſueuerunt. Terra & ſi aliquanto ſpecie differt: in vniuerſum tamē aut ſyluis horrida: aut paludibus fœda: humidior qua gallias: ventoſior q̄ noricum ac pānoniam aſpicit. ſatis ferax: frugiferarum arboꝝ impatiens: pecorū fœcunda: ſed plerunq; improcera. ne armentis quidem ſuus honor: aut gloria frōtis. numero gaudent: eæq; ſolæ & gratiſſimæ opes ſunt. Argentum & aurum propitij an irati dij negauerint: dubito. Nec tamen affirmauerim nullam germaniæ venam argentum aurumue gignere: quis enim ſcrutatus eſt: poſſeſſione & vſu haud proinde afficiuntur. Eſt videre apud illos argentea vaſa legatis & principibus eorum muneri data non in alia vilitate: q̄ quæ humo finguntur. q̄q̄ proximi ob vſum commerciorum aurum & argentum in pretio habent: formaſque quaſdam noſtræ pecuniæ agnoſcunt: atq; eligunt: Interiores ſimplicius & antiquius permutatione mercium vtuntur. pecuniam probant veterem & diu notam ſerratos bigatoſq;. Argentum quoq; magis q̄ auꝝ ſequuntur nulla affectione animi: ſed quia numerus argēteorum facilior vſui eſt

promiscua ac vilia mercantibus. Ne ferrum quidem superest: sicut ex genere telorum
colligitur. Rari gladijs: aut maioribus lanceis vtuntur. hastas: vel ipsorum vocabulo
frameas gerunt angusto & breui ferro: sed ita acri & ad vsum habili: vt eodem telo: ꝓ
ut ratio poscit vel cominus vel eminus pugnent: & eques quidē scuto: frameaq; contē
tus est. pedites & missilia spargunt: plura singuli: atq; in imēsum vibrant: nudi aut sa
gulo leues. nulla cultus iactatio. Scuta tm̄ lectissimis coloribus distinguunt. paucis
loricæ. Vix vni: alteriue cassis: aut galeæ. Equi nō forma: non velocitate conspicui: sed
nec variare gyros in morem nostrum docētur. In rectum aut vno flexu dextros agūt
ita coniuncto orbe: vt nemo posterior sit. in vniuersum æstimāti plus penes peditem
roboris: eoq; mixti prœliantur: apta & congruente ad equestrem pugnam velocitate
peditum: quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant. Diffinitur & numer9:
Centeni ex singulis pagis sunt. Idq; ipsum inter suos vocantur. & quod primo nume-
rus fuit. iam nomen & honor est. Acies per cuneos componitur. cedere loco: dūmo-
do rursus instes: consilij q̄ formidinis arbitrantur. Corpora suoꝝ etiam in dubijs prœ
lijs referunt. Scutum reliquisse præcipuum flagitium: nec aut sacris adesse. aut conci-
lium inire ignominioso fas. multiq; superstites belloꝝ infamiam laqueo finierūt. Re-
ges ex nobilitate. Duces ex virtute sumunt. Nec regibus infinita ac libera potestas. &
duces exemplo potius q̄ imperio: si prompti: si conspicui: Si ante aciem agāt admira
tione præsunt. Cæteꝝ neq; animaduertere: neq; vincire: neq; verberare quidem nisi sa
cerdotibus permissum non quasi in pœnam nec ducis iussu: sed velut deo imperante:
quem adesse bellantibus credunt: effigiesq; & signa quædam detracta lucis in prœli-
um ferunt: quodq; præcipuum fortitudinis incitamentum est non casus: nec fortuita
conglobatio turmā: aut cuneum facit: sed familiæ & ꝓpinquitates: & in proximo pi-
gnora: Vnde vlulatus fœminaꝝ audiri: vnde vagitus infantiū. hi cuiq; sanctissimi te-
stes: hi maximi laudatores. Ad matres: ad coniuges vulnera ferunt. nec illæ numera-
re: nec exigere plagas pauent. cibosq; & hortamina pugnātibus gestant. Memoriæ ꝓ
ditur quasdam acies inclinatas iam & labātes a fœminis restitutas constantia precum
& obiectu pectoꝝ & monstrata cominus captiuitate: quā longe impatientius fœmi-
naꝝ suaꝝ nomine timent: adeo vt efficacius obligētur animi ciuitatū: quibus inter ob
sides puellę quoq; nobiles imperātur. Inesse quinetiam sanctū aliquid: & prouidū pu
tant. nec aut cōsilia eaꝝ aspernantur: aut respōsa negligunt. Vidimus sub diuo Vespe
siano Velledam diu apud plærosq; numinis loco habitam. Sed & olim Auriniam &
compluris alias venerati sunt non adulatione: nec tanquam facerent deas. Deorū ma
xime Mercurium colunt: cui certis diebus: humanis quoq; hostijs litare fas habent.
Herculem ac Martem concessis animalibus placant. Pars Sueuorum & Isidi sacri-
ficat. Vnde causa & origo peregrino sacro parum compi: nisi quod signum ipsum in
modum liburnæ figuratum docet adiectam religionem. Cęterum nec cohibere parie
tibus deos: neq; in vllam humani oris speciem assimilare ex magnitudine cælestiū ar-
bitrantur: Lucos ac nemora consecrant: deorumq; nominibus appellant. secretum il
lud: quod sola reuerentia vidēt. Auspicia: sortesq; vt qui maxime obseruāt. Sortiū cō
suetudo simplex. virgā frugiferæ arbori decisam in surculos amputāt: eosq; notis qui
busdā discretos super candidā vestē temere ac fortuito spargūt. mox si publice cōsule
tur: sacerdos ciuitatis: sin priuatim ipse pater familiæ precatus deos cælūq; suspiciens
ter singulos tollit: sublatos sm̄ impressam ante notā interpretatur. Si prohibuerunt
nulla de eadem re in eundem diem consultatio. Sin permissum: auspiciorum adhuc

fides exigitur. & illud quidem etiam hic notum: auium voces: volatusq; interrogare. Proprium gentis equorum quoq; præsagia ac monitus experiri. publice aluntur iisdē nemoribus ac lucis candidi & nullo mortali opere contacti: quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps ciuitatis comitātur. hinnitus ac fremitus obseruāt. Nec vlli auspicio maior fides non solū apud plebem: sed apud proceres apud sacerdotes. Se enim ministros deorum: illos conscios putant. Est & alia obseruatio auspiciorum: qua grauium bellorum euentus explorant. Eius gentis cum qua bellum est captiuum quoquo mō interceptum cum electo popularium suorum patriis quenq; armis committunt Victoria huius: vel illius pro præiudicio accipitur. De minoribus rebus principes cōsultant: de maioribus omnes: ita tamen vt ea quoq; quorum penes plebem arbitrium ē: apud principes pertractētur. Coeunt: nisi quid fortuitum & subitū incidit certis diebus: cum aut ichoatur luna aut impletur. Nam agendis rebus hoc auspicacissimum initium credunt. nec dierum numerum vt nos: sed noctium computāt. Sic constituunt sic condicūt nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium: q non simul: nec iussi cōueniunt: sed & alter: & tertius dies cūctatione coeuntium absumitur. Vt turbæ placuit: considunt armati. Silētium per sacerdotes: quibus tum & coercendi ius est: imperatur. Mox rex vel princeps. put ætas cuiq;: prout nobilitas: put decus bellorum: put facundia est: audiunt auctoritate suadendi magisq̄ iubēdi potestate. Si displicuit sententia fremitu aspernātur. Sin placuit: frameas concutiūt. honoratissimū assensus genus est armis laudare. licet apud cōcilium accusare quoq; & discrimen capitis intendere. Distinctio pœnarum ex delicto. proditores & trāsfugas arboribus suspendūt. Ignauos & imbelles & corpore infames cœno ac palude iniecta insuper crate mergūt. Diuersitas supplicij illuc respicit tanq̄ scelera ostēdi oporteat dum puniūtur. flagitia abscondi. Sed & leuioribus delictis pro mō pœnarum equorum pecorumq; numero conuicti multātur. pars multæ regi vel ciuitati. pars ipsi qui vindicatur vel propinquis eius exoluitur. Eligūtur in iisdem cōcilijs & principes: qui iura per pagos vicosq; reddunt. Cēteni singulis ex plebe comites cōsilium simul & auctoritas adsunt. Nihil autem neq; publicæ neq; priuatæ rei: nisi armati agunt. Sed arma sumere nō ante cuiq̄ moris: q̄ ciuitas suffecturum probauerit. Tum cum in ipso cōcilio vel principum aliquis vel pater vel propinquus scuto frameaq; iuuenem ornāt. hæc apud illos toga: hic primus iuuentæ honos. ante hoc domus pars videntur: mox reipu. insignis nobilitas aut magna patrum merita principis dignationem etiam adolescentulis assignant. Cæteris robustioribus ac iampridē pbatis aggregātur. nec rubor inter comites aspici. Gradus quī etiam ipse comitatus habet iudicio eius quē sectātur. Magnaq; & comitum æmulatio: quibus primus apud principē suum locus: & principum Cui plurimi & acerrimi comites. hæc dignitas: hæ vires magno semp electorum iuuenum globo circūdari. in pace decus: in bello præsidiū. nec solum in sua gente cuiq;: sed apud finitimas quoq; ciuitates id nomē ea gloria est: si numero ac virtute comitatus emineat. Expetūtur enim legationibus & muneribus ornantur: & ipsa plærunq; fama bella profligant. Cum ventum in aciem: turpe principi virtute vinci. turpe comitatui virtutem principis nō æquare. Iam vero infame in omnem vitam ac probrosum superstitē principi suo ex acie recessisse. Illum defendere tueri: sua quoq; fortia facta gloriæ eius assignare. principū sacramentū est. Principes pro victoria pugnāt: Comites pro principe. Si ciuitas in qua orti sunt longa pace & ocio torpeat. plæriq; nobilium adolescentium petunt vltro eas nationes quæ tum bellū aliquod gerunt: quia & ingrata genti quies: & vt facilius in-

ter ancipitia clarescant. magnumq; comitatum non nisi vi belloq; tueare. exigũt enim
principis sui liberalitate illum bellatorem equum: illam cruentam victricemq; frame
am. Nam epulæ & conuictus quanq̃ incompti largi: tamen apparatus pro stipendio
cedunt. Materia munificentiæ per bella & raptus: nec arare terram aut expectare an-
num tam facile persuaseris: q̃ vocare hostes & vulnera mereri. pigrũ quinimo & iners
videtur sudore acquirere: quod possis sanguine parare. Quotiens bella non ineũt: nõ
multum venatibus: plus per ocium transigũt: dediti somno: ciboq;. fortissimus quisq;
ac bellicosissimus nihil agens. delegata domus & penatium & agrorum cura fœmi
nis senibusq; & infirmissimo cuiq; ex familia. Ipsi habent miram diuersitatem naturę:
cum ijdem homines sic ament inertiam & oderint quietem. Mos est ciuitatibus vltro
ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugũ: quod pro honore acceptũ
etiam necessitatibus subuenit. Gaudent præcipue finitimarum gẽtium donis: quæ nõ
modo a singulis: sed publice mittuntur: Electi equi: magna arma: phaleræ: torquesq;
iam & pecuniam accipere docuimus. Nullas germanorum populis vrbes habitari sa
tis notum est ne pati quidem inter se iunctas sedes. Colunt discreti ac diuersi: vt fons:
vt campus: vt nemus placuit. Vicos locant non in nostrum morem connexis & cohæ
rentibus ædificijs. Suam quisq; domum spacio circundat siue aduersus casus ignis re-
medium: siue inscitia ædificandi. Ne cementorum quidem apud illos aut tegularum
vsus. Materia ad omnia vtuntur informi: & citra speciem aut delectationem. Quędã
loca diligentius illinunt terra ita pura & splendente: vt picturam ac liniamẽta colorũ
imitetur. Solẽt & subterraneos spec9 aperire. eosq; multo insup fimo onerãt suffugiũ
hyemi & receptaculum frugibus. quia rigorem frigorũ eiusmodi locis molliunt & si
qñ hostis aduenit aperta populatur. Abdita autem & defossa aut ignorantur: aut eo
ipso fallunt: quod quærenda sunt. Tegumen omnibus sagum fibula: aut si desit: spi-
na consertum. Cætera intecti totos dies iuxta focum atq; ignem agunt. Locupletissi-
mi veste distinguntur non fluitante sicut sarmatæ ac parthi: sed stricta & singulos ar-
tus exprimente. Gerunt & ferarum pelles proximi ripæ negligenter: Vlteriores exq-
sitius: vt quibus nullus per cõmercia cultus. Eligunt feras: & detracta velamina spar-
gunt maculis: pellibusq; belluarum: quas exterior oceanus: atq; ignotũ mare gignit.
nec alius fœminis q̃ viris habitus: nisi q; fœminæ sæpius lineis amictibus velant: eosq;
purpura variant: partemq; vestitus superioris in manicas non extẽdunt: nudę brachia
ac lacertos. sed & ꝓxima pars pectoris patet: q̃q̃ seuera illic matrimonia nec vllã mo-
rũ partem magis laudaueris. Nam ꝓpe soli barbaroꝝ singulis vxoribus contẽti sũt:
exceptis admodum paucis. qui non libidine: sed ob nobilitatẽ plurimis nuptijs ambi
untur. Dotẽ non vxor marito: sed vxori maritus offert. Intersunt parẽtes & propinq:
ac munera probãt. Munera nõ ad delitias muliebres quæsita: nec quibus noua nupta
comat᷑: sed boues & frenatum equum: & scutũ cum framea: gladioq;. In hæc munera
vxor accipit᷑: atq; inuicem ipsa armoꝝ aliquid viro affert. hoc maximũ vinculum: hęc
arcana sacra: hos coniugales deos arbitrãtur: ne se mulier extra uirtutum cogitatões:
extraq; belloꝝ casus putet. Ipsis incipiẽtis matrimonij auspicijs admonetur: uenire se
laborum periculorũq; sociam: idem in pace: idẽ in prœlio passuram ausurãq;. hoc iun
cti boues: hoc paratus equus. hoc data arma denũciant. Sic uiuendũ: sic pereundum
accipere se quæ liberis inuiolata: ac digna reddat: quæ nurus accipiant: rursus quæ ad
nepotes referantur. Ergo septa pudicicia agunt: nullis spectaculorum illecebris: nul-
lis conuiuiorum irritationibus corruptæ. Litterarum secreta uiri pariter ac fœminæ

ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria: quoꝝ pœna præsens: & mari
tis permissa. accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus: ac
per omnem vicum verbere agit. Publicatæ. n. pudiciciæ nulla venia: non forma nō ęta
te: non opibus maritum inuenit. Nemo. n. illic vitia ridet. nec corrumpere & corrūpi
seculū vocatur. Melius quidē adhuc eæ ciuitates: in quibus tantū virgines nubunt: &
cum spe: votoq; vxoris semel transigitur. Sic vnum accipiunt maritum quomō vnum
corpus: vnamq; vitam: ne vlla cogitatio vltra: ne longior cupiditas: ne tāquam mari-
tum: sed tanq̃ matrimonium ament. Numerum liberorum finire: aut quenq̃ ex agna
tis necare flagitium habetur: plusq; ibi boni mores valent: q̃ alibi bonæ leges. In omni
domo nudi ac sordidi. In hos artus: in hæc corpora: quæ miramur excrescūt. Sua quē
q; mater vberibus alit: nec ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac seruū nul-
lis educationis delitijs dignoscas. Inter eadē pecora in eadē humo degunt: donec ætas
separet ingenuos: virtus agnoscat. Sera iuuenum venus: eoq; inexhausta pubertas nec
virgines festinantur. eadem iuuenta: similis proceritas pares valideq; miscentur: ac ro
bora parentum liberi referunt. Sororum filijs idem apud auunculū: quia ad patrē ho
nor. Quidam sanctiorē arctiorēq; hunc nexū sanguinis arbitrant᷑ & in accipiēdis ob
sidibus magis exigunt: tanq̃ & in animum firmius & domum latius teneant. hęredes
tamen successoresq; sui cuiq; liberi: & nullum testamentum. Si liberi non sunt: proxi-
mus gradus in possessione: fratres: patrui: auunculi. quāto plus propinquorum: quo
maior affinium numerus: tanto gratior senectus. nec vlla orbitatis pretia. Suscipere
tam inimicicias seu patris seu propinqui: q̃ amicicias necesse est. nec implacabiles du-
rant. Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero. recipit
q; satisfactionem vniuersa domus: vtiliter in publicum: quia periculosiores sunt inimi
cicię iuxta libertatem Conuictibus & hospitijs non alia gēs effusius indulget. Quem
cunq; mortalium arcere tecto nefas habetur. pro fortuna quisq; apparatis epulis exci
pit. Cum defecere: qui modo hospes fuerat monstrator hospitij & comes: proximam
domum non inuitati adeunt. nec interest: pari humanitate accipiuntur. Notum igno
tumq; quantum ad ius hospitis nemo discernit. Abeunti si quid poposcerit: concede-
re moris: & poscendi inuicem eadem facilitas Gaudēt muneribus. sed nec data impu
tant. nec acceptis obligantur. Victus inter hospites comis. statim e somno. quem ple
runq; in diē extrahunt lauātur: sæpius calida: vt apud quos plurimū hyems occupat
lauti cibū capiunt. Separatæ singulis sedes: & sua cuiq; mensa. Tū ad negocia. nec mi
nus sæpe ad conuiuia ꝓcedunt armati. diem: noctemq; continuare potando nulli ꝓ-
brum. Crebræ vt inter vinolentos rixæ. Raro cōuicijs: sæpius cæde & vulneribus tran
figuntur. Sed de reconciliatis inuicē inimicicijs: & iungendis affinitatibus. & adsciscē
dis principibus: de pace deniq; ac bello plerūq; in cōuiuijs consultāt: tāq̃ nullo magis
tpe aut ad simplices cogitatiōes pateat aīus: aut ad magnas īcalescat. Gens nō astuta
nec callida aperit adhuc secreta pectoris licentia ioci. Ergo detecta & nuda oīum mēs
postera die retractatur. & salua vtriusq; temporis ratio est. Deliberāt: dum fingere ne
sciunt. Constituunt dum errare non possunt. potui humor ex ordeo aut frumento in
quandam similitudinem vini corruptus: proximi ripæ & vinum mercantur. Cibi sim
plices: agrestia poma. recens fera: aut lac concretum: sine apparatu: sine blandimen-
tis expellunt famē aduersus sitim non eadem temperantia. Si indulseris ebrietati sug-
gerendo quantū concupiscunt haud minꝰ facile vitijs q̃ armis vincent᷑. Genus specta
culoꝝ vnum atq; in oī cœtu idē. Nudi iuuenes quibus id ludicrum est inter gladios se

atq; infestas frameas saltu iaciunt. Exercitatio artem parat: ars decorē: non in quæstū tñ aut mercedem: quis audacis lasciuiæ precium est voluptas spectātium. Aleā quod mirere sobrij inter seria exercent tanta lucrandi perdēdiue temeritate vt cū omnia defecerūt: extremo ac nouissimo iactu de libertate ac de corpore contēdant. Victus volūtariam seruitutē adit. Quanuis iunior: quāuis robustior alligari se ac vænire patit̄: Ea est in re praua peruicacia: Ipsi fidem vocant. Seruos conditionis huius per cōmercia tradunt: vt se quoq; pudore victoriæ exoluāt. Cæteris seruis non in nostrū morem descriptis per familiam ministerijs vtuntur. Suam quisq; sedem: suos penates regit. Frumenti domum dominus aut pecoris aut vestis vt colono iniūgit: & seruus hactenus paret: Cætera domus officia vxor ac liberi exequuntur. Verberare seruum: ac vinculis & opere coercere rarum. Occidere solent non disciplina & seueritate: sed impetu & ira vt inimicum: nisi quod impune est. Liberti non multum supra seruos sunt. Raro aliquod momentum in domo: nunq̄ in ciuitate exceptis duntaxat ijs gētibus: quæ regnantur: Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt: Apud cæteros impares libertini libertatis argumentum sunt. fœnus agitare & in vsuras extendere ignotum: Ideoq; magis seruatur q̄ si vetitum esset. Agri pro numero cultorum ab vniuersis per vices occupantur: quos mox inter se secundum dignationem partiuntur. facilitatem partiendi camporum spacia præstant. Arua per annos mutāt: & superest ager. nec. n. cum vbertate & amplitudine soli laborare contēdunt vt pomaria conserant: & prata separent & hortos rigent: Sola terræ seges imperatur. Vnde annū quoq; ipsum non in totidem digerunt species. hyems & ver & æstas intellectū ac vocabula habent: Autumni perinde nomen ac bona ignorantur. Funeꝝ nulla ambitio. Id solum obseruatur: corpora claroꝝ virorum certis lignis crementur. Struem rogi nec vestibus nec odoribus cumulant: sua cuiq; arma: quorundam igni & equus adijcitur. Sepulchrū cespes erigit. Monumentorum arduum & peroperosum honorem vt grauem defunctis aspernantur. Lamenta ac lachrymas cito: dolorem & tristiciam tarde ponunt. Fœminis lugere honestum est: Viris meminisse. Hæc in cōe de omnium Germanoꝝ origine ac moribus accepimus. Nunc singularum gentium instituta ritusq; quatenꝰ differant: Quę nationes e Germania in gallias commigrauerint expediā. Validiores olim gallorum res fuisse summus auctorum diuus Iulius tradit. eoq; credibile est etiam gallos in Germaniam transgressos. Quātulum. n. amnis obstabat: quominus vt queq; gens eualuerat occuparet permutaretq; sedes promiscuas adhuc & nulla regnorum potentia diuersas: Igitur inter Hercyniam syluam: Rhenumq; & Mœni amnes heluetij: Vlteriora Boij: Gallica veraq; gens tenuere. Manet adhuc Boiemi nomen significatq; loci veterem memoriam q̄uis mutatis cultoribus. Sed vtrū Aranisci in Pānoniam ab osis germanorum natione: an osi ab Araniscis in germaniam commigrauerint: cum eodem adhuc sermone institutis moribus vtantur. incertum est: quia pari olim inopia ac libertate eadem vtriusq; ripæ bona malaque erant. Treuiri & Neruli circa affectationem Germaniæ originis vltro ambitiosi sunt: tanquam per hanc gloriam sanguinis a similitudine & inertia gallorum separentur. Ipsam rheni ripam haud dubie germanoꝝ populi colunt Vangiones Treboci Nemetes Vbij quidem quamq̄ Romana colonia esse meruerint: ac libentius Agrippinenses cōditoris sui nomine vocentur origine erubescunt. Transgressi olim & experimento fidei super ipsam rheni ripam collocati: vt arcerent non vt custodirent̄. Omnium harum gentium virtute præcipui bataui non multū ex ripa: sed insulam rheni amnis colunt: Chattorum quondā

populus: & seditione domestica in eas sedes transgressus: in quibus pars romani im-
perij fierent. Manet honos: & antiquæ societatis insigne nam nec tributis contemnun
tur: nec publicanus atterit: exempti oneribus & collationibus: & tantum ĩ vsum prœ-
liorum sepositi velut tela atq; arma bellis reseruantur. Est in eodem obsequio & Mat
tiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani vltra Rhenum vltraq; ve
teres terminos imperij reuerentiam. Ita sede finibusq; in sua ripa: mente animoq; nobis
cum agunt. Cætera similes Batauis: nisi q ipso adhuc terræ suæ solo & cælo acrius ani
mantur. Non numeramus inter Germaniæ populos: quanquam trans Rhenum Da
nubiumq; consederint eos qui decumates agros exercent. Leuissimus quisq; gallorũ:
& inopia audax: dubiæ possessionis solum occupauere. Mox limite acto promotisq;
presidijs sinus imperij: & pars prouincię habentur. Vltra hos Chatti initium sedis ab
hercinio saltu inchoant non ita effusis ac palustribus locis: vt cæteræ ciuitates: in quas
germania patescit durant. Si quidem colles paulatim rarescunt: & Chattos suos sal
tus Hercinius prosequitur: simul atq; deponit: duriora gẽti corpora: stricti artus mi-
nax vultus: & maior animi vigor. Multum (vt inter Germanos) rationis ac solertiæ:
præponere electos: audire præpositos: nosse ordines: intelligere occasiones: differre
impetus: disponere diem: vallare noctem: fortunam inter dubia: virtutem inter certa
numerare: quodq; rarissimum: nec nisi ratione disciplinæ concessum: plus reponere in
duce q̃ in exercitu. Omne robur in pedite: quem super arma ferramentis quoq; & copi
is coonerant. alios ad prœlium ire videas: chattos ad bellum: rari excursus & fortuita
pugna: equestrium sane virium id proprium. cito parare victoriam: cito cedere. Velo
citas iuxta formidinem. cuntatio propior constantiæ est: & alijs Germanorum popu
lis vsurpatum. Rara & priuata cuiusq; audẽtia apud chattos in cõsensum vertit. vt pri
mum adolcuerint crinem barbamq; summittere: nec nisi hoste cæso exuere votiuum
obligatumq; virtuti oris habitum. Super sanguinem & spolia reuelant frontes: seq; tũ
demum pretia nascendi rettulisse: dignosq; patria ac parentibus ferunt. Ignauis & im-
bellibus manet squalor. fortissimus quisq; ferreum insuper annulum: ignominiosum
id genti: velut vinculum gestat: donec se cæde hostis absoluat. Plurimis Chattorꝝ hic
placet habitus. Iamq; canent insignes & hostibus simul: suisq; monstrati: omnium pe
nes hos initia pugnarꝝ: hæc prima semper acies visu noua. Nam ne in pace quidem vul
tu mitiore mansuescunt. Nulli domus aut aliqua cura ꝓut ad quemq; venere alunt᷑.
prodigi alieni: contemptores sui: donec exanguis senectus tam duræ virtuti impares
faciat. Proximi chattis certum iam alueo Rhenum: quicq; terminus eẽ sufficiat: Vsi-
pij ac Teneteri colunt. Teneteri super solitum bellorꝝ decus equestris disciplinæ arte
præcellunt. Nec maior apud chattos peditum laus: q̃ teneteris equitum. Sic institue
re maiores: posteri imitant᷑. Hi lusus infantium: hæc iuuenum æmulatio: Perseuerãt
senes. inter familiam & penates & iura successionum equi traduntur: Excipit filius: nõ
vt extera maximus natu: sed prout ferox bello & melior. Iuxta Theneteros Bructeri
olim occurrebant: Nunc chamauos & Angriuarios immigrasse narrat᷑ pulsis Bructe
ris ac penitus excisis vicinarꝝ cõsensu nationũ: seu superbiæ odio: seu prædæ dulcedine:
seu fauore quodam erga nos deorꝝ: Nam ne spectaculo quidem prœlij ĩuidere. super.
lx. milia non armis telisq; Romanis: sed qđ magnificentius est: oblectationi oculisq;
ceciderũt. Maneat queso: duretq; gentibus si nõ amor nostri: ac certe odiũ sui: qñ in vr
gentibus imperij fatis nihil iam præstare fortuna maius potest: q̃ hostium discordiã.
Angriuarios & Chamauos a tergo Dulgibini & chasuari cludunt: alięq; gẽtes haud ꝑ

inde memoratæ a fronte frisij excipiunt. Maioribus minoribusque frisijs vocabulum est: ex modo virium. vtræque nationes vsque ad oceanum rheno prætexuntur: ambiuntq; immensos insuper lacus: & romanis classibus nauigatos. Ipsum quinetiã oceanum illa tentauimus: & superesse adhuc herculis colũnas fama vulgauit: seu adijt hercules: seu quicquid vbiq; magnificum est: in claritatem eius referre consensimus. Nec defuit audentia Druso germanico. Sed obstitit ocean9 in se simul atq; in herculem inquiri: Mox nemo temptauit: Sanctiusq; ac reuerentius visum de actis deorum credere: q̃ scire. Hactenus in occidentem germaniam nouimus. In septentrionem ingẽti flexu redit. Ac primo statim chaucorꝝ gens quanq̃ incipiat a frisijs ac partem littoris occupet omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur: donec in Chattos vsq; sinuetur. tam immensum terrarꝝ spacium non tenent tñ chauci: sed & implent: Populus inter germanos nobilissimus: quiq; magnitudinẽ suam malit iusticia tueri sine cupiditate sine impotentia: quieti secretiq; nulla prouocant bella: nullis raptibus aut latrocinijs populantur Id præcipuum virtutis ac virium præcipuum argumentum est: quod vt superiores agant: non per iniurias assequuntur. Prompta tñ omnibus arma: ac si res poscat exercitus: plurimũ virorum equorumq;: & quiescẽtibus eadem fama. In latere chaucorꝝ. chattorumq; cherusci nimiam ac marcentem diu pacem illacessiti nutrierunt idq; iocundius quam tutius fuit: quia inter impotẽtes & validos falso quiescas: vbi manu agitur: modestia ac probitas nomina superioris sunt. Ita qui olim boni æquiq; cherusci: nunc inertes ac stulti vocantur: Chattis victoribus fortuna in sapiẽtiam cessit. Tacti ruina Cheruscorꝝ & fosi contermina gens: aduersarꝝ rerum ex æquo socij sunt: cum in secundis minores fuissent. Eundem Germaniæ sinum proximi oceano cymbri tenent parua nũc ciuitas: sed gloria ingẽs. Veterisq; famæ lata vestigia manent. Vtraq; ripa castra ac spacia: quorꝝ ambitu nunc quoq; metiaris molem manusq; gentis & tam magni exitus fidem. Sexcẽtesimũ &. xl. annum vrbs nostra agebat cũ primũ Cymbrorꝝ audita sunt arma Cecilio Metello ac Papirio Carbone cons. ex quo si ad alterum imperatoris Traiani consulatũ computemus. cc. ferme &. x. anni colliguntur. tandiu germania vincitur. Medio tam longi æui spacio multa inuicem damna. Non samnis: non pœni: non hispaniæ: galliæue ne Parthi quidẽ sæpius admonuere. Quippe regno arsacis acrior est germanorꝝ libertas. Quid enim aliud nobis quam cedem Crassi amisso & ipso & ipse Pacoro infra Ventidiũ deiectus oriẽs obiecerit? At germani Carbone & Cassio & Scauro Aurelio & Seruilio cepione. M. quoq; Manlio fusis vel captis quinq; simul consularis exercitus po. ro. Varum tresq; cum eo legiões etiam Cęsari abstulerunt. nec ĩpune. C. Marius in Italia: Diuus Iulius in Gallia: Drusus ac Nero & germanicus in suis eos sedibus perculerunt. Mox ingentes. C. Cæsaris minæ in ludibrium versæ. Inde ocium: donec occasione discordiæ nostræ & ciuiliũ armorum expugnatis legionum hybernis etiam Gallias affectauere: ac rursus pulsi: inde proximis temporibus triumphati magis quã victi sunt. Nunc de Sueuis dicẽdum est: quorꝝ non vna vt Chattorum Tencterorũue gẽs. maiorem enim germaniæ partẽ obtinent: proprijs adhuc natiõibus nominibusq; discreti: quãquam in cõmune Sueui vocentur. Insigne gentis obliquare crinem: nodoque substringere. Sic Sueui a cæteris germanis. Sic Sueuorꝝ ingenui a seruis separantur. In alijs gentibus seu cognatiõe aliqua Sueuorꝝ seu quod sæpe accidit imitatione rarum & intra iuuentę spacium. Apud Sueuos vsq; ad caniciẽ horrentem capillum retro sequũtur: ac sæpe in ipso solo vertice ligant. Principes & ornatiorem habent. Ea cura formæ: sed innoxię. Neq;. n. vt ament

amenturue: in altitudinem quādā & terrorem adituri bella cōpti vt hostiū oculis or-
nantur. Vetustissimos se nobilissimosq; Sueuorum Senones memorāt. Fides antiq-
tatis religiōe firmatur. Statuto tēpore in syluam augurijs patrū: & prisca formidie sa
cram oīs eiusdem sanguinis populi legationibus cohærent: Cæsoque publice homine
celebrant Barbari ritus horrenda primordia. Est & alia luco reuerētia: Nemo nisi vin
culo ligatus ingreditur: vt minor: & potestatē numinis præ se ferēs: si forte ꝓlapsus:
attolli & insurgere haud licitū. ꝑ humanū euoluuntur eoq; oīs superstitio respicit: tan
q̄ ide initia gētis: ibi regnator oīum deus: cætera subiecta atq; parētia. Adducit aucto
rem fortuna Sennonū: Centū pagis habitantur: magnoque corpore efficitur: vt se sue
uorū caput credant. Contra longobardis paucitas nobilitasq; plurimis ac valentissi-
mis nationibus cincti non per obsequiū: sed prœlijs: & periclitando tuti sunt. Reudi-
gni deinde & Auiones & Anglij & Varini & Eudoses & Suardōes & Nuithones flu-
minibus aut syluis muniūtur: nec quicq̄ notabile in singulis: nisi quod i cōmune Ner
thū. i. terrā matrē colunt: eamq; interuenire rebus hominū: inuchi populis arbitrant̄.
Est in insula oceani castum nemus: dicatumq; in ea vehiculum veste contectum. attin
gere vni sacerdoti concessum. Is adesse penetrali deam intelligit. vectamq; bobus fœ-
minis multa veneratione prosequitur. Læti tunc dies: festa loca quæcunq; aduentu:
hospitioq; dignatur. Non bella ineunt non arma sumunt. clausum omne ferrum: pax
& quies tunc tantum nota. Item tantum amata: donec idem sacerdos satiatam con-
uersatione mortalium deam templo reddat. mox vehiculum & vestes: & si credere ve
lis: numen ipsum secreto lacu abluit̄. Serui ministrant: quos statim idem lacus hau-
rit. Arcanus hinc terror: sanctaq; ignorantia: quid si id quod tantum perituri vident.
Et hæc quidem pars in secretiora germaniæ porrigitur. Propior (vt quo modo paulo
ante Rhenum: sic nunc Danubiū sequar) Hermunduorum ciuitas fida Romanis. eo
q; solis germanoꝝ non in ripa commercium: sed penitus: atq; in splendidissima Rhe-
tiæ prouinciæ colonia passim & sine custode transeūt. & cum cæteris gentibus arma
modo castraq; nostra ostendamus his domos: villasq; patefecimus non concupiscen-
tibus In hermunduris Albis oritur flumen inclytum & notum olim: nunc tantum
audit̄. Iuxta hermūduros Narisci: ac deinde Marconiani & Quadi agunt præcipua
Marconianorum gloria viresq;: atque ipsa etiam sedes pulsis olim Bois virtute parta.
nec Narisci Quadiue degenerant. Eaq; germaniæ velut frons est: quatenus Danubio
pergitur. Marcomanis: Quadisue vsq; ad nostram memoriam reges mansērūt ex gē
te ipsoꝝ: nobile Marobodui & Tudri genus iā & exrernos patiūt̄. Sed vis & potētia
regibus ex auctoritate romana: raro armis nostris: sæpius pecunia iuuant̄. nec minus
valēt retro Marsigni: Gothini: Osi: Burij. terga Marcomāoꝝ: Quadorūq; claudūt:
e quibus Marsigni & Burij sermōe cultuq; Sueuos referūt. Gothinos Gallica: Osos
Pannonica lingua coarguit: non esse Germanos: & quod tributa patiuntur. partem
tributorum Sarmatæ: partem Quadi vt alienigenis imponunt. Gothini quo magis
pudeat & ferrum effodiunt: oēsq; hi populi pauca campestrium: cæterum saltus &
vertices montium iugumq; insederunt. dirimit enim sciditq; Sueuiam continuum
montium iugum: vltra quod plurimæ gentes agunt: ex quibus latissime patet legio-
rum nomen in plures ciuitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficiet: Arios:
Heluecōas Manimos: Elysios: Nahanarualos. apud Naharualos antiquæ religio
nis lucus ostenditur. Præsidet sacerdos muliebri ornatu: sed deos iterpratatiōe roma
na Castorē: pollucēq; memorant. Eius numinis nomen Alcis. nulla simulachra: nul

lum peregrinæ superstitionis vestigium. Vt fratres tamen vt iuuenes venerantur. Cæterũ arij super vires: quibus enumeratos pauloante populos antecedunt: trucis insitæ feritati arte ac tempore lenocinantur: nigra scuta: tincta corpora: atras ad prœlia noctes legunt: ipsaq; formidine atq; vmbra feralis exercitus terrorem inferunt nullo hostiũ sustinente nouũ ac velut infernũ aspectũ. Nã primi in oĩbus prœlijs oculi vincũt. Trans Lygios Gothones regnant paulo iam adductius: q̃ cæteræ germanoꝝ gẽtes nondum tñ supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugij & Lemouij: omniũ q; harum gentium insigne rotũda scuta. breues gladij: & erga reges obsequium. Suionum hinc ciuitates: ipsæ in oceano præter viros armaq; classibus valent. forma nauiũ eo differt: q; vtrinq; prora patam semper apulsui frontem agit: nec velis ministrantur nec remos in ordinem lateribus adiungunt: Solutũ vt in quibusdam flminum: & mutabile vt res poscit hinc vel illinc remigiũ. Est apud illos & opib⁹ honos: eoq; vnus imp[i]tat nullis iã exceptionibus non precario iure parendi. nec arma vt apud cæteros germanos: neq; promiscuo: sed clausa sub custode & quidẽ seruo: quia subitos hostium incursus prohibet oceanus. Ociosa porro armatorum manus facile lasciuiunt. Enimuero neq; nobilem: neq; ingenium ne libertinũ quidem armis præponere regia vtilitas est. Trans Suionas aliud mare pigrum: ac prope immotum quo cingi claudiq; terrarum orbem hinc fides: q; extremus cadentis iam solis fulgor in ortus edurat adeo clarus: vt sydera habet. Sonum in super audiri: formas deorum: & radios capitis aspici persuasio adijcit: illuc vsq; & fama vera tantum natura. Ergo iam dextro sueuici maris littore efluorum gentes alluuntur: quibus ritus: habitusq; sueuorum: lingua Britanicæ proprior. Matrem deam venerant̃. Insigne superstitionis formas aprorum gestant. Id pro armis omniumq; tutella securum deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri frequens fustium vsus. Frumenta cæterosq; fructus patientius q̃ pro solita germanorum inertia laborãt. Sed & mare scrutantur: ac soli omnium succinũ quod ipsi Glesum vocant: inter vada atq; in ipso littore legunt. nec quæ natura quæue ratio gignit: vt barbaris quæsitum compertumue diu: quinetiã inter cætera eiectamẽta maris iacebat: donec luxuria nostra dedit nomen: ipsis in nullo vsu. rude legitur: informe perfertur: preciumq; mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas: quia terrena quædam atque etiam volucria animalia plerunq; interlucẽt quæ implicata humore mox durescente materia cluduntur. Fœcundiora igitur nemora lucosq;: sicut orientis secretis: vbi thura balsamaq; sudantur: ita occidentis insulis terrisq; in esse crediderim: quæ vicini solis radijs expressa atq; liquantia in proximum mare labũtur. ac vi tempestatum in aduersa littora exundant. Si naturam succini admoto igne tentes: in modum tædæ accẽditur: alitque flammam pinguem & olentem: Mox vt in picem rasinamq; lentescit. Suionibus Sitonum gentes continuantur. Cætera similes vno differunt: quod fœmina dominatur intantum non modo a libertate: sed etiam a seruitute degenerant. hic sueuiæ finis. peucinorũ venetorumque & femiorum natiões germanis an sarmatis ascribam dubito: quanq̃ peucini. quos quidam bastarnas vocãt sermone cultu sede ac domicilijs: vt germani agunt. sordes omnium ac torpor procerum connubijs mixtis. non nihil in sarmatarum habitũ fœdantur.. Veneti multum ex moribus traxerunt. Nã quicquid inter paucinos fennosq; syluaꝝ ac mõtiũ erigit̃ latrocinijs pererrant. hi tamen inter Germanos potius referuntur: quia & domos fingunt: & scuta gestant: & peditũ vsu ac pernicitate gaudent: quæ omnia didiuersa Sarmatis sunt in plaustro equoq; viuentibus Fennis mira feritas: fœda paupertas. non arma. nõ

equi: non

equi: nō penates. victui herba: vestitui pelles: cubile humus. Solę in sagittis spes: quas inopia ferri ossibus asperāt. Idemq; venatus viros pariter & fœminas alit. Passim enim comitant: partemq; prædę petunt. Nec aliud īfantibus ferar𝔷 hymbriumq; suffugiū: q̄ vt in aliquo ramor𝔷 nexu cōtegantur. huc redeunt iuuenes: hoc senū receptaculum. Sed beatius arbitrant: q̄ ingemere agris: illaborare domibus: suas alienasq; fortunas spe metuq; versare: securi aduersus homines: securi aduersus deos. Rem difficillimam assecuti sunt: in illis ne voto quidē opus esset. Cętera iam fabulosa: Hellusios & Oxionas ora hominum vultusq; & corpora atq; artus ferar𝔷 gerere: quod ego vt incompertum in medium relinquam. FINIS.

CORNELII TACITI AEQVITIS ROMANI DIALOGVS AN SVI SAECVLI ORATORES ANTIQVIORIBVS ET QVARE CONCEDANT.

s Aepe ex me requiris Iuste fabi cur cū priora sæcula tot eminētium orator𝔷 ingenijs gloriaq; effloruerint: nostra potissimū ætas deserta & laude orbata uix nomē ipsum oratoris retineat. neq;. n. ita appellamus nisi antiquos. hor𝔷 aūt tempor𝔷 diserti causi dici: & aduocati: & patroni: & quid vis potiusq̄ oratores vocant. Cui percōtationi tuæ respondere: & tam magnæ quęstiōis pondus excipere: vt aut de ingenijs nostris male existimandū si idē assequi no possumus: aut de iudicijs si nolumus: vix hercule auderē. si mihi mea sentētia ꝓferenda: ac nō disertissimor𝔷 nostris tēporibus hominū sermo repetendus esset: Quos eandē hāc quæstionē pertractātes iuuenis admodū audiui: ita nō ingenio sed memoria: ac recordatione opus est: vt quæ a præstantissimis viris & excogitata subtiliter & dicta grauiter accepi cū singuli diuersas vel easdē: sed ꝓbabiles causas afferrent: dū formā sui quisq; & animi & ingenij redderet: ijsdē nūc numeris. ijsdemq; oratiōibus persequar: seruato ordine disputationis. neq;. n. defuit qui diuersam quoq; partem susciperet: ac multū vexata & irrisa vetustate nostror𝔷 tempor𝔷 eloquentiā antiquor𝔷 ingenijs anteferret. Nam postero die q̄ accuratius maternus Catonē recitauerat: cū offendisse potentiū animos diceret tanq̄ in eo tragœdiæ argumento sui oblitus tantum Catonem cogitasset: eaq; de re per vrbem frequens sermo haberet: venerunt ad eum. M. aper. & Iulius secūdus celeberrima tū ingenia fori nostri: quos ego in iudicijs nō vtrosq; mō studiose audiebā: sed domi quoq; & ī publico assectabar mira studior𝔷 cupiditate & quodam ardore iuuenili: vt fabulas quoq; cor𝔷 & disputatiōes & arcana. semotæ dictionis penitus exciperē: q̄uis maligne pleriq; opinarent: nec secundo ꝓmptum esse sermonē: & apr𝔷 ingenio potius & ui naturæ: q̄ institutiōe: & litteris famā eloquentiæ cōsecutum. Nā & secūdo purus: & pressus & in quē satis erat ꝓfluens sermo nō defuit. Et aper cū eruditione ībutus contemnebat potius litteras q̄ nesciebat. tanq̄ maiorem industriæ & laboris gloriam habiturus: si ingenium eius nullis alienar𝔷 artium adminiculis īniti videretur. Igitur. vt intrauimus cubiculum materni sedētem ipsum quem pridie recitauerat libr𝔷 intra manus habentem depræhēdimus. Dialogus.

Vm secundus. Nil ne te inquit materne fabulæ malignorū terrent: quominus offensas Catonis tui aures: An ideo libr𝔷 istū depræhendisti: vt diligentius retractares: & sublatis si quæ prauā interprætandi materiā dederunt: emitteres Catonem nō quidem meliorem sed tn̄ securiorem: Tum ille leges tu quidem si volueris & agno

sces quæ audisti: q̄ si qua omisit Cato: sequenti tractatione Thiestes dicet. Hanc enim tragœdiam disposui iam & intra me ipse formaui. Atq; ideo maturare libri huius editionem festino: vt dimissa priore cura nouæ cogitationi toto pectore incumbā. Adeo te tragœdiæ istæ non satiant inquit aper? quominus omissis orationū & causarū studijs omne tēpus mō circa Medeā: ecce nunc circa Thiestem cōsumas? cū tot amicorū causæ: tot coloniarū & municipiorū clientelæ in forū vocent: quibus vix sufficeres: ēt si non nouū tibi ipse negocium importasses? Domitiū & Catonem. i. nostras quoq; historias & romana nomina græcorū fabulis aggregares? & maternus perturbarer hac tua seueritate: nisi frequens ac assidua nobis cōtentio iam ppe in cōsuetudinem vertisset. Nam nec tu agitare & insequi poetas itermittis & ego cui desidiā aduocamur quotidianum hoc patrociniū defendens aduersus te poetice exerceo. Quo lætor magis oblatū nobis iudicē qui me vel in futurū vetet versus facere: vel qd' iam pridem opto sua quoq; auctoritate cōpellat: vt omissis forensium musarū angustijs in quibus satis mihi superq; sudatum est: sanctiorem istam & augustiorē eloquentiam colā. Ego vero inquit secundus ante q̄ me iudicē aper recuset: faciam qd' pbi & modesti iudices solent: vt ī his cognitionibus excusent: in quibus manifestum est alterā apud eos partem gratia peræualere. Quis. n. nescit neminem mihi cōiunctiorem esse & vsu amiciciæ & assiduitate contubernij: quā Saleium Bassum cū optimum virū tū absolutissimum poetam? porro si poetica accusat' nō alium video reum locupletiorem. securus sit inquit aper & Saleius Bassus & quisquis alius studiū poeticæ & carminū gloriam fouet: cū causas agere non possit. & ego. n. quatenus arbitriū litis huius inueniri nō patiar: Maternū solicite pluri mum defendi: sed & ipsum solū apud eos arguam: q̄ natus ad eloquentiam virilem & oratoriā: qua parare simul & tueri amicicias: adsciscere nationes: complecti puincias: possit amittit studiū: quo nō aliud in ciuitate nostra vel ad vtilitatē fructuosius: vel ad dignitatē amplius: vel ad vrbis famā pulchrius vel ad totius īperij atq; oīum gentium noticiam: illustrius excogitari pōt. Nam si ad vtilitatē vitæ oīa consilia: facta nostra dirigenda sunt: Quid erit tutius quā eam exercere artē qua semper armatus præsidiū amicis: opē alienis salutē periclitantibus: īuidis vero & inimicis metū & terrorem vltro ferat. Ipse securus & velut quadā perpetua potētia ac potestate munitus: cuius vis & vtilitas rebus ppe fluentibus aliorū præsidio & tutella intelligit'. Sin pprium periculū irrepat nō Hercule loricæ gladius in acie firmius munimentū: quam reo & periclitanti eloquentia præsidiū simul & telum: quo pugnare pariter & incessere vel ī iudicio siue in senatu siue apud principem possis. Quid aliud infestis patribus nup Eprius Marcellus q̄ eloquētiam suam apposuit? qui accinctus & minax disertam quidem sed inexercitatam & eiusmodi certaminū rudem Heluidij sapientiam elusit. plura de vtilitate nō dico: cum præsertim minime contradicturum maternum meū arbitror: Ad voluptatem oratoriæ eloquentiæ transeo: cuius iucūditas non vno aliove momēto: sed omnibus ppe diebus & prope omnibus horis contingit. Quid enim dulcius libero & ingenuo animo: & ad voluptates honestas nato q̄ videre plenam semper & frequentem domum concursu splendidissimorū hominum: idq; scire non pecuniæ nō orbitati: neq; officijs alicuius administrandis: sed sibijpsi dari? illos quinimmo orbos & locupletes venire: Plærunq; ad iuuenem & pauperem: vt aut sua aut amicorū discrimina cōmendent? Vlla ne tanta ingentium opum ac magnæ potentiæ voluptas: q̄ spectare homines veteres: & senes: & totius orbis gratia subnixos in summa omnium rerū abundantia cōfitentes id quod optimum sit: se non habere? Iam vero qui togatorū

comitatus & egressus? quæ in publico species: quæ in iudicijs veneratio? qd' gaudium cõsurgendi assistendiq; inter tacentes in unum cõuersos coire populum & circunfundi coram: & accipere affectum quacunq; orator induxerit. vulgata dicentium gaudia & imperitoꝝ quoq; oculis exposita percenseo: illa secretiora: & tantum ipsis orantib9 nota maiora sunt: siue accuratam meditatamq; affert orationem: Est quoddam sicut ipsius dictionis ita gaudij pondus & constantia: siue nouam & recentem curam non sine aliqua trepidatione animus attulerit: ipsa solicitudo commendat euentum: & lenocinat' voluptati: sed extemporalis audaciæ: atq; ipsius temeritatis vel præcipua iucūditas est. Nam ingenio quoq; sicut in agro: q̄q̄ alia diu serant' atq; elaborent' gratiora tn̄ quæ sua sponte nascunt'. Equidem vt de me ipse fatear: nō eum diem lætiorem egi: quo mihi latus clauus oblatus est: vel quo homo nouus & in ciuitate minime fauorabili natus quæsturam: aut tribunatum: aut præturam accepi: q̄ eos quibus mihi ꝓ mediocritate hui9 quantulæcunq; i dicendo facultatis: aut reū prospere defendere: aut apud centū viros causam aliquam feliciter orare: aut apud principē ipsos illos libertos & ꝓcuratores principū tueri & defendere dat'. Tū mihi supra tribunatus & ꝑturas & cõsulatus ascendere videor: tū abire. qd' si non in alio orit' nec in codicillis dat': nec cum gratia venit: quid fama & laus cuius artis cum oratoꝝ gloria companda est? qui non illustres in vrbe solū apud negociosos & rebus intentos: sed ēt apud iuuenes & adolescentes quib9 moꝝ & indoles est & bona spes sui. quoꝝ nomina prius parentes liberis suis ingerūt? quos sæpius vulgus imperitum & tunicatus hic populus transeūtis nomine vocat & digito demōstrat? aduenæ quoq; & peregrini: Iam in municipijs & colonijs suis auditos cū primum vrbem attigerūt requirunt: ac vultus agnoscere cõcupiscunt. Ausim contēdere Marcellum hunc Eprium de quo modo locutus sum: & Crispum vibium: libentius enim nouis & recentibus (quam remotis & obliteratis exemplis vtor) non minus esse in extremis partibus terrarū: q̄ capuæ aut vercellis vbi nati dicunt'. nec hoc illis alterius termilies sestertiū præstat: q̄q̄ ad has ipsas opes possīt videri eloquentiæ beneficio venisse. Ipsa eloquentia cuius numen & cælestis vis multa q dem omnib9 sæculis exempla edidit: ad q̄tam vsq; fortunam homines ingenij viribus peruenerint. Sed habet vt supra dixi propria & quæ non cognoscenda: sed oculis expectanda habemus. Nam quo sordidius & abiectius nati sunt quoq; notabilior paupertas & angustia reꝝ nascentes eos circunsteterūt: eo clariora & ad demonstrandam oratoriæ eloquentiæ vtilitatem illustriora exempla sunt: quod sine commendatione natalium sine substantia facultatū neuter moribus egregius: Alter habitu quoq; corporis contemptus per multos iam annos potentissimi ac donec libuit principes fori: nūc principes in Cæsaris amicicia agūt ferūtq; cūcta: atq; ab ipso principe cū quadā reuerentia diliguntur. Quia Vespesianus venerabilis senex & patientissimus vir bene intelligit: cæteros quidem amicos suos niti: quæ ab ipso acceperint: quæq; ipsis accumulare & in alios cōgerere promptum est: Marcellum autem & Crispum attulisse ad amiciciam suam quod non a principe acceperint nec accipi possit. minimum inter tot ac tanta locum obtinent imagines Attali & statuæ: quæ neq; ipsa tamen negliguntur tam hercule quam diuitiæ & opes quas facilius inuenies: qui vituperet quam fastidiat. His igitur & honoribus & ornamentis: & facultatibus refertas domos eorum videmus: qui se ab ineunte adolescētia causis forensibus & oratorio studio dederunt. Nā carmina & versus quibus totam vitam maternus insumere optat (inde enim omnis fluxit oratio) neq; dignitatem ullam auctoribus suis conciliant: neq; utilitates alunt.

Voluptatem autem breuem: laudem inanem & infructuosam consequuntur. licet hæc ipsa & quæ deinde dicturus sum: aures tuæ o materne respuant. Crebro est si apud te Agamenon aut Iason diserte loquitur: quis ideo domum defensus: & tibi obligatus redit? quis Saleium nostrũ egregiũ poetã (vel si hoc honorificẽtius ẽ) præclarissimũ vatẽ deducit aut salutat aut ꝓsequitur. Nẽpe si amicus: si ꝓpinquus si deniq; aliquis in aliquod negociũ inciderit ad hunc secundũ recurret: non ad te materne quia poeta es: neq; vt pro eo versus facias Hi enim Basso domi nascuntur pulchri quidem & iucundi: quorum tamen hic exitus est: vt cum toto anno per omnes dies magna noctium parte vnum librũ extulit & lucubrauit Rogare vltro & ambire cogatᵣ: vt sint qui dignentur audire & ne id quidẽ gratis: nã & domũ mutuatᵣ & adiutoriũ extruit: & subsellia conducit & libellos dispergit: vt beatissimus recitatione eius euentus ꝓsequatur. Omnis illa laus intra vnũ aut alterum diem velut in herba vel flore percepta ad nullam certã & solidam peruenit frugem: nec aut amiciciam inde refert aut clientelam: aut mansurum in animo cuiusquam beneficiũ: sed clamorẽ vagum: & voces inanes & gaudiũ voluere. Laudauimus nup vt mirã & eximiã Vespesiani liberalitatẽ ꝙ quingenta sestertia Basso donasset. pulchrũ id quidem indulgentiam principis ingenio mereri: q̃to tñ pulchrius si ita res familiaris exigat se ipsum colere: suam experiri libertatem? Adijce quod poetis si modo dignum aliquid elaborare & efficere velint: relinquenda conuersatio amicorum: & iucũditas vrbis deseruanda cætera officia: vtq; ipsi dicũt in nemora & lucos. i. in solitudinẽ recedendũ ẽ. Nec opinio qdẽ & fama cui soli seruiũt: & quod vnũ esse precium oĩs sui laboris fatẽtur: æque poetas q̃ oratores sequitur: quoniã mediocris poetas nemo nouit: bonos pauci. quando enim rarissimarum narrationum fama in totam vrbem penetrat metrũ: vt per tot prouincias ĩnotescat? quotus quisq; cũ ex hispania vel asia nequid de gallis nostris loquamur in vrbem venit. Saleium Bassum requirit? atq; adeo si quis requirit & semel vidit: trãsit & cõtẽtus est: vt si picturam aliquã vel statuã vidisset. neque hunc meũ sermonem sic accipi volo: tanquã eos quibus natura sua oratoꝝ ingenium denegauit deterream a carminibus: si modo in hac studiorum parte oblectare ocium & nomen inserere possunt famę. Ego vero omnẽ eloquẽtiam omnesq; eius partes sacras & venerabiles puto. Nec solum cothurnum nostrũ aut heroici carminis sonũ: sed lyricorũ quoq; iucunditatẽ: & elegorum lasciuias: & iamborum amaritudinẽ epigrãmatum lusus & quãcũq; aliam speciem eloquẽtia habeat anteponendam. Cæteris aliaꝝ artium studijs credo sed tecum mihi materne res est: quod cũ natura tua in ipsam artem eloquẽtiæ ferat: errare maius: & sũma adeptus: in leuioribus subsistis vt si ĩ græcia natus esses vbi ludicras quoq; artis exercere honestũ est. tibi Nicostrati robur ac vires dij dedissent: nõ paterer immanes illos & ad pugnã natos lacertos. leuitate iaculi aut iactu disci vanescere: sic nũc te ab auditorijs & theatris in forũ & ad causas & ad uera prœlia voco: cum præsertim ne ad id qdẽ cõfugere possis: quod plerisq; patrocinatᵣ: tanq̃ minus obnoxium sit offendere poetaꝝ q̃ oratoꝝ studiũ. efferuescit enim vis pulcherrimæ naturæ tuæ: nec pro amico aliquo: sed quod periculosius est pro Catone offendis nec accusatur offensa necessitudine officij: aut fide aduocationis aut fortuitæ & subitæ dictionis impetu: at tu meditatus videris elegisse personã notabilem & cũ auctoritate dicturam. Sẽtio quid responderi possit: hinc ingentis ex his assensus: hinc ĩ ipsis auditorijs præcipue laudari & mox omnium sermonibus ferri. Tolle igitᵣ qetis & securitatis excusationem cũ tibi sumas aduersariũ supiorẽ: nobis satis sit priuatas & nostri sæculi controuersias

tueri: in quibus expressis si quando necesse sit pro periclitante amico potentiorum aures offendere: & probata sit fides & libertas excusata. Quæ cum dixisset aper acrius: vt solebat & intẽtore remissus & subridens maternus parat. Quid enim me nõ minus diu acusare oratores q̃ aper laudat? Fore enim arbitrabar vt a laudatione eorum digressus detractaret poetas: atq; carminũ studiũ prosterneret: arte. quadã mitigauit cõcedẽdo his qui causas agere nõ possent: vt versus facerent. Ego ãt sicut in causis agendis niti fortasse possũ: ita recitatiõe tragœdiarum & igredi & efficere famã auspicatus sũ: tum quidem cum in Nerone improbam & studiorum quoq; sacra prophanãtem vaticinij potentiam fregi. hodie si quid in nobis noticiæ ac nominis est: magis arbitror carminũ q̃ orationũ gloria partũ: ac me deiungere a forensi labore cõstitui: nec comitatus istos & egressus aut frequẽtiã salutationũ cõcupisco: nõ magis quam æra & imagines quæ ẽt iam me nolente in domum meam irruperunt. Nam statum cuiusq; ad securitatẽ melius innocentia tueor quã eloquentia: nec vereor ne mihi vnquam verba in senatu nisi pro alterius discrimine faciẽda sint. Nemora vero & luci & secretum ipsũ quod aper increpabat: tantã mihi afferunt voluptatẽ: vt inter præcipuos carminũ fructus numerem: quod nec in strepitu: nec sedente ante hostiũ litigatorie: nec inter sordes ac lachrymas reorum cõponuntur: sed secedit animus in loca pura atque inocentia fruitur que sedibus sacris. Hæc eloquẽtiæ primordia: hæc penetralia: hæc primum habitu cultuque cõmoda mortalibus in illa casta & nullis contacta vitijs pectora ifluxit. sic oracula loquebantur. Nã lucrosæ huius & sanguinantis eloquentiæ vsus recens & malis moribus natus: atque vt tu dicebas Aper in locum teli reptus. Cæterum fœlix illud & vt more nostro loquar aureum sæculum & oratorum & criminũ impos: poetis: & vatibus abundat: qui benefacta canerent non qui male admissa defenderent: ne aut illud clamore aut angustiæ honor primũ apud deos quorum proferre responsa & interesse epulis ferebantur: Deinde q; apud illos dijs genitos sacrosque reges. inter quos neminẽ causidicorum: sed Orpheã ac Linum: ac se introspicere altius velis ipsum Apollinem accepimus: vel si hæc fabulosa nimis & composita videntur. illud certe mihi cõcedis Aper: nõ minorẽ honorẽ Homero quam Demostheni apud posteros: nec angustioribus terminis famã Euripidis aut Sophoclis quam Lysiæ aut Hyperidis includi. plures hodie reperies qui Ciceronis gloriam quã Virgilij detractent. Nec vllus Asinij aut Mesallæ libertam illustris est: quã Medea Ouidij aut varij Thiestes. Ac ne fortunam quidẽ vatum: & illud fœlix contubernium cõparare timuerim cum inquieta & anxia oratorum vita. licet illos agitent certamina & pericula sua & controuersiæ. malo securũ & secretum Virgilij secessum: in quo tum neq; apud diuum Augustum gratia caruit: neque apud populũ romanũ noticia. Testes Augusti epistolæ. Testis ipse populus q auditis in theatro uersibus Virgilij surrexit uniuersus: & forte præsentem spectantemq; Virgiliũ ueneratus est: sic quasi Augustum. ne nostris quidem tẽporibus secundus Põponius Aphro domitio uel dignitate uitæ uel ꝑpetuitate famæ cesserit. Nã Crispus & Marcellus ad quorum exẽpla me uocas: quid habẽt in hac ꝑsenti fortuna concupiscendũ? an quod timẽt: an quod timẽtur? quod cum quotidie alquid rogent hi quibus præstãt indignãtur? quod alligati cum adulatione? nec imperãtibus unquã satis serui uidentur: nec nobis satis liberi? quæ hæc sũma rerum potentia est? tãtum posse liberti solẽt: me uero dulces (ut Virgilius ait) Musæ remotæ a solicitudinibus & curis & necessitate quotidie aliqd cõtra animũ faciente in illa sacra illosq; fontes ferant: nec in sanum ultra & lubricum forũ famamque pallentem trepidus experiar

Non me fremitus salutantium. nec anhelans libertus excitet: nec incertus futuri testamentum pro pignore scribam: nec plus habeã quam quod possim cui velim relinquere: quandocunq; fatalis & meus dies veniet: statuarque tumulo non mœstus & atrox sed hylaris & coronatus & pro memoria mei: nec consulat quisquã nec roget. Vix dũ finierat maternus cõcitatus & velut istinctus: Tũ vrbãus messala cubiculũ eius igressus ẽ: suspicaturque ex ipsa intentione singuloꝝ altiorem inter eos esse sermonem. Nũ parum tempestiuis inquit iterueni secretum consiliũ & causæ alicuius meditationem tractantibus? minime inquit Secundus atq; adeo vellem maturius interuenisses. delectasset enim te & apri nostri accuratissimus sermo cum maternũ vt oẽ ingeniũ ac studium suum ad causas agendas conuerteret exhortatus est. & materni pro carminibus suis læta: vtque poetas defendi dicebat audenter: & poetaꝝ quam oratorum similior oratio: me vere inquit & sermo ipse infinita voluptate affecisset: atque ad ipsum delectat: quod vos viri optimi & temporum nostrorum oratores non forensibus tantum negocijs: & declamatorio studio igenia vestra exercetis. Sed eiusmodi ẽt disputatiões adiungitis: quæ & ingeniũ alunt: & eruditiones: & litteraꝝ iucũdissimũ oblectamẽtũ cũ vobis qui illa disputatis afferunt: tum etiã his ad quoꝝ aures peruenerint. Itaque Hercule non minus probari video in te Secunde quod Iulij Asiati vitam componendo spẽ hoibus fecisti plurimũ eiusmodi libroꝝ: quã in apro quod nondũ a scolasticis cõtrouersijs recessit. & ocium suum mauult nouorum theorum more q̃ veterum oratorũ consumere. Tum aper non desinis Messala vetera tantum & antiqua mirari: nostrorũ ãt tempoꝝ studia irridere atq; contemnere? Nã hũc tuum sermonem sæpe excepi: cum oblitus & tuæ & fratris tui eloquentiæ nostrum hoc tempore oratorem esse contendere antiquis eo credis audacius quo malignius. his opinionẽ nõ verebaris: cũ eam gloriam quam tibi alij concedunt ipsi tibi denegares. Neq; illius inquit sermonis mei pœnitentiam ago: neq; aut Secundũ aut maternũ aut teipsum aper (quanquam interdum in cõtrariũ disputes) aliter sentire credo: Ac velim impetratum ab aliquo vestrum: vt causas huius infinitæ differentiæ scrutetur ac reddat: quas mecum ipse plærũq; conquiro: & quod quibusdam solacio est mihi auget quæstionẽ: quia video ẽt graijs accidisse: ut longius ab sit Eschines & Demostenes sacerdos iste enitet: & si quis alius: Ephesum vel mitilenas contentus scholasticorum clamoribus quatit: q̃ afer aut africanus aut vos ipsi a Cicerone aut asinio recessistis. Magnam inquit Secundus & dignã tractatu quæstionem mouistis: sed qs eam iustius explicauerit: q̃ tu: ad cuius summã eruditionem & præstantissimum igeniũ cura quoq; & meditatio accessit? & Messala aperiã iquit cogitatiões meas: si illud a vobis ante ipetrauero: vt vos quoq; sermonem hũc nostrum adiuuetis: pro duobus inquit maternus ꝓmitto. nã & ego & Secundus exequemur ptes quas itellexerimus te nõ tã omisisse q̃ nobis reliquisse. Aprum enim solere dissentire: & tu pauloante dixisti: & ipse satis manifestus est: Iãdudum in cõtrarium accingi: nec æquo aĩo perferre hanc nostrã pro antiquoꝝ laude concordiã. Non enim inqt aper iauditum & indefensum sæculũ nostrũ patiar hac vestra conspiratione dãnari. Sed hoc primũ interrogabo quos vocetis antiquos quam oratorum ætatẽ signatione ista determinetis. Ego. n. cũ audio antiquos: quosdã ueteres & olim natos itelligo: ac mihi uersantur ante oculos Vlyxes & Nestor: quoꝝ ætas mille fere &. cc. ãnis sæculũ nostrum antecedit. Vos ãt Demostenẽ & hyperidẽ percipitis: quos satis cõstat Philippi & Alexandri temporibus floruisse. ita tñ ut utrique superstites essent. Ex quo apparet nõ multo plures quã. ccc. annos iteresse inter nostrã & Demosthenis

ætatem. quod spacium temporis si ad īfirmitatem corporum nostrorum referas: fortasse longum videatur: si ad naturam sæculorum & respectum huius immensi æui: per quam breue: & in proximo est. Nam si sicut Cicero in hortensio scribit: is est magnus & verus annus: quo eadem positio cæli syderum: quæ cum maxime est rursū existet: isque annus horum nos vocamus annorum. xij. dcccliiij. cōplectūt: Incipit demosthenes vester quem vos veterem & antiquum fingitis: nō solū anno quo nos: sed fere eodem mense extitisse. Sed transeo ad latinos oratores in quibus nō Menenium vt puto Agrippam qui potest videri antiquus nostrorum temporū disertis anteponere soletis: sed Ciceronem & Cæsarem & Cælium & Caluum & Brutum & Assinium & Messalam: quos quidē cur antiquis temporibus potius ascribatis q̄ nostris non video. Nā vt de Cicerone ipso loquar: hyrtio nēpe & pansa cōsulibus vt Tyro libertus eius scripsit. vij. Idus occisus est: quo āno diuus Augustus in locū pansæ & hyrtij se &. Q. pedium. con. sufficit. statutæ. viij. &. l. annos: quibus mox diuus Augustus remp. rexit. Adijce Tiberij tres & viginti & prope quadriēniū Caij: ac bis quaternos denos Claudij & Neronis annos: atq; vnum Galbæ & Othonis: & Vitellij vnū annū: ac sextā iā felicis huius prīcipatus stationē qua Vespesianus remp. fouet. c. &. xx. anni ab interitu Ciceronis in hūc diē colligūtur: vnius hoīs ætas. Nā ipse ego in britannia vidi senem qui se fateretur & pugnæ interfuisse: qua Cæsarem inferentē arma britanniæ arcere littoribus & pellere aggressi sunt. Ita si eum qui armatus. C. Cæsari restitit: vel captiuitas vel voluntas vel fatum aliquod in vrbem pertraxisset: & quidē Cæsarem ipsū & Ciceronē audire potuit: & nostris quoq; auctoribus interesse. proximo quidem congiario ipsi vidistis plerosq; senes: qui se a diuo quoq; augusto semel atque iterum accepisse cōgiarium narrabant: ex quo colligi potest. & Coruinū ab illis & Assinium audiri potuisse Nam Coruinus in medium vsque Augusti principatum Assinius pene ad extremum durauit: Nec diuidatis sæculum & antiquos: ac veteres vocetis oratores quos eorundem hominum aures agnoscere ac velut coniungere & copulare potuerūt. Hæc ideo prædixi: vt si qua & horum oratorum fama gloriaq; ac laus tēporibus adquiritur: eandē docerem in medio sitam & propriorem nobis q̄ Seruio galbæ Caio Carboni: quosq; alios antiquos merito vocaremus Sunt enim horridi & impoliti & rudes & īformes: & quos vtinā imitatus esset Caluus vester aut Celius: aut ipse Cicero. Agere enim fortius iā & audētius volo: si illud ante prædixero mutare cū tēporibus formas et genera dicendi: sicut Catoni seni cōparatus Caius gracchus plenior & vberior: sic Graccho politior & ornatior Crassus: sic vtroque distīctior et vrbanior et altior Cicero: cicerōe mitior Coruinus et dulcior: et in verbis magis elaboratus. Nec quæro quis disertissimus: hoc interim ꝓbasse cōtentus sū: non esse vnū eloquentiæ multū: sed in illis quoq; quos vocatis antiquos: plures species deprendi: Nec stati deterius eē quod diuersū est. vitio autem malignitatis humanæ uetera semper in laude præsentia in fastidio eē. Nam non dubitamus inuentos qui pro Catone appium Cecum magis mirarentur Satis cōstat: nec Ciceroni quidem obtrectatores defuisse: quibus inflatus & tumens nec satis pressus supra modum exultans et superfluens et paruum antiquus uideret. Legisti utiq; et Calui et Bruti ad Ciceronē missas epistolas: ex quibus facile ē deprahēdere Caluum quidem Ciceroni uisum exanguem ac tritum: Brutum autem ociosum atq; disiunctum: Rursumq; Ciceronem a Caluo quidem male audiuisse tanq̄ solutū & eneruem: A bruto autem ut ipsius uerbis utar tanq̄ fractum atq; elumbem. Si me interroges omnes mihi uideri uerum dixisse: sed mos ad singulos ueniam: nec mihi

cum vniuersis negocium est. Nam quatenus antiquorum admiratores hūc velut terminum antiquitatis constituere solēt: quem vsq; ad Cassium Seuerum faciunt: quem primum affirmant flexisse ab illa vetere: atq; dicendi via directa: non infirmitate ingenij: nec inscitia litterarum transtulisse se ad id dicendi genus contendo: sed iudicio & intellectu. Vidit namq; vt paulo. ante dicebam conditionem temporum & diuersitates auctorum: formam quoque ac speciem orationis remutandam facile perferebat prior iste populus. vt imperitus & rudis imperitissimaꝝ orationum spacia: atq; id ipsum laudabat si dicendo quis diem eximeret. Ita vero longa principiorum præparatio: & narrationis alte repetita series: & multaꝝ diuisionum ostentatio: & mille argumentoꝝ genera: & quicquid aliud ardissimis hermagoræ: & appollodori libris præcipitur in honore erat: & si quis odoratus philosophiā: atq; ex ea locū aliquē orationi suæ i sereret: in cælū laudibus ferebatur. Nec mirum: erant. n. hæc noua & incognita: & ipsoꝝ quoq; oratorum paucissima præcepta & rhetoꝝ aut philosophoꝝ placita cognouerant: At hercule peruulgatis iam omnibus: cum vix i cortina quisq̄ assistat qui elementis studioꝝ & si non instructus at certe imbutus sit: Nouis & exquisitis eloquentiæ itineribus opus est: per quæ orator fastidium auriū effugiat. vtiq; apud eos iudices qui vi & potestate non iure & legibus cognoscunt: & nec accipiunt tēpora sed constituunt: nec expectandū habēt oratorē dum illi libeat de ipso negocio dicere: sed sæpe vltro admonēt: atq; alio transgredientē reuocant & festinare se testāt. Quis nūc ferat oratorē de infirmitate valitudinis suæ præfantem qualia sunt fere principia Coruini? Quis quinq; in Verrem libros expectauerit? Quis de exceptione & formula ꝑpetiet: illa imensa volũia quæ pro. M. Tullio aut. A. Cecinna legimus? ꝑcurrit hoc tēpore iudex dicentē: & nisi aut cursu argumentoꝝ: aut colore sententiaꝝ: aut nitore & cultu descriptionum inuitatus & corruptus est: aduersatur dicentem: vulgus quoq; assistentium & affluens & vagus auditor assueuit iam exigere læticiā & pulchritudinē orationis: nec magis præfert in iudicijs tristē & impexā antiquitatē: q̄ si quis in cœna Roscij aut Turpionis aut ambiuij exprimere gestus velit: iā vero iuuenes & ipsa studiorum incude positi qui profectus sui causa oratores sectant: non solum audire: sed ēt referre domum aliquid illustre & dignum memoria volunt. Traduntque inuicem ac sæpe in colonias ac prouincias suas scribunt: siue in suis aliquis arguta & breui sententia effulsit: siue locus exquisito & poetico cultu enituit exercetur enim iam ab oratore etiam poeticus decor: non Actij aut pacuij veterno inquinatus: sed ex Oratij & Virgilij & Lucani sacrario prolatus. Horum igitur auribus: et iudicijs obtemperās: nostrorum oratorum ætas pulchrior et ornatior extit. Neque ideo minus efficaces sūt orationes nostræ: quia ad aures iudicantiū cū voluptate perueniūt. Quid enim si infirmiora hoꝝ temporum templa credas: quia non rudi cemento: et informibus tegulis extruunt: sed marmore nitent et auro radiantur? Equidē fateor vobis simpliciter me in quibusdā antiquorū vix risū: in quibusdam āt uix somnū tenere: nec unū de populo. Canuti aut Aride Furnio et Troiāo quiq; alios in eodē ualitudinario hæc ossa et hanc maciem probant ipse mihi Caluus cū unū et uiginti: ut puto libros reliquerit: uix in una aut altera oratiuncula satis facit: nec dissentire cæteros ab hoc meo iudicio uideo: Quotus enim quisque calui in Asitium aut in Drusum legit? At hercule i hominū studiosoꝝ manibus uersantur accusationes quæ i Vatiniū cōscribūt: ac præcipue secūda ex his oratio. est enī uerbis ornata & sētentijs auribus iudicum accōmodata: ut scias ipsum quoque Caluum intellexisse quid melius esset. nec uoluntatem

quin sublimius & cultus diceret: sed ingeniũ ac vires defuisse. Quid ex Cælianis oratio nibus: nempe hæ placent siue in vniuersa parte sectum in quibus nitorem & altitudinẽ horum temporum agnoscemus: Sordes autem verborum & hiatus compositio & in conditi sensus redolent antiquitatem. nec quenq̃ adeo antiquarium puto: vt Celiũ ex ea parte laudet: qua antiquus est Concedamus sane. C. Cæsari vt propter magnitudi nẽ cognitionis: & occupationis rerũ: minus in eloquentia effecerit: q̃ diuinum eius in geniũ postulabat. tam hercule q̃ Brutũ philosophiæ suæ relinquamus: nam in oratio nibus minorem esse fama sua etiam admiratores eius fatentur. nisi forte quisquã aut cæsaris pro decio samnite: aut Bruti pro deiotaro rege: cæterosq; cuiusdam Lentidius temporis libros legit: nisi qui & carmina eorũdẽ miratur. fecerunt enim & carmina: in bibliotechas retulerunt: non melius q̃ Cicero at felicius: quia illos fecisse pauciores sci unt. Asinius quoq; q̃q̃ ꝓprioribus tẽporibus natus sit: vr̃ mihi inter menenios & ap pios studuisse. pacuuiũ certe: & actiũ nõ solũ tragœdijs: sed ẽt orationibus suis expres sit adeo durus & siccus: Oratio autem sicut corpus hoīs ea demũ pulchra est: in quã nõ eminẽt venæ: nec ossa numerãtur: sed tẽperatus ac bonus sanguis ĩplet membra & exurgit toris: ipsos quoq; neruos robur tegit: & decor commendat. Nolo Coruinum ĩ sequi: quia nõ p ipsũ stetit quominus læticiã nitoreq; nostroꝝ tẽpoꝝ exprimeret: Vi derimus inquam iudicio eius vis aut animi aut ingenij sufficeret. Ad Ciceronem venio cui eadem pugna cum æqualibus suis fuit quæ mihi vobiscũ est Illi. n. antiquos mira bãtur: ipse suoꝝ tẽpoꝝ eloquentiam anteponebat: nec vlla re magis eiusdẽ ætatis ora tores præcurrit quã iudicio. Primus. n. excoluit orationem: primus ex verbis delectũ adhibuit. & cõpositioni artem locosq; latiores attentauit: & quasdã sententias inuenit vtique in his orationibus quas senior iam & iuxta finem vitæ cõposuit. idest postq̃ ma gis profecerat. vsuque & experimentis didicerat: quod optimũ dicendi genus est nam priores eius orationes non carent vitijs antiquitatis. lentus est in principijs: longus in narrationibus: ociosus circa excessus: Tarde cõmouetur: raro incalescit: pauci sensus opt. & cum quodam lumine terminatur: Nihil ex tempore referre possis: & velut ĩ ru di ædificio firmus sane paries & duraturus: sed non satis expolitus & splendens. Ego ãt oratorem sicut locupletem ac laudatum patrẽ familiæ nõ eo tantũ volo tecto tegi: quod imbrem ac ventum arceat: sed ẽt quod visum: & oculos delectet: nõ ea solum in strui supellectile quæ necessarijs vsib9 sufficiat: sed etiam sit in apparatu eius: & aurũ & gemmæ: vt sumere in manus aut aspicere sæpius liceat: quædam vero procul arceẽt vt iã oblitterata & olentia. nullũ sit verbũ vel rubigine ĩfestũ. nulli sensus tarda & iner ti structura in morem annalium componantur. fugiat fœdã & insulam scurrilitatem variet compositionem: nec omnes clausulas vno & eodem modo determinet. Nolo irridere rotam fortunæ: et ius verrinum: et illud tertio quoq; serus in omnibus oratio nibus pro sententia positum esse videatur. nam et hoc inuitus rettuli et plura omisi: quæ tamen sola mirantur atque exprimunt: hi qui se antiquos oratores vocabant: ne minem nominabo: genus hominum signasse contentus: sed vobis vtique versantur an te oculos qui Lucium pro Horatio et Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquẽ tia tui Aufidij Bassi: aut Seruuli nominaui ex comparatione Sisenæ: aut Varrõis sor det: qui rhetorum nostroꝝ commentarios fastidiunt: oderunt: calui mirantur: quos more prisco apud iudicẽ fabulantes auditores sequũtur: nõ populus audit: vix deniq; litigator perpetitur. adeo mœsti et inculti illã ipsam: quam iactant sanitatẽ sed ieiunio consequuntur. porro ne in corpore quidẽ ualitudinẽ medici ꝓbant: quæ aĩ anxietati cõ

fixit. parum est ægrum non esse: fortem & lætum & alacrem volo. proprie abest ab infirmitate in quo sola sanitas laudatur. Vos ergo disertissimi vt potestis vt facitis illustrate sæculũ nostrũ pulcherrimo genere dicendi. Nam & te Messala video lætissima quæq; antiquorum imitantem. Et vos materne ac secunde ita grauitati summũ nitorẽ & cultum verborum miscetis: ea electio inuentionis: is ordo rerum: & quotiens causa poscit vbertas ea: quotiens permittitur breuitas: is cõpositionis decor: ea sentẽtiarum planitas: sic exprimitis affectus: sic libertatem temperatis: vt ẽt si nostra iudicia malignitas & inuidia tardauerit: Verum de vobis daturi sint posteri nostri. Quæ cũ aper dixisset: Agnoscitis ne inquit maternus vim & ardorem apri nostri? quo torrente quo impetu sæculum nostrum defendit? q̃ copiose: ac varie vexauit antiquos: quanto non solum ingenio: ac spiritu: sed etiã eruditiõe & arte ab ipsis mutuatus est: per quæ mox ipsos incesseret? Tuum tam ẽ Messala promissum ita mutasse non debes. neq; enim defensores antiquorum exigimus. nec quenq̃ nostrorum quanq̃ modo laudati sumus his quos insectatus est aper comparamus. ac ne ipse quidem ita sentit: sed more veteri & alijs vestris philosophis sæpe celebrato sumpsit sibi contradicendi partes. Exprime nobis non laudationem antiquorũ (Satis enim illos fama sua laudat) sed causas cur i tantum ab eloquentia eorum recesserimus: cum præsertim centum & .xx. annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici ratio tẽporum collegerit. Tum Messala sequar a te præscriptam formam materne: neq; enim diu contradicendũ est apro: qui primum vt opinor non mouit: tanq̃ parum proprie antiqui vocarentur: quos satis cõstat ante centum annos fuisse. Mihi autem de vocabulo pugna non est: siue illos antiquos siue maiores: siue quo alio maulit nomine appellet. dũmodo in cõfesso sit eminentiorẽ illorum temporum eloquentiam fuisse. ne illi quidẽ parti sermonis eius repugno: si quo minus fatetur plures formas dicendi etiam hoc ijsdem sæculis. ne dũ diuersis extitisse: sed quomodo inter atticos oratores Demostheni tribuerit proximũ autẽ locũ Eschines & Hyperides & lysias & Ligurgus obtinẽt: oĩum ãt cõsensu hæc oratorum ætas maxime probatur: sic apud nos Cicero quidem cæteros eorũdẽ temporum disertos antecessit: Caluus autem & Asinius & Cæsar & Cælius & Brutus sic iure & prioribus: & sequentibus anteponuntur: nec refert quod inter se specie differant: cũ genere consentiant: at tristior Caluus numerosior Asinius: splendidior Cæsar: amarior Cælius: grauior Brutus: vehementior & plenior & valentior Cicero: omnes tamen eãdem sanctitatem eloquentiæ ferunt: vt si omnium pariter libros in manum sumpseris quis in diuersis ingenijs esse quãdam iudicij ac voluminis similitudinem & cogitationem: Nam q; inuicem se obtrectauerunt: & supersunt aliqua: epistolis eorum inserta ex quibus mutua malignitas detegitur: nõ est oratoꝝ vitium: sed hominum. Nam & Caluum & Asinium & ipsum Ciceronem credo solitos & inuidere & liuere & cæteris humanæ infirmitatis vitijs affici: Solum inter hos arbitror Brutũ non malignitate nec inuidia: sed simpliciter & ingenue iudicium aĩ sui detexisse. an inuideret Ciceroni: qui mihi videtur ne Cæsari quidem inuidisse? quod ad Seruium galbam et. C. Lelium attinet et si quos alios antiquorum agitare non desistit: non exigit defensorem: cum fatear quædam eloquentiæ eorum: vt nascenti adhuc nec satis adultæ defuisse. Cæterum si omisso optimo illo: et perfectissimo genere eloquentiæ eligenda sit forma dicendi: malim Hercule. C. gracchi impetum: aut. L. Crassi maturitatẽ quã calamistros mecenatis: aut Tinitus Gallionis: adeo melius oratorem: vel hirta toga induere: quam fucatis et meretricijs vestibus insignire. neq;. n. oratorius iste: imo Hercule ne virilis quĩ

dem cultus est: quo plerique ipsorum nostrorũ actores: ita vtuntur: vt lasciuia verbo
rum & leuitate sententiarum: & licentia compositiõis histrionales modos exprimãt
quodque vix auditu fas esse debeat: laudis & gloriæ & ingenij loco pleriq; iactant. can
tari saltarique commentarios suos. Vnde oritur illa fœda & præposteri: sed tamen fre
quens sicut his clam & exclamatio: vt oratores nostri temere dicere: Histriones diser-
te saltare dicantur. Equidem non negauerim Cassium seuerum: quem solum aper no
ster nominare ausus est: si his comparetur: qui postea fuerunt posse oratorem vocari:
q̄q̄ in magna parte librorꝝ suorꝝ plus vis habeat quam sanguinis. Primus enĩ contexto
ordine rerum omissa modestia: ac pudore verborum: ipsis etiã quibus vtimur armis
incompositus. & studijs feriendi plerunq; deiectus non pugnãt: sed rixatur. Ceterum
vt dixi sequentibus comparatus ex varietate eruditionis & lepore vrbanitatis & ipsarũ
virium robore multum cæteros superat: Quorum neminem aper nominare & velut
in aciem educerẽ sustinuit. Ego autem expectabã vt Bruto Asinio & Celio & Caluo ali
ud nobis agmen produceret plerisq;: vel certe totidem nominaret: Ex quibus alium
Ciceroni: alium Cæsari: singulis demum singulos opponeremus. Nõ detractasse no
minatim antiquos oratores contentus neminem sequentium laudare ausus est: nisi in
publicum & in commune: veritum credo ne multos offenderet si paucos excerpsisset.
Quotus enim quisque scholasticorum non hac sua persuasione fruitur: vt se ante Cice
ronem numeret sed plane post Gabinianum. At ego non verebor nominare singulos
quo facilius propositis exemplis appareat quibus gradibus fracta sit & diminuta elo
quentia. Appropera inquit maternus: & potius exolue promissum: neq;. n. hoc colli-
gi desideramus. disertiores esse antiquos: quod apud me equidẽ in confesso ẽ. Sed cau
sas exquirimus: quas te solitum tractare pauloante plane mitiore eloquẽtia & tẽporꝝ
nostrorũ miratus. iratus antequam te aper offenderet maiores tuos lacessendo. Non
sum inquit offensus a prima disputatiõe. nec vos offendi decebit si quid forte aures ve-
stras perstringit cum sciatis hanc esse eiusmodi sermonum legem: iudicium animi ci-
tra dãnum affectus proferre. Perge inquit maternus de antiquis loquaris. vtere anti
qua libertate: qua vel magis degenerauimus quam ab eloquentia. Et Messala non re-
conditas materne causas requiris: nec aut tibijpsi: aut huic Secũdo: vel huic apro igno
tas: & iam mihi partes assignatis proferendi in medium quæ omnes. Quis enim igno
rat & eloquentiam & cæteras artes desciuisse ab ista vetere gloria: non inopia hominũ
sed desidia iuuentutis: & negligentia parentum: & inscientia præcipientiũ & obliuio-
ne moris antiqui: quæ mala primum in vrbe nata mox per italiam fusa iam in prouin
cias manant: quãquam vestra vobis notiora sunt. Ego de vrbe & his proprijs ac verna
culis vitijs loquar: quæ notos statim excipiunt: & per singulos ætatis gradus cumulã
tur: Si pirus de seueritate ac disciplina maiorum circa educandos firmandosq; liberos
pauca prædixero. Iãpridem suus cuiq; filius ex casta parente natus: non in cella emptæ
nutricis: sed gremio ac sinu matris educabat᷑: cuius præcipua laus erat tueri domum
& in seruire liberis. Eligebatur autem aliqua maior natu propinqua cuius ꝓbatis spe
ctatisq; moribus omnis cuiusdã familiæ soboles cõmitteretur: Corã qua neq; dicerẽ fas
erat quod turpe dictũ: neq; facere quod in honestũ facta videretur. Ac non studia mo
rasq;: sed remissiones ẽt lususq; puerorꝝ sanctitate quadã: ac vercũdia temperabat Sic
Corneliam Gracchorꝝ. sic Aureliam Cæsaris: sic Actiã Augusti matrẽ præfuisse edu
cationibus: ac produxisse principes liberos accepimus: quæ disciplina ac seueritas eo
pertinebat: vt sincera & integra & in nullis prauitatibus detorta vniuscuiusq; natura

toto statim pectore arriperet artes honestas: & siue ad rem militarem: siue ad iuris sciē tiam: siue ad eloquentiæ studium inclinasset: id solum ageret: id vniuersum hauriret. At nunc natus infans delegat̃ græculæ alicui ancillæ: cui adiungitur vnus aut alter ex omnibus seruis plerunque vilissimus: nec cuiquam serio minister accommodatus: horum fabulis & erroribus teneri statim & rudes animi imbuuntur: nec quisquam in tota domo pensi habet quid coram infante domino: aut dicat: aut faciat. Quando etiam ipsi parentes nec probitati neque modestiæ paruulos assuefaciunt: sed lasciuiæ & libertati. per quæ paulatim impudentia increpit & sui contentus ideo vero propria & peculiaria huius vrbis vitia pene in vtero matris concipi mihi vident̃: histrionalis fauor & gladiatorum equorumq; studia: quibus occupatus & obsessus animus quantulum loci bonis artibus relinquit: quotum queq; inueneris qui domi quid q̄ aliud loquatur? quos alios adolescentulorum sermones excipimus? si quando auditoria intrauimus: nec preceptores quidem vllas crebriores cum auditoribus suis fabulas habent. colligunt enim discipulos non seueritate disciplinæ: nec ingenij experimento: sed ambitione salutantium: sed illecebris adulationis. Transeo prima discentiū elementa in quibus & ipsis parum elaborat̃: nec in auctoribus cognoscēdis: nec in euoluenda antiquitate: nec innoticiam vel rerum vel hominum: vel temporum satis opæ i sumitur: sed expectantur quos rhetoras vocant: vt quorum professio quādo primum in hāc vrbem inrroducta sit q̄q̄ nullam apud maiores nostros auctoritatē habuit: statim de curijs. referam necesse est animum ad eam disciplinā quo ausos esse eos oratores accepimus: quorum infinitus labor & quotidiana meditatio: & in oī genere studiorum exercitationes ipsorum etiam continetur libris. notus est nobis vtiq; Ciceronis liber qui Brutus inscribitur: in cuius extrema parte: nam prior commemorationē veterū oratorū habet: sua initia suos gradus suæ eloquentiæ velut quādā educationē refert se apud. Q. mutium ius ciuile didicisse: apud Philonem achademicū: apud Diodorū stoicum oīs philosophiæ partes penitus hausisse neq; his doctoribus contentū: quoꝝ ei copia in vrbe contigerat: Achaiam quoq; & asiam peragrasse: vt oēm oīum artiū varietatem complecteretur. Itaq; hercule in libris Ciceronis depræhendere licet: non geometriæ: nō musicæ: non grammaticæ: non deniq; vllius ingenuæ artis scientiam ei defuisse. Ille dialeticæ subtilitatem: ille moralis partis vtilitatem: ille rerū motus causasq; cognouit ita. n. est optimi viri: ita ex multa eruditione & pluribus partibus: & omnium rerum scientia exundat: & exuberat illa admirabilis eloquētia. neq; oratoris uis & facultas: sicut cæterarū rerū angustis & breuibus terminis cludit̃: sed is est orator: qui de oī quæstione pulchre & ornate & ad persuadendum apte dicere pro dignitate rerū ad vtilitatem temporum: cum voluptate audientiū possit. Hæc sibi illi veteres psuadebāt ad hæc efficienda intelligebāt opus esse: nō vt rhetoꝝ scholis declamarēt: nec vt fictis nec vllo modo ad veritatem accedentibus controuersijs linguam modo: & vocē exercerent: sed vt his artibus pectus iplerent: in quibus de bōis ac malis: de honesto ac turpi: de iusto & iniusto disputat̃. Hæc. n. est oratoris subiecta ad dicēdū meteria. Nam in iudicijs fere de equitate: in deliberationibus de honestate dicimus: ita vt plerūq; hæc ipsa inuicem misceantur: de quibus copiosæ & varie & ornate nemo dicere pōt: nisi qui cognouit naturam humanam: & vim uirtutum: prauitatemq; uitiorum: & intellectum eorum: quæ nec in uirtutibus neque in uitijs numerantur. Ex his fontibus etiam illa profluunt: ut facilius iram iudicis uel instiget uel leniat: qui scit quid iræ prōptius & miserationem impellat: qui scit quid sit misericordia: & quibus animi motib9

concitetur. In his artibus exercitatiōibusq; versat̃ orator: siue apud infestos: siue apud cupidos: siue apud inuidētes: siue apud tristes: siue apud timētes dicēdū habuerint: tenebit habenas animorum: & prout cuiusq; natura postulabit: adhibebit manū & tēperabit orationem: parato omni īstrumento: & ad omnem vsum reposito: sunt apud quos ad strictū & collectū: & singula statim argumenta cōcludēs dicendi genus plus fidei meretur. apud hos dedisse opam dialecticæ ꝓficiet: alios fusa & æqualis & ex omnibus ducta sermōibus oratio magis delectat. ad hos pmouēdos mutuabimus aliqd a peripateticis: hi aptos & ī oēm disputationē paratos iā locos dabūt: achademici pugnacitatē. Plato altitudinē: Xenophō iucūditatē. ne Epicuri quidē & Methrodori honestas quasdā exclamatiōes assumere. hisque ꝓut res poscit vti alienū erit oratori. Neque. n. sapiētem informamus: neque stoicoꝝ ciuitatē: sed eū qui nō quasdā artes audire: sed oēs liberaliter debet. deoq; & iuris ciuilis scientiam veteres oratores cōpræhēdebant: & grāmaticæ musicæ & geometriæ ībuebantur. Incidunt. n. causæ plurime quidem ac pene omnes quibus iuris noticia desideratur. Plerisq; autē in quibus hæc quoq; scientia requiritur: nec quisq̃ respondeat: sufficit vt ad tempus simplex quidam & īforme doceamus. Primum autem aliter vtimur proprijs. aliter commodatis longeq; interesse manifestū est: possideat quis quæ profert an mutuetur. Deinde ipsa multarum artium scientia etiam aliud agentes nos ornat: atq; vbi minime credas: eminet & excellit. idq; non doctus modo & prudens auditor: sed etiam populus intelligit: ac statim ita laude prosequitur: aut legitime studuisse: vt per omnes eloquentiæ numeros isse & vt deniq; oratorem etiam fateatur: quem non posse aliter existere: nec extitisse vnq̃ confirmo: nisi eum qui tanq̃ in aciem omnibus armis instructus sit: ī forum omnibus artibus armatus exierit: quod adeo negligitur ab horum ipsorum disertis: vt in actiōibus eorum vix quoque quotidiani sermonis fœda ac pudenda vitia depræhendant̃: vt ignorēt leges: non teneant S. C. ius ciuitatis vltro derideant: Sapientiæ vero studium & præcepta prudentium penitus reformident: in paucissimos sensus & angustas sentētias detrudant eloquentiam velut expulsam regno suo: vt quæ olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora implebat: nunc circūcisa & amputata sine apparatu: sine honore pene dixerim: sine ingenuitate quasi vna ex sordidissimis artificijs discatur. Ergo hanc primam & præcipuam causam arbitror: cur tantum ab eloquētia antiquorum oratorum recesserimus. Si testes desiderantur: quos potiores nominabo q̃ apud græcos Demosthenem: quem studiosissimum Platonis auditorem fuisse memoriæ proditum est. Et Cicero his (vt opino) verbis quicquid in eloquentia effecerit: id se non rhetorum: sed achademiæ spacia consecutum. Sunt aliæ causæ magnæ & graues: quas vobis aperiri æquum est. Quoniam quidem ego iam meum munus expleui: & quod in consuetudine est: satis multos offendi: qui si forte hoc audirent certum habeo dicturos me dum iuris & philosophiæ scientiam: tanq̃ orator inecessariam laudo: ineptijs meis placuisse. Et maternus mihi quidem inquit susceptum a te munus adeo peregisse nondum videris: vt incohasse tantum: & velut vestigia ac linimēta quædam ostendisse videaris. Nam quibus instrui veteres oratores soliti sunt dixisti differētiamq; nostræ desidiæ & scientiæ aduersus acerrima & fœcundissima eorum studia demonstrasti. Cætera expecto vt queādmodum ex te didici quod aut illi scirent. aut nos nesciamus: ita hoc quoq; cognoscam: quibus exercitationibus iuuenes iam & forū ingressi confirmare & alere ingenia sua soliti sint. neq; enim arte & scientia: sed longe magis facultate & eloquentia contineri: nec tu puto abnues: & significare vultu videntur.

Deinde cum Aper & Secūdus idem annuissent: Messala quasi rursus incipiēs: Quoniam initia & saemina veteris eloquētiae satis demonstrasse videor docendo quibus artibus antiqui oratores instituï erudiriq; soliti sint: persequar nunc exercitationem eorum: quanq̄ ipsis artibus inest exercitatio. nec quisq̄ percipere tot reconditas aut tam varias res potest: nisi vt scientiae meditatio: meditationi facultas: facultati vis eloquentiae accedat. per quae colligitur eādem esse rationem: & percipiendi quae proferas: & proferendi quae perceperis. sed si cui obscuriora haec videtur: isq; sciētiam ab exercitatione separat: id certe cōcedet instructum & plenum his artibus animum lōge paratum ad eas exercitatiōes venturum: quae propriae circa oratoriam videntur. Ergo apud maiores nostros iuuenis ille: qui foro & eloquentiae parabatur imbutus iam domestica disciplina: refertus honestis studijs deducebatur a patre: vel a propinquis ad eum oratorem qui principem locum in ciuitate tenebat. hunc sectari: hunc prosequi: huius omnibus dictiōibus interesse: vtq; sic dixerim pugnare in proelio disceret: magnos ex hoc vsus multum constantiae: plurimum iudicij iuuenibus statim contingebat: in media luce studentibus: atq; inter ipsa discrimina: vbi nemo impune stulte aliquid aut cōtra rie dicit: quod & iudex respuat: et aduersarius exprobret: ipsi deniq; aduocati aspernētur. Igitur vera statim et incorrupta eloquentia imbuebantur. Et quanq̄ vnum sequerentur: tamen omnes eiusdem aetatis patronos in plurimis et causis et iudicijs cognoscebant. habebantq; ipsius populi diuersissimaꝝ auriū copiam: ex qua facile deprachēdebat quid in quoq; uel probaret uel displiceret. Ita nec praeceptor deerat optimus quidem et electissim9: qui faciem eloquentiae non imaginem praestaret: nec aduersarij et aemuli ferro: nō sudibus dimicantes: sed auditorium semper plenum: semper nouū ex inuidis & fauentibus: vt nec benedicta dissimularentur: Scitis enim magnam illam & duraturam eloquentiae famam non minus in diuersis subsellijs parari q̄ suis: quinimo constantius surgere: ibi fidelius coroborari: atq; hercule sub eiusmodi praeceptionib9 iuuenis ille de quo loquimur: oratoꝝ discipulus: fori auditor: sectator iudicioꝝ: eruditus & assuefactus alienis experimētis: cui quotidie audiēti notae leges: nō noui iudicū vultus: frequens in oculis consuetudo cōcionū: saepe cognitae populi aures: siue accusationē susceperat: siue defensionem: Solus statim vnicuique causę par erat: nonodecimo aetatis anno. Lucius crassus. C. Carbonē: vno & vigesimo caesar dolobellam: altero &.xx. Asinius pollio Catonem: non multo aetatem antecedens Caluus vatiniū: ijs orationibus insecuti sunt: quas hodie cum admiratione legimus. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scaena scholasticorū: qui rhetores vocantur quos pauloante Ciceronis tēpora extitisse nec placuisse maioribus nr̄is ex eo manifestū ē: quod Marco Crasso & Domitio cēsoribus cludere (vt ait Cicero) ludū īpudētiae iussi sunt. Sed vt dicere institueram deducimur in scholas: quibus nō facile dixerim: vtrum ne locus ipse: an condiscipuli: an genus studiorum plus mali ingenijs afferant. Nam in loco nihil reuerentiae: sed in quē nemo nisi iperitus aeque intrat. In cōdiscipulis nihil ꝓfectus cū pueri inter pueros: & adolescētuli ī adolescētulos pari securitate dicāt & audiant. Ipsae vero exercitatiōes magna ex parte cōtrariae. Nempe enim duo genera materiarū apud rhetoras tractant: suasoriae & cōtrouersiae: robustioribus assignantur: quales ꝑfidiae: & quam incredibiliter compositae. Sequitur āt vt materiae abhorrenti a veritate declamatio quoque adhibeatur. Sic fit vt tyrānicidarum praemia: aut vitiatarum electiones: aut pestilentiae remedia: aut incesta matrū aut quicquid ī schola qutidie agit. In foro vel raro vel nūquam: in gentibus verbis persequantur: cum ad veros iudices

ventum est rem cogitare nihil humile nihil abiectum eloqui poterat. Magna eloquen
tia: sicut flāma materia alitur: & motibus excitatur: & vrendo clarescit. Eadem ratio ī
nostra quoq; ciuitate antiquoꝝ eloquentiam peruexit. Nam & si horum quoq; tēpo
rum oratores ea consecuti sunt: quæ composita & quieta & beata rep. imbui fas erat:
tñ ista perturbatione ac licentia pleraq; sibi assequi videbantur. Cum mixtis omnibus
& moderatore vno carentibus tñ quisq; orator saperet: quantum erranti populo per
suaderi poterat. Hinc leges assiduæ & populare nomen. Hinc contiones migrantium
pene pernoctantium in rostris: hinc accusationes potentium reorum: & assignatæ ēt
domibus inimiciciæ: hinc procerum & assidua senectutis aduersus plebē certamina:
quæ singula & si distrahebant rempublicam exercebant: tamen illorum tempoꝝ elo
quentiam: & magis cumulare præmijs videbantur: quia quanto quisq; plus dicendo
poterat: tanto facilius honores assequebatur: tāto magis in ipsis honoribus collegas
suos anteibat: tanto plus aut principes gratię: plus auctoritatis apud patres: plus no
ticiæ ac nominis apud plebem probabat. hi clientelis etiam exterarū nationum redū
dabant: hos ituri in prouincias magistratus reuerebantur hos reuersuri colebāt: hi &
præturæ & consulatui vacare vltro videbātur: hi ne priuati quidem sine potestate erāt
cum & populum & senatum cnosilio & auctoritate regerent: quinimmo sibi ipsi per
suaserant neminem sine eloquentia aut assequi posse in ciuitate: aut tueri conspicuum
& eminētem locum: nec miꝝ cū etiam inuiti ad populum producerentur: cum parū
esset in senatu breuiter censere: nisi qui ingenio & eloquentia sentētiam suam tueretur:
cum in aliquam inuidiam aut crimē uocati: sua voce respōdendum haberent: cum te
stimonia quoq; in publicis non absentes: nec per tabellam dare: sed coram & præsen
tes dicere cogerentur. Ita ad summa eloquentiæ præmia magna etiam necessitas acce
debat: & cōmoda. Disertum haberi pulchrum & gloriosum: sed cōtra mutum & elin
guem videri deforme habebatur: non minus rubore quam præmijs stipulabantur: ne
clientularum loco potiusquā patronorum numerarentur: ne traditæ a maioribus ne
cessitudines ad alios trāsissent: ne tanq̄ inertes: & non suffecturi honoribus aut nō im
petrarēt aut īpetratos male tuerent᷑. Nescio an venerint in man⁹ nostras hæc vetera: q̄
& antiquoꝝ bibliothecis adhuc manēt: & nunc maxime a mutiano contrahūtur. Ac
iam vndecim (vt opinor) actorum libris: & tribus epistolaꝝ composita: & edita sūt.
Ex his intelligi potest Gne. Pompeium & Marchū Crassum non viribus modo & ar
mis: sed ingenio quoq; & oratione valuisse. Lentulos & metellos & Lucullos & Cu
riones: & cæteram procerum manum: multum in his studijs operæ curæq; posuisse:
nec quenq̄ illis temporibus magnam potētiam sine eloquētia consecutum. His acce
debat splēdor reꝝ: & magnitudo causaꝝ quæ & ipsa plurimū eloquentiæ p̄stant. Nā
multū interest vtrum ne de furto: aut formula: & īterdicto dicendū habeas: an de am
bitu comitiorum: expilatis socijs: & ciuibus trucidatis: quæ mala sicut non accidere
melius est isq; optimus ciuitatis status habendus est: quo nihil tale patimur: ita cum
acciderent ingentem eloquentiæ materiā subministrabant. Crescit. n. cū amplitudine
reꝝ vis ingenij: nec quisq̄ claram & illustrē oratioēm efficere pōt: nisi qui cām parē īue
nit: nō opinor Demosthenē oratiōes illustrant: quas aduersus tutores suos cōposuit:
nec Ciceronē magnū oratorē. P. Quintius defensus aut Licinius archias poeta. faciūt
Catilina & Milo & Verres & Antoni⁹ hanc illi famā circūdederunt: nō quia tāti fuit
r. p. malos ferre ciues: vt vberem ad dicēdū materiā oratores haberēt: sed vt subīde ad
moneo q̄onis meminerim⁹ sciamusq; nos de ea re loqui: q̄ facilius turbidis & inquietis

temporibus extitit. Quis ignorat vtilius ac melius esse frui pace: q̄ bello vexari? Plu-
res tamen bonos prælatores bella q̄ pax ferunt. Similis eloquentiæ conditio: Nam
quo sæpius steterit: tāq̄ in acie: quoq; plures & intulerit ictus & exceperit: quo maior
aduersarius eo acrior: qui pugnas sibi asperas desumpserit: tanto altior & excelsior: &
illis nobilitatus criminibus more hoīum agit: quoꝝ ea natura est vt secura velit. Trā
seo ad formam & cōsuetudinē veterum iudicioꝝ: quæ & si nunc aptior est: ita erit elo-
quentia: tanto illud foꝝ magis exercebat: ī quo nemo intra paucissimas horas perora
re cogebat̃: & liberæ comperēdinationes erant: & modū dicendi sibi quisq; sumebat:
& numerus neq; dieꝝ neq; patronoꝝ cauebat̃. primus huius cons. Cn. Pōpe
ius astrinxit: imposuitq; veluti frenos eloquētiæ. ita tñ vt omnia in foro: oīa in legibus
oīa apud prætores gererentur: apud quos quanto maiora negocia olim exerceri soli-
ta sunt: quod maius argumentū ē? q̄ ꝙ causæ centūuirales: quæ nūc primum obtinēt
locū adeo splendore aliorum iudicioꝝ obruebantur: vt neq; Ciceronis: neq; Cæsaris:
neq; Bruti: neq; Celij: neq; Calui: non deniq; vllius magni oratoris liber apud centum
viros dictus legat̃: exceptis orationibus Asinij: quæ ꝓ hæredibus ironiæ inscribūtur
ab ipso tñ Pollione medijs diui Augusti tēporibus habitæ: postq̄ longa tempoꝝ qui
es: a cōtinuum populi ociū: & assidua senatus trāquilitas: & maximi pricipis discipli
na: ipsam quoq; eloquētiam sicut oīa alia pacauerat. paruū & ridiculum fortasse vide
tur. ꝙ dicturus sum: dicam tñ vel ideo vt rideatur: quantū humilitatis putamus elo-
quētię attulisse penulas istas: quibus astricti & velut inclusi cū iudicibus fabulamur?
quantum viriū detraxisse orationi auditoria & tabularia credimus: in quibus iam fere
plurimæ causæ explicātur? Nam quomō nobiles equos cursus & spacia probāt sic la
tus oratoꝝ campus: per quem nixi liberi & soluti ferant̃. Debilitatur: ac frāgitur elo-
quentia ipsam quinimmo curā & diligētem stili anxietatem cōtrariā experimur: quia
sæpe interrogat iudex qn̄ incipias: & ex interrogatione eius incipiēdum est: frequenter
probatiōibus & testibus silētium patronus indicit vnus inter hæc dicenti ac alter assi-
stit: & res velut insolitudine agit̃. Oratori autem clamore plausuq; opus est: & velut
quodam theatro: qualia quotidie antiquis oratoribus cōtingebāt: cum tot pariter ac
tam nobiles foꝝ coartarent: cū clientelæ quoq; & tribus & municipioꝝ: & legationes
ac partes Italiæ periclitātibus assisteret: cū in plærisq; iudicijs crederet populus ro. sua
interesse quid iudicaretur. Satis constat. C. Cornelium &. M. Scauꝝ &. T. Milonem
&. L. Bestiam &. P. Vatinium concursu totius ciuitatis & accusatos & defensos: vt fri
gidissimos quoq; oratores ipsa certātis populi studia excitare & incendere potuerint.
Itaq; hercule eiusmodi libri extāt vt ipsi quoq; egerunt: nō alijs magis orationibus cē
seantur. Iam vero cōciones assidue: & datū ius quoq; potētissimum queq; vexandi: at
ꝙ ipsa inimiciciaꝝ gloria: cum se plurimi disertoꝝ. ne a. P. quidem Scipione: aut Sil-
la: aut. Gn. Pompeio abstinuerūt: & ad incendēdos principes viros: vt est natura inui
diæ populi quoq; histriones auribus vterentur: q̄ tum ardorem ingenijs? quas oratori
bus faces admouebant? non de ociosa & quieta reloquimur: & quæ ꝓbitate & mode-
stia gaudeat: sed est magna ista & notabilis eloquētia alumna licentiæ: quā stulti liber
tatē vocabant comes seditionū: effrenati populi incitamentū: sine obsequio: sine serui
tute contumax temeraria arrogans: quæ in bene constitutis ciuitatibus non oritur.
Quem enim oratorem lacedęmonium: quem crētensem accipimus? quaꝝ ciuitatum
seuerissima disciplina: & seuerissimæ leges traduntur: nec macedonum quidem ac per
saꝝ: ac vllius gentis: quæ certo imperio contenta fuerit eloquētiam nouimus. Rhodij

quidam: athenienses plurimi oratores extiterunt: apud quos omnia populus: omnia
imperiti: oĩa (ut sic dixerim) omnes poterant. Nostra quoq; ciuitas donec errauit: do
nec se partibus & dissentionibus & discordijs cõfecit: donec nulla fuit in foro pax: nul
la superiorꝫ reuerentia: nullus magistratuum modus: tulit sine dubio valẽtiorem elo
quẽtiam: sicuti indomitus ager habet quasdam herbas latiores. sed nec tuta resp. grae
chorum eloquentia fuit: ut pateretur & leges: nec bonæ formam eloquentiæ Cicero ta
li exitu pensauit. Sic quoq; quod superest antiquis oratoribus forum nõ emẽdare: nec
vsq ad votum compositæ ciuitatis argumentum est quidem: ꝓ nemo nos aduocat: ni
si aut nocens aut miser. quod municipium in ciuitatem nostrã venit: nisi quod aut vi-
cinus populus: aut domestica discordia agitat? Quam prouinciã tuemur: nisi spolia
tam: vexatãq;? Atqui melius fuisset non queri ꝗ iudicari: Quod si inueniretur aliqua
ciuitas in qua nemo peccaret: superuacuus esset inter innocentes orator. sicut inter sa
nos medicus: Quomodo tñ minimum vsus minimumq; profectus: ars medentis ha
bet in his gentibus: quæ firmissima valitudine ac saluberrimis corporibus vtunt: Sic
minor oratorꝝ honꝫ: obscuriorq; gloria est inter bonos mores & in obsequiũ regẽtis pa
ratos. Quid. n. opus est longis in senatu sententijs: cũ optima cito consentiant? Quid
multis apud populũ contionibus: cũ de re publica non ĩperiti & multi deliberẽt: Sed
sapientissimus & vnus? Quid voluntarijs accusationibus: cũ tam raro & tã parce pec
cetur? Quid inuidiosis & excedẽtibus modũ defensionibus: cum clementia cognoscẽ
tis obuiã periclitantibus eat? Credite optimi & inquantũ opus est disertissimi viri. Si
aut vos prioribus sæculis: aut isti quos miramur his nati essent: ac deus aliquis vitas:
vestra tẽpora repente mutasset: nec vobis sũma illa laus & gloria in eloquẽtia: neq; illis
modus & tẽperamẽtum defuisset. Nunc qm̃ nemo eodẽ tempore assequi põt magnã
famã & magnã quietẽ: huius sæculi sui quisq; citra obtrectationẽ alterius vtatur. Finie
rat Maternus. Tũ Messala. erant quibus contradicerẽ: erant quibus plura dici vellem
nisi iã dies esset exactus. fiet inquit Maternus postea arbitratu tuo: & si qua tibi obscu
ra in hoc meo sermone visa sunt: de his rursus conferemus. ac simul assurgens & Aprũ
cõplexus. Ego inquit te poetis: Messala antiquarijs criminabimur. At ego vos rheto-
ribus & scholasticis inquit. cum adrisissent discessimus.

Cornelij Taciti historię augustę: nec nõ de situ moribus & populis germanię libellus:
ac de oratoribus dialogus fœliciter expliciũt. Venetijs fideliter Impresi ac diligenter
emendati p Philippũ pinci sumptibus nobilis viri dñi Benedicti fontana. Anno dñi
Mccccxcvij. die. xxij. Marcij. Imperante sapiẽtissimo dño Augustino Barbadico pru
dentissimi ac Inuictissimi Senatus Venetiarum duce serenissimo.

a b c d e f g h i k l m n Omnes sunt quaterni preter. n. qui est quinternus

B
F

IVLII AGRICOLAE VITA PER CORNELIVM TACITVM EIVS GENERVM CASTISSIME COMPOSITA.

c Larorum uirorum facta moresq; posteris tradere antiquitus usitatum: ne nostris quidem temporibus: quanq̃ icuriosa suorum ætas omisit: quotiens magna aliqua ac nobilis uirtus uicit ac supergressa est uitium paruis magnisq; ciuitatibus commune ignorantiam recti & inuidiam: Sed apud priores ut agere memoratu digna ꝓ nū magisq; in aperto erat: ita celeberrimus quisq; ingenio ad ꝓdendā uirtutis memoriam sine gratia aut ambitione bonæ tantum conscientiæ precio ducebatur. Ac plærique suam ipsi uitam narrare: fiduciam potius morum q̃ arrogantiam arbitrati sunt. nec id Rutilio & Scauro citra fidem: aut obtrectationi fuit. adeo uirtutes iisdem temporibus optime æstimantur: quibus facillime gignuntur. At mihi nūc narraturo uitam defuncti hominis uenia opus fuit: quam non petissem: ni cursaturus tā sæua & infesta uirtutibus tempora. Legimus cum Aruleno Rustico Pætus Thrasea. Herennio Senectioni Priscus Heluidius laudati essent capitale fuisse. neq; i ipsos modo auctores: sed in libros quoq; eorum sæuitū: delegato triumuiris ministerio: ut monumenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro urerētur: Scilicet illo igne uocem po. ro. & libertatem senatus: & conscientiam generis humani aboleri arbitrabantur: expulsis insuper sapientiæ professoribus: atq; omni bona arte in exilium acta: ne quid usq̃ honestum occurreret: Dedimus profecto grande patientiæ documentum: ut sicut uetus ætas uidit quid ultimum in libertate esset: ita nos quid in seruitute: adēpto per inquisitiones & loquendi audiendiq; commertio. Memoriam quoq; ipsam cū uoce perdidissemus: si tam in nostra potestate esset obliuisci q̃ tacere. Nunc demum redit animus: & quanq̃ primo statim beatissimi sæculi ortu Nerua Cæsar res olim dissociabiles miscuerit principatum ac libertatem: augeatq; quotidie fælicitatem imperii Nerua Traianus: nec spem modo ac uotum securitas publica sed ipsius uoti fiduciā ac robur assumpserit: natura tamē infirmitatis humanæ tardiora sunt remedia quam mala. & ut corpora lente augescunt: cito extinguntur: sic ingenia studiaq; oppresseris facilius quam reuocaueris. Subit quippe etiam ipsius inertiæ dulcedo: & inuisa primo desidia postremo amatur. Quid si per quindecim annos: grande mortalis æui spaciū: multis fortuitis casibus promptissimus quisq; sæuicia principis interciderunt? Pauci & uti dixerim non modo aliorum: sed etiam nostri superstites sumus exemptis e media uita tot annis: quibus iuuenes ad senectutem. senes prope ad ipsos exactæ ætatis terminos per silentium uenimus. non tamen pigebit uel in cōdita ac rudi uoce memoriam prioris senectutis: ac testimonium præsentium bonorum composuisse. Hic interim liber honori Agricolæ soceri mei destinatus professione pietatis aut laudatus erit aut excusatus.

c Neus Iulius Agricola uetere & illustri foroiuliensium colonia ortus: utrunque auum procuratorem. Cæsarum habuit: quæ equestris nobilitas est: Pater Iulii Iulius Grecinus senatorii ordinis studio eloquentiæ sapientiæque notus. iisq; uirtutibus iram Caii Cæsaris meritus. namque Marcum Sillanum accusare iussus: & quia abnuerat interfectus est. Mater Iulia Procilla fuit raræ castitatis. in huius sinu indulgentiaq; educatus per oēm honestarū artium cultum puericiā adolescē

tiamq; transegit. Arcebat eum ab illecebris peccantium præter ipsius bonam integrã
que naturam: quod statim paruulus sedem ac magistram studiorum Massiliam ha-
buerit: locum græca comitate & prouinciali parsimonia mistum ac bene compositũ.
Memoria teneo solitum ipsum narrare se in prima iuuenta studium philosophiæ acri
us vltraq̃ concessum ro. ac senatori hausisse ni prudentia matris incensum ac flagran-
tem animũ coercuisset. s. sublime & rectum ingenium pulchritudinem ac speciem ex
celsæ magnæque gloriæ vehemẽtius q̃ caute appetebat mox mitigauit ratio & ætas re
tinuitq; q; est difficillimum ex sapientia modum. Prima castrorum rudimenta in bri-
tannia Suetonio Paulino diligenti ac moderato duci approbauit electus quem cõtu
bernio æstimaret. Nec Agricola licenter more iuuenum qui militiam in lasciuiam ver
tunt: neque segniter ad voluptates & commeatus titulum tribunatus & inscitiam ret
tulit: sed noscere prouinciam: nosci exercitui: discere a peritis: equi optimos: nihil appe
tere iactationem: nihil ob formidinem recusare: simulq; anxius & intentus agere. Nõ
sane alias exercitatior magisq; in ambiguo britannia fuit: trucidati veterani: incensæ co
loniæ: intercepti exercitus: tum de salute mox de victoria certauere. Quæ cuncta & si
consilijs ductuq; alterius agebantur: ac summa rerum & recuperatæ prouinciæ gloria
in ducem cessit: artem & vsum & stimulos addidere iuueni: intrauitq; animum milita
ris gloriæ cupido ingrata temporibus: quibus sinistra erga eminentes iterpretatio nec
minus periculum ex magna fama: q̃ ex mala. Hinc ad capessendos magistratus in vr
bem digressus Domitiam Decidianam splendidis natalibus ortam sibi iũxit. idq; ma
trimonium ad maiora nitenti decus ac robur fuit. vixeruntq; mira concordia. p mutuã
charitatem: & inuicem se anteponendo nisi q; in bona vxore tãto maior laus: q̃to ĩ ma
la plus culpæ est. Sors quæsturæ ꝓuinciam Asiam: proconsulem Saluium Titianũ
dedit: quorum neutro corruptus est: q̃q̃ & prouincia diues ac parata peccantibus: &
proconsul in omnem auiditatem pronus quãtalibet facilitate redempturus esset mu-
tuam dissimulationem mali. Auctus est ibi filia in subsidium & solacium simul: nam
filium ante sublatum breui amisit. Mox inrer præturam quæsturam ac tribunatũ ple
bis atque etiam ipsum tribunatus annum quiete & otio transit gnarus sub Neronetẽ
porum: quibus inertia pro sapientia fuit. Idem præturæ certior & silentium. nec. n. iu
risdictio obuenerat. Ludos & inania honoris modo rationis atq; abũdantiæ duxit: vti
lõge a luxuria: ita famæ propior. Tum electus a galba ad dona tẽporum recognoscẽ
da: diligentissima conquisitione fecit: ne cuius alterius sacrilegium respu. quam Nero
nis sensisset. Sequens annus graui vulnere animum domumq; eius afflixit: nã classis
athoniana licenter vaga dum in templo: liguriæ pars est: hostiliter populatur: : matrẽ
Agricolæ in prædijs suis interfecit: prædiaq; ipsa: & magnam patrimonij partem diri
puit. quæ causa cædis fuerat. Igitur ad solemnia pietatis profectus Agricola nuncio af
fectati a Vespesiano imperij deprehensus ac stati in partes transgressus est: Initia prin
cipatus ac statum vrbis Mutianus regebat admodum iuuene Domitiano: & ex pater
na fortuna tantum licentiam vsurpante. Is missum ad delectus agendos Agricolam
integreq; ac strenue versatum vicessimæ legioni tarde ad sacramentum trasgressæ præ
posuit: vbi decessor sediciose agere narabatur. quippe legatis quoq; consularibus nĩ
mia ac formidolosa erat. Nec legatus prætorius ad cohibendum potens: incertũ suo
an militum ingenio: ita successor simul & vltor electus: rarissima moderatiõe maluit
videri inuenisse bonos quam fecisse. Præerat tunc britanniæ Voctius Volanas placi-
dius q̃

dius q̄ feroci prouinciæ dignum ē temperauit Agricola vim suam ardoremq; compe-
scuit: ne incresceret peritus obsequi: eruditusq; vtilia honestis miscere. Breui deinde bri
tannia consularem Peretilium Cerealem accepit. Habuerunt virtutes spacium exem-
plorum. Sed primo Cerealis modo labores & discrimina mox & gloriam comicabat
sæpe parti exercitus in experimentum: aliquando maioribus copijs ex euentu præfe-
cit. Nec Agricola vnq̄ ī suam famam gestis exultauit: ad auctorem & ducem vt mini
ster fortunam referebat. ita uirtute in obsequendo: uerecundia in prædicando: extra in
uidiam: nec extra gloriam erat. Reuertentem ab legatione legionis Diuus Vespesia-
nus inter patritios asciuit: ac deinde prouinciæ aquitanię præposuit splendidæ ī primis
dignitatis administratione: ac spe consulatus cui destinarat. Credunt plæriq; militari
bus ingenijs subtilitatem deesse: quia castrensis iurisditio secura & obtusior: ac plura
manu agens calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali prudentia q̄uis inter to-
gatos facile iusteq; agebat. Iam vero tempora curarum remissionumq; diuisa. vbi con
uentus ac iudicia poscerent: grauis intentus seuerus & sæpius misericors: vbi officio sa
tis factum: nullam ultra potestatis personam: tristiciam & arrogātiam & auariciam
exuerat. nec illi ꝙ est rarissimum aut facilitas auctoritatem: aut seueritas amorem di-
minuit. Integritatem: atq; abstinentiam in tanto uiro referre iniuria uirtutum fuerit. ne
famam quidem cui etiam sæpe boni indulgent ostentandam uirtute: aut per artē quæ
siuit: procul ab æmulatione aduersus collegas: procul a contentione aduersus procu-
ratores: & uincere inglorium: & atteri sordidum arbitrabatur. Minus triennium in ea
legatione detentus: ac statim ad spem consulatus reuocatus est: comitante opinione
britanniam ei prouinciam dari: nullis in hoc suis sermonibus: sed quia par uidebatur:
haud semper errat fama: aliquando & elegit. consul egregiæ tum spei filiam iuueni mi
hi despondit: ac post consulatum collauit: & statim britanniæ præpositus est adiecto
pontificatus sacerdotio. Britanniæ situm populosq; multis scriptoribus memoratos
non in comparationem curæ ingeniiue referam: sed quia tum primum perdomita ē:
Itaq; quæ priores nondum comperta eloquentia percoluere rerum fide tradentur. Bri
tannia insularum quas romana noticia complectitur maxima spacio ac cælo ī orientē
germaniæ in occidentem hispaniæ obtenditur. gallis in meridiem etiam inspicitur: se
ptentrionalia eius nullis contra terris uasto atq; aperto mari pulsantur. Formam toti
us britanniæ Liuius veterum: Fabius Rusticus recentium eloquentissimi auctores ob
longæ scutulæ vel bipenni assimulauere: & est ea facies citra caledoniam. Vnde & vni
uersum fama est transgressus sed immensum & in norme spacium procurrentium ex
tremo iam littore terrarum velut ī cuneum tenuatur. Hanc orā nouissimi maris tunc
primum romana classis circumuecta insulam esse britanniam affirmauit. ac simul in
cognitas ad id tempus insulas quas orchadas vocant inuenit domuitq;. dispecta est
& thyle quam hactenus nix & hyems appetebat: sed mare pigrum & graue remigran
tibus perhibent ne ventis quidem proinde atolli: credo ꝙ rariores terræ mōtesq;: cau-
sa ac materia tempestatum. & profunda moles continui maris tardius impellit'. Na
turam oceani atq; æstus neq; quærere huius operis est: ac multi rettulere. unum adide
rim nusq̄ latius dominari mare multum fluminum huc atq; illuc ferre: nec littore te-
nus accrescere aut resorberi: sed influere penitus atq; ambire etiam iugis atque monti-
bus inseri velut in suo. Cæterum in britanniam qui mortales initio coluerint: īdigenæ
an aduecti: ut inter barbaros parum compertum habitus corporum uarij atq; ex eo

argumenta. Nāq; rutilæ caledoniam habitantiū comæ: magni artus germanicam ori ginem asseuerant. silurum colorati vultus: & torti plerumq; crines: & posita contra hispaniam iberos veteres traiecisse: easq; sedes occupasse fidem faciunt proximi gallis & similes sunt: seu durante originis vsu: seu procurrentibus in diuersa terris. Posito cæ li corporibus habitum dedit: in vniuersum tamen extimati. Gallos vicinam solum oc cupasse credibile est. Eorum sacra deprahendas superstitionum persuasione. Sermo haud multum diuersus. in deposcendis periculis eadem audacia: & vbi aduenere: i de trectandis eadem formido. plus tamen ferociæ britanni præferunt vt quos nondum lōgas pax emollierit: nam gallos quoque ī bellis floruisse accepimus: mox segnicia cū otio intrauit amissa virtute pariter ac libertate. Quod britannorum olim victis eue- nit. cæteri manent quales galli fuerunt. In pedite robur: quædā nationes & curru prœ liantur. honestior auriga: clientes propugnant Olim regibus parebant: nunc per prin cipes factionibus & studijs trahuntur: nec aliud aduersus validissimas gentes pro no bis vtilius: quam quod in commune non consulunt. Rarus duabus tribusq; ciuitati- bus ad propulsandum commune periculum conuentus. ita dum singuli pugnāt: vni uersi vincuntur. Cælum crebris imbribus ac nebulis fœdum: asperitas frigorū abest. Dierum spacia vltra nostri orbis mensuram: & nox clara: & extrema britanniæ parte breuis: vt finem atque initium lucis exiguo discrimine internoscas. Quod si nubes nō officiant: aspici per noctem solis fulgorem. nec concidere & exurgere: sed transire affir mant. Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbra non erigunt tenebras: infra- q; cælum & sidera nox cadit. Solum præter oleam vitemq; & cætera calidioribus ter ris oriri sueta patiens frugum fœcundum. tarde mitescūt: cito proueniunt eademq; vtriusq; rei causa multus humor terrarum cælique. Fert britannia aurum & argētum & alia metalla: pretium victoriæ. gignit & oceanus margarita sed subfusca ac liuētia. Quidam artem abesse legentibus arbitrantur: nam in rubo mari viua ac spirantia sa- xis auelli: in britānia prout expulsa sint colli: ego facilius crediderim naturam marga ritis deesse quam nobis auariciam. Ipsi britanni delectum ac tributa & iniuncta impe rij munera impigre obeunt si iniuriæ absint: has ægre tolerant iam domiti vt pareant nondum vt seruiant. Igitur primus omnium romanorum diuus Iulius cum exercitu britanniā ingressus: quanq̄ prospera pugna terruerit incollas: ac littore potitus sit: po test videri ostendisse posteris non tradidisse. Mox bella ciuilia: & in rempublicam ver sa principum arma: ac longa obliuio britanniæ etiam in pace. Cōsilium id diuus Au- gustus vocabat: Tiberius præcipue agitasse. C. Cæsarem de intranda britānia satis cō stat: ni velox ingenio mobilis pœnitentia: & ingentes aduersus germaniā conatus fru stra fuissent. Diuus Claudius auctor operis: transuectis legionibus auxilijsque: & as- sumpto in partem rerum Vespesiano: quod initium venturæ mox fortunæ fuit. Do- mitæ gentes: capti reges & monstratus fatis Vespesianus Consularium primus Au lus Plantius præpositus: ac subinde Ostorius Scapula: vterque bello egregius: reda ctaque paulatim in formam prouinciæ proxima pars britanniæ. addita insuper vetera norum colonia quædam ciuitates Cogiduno regi donatæ. is ad nostrā vsquæ memo- riam fidissimus mansit: vt vetere ac iampridem recepta populi romani consuetudine haberet instrumenta seruitutis & regis. Mox Didius Gallus parta a prioribus conti- nuit paucis admodum. castellis in vlteriora promotis: per quæ fama aucti officij quæ reretur. Didium Veranius excepit: isque intra annum extinctus est Suetonius: hinc

Paulinus biennio prosperas res habuit: subactis nationibus firmatisq; præsidijs: quorum fiducia Monam insulam vt viros rebellibus ministrantem aggressus terga occasioni patefecit: namque absentia legati remoto metu Britanni agitare inter se mala seruitutis: conferre iniurias: & interpretando accendere: nihil profici patientia nisi vt grauiora tanquam ex facili tolerantibus imperentur. singulos sibi olim reges fuisse: nunc binos imponi: e quibus legatus in sanguinem. procurator in bona sæuiret: æque discordiam præpositorum: æque concordiam subiectis exitiosam. alterius manus centurionis: alterius vim & contumelias miscere: nihil iam cupiditati: nihil libidini exceptum in prœlio fortiorem esse qui spoliet: nunc ab ignauis plærunq; & imbellibus eripi domos: abstrahi liberos: iniungi delectus tanquam mori tantum pro patria nescientibus: quantum enim transisse militum: si sese britanni numerent. sic germanias excussisse iugum: & flumine non oceano defendi: sibi patriam coniuges parentes: illis auariciam & luxuriam causas belli esse. recessuros vt diuus Iulius recessisset: modo virtutes maiorum suorum æmularetur: neue prœlij vnius aut alterius euentu pauescerent: plus impetus: maiorem constantiam penes miseros esse. Iam Britannorum etiam deos misereri: qui romanum ducem absentem: qui relegatum in alia insula exercitum detinerent. iam ipsos quod difficillimum fuerit deliberare: porro i eiusmodi cõsilijs periculosius esse depræhendi q̃ audere. His atque talibus inuicem instincti: Voadica generis regij: fœmina duce: neq; enim sexum in imperijs discernũt: sumpsere vniuersi bellum: ac sparsos per castella millites consectati expugnatis præsidijs ipsam coloniam inuasere: vt sedem seruitutis. nec vllum in barbaris sæuiciæ genus amisit ira & victoria. Quod nisi Paulinus eo cognito prouinciæ motu propere subuenisset: amissa britannia foret q̃ vnius prœlij fortuna veteri patientiæ restituit: tenentibus arma plerisq;: quos conscientia defectionis: & propius ex legato timor agitabat. Hic cum egregius cætera arroganter in deditos & vt suæ quoq; iniuriæ vltor durius consuleret. missus igitur Petronius turpilianus tanq̃ exorabilior: & delictis hostium nouus: eoq; pœnitentiæ mitior: compositis prioribus nihil vltra ausus: Trebellio. Maximo prouinciam tradidit. Trebellius segnior & nullis castrorum experimentis: comitate quadam curandi ꝓuinciam tenuit. Didicere iam barbari quoque ignoscere vitijs blãdientibus: & interuentus ciuilium armorum præbuit iustam segniciæ excusationem: sed discordia laboratum: cum assuetus expeditionibus miles otio lasciuiret. Trebellius fuga ac latebris vitata exercitus ira indecorus atq; humilis precario mox præfuit ac velut pacti exercitus licentiam: dux salutem. hæc seditiosi ne sanguine stetit. Nec Vectius Volanus manentibus adhuc ciuilibus bellis agitauit britanniam disciplina: eadem inertia erga hostes similis petulantia castrorum: nisi q̃ innocens Volanus: & nullis delictis inuisus charitatem parauerat loco auctoritatis. Sed vbi cum cætero orbe Vespesianus & britanniam recuperauit: magni duces egregij exercitus: minuta hostium spes: & terrorem statim intulit: Petilius Cerealis brigantum ciuitatem quæ numerosissima prouinciæ totius prohibetur aggressus: multa prœlia & aliquando non incruenta: magnamq; brigantum partem aut victoria amplexus aut bello. Et cum Cerealis quidem alterius successoris curam famamq; obruisset: sustinuit quoq; molem Iulius Frontinus vir magnus quantum licebat validansque & pugnacem silurum gentem armis subegit. super virtutem hostium locorumq; difficul-

tates eluctatus. Hunc britanniæ statum has bellorum vices media iam æstate trans/
gressus Agricola inuenit: cum & milites velut omissa expeditione ad securitatem: &
hostes ad occasionem verterentur: ordouicum ciuitas haud multo ante aduentum
eius alam in finibus suis agentem prope vniuersam obtriuerat. eoq; initio erecta pro/
uincia: vt quibus bellum volentibus erat probare exemplum: ac recentis legati ani/
mum operiri. Tum Agricola q̄q̄ transuecta æstas sparsi per prouinciam numeri: præ
sumpta apud militem illius anni quies tarda & contraria bellum incohaturo: & plæ/
risq; custodiri suspecta potius videbatur ire obuiam discrimini statuit: contractisq; le
gionum vexillis & modica auxiliorum manu. quia in æquum digredi ordouices non
audebant: ipse ante agmen quo cæteris par animus simili periculo esset: erexit aciem:
cæsaq; prope vniuersa gente non ignarus instandum famæ: ac prout prima cessissent
fore vniuersa: Monam insulam cuius possessione reuocatum Paulinum rebellione to
tius britanniæ supra memoraui: redigere in potestatem animo intendit: sed vt in du/
bijs consilijs: naues deerant ratio & constantia ducis transuexit. depositis omnibus
sarcinis lectissimos auxiliarium quibus nota vada: & patrius nandi vsus: quo simul
seq; & arma & equos regunt: ita repente immisit: vt obstupefacti hostes qui classem
qui naues qui mare expectabant: nihil arduum aut inuictum crediderint sic ad bel/
lum venientibus. Ita petita pace ac dedita insula clarus ac magnus haberi Agricola:
quippe cui ingredienti prouinciam ꝙ tempus alij per ostentationem aut officioru
ambitum transigunt: labor & periculum placuisset. Nec Agricola prosperitate re/
rum in vanitatem vsus expeditionem aut victoriam vocabat victos continuisse: ne la/
ureatis quidem gesta prosecutus est. sed ipsa dissimulatione famæ famam auxit: æsti/
mantibus quanta futuri spe tam magna tacuisset. Cæterum animorum prouinciæ
prudēs: simulq; doctus per aliena experimenta parum profici armis si iniuriæ seque
rentur: causas bellorum statuit excidere: a se suisq; orsus primam domum suam coer/
cet: ꝙ plærisq; haud minus arduum est: q̄ prouinciam regere: nihil per libertos ser/
uosq; publicæ rei. non studijs priuatis nec ex commendatione aut precipibus centuri/
onum milites ascire sed optimum quemq; fidelissimum putare. Omnia scire: non om
nia exequi. paruis peccatis veniam: magnis se veritatem commodare. nec pœna sem/
per: sed sæpius pœnitentia contentus esse. officijs & administrationibus potius non
peccaturos: quam damnare cum peccassent. Frumenti & tributorum auctionem
æqualitate numerum mollire: circuncisis in quæstum reperta: quæ ipso tributo gra/
uius tollerabantur: namque per ludibrum assidere clausis horreis: & emere vltro fru/
menta: ac vendere pretio cogebantur. diuortia itinerum & longinquitas regionum in
dicebatur: vt ciuitates a proximis hybernis in remota & auia deferrent. donec. ꝙ om/
nibus in promptu erat: paucis lucrosum fieret. Hæc primo statim anno comprimē/
do egregiam famam paci circundedit: quæ vel in curia intolerantia priorum haud mi
nus q̄ bellum timebatur. Sed vbi æstas aduenit: contracto exercitu multum in ag/
mine: laudare modestiam: disiectos coercere: loca castris ipse capere: æstuaria ac sil/
uas ipse prætemptare: & nihil interim apud hostes quietum pati: quo minus subitis
excursibus popularetur: atq; vbi satis terruerat parcendo rursus irritamēta pacis ostē/
tare. Quibus rebus multæ ciuitates quæ in illum diem ex æquo egerant. datis obsidi
bus iram posuere: & præsidijs castellisq; circundatæ: & tanta ratione curaq;: vt nulla
ante bri

ante britanniæ noua pars illacessita transierit. Sequens hyems saluberrimis con silijs absumpta: namq; vt homines dispersi ac rudes. eoq; in bello faciles: quieti & ocio per voluptates assuescerent: hortare priuatim: adiuuare publice vt templa fora domus extruerent: laudando promptos. & castigando segnes. ita honoris æmulatio pro necessitate erat. Iam vero principum filios liberalibus artibus erudire: & ingenia britannorum studijs gallorum anteferre: vt qui modo linguam romanam abnuebant: eloquentiam concupiscerent: inde etiam habitus nostri honor: & frequens toga paulatimq; discessum ad delinimenta vitiorum porticus: & balnea & conuiuiorum elegantiam idq; apud imperitos humanitas vocabatur: cum pars seruitutis esset. Tertius expeditionum annus nouas gentes aperuit: vastatis vsq; ad Taum æstuario nomen est nationibus. qua formidine territi hostes q̄q̄ conflictatum sæuis tempestatibus exercitum lacessere non ausi ponendisq; insuper castellis spacium fuit. Adnotabant periti non alium ducē opportunitates locorum sapientius legisse: nullum ab Agricola positum castellum aut vim hostium expugnatum: aut pactione ac fuga desertum. Crebræ eruptiones. nam aduersus moras obsidionis annuis copijs firmabantur. ita intrepida ibi hyems: & sibi quisq; præsidio irritis hostibus: eoq; desperantibus: quia soliti plærumq; damna æstatis hybernis euentibus pensare: tum æstate atq; hyeme iuxta pellabantur. Nec agricola vnq̄ per alios gesta auidus intercepit. seu centurio seu præfectus incorruptum facti testem habebat. Apud quosdam acerbior in conuitijs narrabatur: vt erat bonis comis: ita aduersus malos iniucundus: cæterum ex iracundia nihil super erat: secretum & silentium eius non timeres. honestius putabat offendere: q̄ odisse. quarta æstas obtinendis quæ præcurrerat insūpta: ac si virtus exercituum & romani nominis gloria pateretur: Inuentus in ipsa britannia terminus. Nam Glota & Bodotria diuersi maris æstibus per immensum reuectæ angusto terrarum spacio dirimuntur: q̄ tum præsidijs firmabatur: atque omnis propior sinus tenebatur: summotis velut in aliam insulam hostibus. quinto expeditionum anno naue prima transgressus ignotas ad id tempus gentes crebris simul ac prosperis prœlijs domuit: eamq; partem britanniæ quæ hyberniam aspicit: copijs instruxit: in spem magis q̄ ob formidinem. Siquidem hybernia medio inter britanniam atq; hispaniam sita: & gallico quoq; mari opportuna valentissimam imperij partem magnis inuicem vsibus miscuerit. Spacium eius si britanniæ comparetur agustius: nostri maris insulas superat. Solum cælumq; & ingenia cultusq; hominum haud multum a britannia differt. in melius aditus portusq; per commercia & negotiatores cogniti. Agricola expulsum seditione domestica vnum ex regulis gentis exceperat: ac specie amicitiæ in occasionem retinebat: Sæpe ex eo audiui: legione vna & modicis auxilijs debellari obtineriq; hyberniam posse. Idq; etiam aduersus britanniam profuturum: si romana vbiq; arma: & velut e conspectu libertas tolleretur. Cæterum æstate qua sextum officij annum inchoabat amplas ciuitates trans Bodotriam sitas: quia motus vniuersarum vltra gentium: & infesta hostilis exercitus itinera timebantur. portus classe explorauit: quæ ab Agricola primum assumpta in partem vi-

rium sequebatur: egregia specie cum simul terra simul mari bellum impellitur:
ac sæpe iisdem castris pedes equesq; & nauticus miles mixti copiis: & lætitia sua
quisq; facta suos casus attolleret: ac modo siluarum & montium profunda: mo
do tempestatum ac fluctuum aduersa: hinc terra & hostis: hinc auctus oceanus
militari iactantia compararentur. Britannos quoq;: vt ex captiuis audiebatur:
visa classis obstupefaciebat: tanq̃ aperto maris sui secreto vltimum victis perfu-
gium clauderetur Ad manus & arma conuersi calidoniam incolentes populi pa
ratu magno: maiore fama: vti mos est de ignotis: opugnasse vltro castella ador
ti: metum vt prouocantes addiderant. regrediendumq; citra Bodotriam: & ex-
cedendum potius quam pellerentur specie ignaui prudentium admonebant:
cum interim cognoscit hostes pluribus agminibus irrupturos: ac ne superante
numero: & peritia locorum circumiretur: diuiso & ipse in tres partes exercitu
incessit. Quod vbi cognitum hosti: mutato repente consilio vniuersi nonam le-
gionem vt maxime inualidam: nocte aggressi inter somnum ac trepidationem
cæsas vigilibus irrupe. Iamque in ipsis castris pugnabant: cum Agricola inter ho
stium ab exploratoribus edoctus: & vestigiis insecutus velocissimos equitum
peditumq; assultare tergis pugnãtium iubet: mox ab vniuersis adiici clamorem.
& propinqua luce fulsere: signa ita ancipiti malo territi britanni: & romanis redit
animus: ac securi pro salute de gloria certabant: vltro quinetiam irrupere: &
fuit atrox in ipsis portarum angustiis prœlium: donec pulsi hostes: utroque
exercitu certante: his vt tulisse opem: illis ne eguisse auxilio viderentur. quod ni
si paludes & siluæ fugientes texissent: debellatum illa victoria foret. Cuius con-
stantia ac fama ferox exercitus nihil virtuti suæ inuium: penetrandam Caledo-
niam: inueniendumque tandem Britanniæ terminum continuo prœlium cursu
fremebant. atque illi modo cauti ac sapientes: prompti post euentum ac magni-
loqui erant. Iniquissima hæc bellorum conditio est: prospera omnes sibi vindi-
dicant: aduersa cum imputantur. At britanni non virtute sed occasione & arte
ducis rati: nihil ex arrogantia remittere: quominus iuuentutem armarent: con-
iuges ac liberos in loca tuta transferrent: cœtibus ac sacrificiis conspirationem ci
uitatum sancirent. atque ita irritatis vtrinque animis discessum. Eadem æsta-
te cohors vsipiorum per germanias conscripta: in britanniam transmissa. ma-
gnum ac memorabile facinus ausa est. Occiso centurione ac militibus: qui
ad tradendam disciplinam immixti manipulis exemplum & rectores habeban-
tur: tres liburnicas adactis per vim gubernatoribus ascendere & uno remigran
te suspectis duobus eoque interfectis: nondum uulgato rumore ut miracu-
lum prouehebantur. mox ad aquam atque ut illa raptis secum plærisque britan-
norum sua defensantium prœlio congressi: ac sæpe uictores: aliquando pulsi:
eo ad extremum inopiæ uenere: ut infirmissimos suorum mox sorte ductos ue-
scerentur: atque ita circumuecti britanniam amissis per inscitiam regendi naui-
bus: pro prædonibus habiti primum a sueuis: mox a frisiis intercepti sunt: ac fue
re quos per commertia venundatos: & in nostram vsque ripam mutatione emẽ
tium adductos indicium tanti casus illustrauit. Initio æstatis Agricola do-

mestico

mestico vulnere ictus anno ante natum filium amisit. Quem casum neq; vt plæriq; fortium virorum ambitiose: neq; per lamenta rursus ac mœrorem muliebriter tulit: & in luctu bellum inter remedia erat. Igitur præmissa classe quæ pluribus locis prædata magnum & incertum terrorem faceret: expedito exercitu cui ex britãnis fortissimos & longa pace exploratos addiderat ad montem Grampium peruenit: quem iam hostes insederant. Nam britanni nihil fracti pugnæ prioris euentu: & vltionem aut seruitium expectantes: tandemq; docti commune periculum concordia propulsandum: legationibus & fœderibus omnium ciuitatũ vires exciuerant. Iamq; super triginta milia armatorum aspiciebantur: & adhuc affluebat omnis iuuentus: & quibus cruda ac viridis senectus: clari bello: & sua quisq; decora gestantes cum inter plures duces virtute & genere præstans nomine Calgacus apud contracta multitudinem prœlium poscẽtem in hunc modum locutus fertur. Quotiens causas belli & necessitatem nostram intueor. magnus mihi animus est hodiernum diem consensumq; vestrum initium libertatis totius britanniæ foræ. Nã & vniuersi seruitutis expertes: & nullæ vltra terræ: ac ne mare quidem securum imminente nobis classe romana. ita prœlium atq; arma quæ fortibus honesta: eadem etiam ignauis tutissima sunt. Priores pugnæ quibus aduersus romanos varia fortuna certatum est: spem ac subsidium ĩ nostris manibus habebant: quia nobilissimi totius Britanniæ: eoq; in ipsis penetralibus siti: nec seruiẽtium littora aspicientes: oculos quoq; a contractu dominationis inuiolatos habebamus. Nos terrarum ac libertatis extremos recessus ipse ac sinus famæ in hnnc diem defendit: nunc terminus Britanniæ patet. atq; omne ignotum pro magnifico est. Sed nulla iam vltra gens nihil nisi fluctus & saxa: & inferiores romani quorum superbiam frustra per obsequiũ & modestiam effugeris: raptores orbis postq̃ cunctis vastantibus defuere: terram & mare scrutantur. Si locuples hostis est: auari. si pauper: ambitiosi: quos non oriens non occidens satiauerit. Soli omnium atq; opes inopiam pari affectu concupiscunt: auferre: trucidare: rapere falsis nominibus imperium. atq; vbi solitudinem faciunt: pacem appellant: liberos cuiq; ac propinquos suos natura carissimos esse voluit: hi per delectus alibi seruituri auferuntur. Coniuges sororesq; & si hostilem libidinem effugiant: nomine amicorum atq; hospitum polluuntur. Bona fortuna quæ in tributum agerat annus: ĩ frumentum. corpora ipsa ac manus: siluis ac paludibus verbera emuniendis ĩter ac contumelias conterunt. Nata seruituti mancipia semel veneunt atq; vltro a dominis aluntur. Britannia seruitutem suam quotidie emit quotidie pascit: ac sicut in familia recentissimus quisq; seruorum & conseruis ludibrio est. sic in hoc orbis terrarum vetere famulatu noui nos & viles in excidium petimur. Neq; enim arma nobis aut metalla aut portus sunt: quibus exercendis reseruemur: virtus porro ac ferocia subiectorum ingrata imperantibus: & longinquitas ac secretum ipsum quo tutius eo suspectius. Ita sublata spe veniæ: tandem sumite animum: tam quibus salus: quam quibus gloria carissima est. Brigantes fœmina duce exurere coloniam: expugnare castra: ac nisi felicitas in secordiam vertisset: exuere iugum potuere. nos integri & indomiti & in libertatem non in præsentiam laturi

primo statim congressu vnde ostendamus quos sibi caledonia viros seposuerit. An eandem romanis in bello virtutem: quam in pace lasciuiam adesse creditis nostris illi discessionibus ac discordijs clari. Vita hostium in gloriam exercitus sui vertunt: quem contractum ex diuersissimis gentibus vt secundæ res tenent: ita aduersæ dissoluent: nisi si gallos & germanos: & pudet dictu britannorum plærosq; dominationi alienæ sanguinem commodent: diutius tamen hostes seruos fide & affectu teneri putatis metus & terror est. infirma vincula charitatis. qua vbi remoueris: qui timere desierint odisse incipient. Omnia victoriæ incitamenta pro nobis sunt. nullæ romanos coniuges accedunt: nulli parentes fugam exprobaturi: sunt aut nulla plærisq; patria: aut alia est paucos numero circum trepidos ignorantia: cælum ipsum ac mare & siluas ignota omnia circunspectantes: clausos quodammodo ac victos alij nobis tradiderunt. Ne terreat vanus aspectus & auri fulgor atq; argenti: quod neq; tegit neq; vulnerat. In ipsa hostium acie inueniemus nostras manus: agnoscent britanni suam causam recordabunt galli priorem libertatem. deserent illos cæteri germani tanq̄ nuper vsipij reliquerunt. Nec quicq̄ vltra formidinis vacua castella. Senum coloniæ inter maleparentes & iniuste imperantes erga municipia & discordantia: hic dux: hic exercitus: ibi tributa & metalla & cæteræ seruientium pœnæ: quas in æternum proferre: aut statim vlcisci: in hoc campo est. Proinde ituri in aciem & maioris vestros & posteros cogitate. Excepere orationem alacres: & barbari moris cantu fremitu & clamoribus dissonis. Iamq; agmina: & armorum fulgores audentissimi cuiusq; procursu. simul instruebantur acies: cum Agricola q̄q̄ lætum & vix monitis coercitum militem ad huc ratus: ita disseruit. Octauus annus est commilitones ex quo virtute & auspicijs imperij ro. fide atque opera vestra Britanniam vicistis: tot expeditionibus tot prœlijs seu fortitudine aduersus hostes: seu patiētia ac labore pene aduersus ipsā rerum naturam opus fuit. Neq; me militum: neq; vos ducis pœnituit. Ergo egressi ego veterum legatorum: vos priorum exercituum terminos: finem britanniæ non fama nec rumore: sed castris & armis tenemus. Inuenta britannia & subacta. Equidem in agmine cum vos paludes montesue & flumina fatigarent: fortissimi cuiusq; voce audiebam quando dabitur hostis: quando animus? veniunt e latebris suis extrusi: & vota virtusq; in aperto. omniaque prona victoribus: atq; eadē victis aduersa: Nam vt super esse tm̄ itineris: siluas euasisse: trāsisse æstuaria: pulchrum ac decorum in frōtem: item fugientibus periculosissima quæ hodie ꝓsperrima sunt. Neq; enim nobis aut locorum eadem noticia aut commeatuum eadem abundantia: sed manus & arma & in his omnia. Quod ad me attinet: iampridem mihi decretum est: neque exercitus neq; ducis terga tuta esse. Proinde & honesta mors turpi vita potior: & incolumitas ac decus eodem loco sita sunt: nec inglorium fuerit in ipso terrarum ac naturæ fine cecidisse. Si nouæ gentes atque ignota acies constitisset: aliorum exercituum exemplis vos hortarer. nunc vestra decora recensete: vestros oculos itterrogate. ij sunt quos proxīo anno vnā legionē furto noctis aggressos clamore debellastis: ij cæteroꝝ britannorū fugacissimi: ideoq; tamdiu superstites. Quomodo siluas saltusq; penetrantibus fortissimum quotq; aīal ruere: pauida & iertia ipso agminis sono pellūt: sic acerrimi britāno

rum iampridem ceciderunt: reliquus est numerus ignauorum & metuentium: quos q̄ tandem inuenistis: non restiterunt: sed depræhensi sunt nouissime id & extremo me tu corpora: defixere aciem in his vestigijs: in quibus pulchram & spectabilem victoriam ederetis. Transigite cum expeditionibus imponite quinquaginta annis magnum diem: approbate reipub. nunq̄ exercitui imputari potuisse aut moras belli: aut causas rebellandi. Et alloquente adhuc agricola militum ardor eminebat: & finem orationis ingens alacritas consecuta est: statimq̄ ad arma discursum instinctos ruentesq̄ ita disposuit: vt peditum auxilia: quæ octo milia erant: mediam aciem firmarent: equitum tria milia cornibus affunderentur: legiones pro vallo stetere. ingens victoriæ decus citra romanum sanguinem bellandi: & auxilium: si pellerentur. Britannorum acies in speciem simul ac terrorem editioribus locis constiterant: ita vt primum agmine quo cæteri per accliue iugum connexi velut insurgerēt: media campi couinarius eques strepitu ac discursu complebat. Tum Agricola superante hostium multitudine veritus ne simul in frontem: simul & latera suorum pugnaretur: diductis ordinibus. q̄q̄ porrectior acies futura erat: & arcessendas plæriq̄ legiones admonebant. promptior in spem: & firmus aduersis dimisso equo pedes ante vexilla constitit. Ac primo cōgressu eminus certabatur: simul constantia: simul arte britanni ingentibus gladijs: & breuib9 cæteris missilia nostrorum vitare: vel excutere: atq̄ ipsi magnam vim telorum superfundere: donec agricola per batauorum cohortes ac tongrorum duas cohortatus est: vt ratio ad mucrones ac manus adducerent: q̄ & ipsis vetustate militiæ exercitatū & hostibus inhabile: parua scuta & enormes gladios gerentibus: nam britannorū gladij sine mucrone complexum armorum: & in aperto pugnam non tolerabant. Igitur vt batauí miscere ictus: ferire vmbonibus: ora fœdare: & tractis qui in æquo obstiterant: erigere in colles aciem cœpere cætere cohortes æmulatione & impetu commiste proximos quosq̄ cædere: ac plæriq̄ semineces aut integri festinatione victoriæ relinquebantur. Interim equitum turmæ fugere: couinarij peditum se prœlio miscuere: & q̄q̄ recentem terrorem intulerant densis tamen hostium agminibus & inæqualibus locis hærebant: minimeque equestres. Ea enim pugnæ facies erat: cum ægra diu aut stante: simul equorum corporibus impelleretur: ac sæpe uagi currus exterriti sine rectoribus equi vt quenq̄ formido tulerat: transuersos aut obuios incursabant. Et britanni qui adhuc pugnæ expartes summa collium insederant. & paucitatem nostrorū vacui spernebant: digredi paulatim & circūire terga vicentium cœperant: ni idipsum veritus Agricola quatuor equitum alas ad subita belli retentas venientibus opposuisset q̄toq̄ ferocius accurrerant tanto acrius pulsos in fugam disiecisset. Ita consilium britannorum in ipsos versum: transuectæq̄ præcepto ducis a fronte pugnantium alæ auersam hostium aciem inuasere. Tum vero patentibus locis grande & atrox spectaculum sesequi: vulnerare: capere atq̄ eosdem ablatis alijs: trucidare. Iam hostium prout cuiq̄ ingenium erat: cateruæ armatorum paucioribus terga præstare: quidam inermes vltro ruere: ac se morti offerre. Passim arma & corpora & laceri artus: & cruenta humus & aliquando etiam victis ira virtusq̄. postq̄ siluis appropinquarunt collecti primos sequentium incautos & locorum ignaros circūueniebāt. Quod ni frequēs vbiq̄ Agricola validas & expeditas cohortes indaginis modo: & sicubi arctiora erant: partem equitum dimissis equis: simul rariores siluas equite persultari iussisset: acceptum ali-

quid vulnus per nimiam fiduciam foret. Cæterum vbi compositos firmis ordinibus sequi rursus videre in fugam versi non agminibus vt prius: nec alius alium respectantes rari: & vitabundi inuicem longinqua atque auia petiere. Finis sequendi nox & satietas fuit. cæsa hostium ad decēmilia: nostrorum trecenti quadraginta cecidere: in quis Aulus Atticus præfectus cohortis: iuuenili ardore & ferocia equi hostibus illatus. Et nox quidem gaudio prædaq; læta victoribus: britanni pallantes mixtoq; virorū mulierumq; ploratu: trahere vulneratos: vocare integros: deserere domos: ac per iram vltro incendere: eligere latebras: & statim relinquere: miscere inuicem consilia aliqua: de in sperare: aliquando frangi: aspectu pignorum suorum sæpius concitari. satisq; cōstabat sæuisse quosdam in coniuges ac liberos tanq̄ misererentur. Proximus dies faciem victoriæ latius aperuit. vastum vbiq; silentium. secreti colles. fumantia procul tecta. nemo exploratoribus obuius. quibus in omnen partem dimissis: vbi incerta fugæ uestigia: neq; vsq̄ conclobari hostes compertum: & exacta iam æstate spargi bellum nequibat in fines horestorum exercitum deducit. Ibi acceptis obsidibus præfecto classis circūuehi Britanniam præcepit: datæ ad id vires: & præcesserat terror: ipse peditem atq; equites lento itinere: quo nouarum gentium aī ipsa transitus mora terrerentur: ī hybernis locauit. & simul classis secunda tempestate ac fama trutulensem portumtenuit vnde ꝓximo latere Britanniæ lecto omni redierat. Hunc rerum cursum q̄q̄ nulla uerborum iactantia epistolis Agricolæ actū ut Domitiano moris erat frōte lætus pectore anxius excepit. Inerat conscientia: dirisui fuisse nuper falsum e Germania triumphū emptis per cōmertia: quorum habitus & crines in captiuorum speciem formarentur: ac nunc ueram magnamq; uictoriam tot milibus hostium cæsis ingenti fama celebrari. Id sibi maxime formidolosum priuati hominis nomen supra principis attolli frustra studia fori & ciuilium artium decus in silentium acta: si militarem gloriam alius occuparet: & cætera utcunq; facilius dissimulari: ducis boni imperatoriam uirtutem esse. Talibus curis exercitus: ꝙq; sæuæ cogitationis indicium erat: secreto suo satiatus optimum ī præsentia statuit reponere odium: donec impetus famæ & fauor exercitus languesceret: nam etiam tum Agricola britanniam obtinebat. Igitur triumphalia ornamenta & illustris statutæ honorem: & quicquid pro triumpho datur multo uerborum honore cumulata decerni in senatu iubet: addiq; insuper opinionem: syriam prouinciam Agricolæ destinari uacuam tum morte Atilij Ruffi consularis: & maiorib9 reseruatam. Credidere plæriq; libertum ex secretioribus ministerijs missum ad Agricolam codicillos quibus ei syria dabatur tulisse cum præcepto: ut si in britannia foret traderentur: eumq; libertum in ipso freto oceani obuium Agricolæ ne appellato quidem eo ad Domitianum remeasse. siue uerum istud: siue ex ingenio principis fictum ac compositum est. Tradiderat interim Agricola successori suo prouinciam quietam tutamque. ac ne notabilis celebritate & frequentia occurrentium introitus esset: uitato amicorum officio noctu in urbem: noctu in palacium: ita ut pæceptum erat: uenit: exceptusq; breui osculo & nullo sermone: turbę seruientium īmixtum est. Cæterū ut militare nomen graue inter ociosos alijs uirtutibus temperaret: tranquilitatem atq; ocium penitus auxit. cultu modicus sermone facilis: uno aut altero amicorū comitatus. Adeo ut plærıq; qbus magnos uiros per ambitionē æstimare mos ē: uiso aspectoq; Agricola quærerent famā pauci īterpretarentur. Crebro ꝑ eos dies apud Domi

tianũ absens accusatus. absens absolutus est: cã periculi non crimen vllum. aut querela læsi cuiusq̃: sed infensus virtutibus princeps: & gloria uiri: ac pessimũ inimicorum genus: laudantes. Et ea insecuta sunt reip. tempora: quæ sileri Agricolam non sinerent. tot exercitus in mysia daciaq; & germania Pannoniaq; temeritate aut p ignauiam du cum amissi: tot militares uiri cum tot cohortibus expugnati & capti. nec iam de limite imperij & ripa: sed de hybernis legionum & possessione dubitatum. Ita cum damna damnis continuarentur: atq; oĩs annus funeribus & cladibus isigniretur: poscebat̃ ore uulgi dux Agricola: comparantibus cunctis uigorem constantiam & expertum bellis animum cum inertia & formidine eorum. Quibus sermonibus satis cõstat Domitiani quoq; aures uerberatas: dum optimus quisq; libertorum amore & fide: pessimi malignitate & liuore pronum deterioribus principem extimulabant. Sic Agricola simul suis uirtutibus: simul uitijs aliorum in ipsam gloriam præceps agebat̃. Aderat iam annus quo proconsulatum Asiæ & Africæ sortiretur & occiso Cinica nup. nec Agricolæ consilium deerat: nec Domitiano exemplum. Accessere quidam cogitationum principis periti. qui iturus ne esset in prouinciam: ultro Agricolam interrogarẽt ac primo occultus quietem & otium laudare. mox operam suam in approbanda excusatione offerre postremo non tam obscuri suadentes: simul terentesq; pertraxere ad Domitianum. qui paratus simulatione in arrogantiam compositus: & audijt preces excusantis: & cum annuisset: agi sibi gratias passus est: nec erubuit beneficij inuidia: salarium tamen proconsulari solitum offerri: & quibusdam a seipso concessum: Agricolæ non dedit: siue offensus non petitum: siue ex conscientia: ne quod vetuerat videretur emisse. Proprium humani ingenij est odisse quem læseris: Domitiani vero natura præceps in iram: & quo obscurior eo irre vocabilior. moderatione tamen prudentiaq; Agricolæ leniebatur quia non contumacia neq; inani iactatione libertatis famã fatumq; prouocabat. Sciant quibus moris illicita mirari: posse etiam sub malis principibus magnos viros esse: obsequiumq; ac modestiam si industria ac vigor adsint: eo laudis excedere: quo plærique per abrupta: sed in nullum rei post vsum ambitiosa morte inclaruerunt. Finis vitæ eius nobis luctuosus: amicis tristis: extraneis etiam ignotis que non sine cura fuit. Vulgus quoq;: & hic alius agens populus: & ventitauere ad domum: & per fora & circulos locuti sunt. nec quisq̃ audita morte Agricolæ: aut lætatus est: aut statim oblitus est. Augebat̃ miserationem constans rumor: veneno interceptum. Vobis nihil comperti affirmare ausim. cæterum per omnem valitudinem eius crebrius quam ex more principatus per nuncios visentis & libertorum primi: & medicorum intimi venere: siue cura illud: siue inquisitio erat. Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabant: nullo credente sic accelerari: quæ tristis audiret speciem tum doloris animo vultuq; præ se tulit: securus iam odij & qui facilius dissimularet gaudium quam metum. Satis constabat lecto testimonio Agricolæ: quo cohæredem optimæ vxori & pijssimæ filiæ Domitianum scripsit: lætatum eum: velut honore iudicioq;. tam cæca & corrupta mens assiduis adulationibus erat: vt nesciret a bono patre non scribi hæredem nisi malum principem. Natus erat Agricola Caio Cæsare ter cons. idibus Iunijs excessit sexto & quinquagesimo ãno decimo Kal. Septembres collega priscoq; cõs. Quod si habitum quoq; eius posteri noscere velint: decẽtior q̃ sublimior fuit. nihil metus ĩ vultu: gratia oris superat: bonũ virum facile crederes magnum libenter & ipse quidem: q̃q̃ medio ĩ

spacio integræ ætatis ereptus: quantum ad gloriam longissimum æuũ peregit. Quippe & vera bona quæ in virtutibus sita sunt impleuerat: & consularibus ac triumphalibus ornamentis prædito quid aliud adstruere fortuna poterat? opibus nimijs nõ gaudebat. speciose contigerat filia atq; vxore superstitibus. potest videri etiam beatus incolumi dignitate: florente fama. saluis affinitatibus & amicitijs futura effugisse. Nam sicuti durare i hac beatissimi sæculi luce: ac principem Traianum videre: quod augurio votisq; apud nostras aures ominabatur: ita festinatæ mortis grãde solacium tulit euasisse postremum illud tempus: quo Domitianus non iã per interualla ac spiramenta temporum: sed continuo & velut vno ictu rempu. exhausit. Nõ vidit Agricola obsessam curiam: & clausum armis senatum: & eadem strage tot consularium cædes: tot nobilissimarum fœminarum exilia & fugas. Vna adhuc victoria charus nuncius cęsebatur: & intra albanã arcem vilã sñia Massalini strepebat: & Massa Bebius iam tum reus erat. Mox nostræ duxere Heluidium in carcerem manus. Nos Maurici Rustici q̃ visus: nos innocenti sanguine senetio perfudit. Nero tñ subtraxit oculos: iussitq; scelera non spectauit: præcipua sub domitiano miseriarum pars erat: videre & aspici. cũ suspiria nostra subscriberentur: cũ denotandis tot hoĩum palloribus sufficeret sæuus ille vultus & rubor: a quo se contra pudorem muniebat. Tu vero felix Agricola nõ vitæ tñ claritate: sed etiam opportunitate mortis. Vt perhibent qui interfuerunt nouissimis sermonibus tuis: constans & libens fatũ excœpisti: tanq̃ pro virili portione innocentiã principi donares. Sed mihi filioq; eius præter acerbitatem parentis erepti auget mœsticiam. q̃ assidere valitudini: fouere deficientem: satiari vultu complexu non contingit. excepissem certe mandata vocesq; quas penitus aio figeremus. noster hic dolor nostrũ vulnus: nobis tã longæ absentiæ conditiõe ante quadriẽnium amissus est. Oĩa sine dubio optime parentũ assidẽte amantissima vxore sup fuere honori tuo paucioribus tñ lachrymis cõpositus es: & nouissima i luce desiderauere aliquid oculi tui? si qs pioꝝ manibus locus: si vt sapientibus placet: non cũ corpore extinguñt magnæ aiæ: placide quiescas: nosq; domũ tuam ab infirmo desiderio & muliebribus lamẽtis ad cõtemplationem virtutũ tuarum voces. quas neq; lugeri neq; plãgi fas est: admiratiõe te potius tẽporalibus laudibus: & si natura suppeditet militũ decoraus. Is verus honos ea coniũctissimi cuiusq; pietas: id filiæ quoq; vxoriq; præceperi: sic patris sic mariti memoriã venerari: vt oĩa facta dictaq; eius secũ reuoluant: famãq; ac figuram aĩ magis q̃ corporis complectantur: non quia intercedendũ putẽ imaginibus quæ marmore aut ære finguñt: sed vt vultus hominum: ita simulacra vultus imbecilla ac mortalia sunt: forma mentis æterna. q̃ tenere & exprimere non per alienam materiam & artẽ: sed tuis ipse moribus possis. Quicquid ex Agricola amauimus: quicquid mirati sumus: manet mansurumq; est in animis hominum in æternitate temporꝝ fama rerum. Nã multos veterũ velut inglorios & ignobiles obliuio obruet: Agricola posteritati narratus & traditus superstes erit. FINIS

Venetijs p Philippum pinci: sumptibus dñi Benedicti fontana. Anno dñi Mccccxcvij die. xxij. martij.

B F

Tacite
Historiae Augustae
114 ff. Venise B. Fontana 1497
Hain 15222

- Sign. a à i, k à m par 8
N par 10, A par 8